9.2022

διαΝΕΟσις
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Νέοι, ανεργία και διαγενεακή μεταβίβαση απόψεων

Νικόλαος Κανελλόπουλος, Μαργαρίτα Κατσίμη, Φαίη Μακαντάση, Πάνος Τσακλόγλου, Ιωάννης Χολέζας

Σεπτέμβριος 2022

Συγγραφική ομάδα

Νικόλαος Κανελλόπουλος
Ερευνητής Β', Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών

Μαργαρίτα Κατσίμη
Καθηγήτρια, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Φαίη Μακαντάση,
Διευθύντρια Ερευνών, διαΝΕΟσις

Πάνος Τσακλόγλου
Καθηγητής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Υφυπουργός Εργασίας *

Ιωάννης Χολέζας
Ερευνητής Β', Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών

* Οι απόψεις που διατυπώνονται στη μελέτη είναι προσωπικές και δεν πρέπει να αποδοθούν στο Υπουργείο Εργασίας

Περιεχόμενα

Συγγραφική ομάδα **2**

Ευρετήριο Πινάκων **5**

Ευρετήριο Γραφημάτων **8**

1 Εισαγωγή **11**

2 Μεθοδολογία και μεταβλητές **17**

3 Δεδομένα **23**

4 Η επίδραση της ανεργίας και των γονέων στις απόψεις των νέων στην Ελλάδα **29**

4.1 Κυβερνητική πολιτική και εισοδηματικές ανισότητες 30

4.2 Σχέση κοινωνικής δικαιοσύνης και επιπέδου διαβίωσης 35

4.3 Σχέση αμοιβών με την ένταση της προσπάθειας και τα ταλέντα 40

5 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε ευρύτερες απόψεις για την απασχόληση **44**

5.1 Η σημασία της εργασίας: ερωτήσεις 1-3 47

5.1.1 Για να μπορέσεις να αναπτύξεις πλήρως τα ταλέντα σου πρέπει να έχεις μια δουλειά 47

5.1.2 Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία 51

5.1.3 Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη, ακόμα και αν αυτό σημαίνει λιγότερο ελεύθερο χρόνο 55

5.2 Κοινωνικό κράτος: ερωτήσεις 4-6 60

5.2.1 Είναι εξευτελιστικό να λαμβάνεις χρήματα χωρίς να εργάζεσαι 60

5.2.2 Αν οι παροχές κοινωνικής προστασίας είναι υψηλές, δεν υπάρχει κίνητρο να ψάξεις για δουλειά 64

5.2.3 Όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα σε ένα ελάχιστο εισόδημα ακόμα και αν δεν εργάζονται 68

5.3 Ο ρόλος των φύλων στην οικογένεια: ερώτηση 7 72

5.3.1 Η δουλειά του άνδρα είναι να κερδίζει χρήματα, ενώ η δουλειά της γυναίκας είναι να προσέχει το σπίτι και την οικογένεια 72

6 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε απόψεις αναφορικά με τη σημασία χαρακτηριστικών της απασχόλησης 77

6.1 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που προσφέρει ασφάλεια 79

6.2 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά με υψηλό εισόδημα; 84

6.3 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους; 89

6.4 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα; 94

6.5 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα; 99

6.6 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες; 103

6.7 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να αναπτύξω τη δημιουργικότητά μου; 107

6.8 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να γνωρίζω και να συναναστρέφομαι με άλλα άτομα; 111

6.9 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης; 116

6.10 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις; 120

7 Σύνοψη και συμπεράσματα 124

7.1 Αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των νέων στην Ελλάδα για τρία κοινωνικά ζητήματα 125

7.2 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε ευρύτερες απόψεις για την απασχόληση 126

7.3 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε απόψεις σε σχέση με διαφορετικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης 131

7.4 Συμπεράσματα 135

Βιβλιογραφικές αναφορές 139

Παράρτημα (αποτελέσματα εκτιμήσεων) 145

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1. Περιγραφή επεξηγηματικών μεταβλητών 21
Πίνακας 2. Χαρακτηριστικά δείγματος νέων 18-35 ετών 25
Πίνακας 3. Εκπαιδευτική σύνθεση δείγματος νέων 18-35 ετών (%) 26
Πίνακας 4. Κατάσταση απασχόλησης των νέων 18-35 ετών (%) 27
Πίνακας 5. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 33
Πίνακας 6. Οριακές επιδράσεις στην άποψη των νέων για την ανάγκη κυβερνητικής παρέμβασης στο πεδίο των εισοδηματικών ανισοτήτων 34
Πίνακας 7. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 37
Πίνακας 8. Οριακές επιδράσεις στην άποψη των νέων για τη σχέση κοινωνικής δικαιοσύνης και διαφορών στο επίπεδο διαβίωσης 38
Πίνακας 9. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 43
Πίνακας 10. Οριακές επιδράσεις για την αμοιβή σε σχέση με την προσπάθεια και το ταλέντο 43
Πίνακας 11. Ευρύτερες απόψεις για την απασχόληση για όλες τις χώρες του δείγματος 46
Πίνακας 12. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 50
Πίνακας 13. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 51
Πίνακας 14. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 54
Πίνακας 15. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 54
Πίνακας 16. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 57
Πίνακας 17. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 58
Πίνακας 18. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 63
Πίνακας 19. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 63
Πίνακας 20. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 67
Πίνακας 21. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 67

Πίνακας 22. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 71
Πίνακας 23. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 71
Πίνακας 24. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 74
Πίνακας 25. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 75
Πίνακας 27. Ερωτήσεις για όλες τις χώρες του δείγματος αναφορικά με τη σημασία της προσωπικής τους απασχόλησης 78
Πίνακας 26. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 82
Πίνακας 27. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 83
Πίνακας 28. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 86
Πίνακας 30. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 91
Πίνακας 31. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 93
Πίνακας 32. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 96
Πίνακας 33. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 97
Πίνακας 34. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 101
Πίνακας 35. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 102
Πίνακας 36. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 105
Πίνακας 37. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 106
Πίνακας 38. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 109
Πίνακας 39. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 110
Πίνακας 40. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 113
Πίνακας 41. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 114
Πίνακας 42. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 118
Πίνακας 43. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 118
Πίνακας 44. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων 122
Πίνακας 45. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων 122
Πίνακας 46. Οριακές επιδράσεις στην άποψη των νέων για την ανάγκη κυβερνητικής παρέμβασης στο πεδίο των εισοδηματικών ανισοτήτων 125

Πίνακας 47. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στις ευρύτερες απόψεις των νέων για την απασχόληση 130

Πίνακας 48. Οριακή επίδραση των γονέων στις ευρύτερες απόψεις των νέων για την απασχόληση (Κατά κατάσταση απασχόλησης) 130

Πίνακας 49. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στις απόψεις των νέων σχετικά με τη σημασία διάφορων χαρακτηριστικών της απασχόλησης 137

Πίνακας 50. Οριακή επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων κατά κατάσταση απασχόλησης σχετικά με τη σημασία διάφορων χαρακτηριστικών της απασχόλησης 138

Πίνακας Α1. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων 145

Πίνακας Α2. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων (Ελλάδα) 147

Πίνακας Α3. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων (Υπόλοιπες χώρες) 149

Πίνακας Α4. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων (Ελλάδα): Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά 152

Πίνακας Α5. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων (Υπόλοιπες χώρες): Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά 154

Ευρετήριο Γραφημάτων

Γράφημα 1. *Η κυβέρνηση θα πρέπει να λάβει μέτρα, ώστε να μειώσει τις εισοδηματικές διαφορές;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 31

Γράφημα 2. *Η κυβέρνηση θα πρέπει να λάβει μέτρα, ώστε να μειώσει τις εισοδηματικές διαφορές;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 32

Γράφημα 3. *Για να είναι μια κοινωνία δίκαιη, οι διαφορές στο επίπεδο διαβίωσης θα πρέπει να είναι μικρές.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 36

Γράφημα 4. *Για να είναι μια κοινωνία δίκαιη, οι διαφορές στο επίπεδο διαβίωσης θα πρέπει να είναι μικρές.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 37

Γράφημα 5. *Αυτοί που έχουν καταβάλλει μεγαλύτερη προσπάθεια και έχουν περισσότερα ταλέντα θα πρέπει να αμείβονται περισσότερο.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 40

Γράφημα 6. *Αυτοί που έχουν καταβάλλει μεγαλύτερη προσπάθεια και έχουν περισσότερα ταλέντα θα πρέπει να αμείβονται περισσότερο.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 42

Γράφημα 7. *Για να μπορέσεις να αναπτύξεις πλήρως τα ταλέντα σου πρέπει να έχεις μια δουλειά.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 48

Γράφημα 8. *Για να μπορέσεις να αναπτύξεις πλήρως τα ταλέντα σου πρέπει να έχεις μια δουλειά.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 49

Γράφημα 9. *Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 52

Γράφημα 10. *Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 53

Γράφημα 11. *Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη, ακόμα και αν αυτό σημαίνει λιγότερο ελεύθερο χρόνο.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 56

Γράφημα 12. *Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη, ακόμα και αν αυτό σημαίνει λιγότερο ελεύθερο χρόνο.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 57

Γράφημα 13. *Είναι εξευτελιστικό να λαμβάνεις χρήματα χωρίς να εργάζεσαι.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 61

Γράφημα 14. *Είναι εξευτελιστικό να λαμβάνεις χρήματα χωρίς να εργάζεσαι.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 62

Γράφημα 15. *Αν οι παροχές κοινωνικής προστασίας είναι υψηλές, δεν υπάρχει κίνητρο να ψάξεις για δουλειά.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 65

Γράφημα 16. *Αν οι παροχές κοινωνικής προστασίας είναι υψηλές, δεν υπάρχει κίνητρο να ψάξεις για δουλειά.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 66

Γράφημα 17. *Όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα σε ένα ελάχιστο εισόδημα ακόμα και αν δεν εργάζονται.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 69

Γράφημα 18. *Όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα σε ένα ελάχιστο εισόδημα ακόμα και αν δεν εργάζονται.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 70

Γράφημα 19. *Η δουλειά του άνδρα είναι να κερδίζει χρήματα, ενώ η δουλειά της γυναίκας είναι να προσέχει το σπίτι και την οικογένεια.* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 72

Γράφημα 20. *Η δουλειά του άνδρα είναι να κερδίζει χρήματα, ενώ η δουλειά της γυναίκας είναι να προσέχει το σπίτι και την οικογένεια.* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 73

Γράφημα 21. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που προσφέρει ασφάλεια;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 80

Γράφημα 22. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που προσφέρει ασφάλεια;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 81

Γράφημα 23. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά με υψηλό εισόδημα;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 85

Γράφημα 24. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά με υψηλό εισόδημα;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 86

Γράφημα 25. Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους; Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 90

Γράφημα 26. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 91

Γράφημα 27. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 94

Γράφημα 28. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 96

Γράφημα 29. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 100

Γράφημα 30. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 101

Γράφημα 31. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 104

Γράφημα 32. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 105

Γράφημα 33. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να αναπτύξω τη δημιουργικότητά μου;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 110

Γράφημα 34. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να αναπτύξω τη δημιουργικότητά μου;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 109

Γράφημα 35. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να γνωρίζω και να συναναστρέφομαι με άλλα άτομα;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 111

Γράφημα 36. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να γνωρίζω και να συναναστρέφομαι με άλλα άτομα;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 113

Γράφημα 37. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 117

Γράφημα 38. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 117

Γράφημα 39. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις;* Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων 121

Γράφημα 40. *Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις;* Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων 121

ΝΕΟΙ, ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ

Σεπτέμβριος 2022

Εισαγωγή

1

Οι νέοι βρίσκονται σε δυσανάλογα μειονεκτική θέση από πολλές απόψεις κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής ύφεσης.[1] Οι δυσκολίες ένταξης των νέων στην Ελλάδα στην αγορά εργασίας επιδεινώθηκαν σημαντικά μετά το 2009 τόσο σε απόλυτους όρους όσο και συγκριτικά με το υπόλοιπο εργατικό δυναμικό. Η ανεργία στη χώρα μας άγγιξε το 30% το 2013 και η ανεργία των νέων 15-29 ετών πλησίασε το 50% την ίδια περίοδο. Από το 2014 οι προοπτικές απασχόλησης άρχισαν σταδιακά να βελτιώνονται έως το ξέσπασμα της πανδημίας της Covid-19. Ωστόσο, σε αντίθεση με την περιοριστική δημοσιονομική πολιτική της περιόδου 2010-2019, η κρίση της πανδημίας συνοδεύτηκε από μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που περιλάμβανε πακέτα στήριξης του ιδιωτικού τομέα υπό την προϋπόθεση διατήρησης των θέσεων εργασίας. Έτσι η πανδημία του κορωνοϊού είχε αρνητικές αλλά περιορισμένες επιδράσεις στην απασχόληση των νέων στη χώρα μας. Ενώ στο τέλος του 2019 η ανεργία των νέων 15-29 ετών ήταν 29,1%, σχεδόν διπλάσια από εκείνη των ατόμων ηλικίας 30-64 ετών (16,9%), το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας των νέων καταγράφηκε το πρώτο τρίμηνο του 2021 (35,3%) και έκτοτε ακολουθεί πτωτική πορεία, ενώ για τα άτομα 30-64 ετών η ανεργία παρέμεινε σχεδόν σταθερή. Μια ματιά στην εξέλιξη των ροών της μισθωτής απασχόλησης που δημοσιεύει το ΕΡΓΑΝΗ, φανερώνει ότι, ενώ οι απολύσεις αποφεύχθηκαν χάρη στα μέτρα στήριξης της απασχόλησης, το πλήγμα στην αγορά εργασίας προήλθε από τη μείωση των προσλήψεων σε κλάδους που επηρεάστηκαν σημαντικά από την πανδημία και απασχολούν σε μεγάλο βαθμό νέους όπως καταλύματα και εστίαση.

Στο πρώτο μέρος της μελέτης αναλύθηκαν οι παράγοντες που συμβάλλουν στην πιθανότητα συμμετοχής στην εργασία και στην πιθανότητα ανεργίας ενός νέου. Οι παράγοντες αυτοί μπορούν να χαρακτηριστούν «αντικειμενικοί», με την έννοια ότι αφορούν σε χαρακτηριστικά και γνωρίσματα των νέων που δεν μπορούν να αμφισβητηθούν. Η ανάλυση εστίασε στον τρόπο και στην ένταση που συγκεκριμένοι παράγοντες επιδρούν στην ανεργία ενός νέου, μεταβάλλοντας την πιθανότητα να είναι άνεργος και αναδεικνύοντας τον ρόλο της εκπαίδευσης, του τόπου διαμονής, της εθνικότητας, του φύλου, της ηλικίας και της οικογενειακής κατάστασης. Προφανώς η λίστα με τους παράγοντες αυτούς δεν είναι εξαντλητική, ωστόσο περιλαμβάνει σχεδόν το σύνολο των παραγόντων που χρησιμοποιούνται στη βιβλιογραφία (Κανελλόπουλος κ.ά., 2013).

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη σύνδεση της ανεργίας των νέων με «υποκειμενικά» χαρακτηριστικά όπως είναι οι πεποιθήσεις τους και οι αντιλήψεις των γονέων τους. Η ανεργία στερεί από τους νέους την οικονομική τους ανεξαρτησία και δημιουργεί ή συντηρεί δεσμούς με το οικογενειακό

---

1 Για μια ενδελεχή μελέτη των συνεπειών ένταξης στην αγορά εργασίας σε περίοδο ύφεσης βλέπε Oreopoulos et al., 2012 και Andrews et al., 2020.

τους περιβάλλον που μπορούν να επιδράσουν στις πεποιθήσεις τους και στην κοινωνική τους συμπεριφορά. Είναι χαρακτηριστική η επιμήκυνση της παραμονής τους στο σπίτι των γονέων τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το 2018 το ποσοστό των νέων ηλικίας 25-34 ετών που διέμεναν με τους γονείς τους ήταν λίγο κάτω από 30% στην Ελλάδα έναντι λίγο πάνω από 25% στην ΕΕ και κάτω από 20% στη Σουηδία και το Λουξεμβούργο. Οι νέοι παραμένουν στο ίδιο σπίτι με τους γονείς τους κατά μέσο όρο έως την ηλικία των 29,3 ετών, όταν στη Σουηδία φεύγουν στην ηλικία των 18,5 ετών. Επιπλέον, ακόμη και όταν τελικά οι νέοι παύουν να είναι άνεργοι, οι θέσεις εργασίας που καταλαμβάνουν είναι επισφαλείς και συνεπάγονται αβεβαιότητα, επομένως είναι αναγκασμένοι να στηρίζονται στους γονείς τους. Δεν προκαλεί έκπληξη ότι σε σχετική έρευνα το 2016 περίπου οι μισοί νέοι ηλικίας 18-35 ετών υποστηρίζονταν οικονομικά από τους γονείς τους (διαΝΕΟσις, 2017). Η εξάρτηση από τους γονείς ενδέχεται να επηρεάζει τη στάση των νέων απέναντι σε πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας και αναδιανομής (Tosun et al., 2018). Το ίδιο ισχύει και για τις προσωπικές εμπειρίες τους και τις προσδοκίες για το μέλλον. Για παράδειγμα, έρευνες δείχνουν ότι η στάση των νέων απέναντι στις πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας είναι πιο θετική, όταν οι ίδιοι αναμένουν να είναι σε χειρότερη θέση από τους γονείς τους, ενώ όσοι έχουν βιώσει επαγγελματική εξέλιξη είναι πιο πιθανό να αποδέχονται την αρνητική επίπτωση των επιδομάτων στη διάθεση για απασχόληση και να θεωρούν εξευτελιστική την αποδοχή χρημάτων εν είδη επιδόματος (Schuck and Schore, 2019). Κατά συνέπεια, όπως τονίζει και η διεθνής βιβλιογραφία, η ανεργία εκτός από οικονομικές έχει και δυσμενείς επιπτώσεις στην πολιτική κοινωνικοποίηση και τις πολιτικές συμπεριφορές των ατόμων (Albacete, 2014, Emmenegger et al., 2017, Neundorf et al., 2013, Κολιαστάσης, 2022).

Στόχος μας, λοιπόν, είναι η περαιτέρω διερεύνηση της ανεργίας των νέων εστιάζοντας στις ενδογενείς αξίες των νέων δηλαδή στα υποκειμενικά χαρακτηριστικά και τις πεποιθήσεις τους και πώς αυτά επηρεάζονται από την εργασιακή τους κατάσταση, τους γονείς τους και τη χώρα στην οποία ζουν. Η μελέτη πραγματοποιείται σε τρεις άξονες. Ο **πρώτος** άξονας ανάλυσης διερευνά τον *βαθμό που διαφοροποιούνται οι απόψεις των νέων απασχολούμενων και των νέων ανέργων*. Στον βαθμό που η ανεργία διαφοροποιεί σημαντικά τις στάσεις και απόψεις των νέων, ενδέχεται να αποτελεί έναν ακόμη παράγοντα που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, όταν συζητούνται οι επιπτώσεις της ανεργίας στην οικονομία και την κοινωνία. Ειδικά όταν η ανεργία μειώνει τη σημασία των εργασιακών αξιών των νέων. Είναι επίσης ενδιαφέρον να διερευνηθεί αν η διαφοροποίηση των απόψεων είναι παροδική και διατηρείται την περίοδο που ο νέος είναι άνεργος ή αν αποκτά μακροχρόνιο χαρακτήρα. Αν αυτό ισχύει, πρέπει να προστεθεί στα «σημάδια» που προκαλεί η ανεργία στην εργασιακή πορεία των νέων (Arulampalam et al., 2000 και Gregg, 2001). Δηλαδή

να θεωρηθεί ως ένα επιπλέον κόστος για τους άνεργους νέους από την έλλειψη απασχόλησης που εντείνει ακόμα περισσότερο την ανάγκη ανάληψης δράσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Η αρνητική επίδραση της ανεργίας στις ενδογενείς εργασιακές αξίες των νέων επιβεβαιώνεται από πληθώρα πρόσφατων μελετών, μεταξύ των οποίων και οι Chow et al. (2014), Kalleberg and Marsden (2019). Επομένως, η επίδραση της ανεργίας στις στάσεις και στις απόψεις των νέων φαίνεται δεδομένη στη διεθνή βιβλιογραφία και το ενδιαφέρον εστιάζεται στην ύπαρξη της επίδρασης αυτής στην περίπτωση της Ελλάδας.

Ο **δεύτερος** άξονας ανάλυσης αφορά *στην επίδραση που ασκούν οι στάσεις και οι απόψεις των γονέων σε εκείνες των νέων απογόνων τους*, ανεξαρτήτως αν αυτοί απασχολούνται ή όχι. Η ύπαρξη μιας ισχυρής επίδρασης υπογραμμίζει τη σημασία του θεσμού της οικογένειας, και των γονέων ειδικότερα, στη διαμόρφωση των απόψεων των απογόνων. Από την άλλη, έχουν ενδιαφέρον οι διαφορές μεταξύ των γενεών και οι διαχρονικές μεταβολές που συντελούνται, πάντοτε μέσα στο εκάστοτε κοινωνικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, μια ενδιαφέρουσα ερώτηση είναι κατά πόσο παράγοντες όπως η αυτονομία στην απασχόληση (π.χ. αυτοαπασχόληση), η κοινωνική προσφορά μέσα από την απασχόληση ή το εισόδημα που αυτή εξασφαλίζει αξιολογούνται περισσότερο από τους νέους ή από τους γονείς τους. Η απάντηση δεν είναι εκ των προτέρων δεδομένη καθώς οι απόψεις των ερωτηθέντων συχνά ταυτίζονται με τις επικρατούσες απόψεις στην κοινωνία. Δύο κατηγορίες επιστημόνων ασχολούνται με το ζήτημα. Οι πολιτικοί επιστήμονες, οι οποίοι τονίζουν τις διαφορές στις απόψεις και συμπεριφορές μεταξύ των ατόμων διαφορετικών γενεών (Melo and Stockemer, 2014 και Abendshön and Tausendpfund, 2017) και οι κοινωνικοί ψυχολόγοι, οι οποίοι εστιάζουν στη μεταφορά αξιών, πεποιθήσεων, γνώσεων και πρακτικών μεταξύ γενεών. Στη δεύτερη περίπτωση που αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, οι γονείς έχουν τον πιο σημαντικό ρόλο στη διαγενεακή μεταβίβαση απόψεων και συμπεριφορών (Abendshön, 2013, Trommsdorff, 2009 και 2016). Παρόλα αυτά, τα κανάλια μέσα από τα οποία η επίδραση των γονέων υλοποιείται δεν είναι σταθερά, αλλά αλλάζουν διαχρονικά στο πλαίσιο του μεταβαλλόμενου κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού πλαισίου (Grusec and Davidov, 2007, Schwartz, 2014), ενώ δεν αποκλείεται η ένταση μετάδοσης να διαφέρει μεταξύ χωρών (Albert et al., 2009).

Η επίδραση των γονέων σε αυτό που αποκαλείται αξιακό σύστημα των νέων, εντός του οποίου εντάσσονται και οι εργασιακές αξίες, είναι ιδιαίτερα σημαντική, όπως προκύπτει από σχετικές μελέτες και, μάλιστα, δεν φαίνεται να επηρεάζεται σημαντικά από το πλαίσιο λειτουργίας διαφορετικών χωρών (Cemalcilar et al., 2019). Επίσης φαίνεται να συμβαίνει σχετικά νωρίς ηλικιακά και να διατηρείται στον χρόνο (Min et al., 2012) μέσα από δύο κυρίως διαύλους. Ο πρώτος δίαυλος είναι η κληρονομικότητα, δηλαδή η

γενετική μετάδοση αξιών που έχει εμπειρικά διερευνηθεί από την ιατρική βιβλιογραφία (Kandler et al., 2016). Ο δεύτερος δίαυλος σχετίζεται με το περιβάλλον ανατροφής, καθώς οι γονείς διαμορφώνουν το περιβάλλον κοινωνικοποίησης των παιδιών (τον κοινωνικό περίγυρο) και λειτουργούν παράλληλα ως πρότυπα (Hitlin, 2006). Ειδικά για την Ελλάδα, η μεταβίβαση των αξιών και συμπεριφορών των γονέων στους απογόνους τους (μαζί με τη μεταβίβαση πόρων) είναι ισχυρή, σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο της Νότιας Ευρώπης που θέλει την οικογένεια να αποτελεί τον πρωταρχικό χώρο ανάπτυξης σχέσεων συνεργασίας και αλληλεγγύης τόσο στις κοινωνικές παροχές όσο και στην παραγωγή (Karamessini, 2007). Η ελληνική οικογένεια είναι υπεύθυνη για τη μεταβίβαση κεφαλαίου από γενιά σε γενιά επηρεάζοντας, έτσι, την εκπαιδευτική και επαγγελματική πορεία τους, και όχι μόνο. Επομένως, οι νέοι διαμορφώνονται τόσο από την κοινωνική πραγματικότητα που βιώνουν όσο και από εκείνη των προηγούμενων γενεών μέσω της μεταβίβασης πόρων και αξιών, η οποία πραγματοποιείται μέσω κοινωνικών θεσμών, όπως η οικογένεια (Tosun, Pauknerová and Kittel, 2021). Δύο στοιχεία που αναφέρθηκαν ήδη, δηλαδή η παράταση της παραμονής των νέων στο σπίτι των γονέων τους και η οικονομική εξάρτησή τους από αυτούς, ενδέχεται να αυξάνουν την επίδραση των γονέων στα παιδιά τους.

Ο **τρίτος** άξονας ανάλυσης διερευνά τη *διαφοροποίηση μεταξύ της ελληνικής και της ευρωπαϊκής εμπειρίας*, δηλαδή αν και σε ποιο βαθμό η ελληνική εμπειρία διαφέρει από εκείνη άλλων ευρωπαϊκών κρατών τόσο μεταξύ των νέων άνεργων και των νέων απασχολούμενων όσο και μεταξύ των νέων και των γονέων τους. Στον βαθμό που οι διαφορές είναι σημαντικές, θα ήταν ενδιαφέρον να εξετάσει κανείς σε βάθος τους παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτό, αντιμετωπίζοντας την ελληνική περίπτωση ως ιδιαίτερη, ενδεχομένως επειδή αποτελεί μέρος του κοινωνικού μοντέλου της Νότιας Ευρώπης που χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη σημασία που έχει η οικογένεια (και οι γονείς ειδικότερα) ως θεσμός στη διαπαιδαγώγηση των νέων, λόγω της ανεπάρκειας των υπόλοιπων κοινωνικών δομών. Η διαφοροποίηση των επιδράσεων των γονέων στις αξίες, απόψεις και συμπεριφορές των παιδιών τους, πάντως, φαίνεται να εξαρτάται λιγότερο από πολιτισμικές διαφορές και περισσότερο από τις συνθήκες που επικρατούν στην οικογένεια (επιβράβευση, παρότρυνση, κ.ά.) και την επικράτηση ηθικών και αναδιανεμητικών εργασιακών αξιών, στοιχεία που αυξάνουν την πιθανότητα για τους νέους να υιοθετήσουν τις εργασιακές αξίες των γονέων τους (Sümer et al., 2019).

Τα βασικά αποτελέσματα της μελέτης μας συνηγορούν υπέρ μιας σύγκλισης των απόψεων των άνεργων και μη άνεργων νέων στην Ελλάδα, κάτι που ισχύει κατά μέσο όρο και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Η σύγκλιση αυτή σηματοδοτεί την ύπαρξη μιας ενδο-ηλικιακής συνοχής και συναίνεσης τόσο για τη σημασία της απασχόλησης όσο και για άλλα ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα. Η επίδραση των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων είναι

ασθενέστερη στην Ελλάδα από ό,τι στις περισσότερες υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες παρά τη μεγάλη σημασία της οικογένειας στο κοινωνικό μοντέλο της Νότιας Ευρώπης. Σε κάποιο βαθμό το αποτέλεσμα αυτό ίσως να μην είναι ανεξάρτητο από την κρίση χρέους της ελληνικής οικονομίας που μπορεί να οδήγησε σε μια απαξίωση των απόψεων της προηγούμενης γενιάς από τους σημερινούς νέους που καλούνται να υποστούν τις οικονομικές συνέπειες του δανεισμού της γενιάς των γονέων τους. Τέλος, οι Έλληνες νέοι φαίνεται να συγκλίνουν στις απόψεις τους με τους Ευρωπαίους νέους σε αντίθεση με τους Έλληνες γονείς που αποτυπώνουν συνήθως πιο εμφατικές απόψεις τόσο σε σχέση με τους νέους όσο και σε σχέση με τους Ευρωπαίους γονείς. Το αποτέλεσμα αυτό αναδεικνύει πως οι νέοι στην Ελλάδα σε σχέση με τους γονείς τους είναι ίσως πιο έτοιμοι να ζήσουν και να εργαστούν σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον και να παίξουν ενεργό ρόλο σε μια βαθύτερη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, κάτι που φαίνεται να επιβεβαιώνεται από έρευνες σε ελληνικό έδαφος (Καρυώτης κ.ά., 2022), αλλά και στα αποτελέσματα του Ευρωβαρόμετρου διάφορων ετών.

Το υπόλοιπο της μελέτης έχει την ακόλουθη διάρθρωση: Το κεφάλαιο 2 παρουσιάζει τη μέθοδο ανάλυσης που θα ακολουθηθεί. Το κεφάλαιο 3 αναλύει τα στοιχεία που θα χρησιμοποιηθούν από το συνεργατικό ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο «Πολιτιστικοί Παράγοντες της Οικονομικής Αυτάρκειας και Επιχειρηματικότητας» (Cultural Pathways to Economic Self-Sufficiency and Entrepreneurship – CUPESSE). Το κεφάλαιο 4 εξετάζει την επίδραση της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις στάσεις και απόψεις των νέων στην Ελλάδα αναφορικά με τον ενεργό ρόλο της κυβέρνησης στην καταπολέμηση των εισοδηματικών διαφορών, το εύρος της οικονομικής ανισότητας που είναι αποδεκτή σε μια κοινωνία και την έννοια της δίκαιης αμοιβής από την απασχόληση.

Το κεφάλαιο 5 χρησιμοποιεί την ίδια μέθοδο προχωρώντας όμως και σε μια σύγκριση της ελληνικής πραγματικότητας και των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών του δείγματος. Ειδικότερα, εξετάζονται οι διαφορές μεταξύ των απόψεων των (άνεργων και μη άνεργων) νέων και των γονέων τους σε ευρύτερες απόψεις που αφορούν τη σημασία της εργασίας στη ζωή του ατόμου. Οι απόψεις αυτές σχετίζονται με την αξία της εργασίας ως θεωρητική έννοια, με τον ρόλο του κοινωνικού κράτους και τον ρόλο των φύλων ως εργαζόμενοι στην οικογένεια. Το κεφάλαιο 6 διαφοροποιείται από το προηγούμενο ως προς το είδος των απόψεων που αναλύει. Εδώ οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν σε δέκα ερωτήσεις που σκιαγραφούν την άποψή τους για τα επιθυμητά χαρακτηριστικά της προσωπικής απασχόλησής τους. Στο τελευταίο κεφάλαιο επιχειρούμε μια σύνοψη των αποτελεσμάτων και παρουσιάζουμε τα βασικά συμπεράσματα.

ΝΕΟΙ, ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ

Σεπτέμβριος 2022

Μεθοδολογία και μεταβλητές

2

Προκειμένου να απαντηθούν τα βασικά ερωτήματα αρχικά υιοθετούμε μία περιγραφική ανάλυση και εξετάζουμε τη συσχέτιση μεταξύ των απόψεων/αντιλήψεων των νέων με τις αντίστοιχες των γονέων τους, ενώ στη συνέχεια χρησιμοποιούμε ένα πολυμεταβλητό υπόδειγμα προκειμένου να ποσοτικοποιήσουμε την επίδραση στις απόψεις των νέων τόσο της ανεργίας όσο και των γονέων, αλλά και πώς η επίδραση των γονέων διαφοροποιείται ανάλογα με το εάν οι νέοι είναι άνεργοι ή όχι. Η απάντηση στο τελευταίο ερώτημα προκύπτει αξιοποιώντας τις απαντήσεις στα προηγούμενα ερωτήματα.

Αναφορικά με την περιγραφική προσέγγιση, ως κύριο μέτρο συσχέτισης των απόψεων των νέων με τις απόψεις των γονέων τους χρησιμοποιούμε τον συντελεστή συσχέτισης Spearman. Ο συντελεστής συσχέτισης Spearman συμβολίζεται με το ελληνικό γράμμα ρ και είναι ένα μη-παραμετρικό μέτρο της στατιστικής εξάρτησης μεταξύ δύο μεταβλητών, εν προκειμένω (της κατανομής) των απόψεων των νέων $Y_{νέοι}$ και των γονέων τους $Y_{γονείς}$. Ο συντελεστής συσχέτισης Spearman λαμβάνει τιμές μεταξύ -1 και +1. Το πρόσημό του δείχνει την κατεύθυνση της συσχέτισης μεταξύ των εξεταζόμενων μεταβλητών ($Y_{νέοι}$, $Y_{γονείς}$). Εάν η $Y_{νέοι}$ τείνει να αυξάνεται (μειώνεται), όταν η $Y_{γονείς}$ αυξάνεται (μειώνεται), τότε ο συντελεστής συσχέτισης είναι θετικός. Εάν η $Y_{νέοι}$ τείνει να αυξάνεται (μειώνεται), όταν η $Y_{γονείς}$ μειώνεται (αυξάνεται), τότε ο συντελεστής συσχέτισης είναι αρνητικός. Όταν η $Y_{νέοι}$ και η $Y_{γονείς}$ έχουν τέλεια συσχέτιση ο συντελεστής συσχέτισης Spearman λαμβάνει τιμές -1, αν η σχέση είναι αρνητική, ή +1 αν η σχέση είναι θετική. Αν οι δύο μεταβλητές δεν σχετίζονται καθόλου μεταξύ τους ο συντελεστής λαμβάνει μηδενική τιμή (ή στατιστικά μη σημαντική). Είναι, λοιπόν, σαφές ότι όσο πιο κοντά στο 0 είναι ο συντελεστής συσχέτισης Spearman, τόσο πιο «χαλαρή» είναι η συσχέτιση των δύο μεταβλητών. Επειδή ο συντελεστής συσχέτισης προκύπτει από ένα δείγμα παρατηρήσεων ελέγχουμε τη στατιστική του σημαντικότητα. Αυτό ουσιαστικά σημαίνει ότι ο συντελεστής συσχέτισης μπορεί να λαμβάνει μια πολύ μικρή τιμή που να μην είναι μηδέν, αλλά στατιστικά λόγω του δείγματος να είναι ίσος με μηδέν. Όταν η τιμή σημαντικότητας (p-value) του συντελεστή υπολογιζόμενη με την t-statistic είναι μεγαλύτερη από 0,1, τότε οποιαδήποτε και αν είναι η τιμή του συντελεστή αυτή δεν διαφέρει στατιστικά από το 0, καταδεικνύοντας ότι οι δύο μεταβλητές δεν συσχετίζονται.

Προκειμένου να ελέγξουμε την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων του συντελεστή συσχέτισης Spearman, χρησιμοποιούμε ένα επιπλέον μέτρο συσχέτισης. Ειδικότερα, χρησιμοποιούμε το τεστ X^2 (chi-square test), το οποίο μας δείχνει αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ δύο κατηγορικών ή ποιοτικών μεταβλητών. Αυτό που έχει σημασία και σε αυτή την περίπτωση είναι η στατιστική σημαντικότητα του τεστ. Συνεπώς, αν η τιμή σημαντικότητας (p-value) του τεστ είναι μεγαλύτερη από 0,1 τότε δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Ο συντελεστής συσχέτισης Spearman, καθώς και το τεστ X^2 δείχνουν αν οι απόψεις των νέων ($Y_{νέοι}$) συσχετίζονται με αυτές των γονέων τους ($Y_{γονείς}$) και ποια είναι η σχέση τους, θετική ή αρνητική. Τα αποτελέσματα, όμως, από την περιγραφική ανάλυση δεν αποτυπώνουν κάποια αιτιώδη σχέση και δεν την ποσοτικοποιούν. Προκειμένου να ποσοτικοποιηθεί η σχέση μεταξύ των μεταβλητών, θα χρησιμοποιούμε ένα πολυμεταβλητό γραμμικό υπόδειγμα πιθανότητας, στο οποίο οι απόψεις των νέων επηρεάζονται από τις απόψεις των γονέων, την ανεργία, τον συνδυασμό των δύο και άλλα χαρακτηριστικά των νέων. Ειδικότερα εκτιμούμε την ακόλουθη συνάρτηση με τη μέθοδο των ελάχιστων τετραγώνων[2]

$$\mathrm{E}\left(Y_{νέοι} \middle| Y_{γονείς}, U_{νέοι}, X_{νέοι}\right) = \gamma Y_{γονείς} + \delta U_{νέοι} + \zeta Y_{γονείς} U_{νέοι} + \beta X_{νέοι} + \varepsilon \quad (1)$$

όπου $Y_{νέοι}$ είναι η αναμενόμενη τιμή που θα λαμβάνουν οι απόψεις των νέων όταν λαμβάνονται υπόψη οι αντίστοιχες απόψεις των γονέων τους $Y_{γονείς}$, η κατάσταση απασχόλησης τους, όπως εκφράζεται από την ψευδομεταβλητή *U*, η οποία λαμβάνει την τιμή 1, αν ο νέος είναι άνεργος, ή μηδέν αν δεν είναι άνεργος, και από μια σειρά από χαρακτηριστικά τους *X*, όπως περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 1). Χρησιμοποιώντας την παραπάνω εξίσωση έχουμε τη δυνατότητα να απαντήσουμε τα ερωτήματα που θέσαμε στην Εισαγωγή και επιπλέον να δούμε πώς διαμορφώνονται οι απόψεις των νέων ανάλογα με κάποια βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά τους, χαρακτηριστικά του νοικοκυριού και πληροφορίες που σχετίζονται με τους γονείς τους.

Πιο συγκεκριμένα, εκτός από τις απόψεις των γονέων και την κατάσταση ανεργίας ως μεταβλητές, που διαμορφώνουν τις απόψεις των νέων, χρησιμοποιούνται ορισμένα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά, όπως το φύλο, η ηλικία, το ανώτερο εκπαιδευτικό επίπεδο που έχουν ολοκληρώσει, η πληροφορία για το εάν είναι παντρεμένοι ή όχι, καθώς και αν ανήκουν σε κάποια εθνική μειονότητα. Θεωρούμε ότι, σε κάποιο βαθμό, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τις απόψεις των νέων, οι οποίες εξελίσσονται καθώς μεγαλώνουν και διαφοροποιούνται ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδό τους. Για παράδειγμα, όσο πιο υπερεκπαιδευμένα είναι τα άτομα για τη θέση εργασίας που καταλαμβάνουν, τόσο μεγαλύτερη σημασία αποδίδουν στις εξωγενείς εργασιακές αξίες, όπως το ύψος του μισθού και η εργασιακή ασφάλεια (Rainsford et al., 2019).

---

2 Η εξαρτημένη μεταβλητή είναι ποιοτική και λαμβάνει διακριτές τιμές ανάλογα με την απάντηση του ερωτώμενου. Στις περιπτώσεις αυτές η παραπάνω εξίσωση μπορεί να εκτιμηθεί με διάφορους τρόπους. Η βασική διαφορά είναι αν θα χρησιμοποιηθεί κάποιο γραμμικό υπόδειγμα (Linear Probability Model) ή κάποιο μη γραμμικό (Probit, Logit, complementary log log). Στην επιλογή ανάμεσα στα δύο δεν φαίνεται να υπάρχει απόλυτη συμφωνία μεταξύ των ειδικών. Ο Wooldridge (2002) αναφέρει ότι αν ο κύριος σκοπός είναι να εκτιμηθεί η μέση οριακή επίδραση μιας ανεξάρτητης μεταβλητής στην πιθανότητα απόκρισης σε όλη την κατανομή της ανεξάρτητης μεταβλητής, τότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα γραμμικό υπόδειγμα. Με βάση αυτό, προτιμήσαμε τη χρήση ενός γραμμικού υποδείγματος, καθώς είναι πιο βολικό, υπολογιστικά πιο ελκυστικό και έχει μικρή απόκλιση από τις εναλλακτικές. Μάλιστα, ως καλή πρακτική διερευνήσαμε την ευρωστία των αποτελεσμάτων χρησιμοποιώντας και εναλλακτικούς εκτιμητές και καταλήξαμε σε παρόμοια συμπεράσματα.

Επιπλέον, επειδή οι απόψεις διαμορφώνονται και ανάλογα με τις υποχρεώσεις του καθενός, στην ανάλυσή μας χρησιμοποιούμε μια μεταβλητή που δείχνει αν οι νέοι έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις (ανεξάρτητα από το αν είναι έγγαμοι), καθώς και τον αριθμό των παιδιών τους.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η συνολική ποιότητα ζωής του καθενός επηρεάζει σε κάποιο βαθμό το πώς αξιολογεί τα ερωτήματα που χρησιμοποιούνται στη μελέτη. Προκειμένου, λοιπόν, να εντοπίσουμε και να απομονώσουμε την επίδραση που έχει η ποιότητα ζωής, χρησιμοποιούμε κάποιες μεταβλητές, οι οποίες προσεγγίζουν την ευημερία των νέων. Τέτοιες μεταβλητές προκύπτουν από ερωτήσεις που διερευνούν πόσο ικανοποιημένοι είναι από τη συνολική οικονομική κατάστασή τους και αν αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, που να περιορίζουν τις καθημερινές δραστηριότητές τους. Η εμπειρία από τη διεθνή βιβλιογραφία έχει δείξει ότι αυτές οι μεταβλητές είναι στενά συνυφασμένες με το επίπεδο ευημερίας του κάθε ατόμου.

Προκειμένου να συμπεριλάβουμε ορισμένες μεταβλητές που να δείχνουν την τρέχουσα σχέση των νέων με τους γονείς τους, χρησιμοποιούμε πληροφορίες αναφορικά με το αν οι νέοι διαμένουν με τους γονείς τους και με το αν λαμβάνουν οικονομική ενίσχυση από αυτούς ή άλλους συγγενείς. Τέλος, προκειμένου να προσεγγίσουμε την κατάσταση του οικογενειακού περιβάλλοντος των νέων όταν ήταν παιδιά, και άρα σε ηλικία που άρχιζαν να διαμορφώνονται οι αντιλήψεις τους, χρησιμοποιούμε τέσσερις μεταβλητές που περιγράφουν την οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους, όταν ήταν δεκατεσσάρων ετών. Ειδικότερα, συμπεριλαμβάνουμε πληροφορίες σχετικές με το αν η οικογένειά τους μπορούσε να πληρώσει τους λογαριασμούς της, αν μπορούσε να δαπανήσει χρήματα σε μη απαραίτητα αγαθά, αν μπορούσε να ζήσει αξιοπρεπώς και αν μπορούσε να αποταμιεύσει.

Όλες αυτές οι μεταβλητές θεωρούμε ότι διαμορφώνουν τις απόψεις και αντιλήψεις των νέων. Αν και το βασικό ερώτημα που καλούμαστε να απαντήσουμε είναι η επίδραση των απόψεων των γονέων, της ανεργίας και ο συνδυασμός τους, θα ήταν μεθοδολογικά λάθος να αγνοήσουμε όλους τους υπόλοιπούς παράγοντες που έχουν κάποια, έστω και μικρή επίδραση στις απόψεις-αντιλήψεις των νέων.

Πίνακας 1. Περιγραφή επεξηγηματικών μεταβλητών

Μεταβλητή	Περιγραφή
Κατάσταση ανεργίας	1 όταν ο νέος είναι άνεργος, 0 διαφορετικά
Γονείς	Άποψη γονέων
Φύλο	1 για γυναίκες, 0 για άνδρες
Ηλικία	Ηλικία νέου
Ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης που έχει ολοκληρώσει	Τέσσερις κατηγορίες: Έως δευτεροβάθμια (ομάδα αναφοράς) Προχωρημένη επαγγελματική Τριτοβάθμια Μεταπτυχιακό (MSc/PhD)
Παντρεμένος	1 όταν ο νέος είναι παντρεμένος, 0 διαφορετικά
Ανήκει σε εθνική μειονότητα	1 αν ανήκει σε εθνική μειονότητα, 0 διαφορετικά
Φροντίζεις άλλους	1 όταν έχει οικογενειακές υποχρεώσεις να φροντίζει άλλα μέλη της οικογένειάς του, 0 διαφορετικά
Αριθμός παιδιών	Ο αριθμός των παιδιών του
Πόσο συχνά η φυσική σας κατάσταση περιόρισε τις καθημερινές σας δραστηριότητες;	Τέσσερις κατηγορίες: Ποτέ Μερικές φορές Αρκετές φορές Πάντα
Πόσο ικανοποιημένος είσαστε από την τρέχουσα οικονομική σας κατάσταση;	Τέσσερις κατηγορίες: Πολύ δυσαρεστημένος Μάλλον δυσαρεστημένος Μάλλον ικανοποιημένος Πολύ ικανοποιημένος
Λαμβάνει οικονομική ενίσχυση από γονείς ή άλλους συγγενείς	1 αν λαμβάνει οικονομική ενίσχυση, 0 διαφορετικά
Διαμένει με τους γονείς του	1 αν διαμένει ακόμα με τους γονείς του, 0 διαφορετικά
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να πληρώσει τους λογαριασμούς της	Τέσσερις κατηγορίες: Ποτέ Μερικές φορές Αρκετές φορές Πάντα
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να δαπανήσει χρήματα για μη απαραίτητα αγαθά	Τέσσερις κατηγορίες: Ποτέ Μερικές φορές Αρκετές φορές Πάντα
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να ζήσει σε αξιοπρεπή στέγαση	Τέσσερις κατηγορίες: Ποτέ Μερικές φορές Αρκετές φορές Πάντα
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να αποταμιεύσει	Τέσσερις κατηγορίες: Ποτέ Μερικές φορές Αρκετές φορές Πάντα

Στα επόμενα κεφάλαια η ύπαρξη μιας αιτιώδους σχέσης μεταξύ των απόψεων των νέων και των γονέων θα πρέπει πάντα να ερμηνεύεται με προσοχή μέσα στα όρια της εμπειρικής ανάλυσής μας. Τα διαθέσιμα στοιχεία δεν μας επιτρέπουν δυστυχώς να συμπεριλάβουμε στην ανάλυση μας όλους τους παράγοντες από το κοινωνικό/οικονομικό εξωγενές περιβάλλον που μπορεί να συνδιαμορφώνουν τις απόψεις νέων και γονέων.

Επιπλέον δεν μπορούμε να αποκλείσουμε το ενδεχόμενο αλληλεπίδρασης ανάμεσα στις απόψεις των γονέων και των νέων. Ωστόσο, το γεγονός πως υπάρχει μεγάλη βιβλιογραφία που υποστηρίζει πως η κατεύθυνση της σχέσης αιτιότητας είναι από τους γονείς προς τα παιδιά (βλέπε προηγούμενη ενότητα) καθώς και η χρήση μια σειράς μεταβλητών που θεωρούμε πως αντανακλούν το περιβάλλον των νέων, όπως το επίπεδο εκπαίδευσης, η οικονομική κατάσταση της οικογένειας τους όταν ήταν παιδιά κ.ά., θεωρούμε πως μας επιτρέπουν να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για την επίδραση της γνώμης των γονέων στους νέους.

ΝΕΟΙ, ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ

Σεπτέμβριος 2022

Δεδομένα

3

Η βάση δεδομένων που αξιοποιείται προέρχεται από το πανευρωπαϊκό διεπιστημονικό ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο «Πολιτιστικοί Παράγοντες της Οικονομικής Αυτάρκειας και Επιχειρηματικότητας» (CUPESSE) και περιλαμβάνει πληροφορίες για νέους 18-35 ετών. Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τον Φεβρουάριο του 2014 έως τον Ιανουάριο του 2018 –το σκέλος συμμετοχής της Ελλάδας χρηματοδοτήθηκε αποκλειστικά από τον ερευνητικό οργανισμό διαΝΕΟσις– και επικεντρώθηκε στους νέους ενήλικες, την οικονομική κατάστασή τους, τις αξίες και τις συμπεριφορές τους αναφορικά με την εργασία και την εκπαίδευση (Tosun et al., 2018). Η συλλογή δεδομένων επεκτάθηκε σε 11 χώρες, ήτοι την Αυστρία, την Τσεχία, τη Δανία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ουγγαρία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Ελβετία, την Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ η ομάδα των επιστημόνων που συμμετείχαν περιλάμβανε κοινωνιολόγους, πολιτικούς επιστήμονες, ψυχολόγους, οικονομολόγους, εκπαιδευτικούς και ανθρώπους που εργάζονταν στον χώρο της διοίκησης επιχειρήσεων.

Υπήρχαν δύο ερωτηματολόγια. Το ένα απευθυνόταν σε νέους 18-35 ετών και το δεύτερο στους γονείς τους, όχι απαραίτητα τους βιολογικούς, αλλά τα άτομα εκείνα που έκριναν ότι άσκησαν μεγαλύτερη επίδραση πάνω τους. Το κάθε ερωτηματολόγιο προσαρμόστηκε στα δεδομένα της χώρας (π.χ. ως προς το εκπαιδευτικό σύστημα) χωρίς όμως να χαθεί η ομοιομορφία μεταξύ των χωρών. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε κυρίως με ηλεκτρονικά μέσα, αλλά δεν έλειψαν και περιπτώσεις χειρόγραφης συμπλήρωσης. Το τελικό δείγμα για τους νέους είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού με βάση την κατάσταση απασχόλησης (απασχολούμενος, άνεργος, κ.ά.), την περιφέρεια διαμονής, την ηλικιακή ομάδα, την εκπαίδευση και το μεταναστευτικό υπόβαθρο, ενώ το δείγμα των γονέων αποτελείται από όλους όσοι συμμετείχαν στην έρευνα (οι νέοι παρείχαν στοιχεία επικοινωνίας). Το ελάχιστο μέγεθος του δείγματος ορίστηκε σε 1.000 νέους και 500 γονείς (άνδρες ή γυναίκες) ανά χώρα. Το συνολικό δείγμα που προέκυψε αποτελείται από 20.008 παρατηρήσεις για όλες τις χώρες και 429 μεταβλητές (239 από το ερωτηματολόγιο των νέων).

Τα βασικά χαρακτηριστικά του δείγματος που χρησιμοποιήθηκε σε αυτή τη μελέτη παρουσιάζονται στους πίνακες που ακολουθούν. Σημειώνεται ότι στο δείγμα που χρησιμοποιούμε δεν περιλαμβάνεται η Τουρκία, καθώς θεωρούμε ότι ιστορικά, πολιτιστικά και οικονομικά διαφέρει σε σχέση με τις χώρες της Ευρώπης. Παρόλα αυτά, το δείγμα εμφανίζει κατά περίπτωση σημαντική ανομοιογένεια μεταξύ των χωρών.

Πίνακας 2. Χαρακτηριστικά δείγματος νέων 18-35 ετών

	N	Μέση ηλικία	Γυναίκες (%)	Έγγαμοι (%)	Μειονότητα (%)	Με τέκνα (%)	Διαμονή με τους γονείς (%)
Αυστρία	1.684	25,9	55,8	17,2	7,4	16,9	28,2
Γερμανία	3.279	27,3	51,1	24,2	7,4	21	21,2
Δανία	1.142	26,9	44,3	16,3	2,1	21,5	13,7
Ελβετία	1.002	25,5	60,1	15,1	3,4	13,6	44
Ελλάδα	1.538	28,2	60,2	25,3	3,8	19	39,7
Η.Β.	3.004	26,7	50,8	23,8	13,5	23,1	37,6
Ισπανία	1.826	27,6	51,1	17,3	1,4	17,9	48,8
Ιταλία	1.008	27,3	49,4	16,7	0,3	13,6	56,4
Ουγγαρία	1.293	26,9	55,1	17,9	9,1	31,2	53,4
Τσεχία	1.214	27,3	57,1	26,7	1,7	34,3	35,6
Σύνολο	16.990	27	53	21	6,2	21,3	35,9

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα (Πίνακας 2), το δείγμα στην Ελλάδα αποτελείται από 1.538 παρατηρήσεις και αντιπροσωπεύει το 9,1% του συνολικού δείγματος των 16.990 παρατηρήσεων. Η Γερμανία και το Η.Β. αποτελούν περίπου το 37% του δείγματος. Η μέση ηλικία του δείγματος στη χώρα μας είναι τα 28 έτη περίπου, ένα έτος υψηλότερη από τον συνολικό μέσο όρο του δείγματος. Το δείγμα στην Ελλάδα αποτελείται συγκριτικά από περισσότερες γυναίκες, καθώς αποτελούν το 60%, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για ολόκληρο το δείγμα είναι 53%. Κοντά στην Ελλάδα σε σχέση με τα ποσοστά ανά φύλο είναι η Ελβετία, ενώ στον αντίποδα βρίσκεται η Δανία. Ένας περίπου στους τέσσερις νέους είναι έγγαμος/η, κοντά στο ποσοστό της Γερμανίας και του Η.Β. Χαμηλότερο ποσοστό των εγγάμων παρατηρούμε στην Ελβετία και στη Δανία. Στην Ελλάδα το μερίδιο των νέων με μειονοτική προέλευση είναι συγκριτικά χαμηλό, κάτι που είναι ακόμα πιο έντονο στην Ιταλία, στην Ισπανία και στην Τσεχία. Το μεγαλύτερο μερίδιο νέων μειονοτικής προέλευσης εντοπίζεται στο Η.Β. και την Ουγγαρία. Περίπου ένας στους πέντε νέους 18-35 ετών στο ελληνικό δείγμα έχει παιδιά, κοντά στον μέσο όρο του δείγματος των δέκα χωρών. Αντίθετα, το ποσοστό των νέων με παιδιά είναι ιδιαίτερα χαμηλό στην Ελβετία και αρκετά υψηλό στην Τσεχία. Όσον αφορά στη διαμονή στο σπίτι των γονέων, περίπου τέσσερις στους δέκα Έλληνες νέους μένουν μαζί με τους γονείς τους,[3] ποσοστό λίγο υψηλότερο σε σύγκριση με ολόκληρο το δείγμα. Ωστόσο, και σε αυτή την περίπτωση υπάρχουν διαφορές μεταξύ των χωρών. Στην Ιταλία, λόγου χάρη, εντοπίζεται το μεγαλύτερο μερίδιο νέων που μένουν με τους γονείς τους, περίπου 17 εκατοστιαίες μονάδες πάνω από την ελληνική περίπτωση, ενώ το φαινόμενο είναι πιο συνηθισμένο από την Ελλάδα και σε άλλες χώρες, όπως είναι η Ουγγαρία και η Ισπανία.

3 Το μερίδιο είναι μεγαλύτερο από εκείνο που αναφέρθηκε παραπάνω για το 2018, όμως αναφέρεται σε διευρυμένη προς τα κάτω ηλικιακή ομάδα, δηλαδή νέους που είναι πολύ πιθανό να διαμένουν με τους γονείς τους. Επομένως, η απόκλιση είναι αιτιολογημένη και αναμενόμενη.

Πίνακας 3. Εκπαιδευτική σύνθεση δείγματος νέων 18-35 ετών (%)

	Μέχρι δευτεροβάθμια	Μεταδευτ/θμια επαγγελματική	Τριτοβάθμια	Μεταπτυχιακές σπουδές	Σύνολο
Αυστρία	49,6	21,6	13,9	14,9	100
Γερμανία	47,9	17,2	18,4	16,5	100
Δανία	48,7	18,2	10	23,2	100
Ελβετία	21,6	30,8	1,7	45,8	100
Ελλάδα	30,7	10,9	44,7	13,7	100
Η.Β.	51,8	3,2	33,7	11,3	100
Ισπανία	45,7	18,1	15,1	21,1	100
Ιταλία	51,8	0	23,5	24,7	100
Ουγγαρία	69,9	12,1	11,4	6,7	100
Τσεχία	64,8	0	16,1	19,1	100
Σύνολο	49,2	12,5	21,2	17,2	100

Η εκπαίδευση των νέων αποτελεί τμήμα του ανθρώπινου κεφαλαίου που ενσωματώνουν το οποίο επιδρά στις στάσεις και απόψεις τους. Σημειώνεται ότι στην Ελλάδα μεταπολεμικά δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην εκπαίδευση, πιθανόν ως μέσο αντιστάθμισης των ελλείψεων σε οικονομικό και κοινωνικό κεφάλαιο, καθώς αυτή συνδέθηκε με ευνοϊκότερες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης (Χριστοφόρου κ.ά., 2018). Σε αυτό το πλαίσιο (Πίνακας 3) στην Ελλάδα, περίπου το 45% των νέων έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των χωρών του δείγματος και περίπου διπλάσιο του συνόλου. Εξαιρετικά χαμηλό είναι το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελβετία που φαίνεται ότι οι νέοι είτε επιλέγουν την επαγγελματική εκπαίδευση (στην οποία η Ελβετία έχει το μεγαλύτερο ποσοστό) ή συνεχίζουν σε μεταπτυχιακές σπουδές. Κατά συνέπεια το εκπαιδευτικό επίπεδο των νέων είναι ιδιαίτερα υψηλό στην Ελβετία, όπου σχεδόν οι μισοί νέοι 18-35 ετών έχουν ολοκληρώσει κάποιο κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών. Ένας στους τέσσερις έχουν κάνει το ίδιο στη Δανία και την Ιταλία και ένας στους πέντε στην Ισπανία και την Τσεχία. Σε αντιδιαστολή, η Τσεχία έχει το μικρότερο μερίδιο νέων με μεταπτυχιακές σπουδές. Μεγάλες διαφοροποιήσεις εντοπίζονται και στην επαγγελματική εκπαίδευση, καθώς σε κάποιες χώρες φαίνεται να είναι μια ελκυστική διέξοδος, π.χ. Ελβετία, Αυστρία και Δανία, σε αντίθεση με άλλες χώρες, π.χ. Η.Β. και Ελλάδα.[4]

Το ποσοστό των άνεργων νέων 18-35 ετών στην Ελλάδα είναι αισθητά υψηλότερο από το αντίστοιχο σε όλες τις άλλες χώρες (Πίνακας 4) και φτάνει το 23,3% που είναι 2,5 φορές περίπου μεγαλύτερο από το ποσοστό άνεργων νέων στο σύνολο των δέκα χωρών. Επομένως, αν αναμένει κανείς να εντοπίσει κάποια επίδραση της ανεργίας στις στάσεις και απόψεις των νέων, η Ελλάδα μάλλον προσφέρεται για μια τέτοια

4 Τα μηδενικά ποσοστά αποφοίτων επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ιταλία και την Τσεχία, ενδεχομένως οφείλονται σε προβληματικό ορισμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης στις χώρες αυτές.

άσκηση. Ακολουθούν η Ισπανία και η Ιταλία. Στον αντίποδα βρίσκονται η Ελβετία, με πρακτικά μηδενικό ποσοστό άνεργων νέων, η Γερμανία, το Η.Β. και η Τσεχία, στις οποίες το μερίδιο κυμαίνεται γύρω από το 5%. Ένα δεύτερο στοιχείο είναι ότι ο αριθμός των φοιτητών στο ελληνικό δείγμα είναι σχετικά περιορισμένος, παρά την άποψη που εκφράζεται συχνά στον δημόσιο διάλογο για το πολύ υψηλό ποσοστό νέων που σπουδάζουν και, μάλιστα, παρατείνουν τις σπουδές τους πέραν της κανονικής διάρκειάς τους. Από τις δέκα χώρες του δείγματος, μόνο η Ιταλία, η Ουγγαρία και το Η.Β. έχουν μικρότερο μερίδιο νέων φοιτητών από την Ελλάδα.

Τέλος, πολύ μικρό είναι και το μερίδιο των νέων εκτός αγοράς εργασίας στην Ελλάδα, καθώς μόνο στο Η.Β. το μερίδιο είναι μικρότερο. Αντίθετα, σημαντικότερο πρόβλημα εμφανίζουν η Ιταλία και η Τσεχία, εφόσον όπως και οι άνεργοι, οι νέοι εκτός αγοράς εργασίας απειλούνται με απαξίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου. Οι νέοι εκτός αγοράς εργασίας δεν απασχολούνται, αλλά ούτε αναζητούν ενεργά απασχόληση. Είναι ένα τμήμα των ανθρώπινων πόρων που διαθέτει η εκάστοτε κοινωνία, το οποίο παραμένει ανεκμετάλλευτο, τουλάχιστον σε οικονομικούς όρους όπως έχει αναλυθεί διεξοδικά στο πρώτο μέρος της μελέτης.

Πίνακας 4. Κατάσταση απασχόλησης των νέων 18-35 ετών (%)

	Απασχολ/νοι	Άνεργοι	Φοιτητές	Εκτός αγοράς εργασίας	Σύνολο
Αυστρία	53,4	6,7	29,3	10,6	100
Γερμανία	70,7	4,7	17,8	6,9	100
Δανία	51,8	7,7	33,2	7,3	100
Ελβετία	53,1	2,1	36,8	8	100
Ελλάδα	53,4	23,3	16,4	7	100
Η.Β.	72,3	5,1	15,9	6,7	100
Ισπανία	48	19	24,9	8,1	100
Ιταλία	57,7	16	7,8	18,5	100
Ουγγαρία	64,4	8,3	14,2	13,1	100
Τσεχία	57,7	5,2	20,8	16,4	100
Σύνολο	60,8	9,2	20,7	9,3	100

Έχοντας σχηματίσει μια εικόνα του δείγματος που χρησιμοποιείται, στη συνέχεια διερευνάται η επίδραση της ανεργίας στις στάσεις και απόψεις των νέων ηλικίας 18-35 ετών στην Ελλάδα, η επίδραση των γονέων τους σε αυτές, καθώς και η σχετική θέση της χώρας μας σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες του δείγματος.

Στα επόμενα κεφάλαια (4-6) της μελέτης χρησιμοποιούμε τα παραπάνω δεδομένα και την οικονομετρική ανάλυση που περιγράψαμε στο κεφάλαιο 2 προσπαθώντας να απαντήσουμε τα ακόλουθα τρία ερωτήματα:

Ερώτημα 1 : *«Ποια είναι η επίδραση της ανεργίας στις στάσεις και απόψεις των νέων στην Ελλάδα;»*

Ερώτημα 2 : *«Ποια επίδραση ασκούν οι στάσεις και οι απόψεις των γονέων στις αντίστοιχες των νέων απογόνων τους, και πώς αυτή διαφοροποιείται ανάλογα με το αν οι νέοι είναι άνεργοι ή όχι;»*

Ερώτημα 3 : *«Πώς διαφοροποιείται η Ελλάδα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, τόσο ως προς το πρώτο, όσο και ως προς το δεύτερο ερώτημα;»*

ΝΕΟΙ, ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ

Σεπτέμβριος 2022

Η επίδραση της ανεργίας και των γονέων στις απόψεις των νέων στην Ελλάδα

4

4.1 Κυβερνητική πολιτική και εισοδηματικές ανισότητες

Η πρώτη άποψη που καλούνται να αξιολογήσουν οι νέοι 18-35 στην Ελλάδα αφορά στον ρόλο της κυβέρνησης στη μείωση των εισοδηματικών διαφορών. Η πρόταση συγκεκριμένα είναι η εξής: «*Η κυβέρνηση θα πρέπει να λάβει μέτρα, ώστε να μειώσει τις εισοδηματικές διαφορές*». Οι απαντήσεις αντανακλούν την άποψη των νέων (και των γονέων τους) ως προς τις εισοδηματικές ανισότητες, αποδεκτές ή όχι, αλλά κυρίως ως προς την ανάγκη αυτές να περιοριστούν με την παρέμβαση τους κράτους. Η δημοσιονομική πολιτική έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη μείωση της εισοδηματικής ανισότητας στις χώρες που εξετάζουμε τόσο μέσω της προοδευτικής φορολογίας εισοδήματος όσο και μέσω αναδιανεμητικών δαπανών. Ωστόσο, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 οι μεταρρυθμίσεις σε αρκετές χώρες έχουν μειώσει τη γενναιοδωρία των κοινωνικών παροχών και την προοδευτικότητα των συστημάτων φορολογίας εισοδήματος, καθιστώντας τη δημοσιονομική πολιτική λιγότερο αναδιανεμητική (Bastagli, Coady, and Gupta, 2012).

Η σύγκριση μεταξύ των απόψεων των νέων και των γονέων τους χωρίς να ληφθεί υπόψη η κατάσταση απασχόλησης των πρώτων, αν δηλαδή απασχολούνται ή όχι, παρουσιάζεται στο Γράφημα 1. Η συντριπτική πλειονότητα και των δύο ομάδων συμφωνεί (μάλλον συμφωνώ και συμφωνώ απολύτως) με την άποψη υπέρ της κυβερνητικής παρέμβασης για τη μείωση των εισοδηματικών διαφορών. Η θετική άποψη είναι εντονότερη στην περίπτωση των γονέων και ειδικά το ποσοστό αυτών που συμφωνούν απολύτως. Το μειωμένο συνολικό μερίδιο των νέων που συμφωνούν έναντι των γονέων τους (περίπου 5,5 εκατοστιαίες μονάδες διαφορά) μπορεί να αντανακλά είτε έναν μετριασμό των απόψεων υπέρ της κρατικής παρέμβασης διαχρονικά είτε μια ισχυροποίηση αυτών των απόψεων με την ηλικία.

Γράφημα 1. ***Η κυβέρνηση θα πρέπει να λάβει μέτρα, ώστε να μειώσει τις εισοδηματικές διαφορές;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

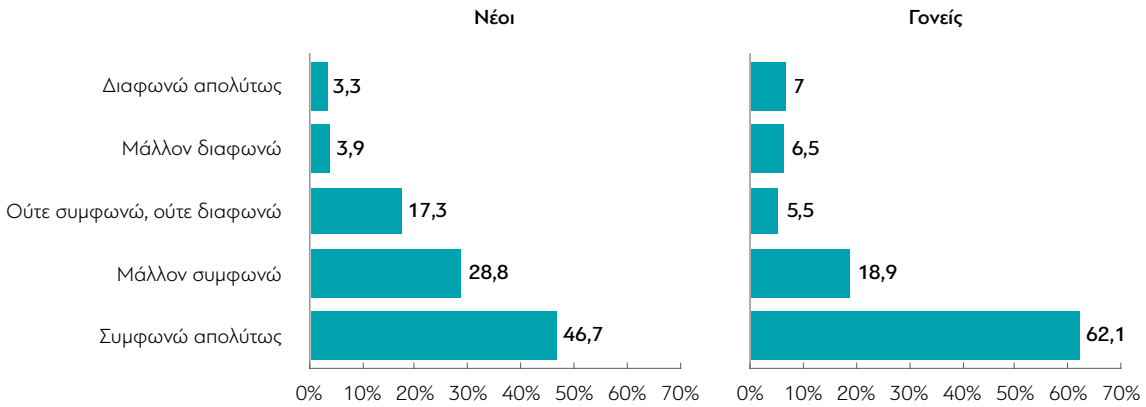

Στο Γράφημα 2 οι απαντήσεις διαχωρίζονται αρχικά ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης (1ος άξονας ανάλυσης). Φαίνεται, όπως είναι αναμενόμενο, ότι οι άνεργοι νέοι (κάτω αριστερό τεταρτημόριο) είναι πιο πιθανό να συμφωνούν με την ανάγκη κυβερνητικής παρέμβασης για την αντιμετώπιση της εισοδηματικής ανισότητας. Η διαφορά με τους νέους που δεν είναι άνεργοι είναι λίγο μεγαλύτερη από έξι εκατοστιαίες μονάδες. Άρα, οι άνεργοι νέοι είναι πιο ευαισθητοποιημένοι αναφορικά με την εισοδηματική ανισότητα. Αυτό ενδεχομένως συμβαίνει, διότι οι άνεργοι νέοι ανήκουν στο κομμάτι του πληθυσμού που θα μπορούσε να ωφεληθεί από μια τέτοια παρέμβαση (π.χ. αύξηση του επιδόματος ανεργίας) και και τη θεωρούν πιο επιτακτική. Αντίστοιχα, οι απασχολούμενοι θεωρούν πως μια τέτοια πολιτική θα τους επηρεάσει αρνητικά μέσω της αύξησης της φορολογίας και είναι ίσως αισιόδοξοι ότι στο μέλλον δεν θα χρειαστούν αντίστοιχη κρατική παρέμβαση. Με άλλα λόγια, είναι πολύ πιθανό και οι δύο ομάδες να απαντούν με βάση την τρέχουσα εμπειρία τους. Αυτό, ωστόσο, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, εφόσον στο μέλλον το ποσοστό ανεργίας για τους νέους διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα, η ελληνική κοινωνία είναι πιο πιθανό να είναι υπέρ των δράσεων μείωσης των εισοδηματικών ανισοτήτων από το κράτος.

Γράφημα 2. ***Η κυβέρνηση θα πρέπει να λάβει μέτρα, ώστε να μειώσει τις εισοδηματικές διαφορές;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

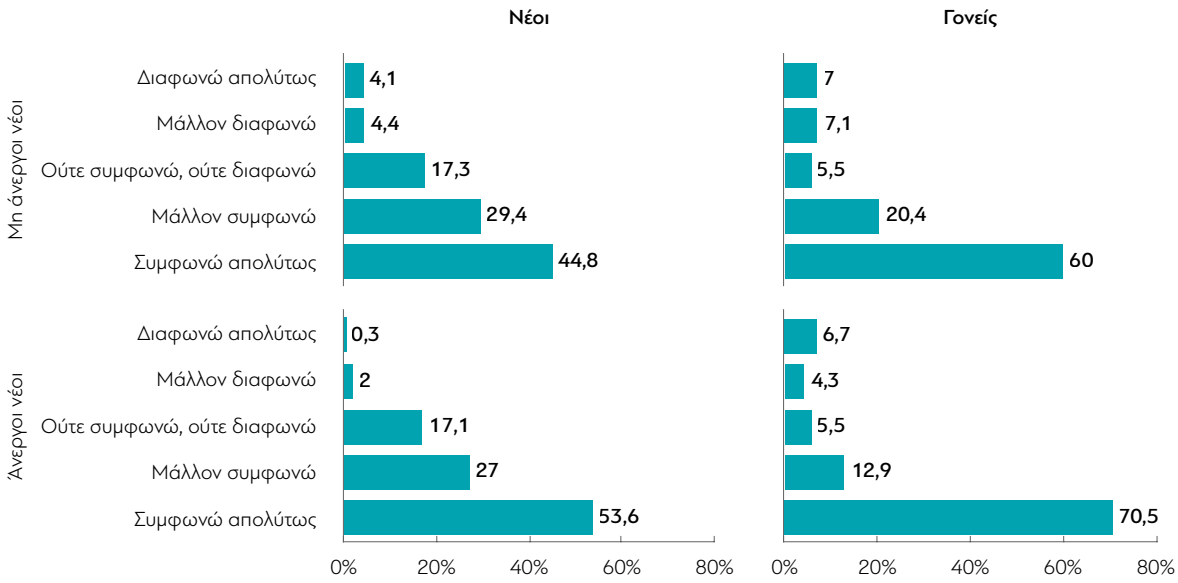

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Σημειώνεται ότι αντίστοιχη διαφορά με βάση την κατάσταση απασχόλησης καταγράφεται και στην περίπτωση των γονέων και, μάλιστα, είναι μεγαλύτερη. Δηλαδή, οι γονείς που έχουν τουλάχιστον ένα άνεργο παιδί (κάτω δεξιά τεταρτημόριο) είναι σαφώς συχνότερα υπέρ των κυβερνητικών παρεμβάσεων για τη μείωση της εισοδηματικής ανισότητας. Παρά την αντιστροφή της διαφοράς στην περίπτωση εκείνων που *μάλλον συμφωνούν*, οι γονείς που μάλλον διαφωνούν με μια τέτοια προοπτική είναι πολλοί περισσότεροι. Αυτό δείχνει ότι η ανεργία των νέων ενδέχεται να έχει μια έμμεση ισχυρή επίδραση στις απόψεις των γονέων τους. Επειδή παρόμοια εικόνα καταγράφουν και οι γονείς των οποίων τα παιδιά δεν είναι άνεργα, μια πιθανή εξήγηση έχει να κάνει με τα βιώματα των μεγαλύτερων γενεών, οι οποίες μεγάλωσαν σε μια περίοδο με έντονες κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, όπου οι κρατικές παρεμβάσεις, κυρίως με τη δωρεάν παιδεία, που αποτέλεσε διαβατήριο κοινωνικής ανόδου από τη δεκαετία του 1960, συντέλεσαν στην άμβλυνσή τους (Χριστοφόρου κ.ά., 2018).

Ο βαθμός συσχέτισης της στάσης των νέων με εκείνη των γονέων τους ως προς την ανάγκη κυβερνητικής παρέμβασης για τη μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων, άρα ένας δείκτης της διαγενεακής μεταφοράς των απόψεων (2ος άξονας ανάλυσης), εκτιμάται με τον συντελεστή Spearman, γνωστό και ως συντελεστή ρ (rho), και παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 5). Η συσχέτιση είναι θετική και, επιπλέον, στατιστικά σημαντική, αλλά αρκετά μακριά από τη μονάδα. Αυτό σημαίνει ότι οι απόψεις των νέων και των γονέων τους στο συγκεκριμένο ζήτημα είναι

παρόμοιες, αλλά όχι ταυτόσημες. Το εναλλακτικό τεστ X^2 επιβεβαιώνει την ύπαρξη συσχέτισης ανάμεσα στις απόψεις των νέων και των γονέων τους.

Πίνακας 5. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
0,181	0,000	25,282	0,065

Το επόμενο βήμα είναι να ποσοτικοποιηθεί αυτή η σχέση που υπάρχει μεταξύ γονέων και παιδιών και να απομονωθεί η επίδραση που έχει η ανεργία στη στάση των νέων. Απαραίτητη προϋπόθεση για να προσδιοριστεί η σχέση δύο μεταβλητών είναι να ληφθούν υπόψη και μια σειρά άλλοι παράγοντες που ενδεχομένως επιδρούν σε αυτή, στην προκειμένη περίπτωση στη στάση των νέων. Τέτοιοι παράγοντες, όπως αναφέραμε και στο κεφάλαιο 2, είναι το φύλο του ατόμου, η ηλικία του, το επίπεδο εκπαίδευσης, η οικογενειακή κατάσταση, η ύπαρξη παιδιών στο νοικοκυριό ή άλλων μελών που χρειάζονται φροντίδα, η εθνική προέλευση, η κατάσταση της υγείας, η ικανοποίηση των νέων με την τρέχουσα οικονομική κατάστασή τους, η οικονομική στήριξη από τους γονείς, το αν διαμένουν οι νέοι στο ίδιο σπίτι με τους γονείς τους και η οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού στο οποίο μεγάλωσαν (βλέπε Πίνακα 1). Προφανώς υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που διαμορφώνουν τις απόψεις των νέων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο κοινωνικός περίγυρος ή οι εμπειρίες των νέων μέχρι σήμερα, αλλά η ποσοτικοποίησή τους, είτε είναι αδύνατη, είτε δεν υπάρχουν καθόλου διαθέσιμες πληροφορίες.

Η απομόνωση της επίδρασης κάθε μιας μεταβλητής στην εξαρτημένη γίνεται με τη βοήθεια οικονομετρικών εκτιμήσεων, οι οποίες ποσοτικοποιούν την επίδραση των παραπάνω παραγόντων με τη μορφή ανεξάρτητων μεταβλητών. Τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων για την πρώτη άποψη που καλούνται να σχολιάσουν οι νέοι παρουσιάζονται στον Πίνακα 6.[5] Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτά (πρώτο μέρος του Πίνακα 6), η κατάσταση απασχόλησης, δηλαδή αν ο νέος είναι άνεργος ή όχι, δεν έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στην άποψη των νέων ως προς τον ρόλο της κυβέρνησης στις εισοδηματικές ανισότητες. Με άλλα λόγια, η άποψη δεν μεταβάλλεται ανάλογα με το αν οι νέοι είναι ή όχι άνεργοι. Σε αντιδιαστολή, η άποψη των γονέων έχει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση στην άποψη των νέων. Αυτό σημαίνει ότι η άποψη των νέων ακολουθεί την άποψη των γονέων τους.

5 Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α1).

Πίνακας 6. Οριακές επιδράσεις στην άποψη των νέων για την ανάγκη κυβερνητικής παρέμβασης στο πεδίο των εισοδηματικών ανισοτήτων

Επίδραση της ανεργίας και των γονέων	
Ανεργία	-0,026
Άποψη γονέων	0,172***
Επίδραση γονέων στους νέους ανά κατάσταση απασχόλησης	
Μη άνεργοι	0,194***
Άνεργοι	0,094
N	485

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.

Το ενδιαφέρον είναι να εξετάσει κανείς, αν αυτή η επίδραση ισχύει ανεξαρτήτως της κατάστασης απασχόλησης των νέων. Μήπως, δηλαδή, οι νέοι ακολουθούν τους γονείς τους, όταν έχουν μια ομαλή πορεία στην αγορά εργασίας, ενώ τείνουν να αποκλίνουν από τις απόψεις τους, όταν δοκιμάζονται από περιόδους ανεργίας. Το δεύτερο μέρος του σχετικού πίνακα (Πίνακας 6) δείχνει ότι ισχύει ακριβώς αυτό. Με άλλα λόγια, η επίδραση των γονέων είναι θετική και στατιστικά σημαντική, όταν οι νέοι δεν είναι άνεργοι. Όταν οι νέοι είναι άνεργοι, οι απόψεις τους δεν επηρεάζονται από τις απόψεις των γονέων τους. Μια πιθανή εξήγηση είναι πως η αμφισβήτηση ενδεχομένως κάποιων σταθερών παραδοχών, όπως η γρήγορη επαγγελματική αποκατάσταση, όταν οι νέοι έρχονται αντιμέτωποι με την ανεργία, οδηγούν και στην αμφισβήτηση και άλλων έως τότε σταθερών παραδοχών που περικλείουν και τις απόψεις των γονέων.

Συμπερασματικά, με βάση την περιγραφική ανάλυση, όταν οι νέοι είναι άνεργοι είναι πιο πιθανό να υποστηρίζουν κυβερνητικές πολιτικές άμβλυνσης των εισοδηματικών ανισοτήτων, όπως οι γονείς τους. Όταν όμως ληφθούν υπόψη μια σειρά χαρακτηριστικά των νέων που επιδρούν στη διαμόρφωση των απόψεών τους, τότε η κατάσταση απασχόλησης δεν έχει σημαντική επίδραση στις απόψεις τους, ενώ η επίδραση των γονέων υπάρχει μόνο όταν οι νέοι δεν είναι άνεργοι.

4.2 Σχέση κοινωνικής δικαιοσύνης και επιπέδου διαβίωσης

Η δεύτερη άποψη την οποία καλούνται να αξιολογήσουν οι νέοι αφορά στην οικονομική ανισότητα και στη σχέση της με την κοινωνική δικαιοσύνη. Συγκεκριμένα η πρόταση είναι: «*Για να είναι μια κοινωνία δίκαιη οι διαφορές στο επίπεδο διαβίωσης θα πρέπει να είναι μικρές*». Στον βαθμό που οι συμμετέχοντες συμφωνούν με την πρόταση, αυτό σημαίνει ότι υψηλά επίπεδα οικονομικής ανισότητας, άρα έντονα φαινόμενα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, δεν είναι επιθυμητά, και, συνεπώς, θα ήταν θεμιτή η ανάληψη πρωτοβουλιών για τη μείωσή τους. Το μέγεθος των διαφορών, δηλαδή τι ορίζει κανείς ως μικρές διαφορές, αφήνεται στην κρίση των ερωτώμενων και, προφανώς, μπορεί να διαφέρει μεταξύ τους.

Στο Γράφημα 3 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των νέων και των γονέων τους. Τόσο οι νέοι όσο και οι γονείς τους εμφανίζονται κατά κανόνα θετικοί προς την παραπάνω άποψη. Μάλιστα, το μερίδιο των νέων που συμφωνούν *(μάλλον συμφωνώ και συμφωνώ απολύτως)* είναι περίπου δέκα εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των γονέων τους. Ωστόσο, εντός αυτών που συμφωνούν, οι απόψεις των γονέων είναι συχνότερα στο άνω άκρο της κατανομής, καθώς αυτοί που συμφωνούν απολύτως είναι περίπου επτά στους δέκα. Αντίστοιχα, οι νέοι είναι συχνότερα αδιάφοροι, καθώς μεγαλύτερο μερίδιο (περίπου ένας στους πέντε) δεν λαμβάνει ουσιαστικά θέση υπέρ ή κατά της άποψης. Αυτό σημαίνει ότι οι νέοι είναι πιο αποστασιοποιημένοι από τους γονείς τους, οι οποίοι έχουν ισχυρότερη άποψη περί της σημασίας των διαφορών στο επίπεδο διαβίωσης και στον τρόπο που αυτές σχετίζονται με την κοινωνική δικαιοσύνη.

Γράφημα 3. ***Για να είναι μια κοινωνία δίκαιη, οι διαφορές στο επίπεδο διαβίωσης θα πρέπει να είναι μικρές.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

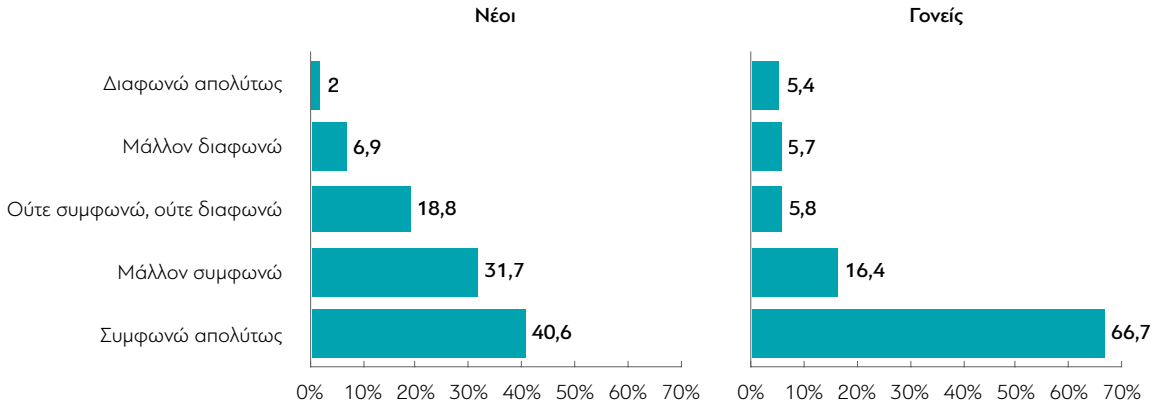

Στο Γράφημα 4 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των νέων και των γονέων τους ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης και την ύπαρξη τουλάχιστον ενός άνεργου τέκνου στην οικογένεια. Ουσιαστικές διαφορές στις απόψεις των άνεργων νέων με εκείνες των μη άνεργων δεν εντοπίζονται, καθώς και στις δύο περιπτώσεις περισσότεροι από επτά στους δέκα συμφωνούν με την άποψη ότι η κοινωνική δικαιοσύνη συνεπάγεται μικρές διαφορές στο επίπεδο διαβίωσης. Ωστόσο, μια λεπτομερέστερη διερεύνηση των απόψεων φανερώνει ότι οι νέοι άνεργοι είναι πιο κατηγορηματικοί, καθώς περίπου το 44% *συμφωνεί* απολύτως με την άποψη. Είναι αναμενόμενο το γεγονός ότι οι άνεργοι νέοι, ακριβώς επειδή η ανεργία συνεπάγεται χαμηλό έως και μηδενικό εισόδημα, θα είναι υπέρ του περιορισμού των διαφορών στο επίπεδο διαβίωσης, ευνοώντας έτσι παρεμβάσεις από τον κρατικό μηχανισμό για την εξισορρόπηση των διαφορών. Οι παρεμβάσεις αυτές μπορεί να συνδέονται με επιδόματα ή με την επιδότηση θέσεων απασχόλησης.

Αντίστοιχες διαφορές εντοπίζονται και στην περίπτωση των γονέων. Αυτοί που έχουν τουλάχιστον ένα άνεργο τέκνο είναι συχνότερα σύμφωνοι με την ανάγκη άμβλυνσης των διαφορών στο επίπεδο διαβίωσης σε σύγκριση με αυτούς που δεν έχουν άνεργα τέκνα, όμως και πάλι οι διαφορές δεν είναι μεγάλες. Το μερίδιο αυτών που *συμφωνούν απολύτως* είναι περίπου επτά εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο μεταξύ των γονέων με άνεργα τέκνα, ενώ το μερίδιο εκείνων που είτε διαφωνούν απολύτως είτε μάλλον διαφωνούν είναι περίπου δύο εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο μεταξύ των γονέων που δεν έχουν άνεργα τέκνα. Όπως και στο προηγούμενο Γράφημα, ανεξαρτήτως της εμπειρίας ανεργίας το μερίδιο των γονέων που *συμφωνούν απολύτως* είναι μεγαλύτερο από εκείνο των νέων. Το αντίστροφο συμβαίνει με τα άτομα που *μάλλον συμφωνούν*. Συνεπώς, φαίνεται ότι οι γονείς, σε γενικές γραμμές, είναι συχνότερα υπέρ των μικρών διαφορών στο επίπεδο διαβίωσης ως κριτήριο δικαιοσύνης σε μια κοινωνία σε σύγκριση με τους νέους. Με άλλα λόγια, οι γονείς είναι πιο απόλυτοι στη συγκεκριμένη άποψη από τους νέους.

Γράφημα 4. ***Για να είναι μια κοινωνία δίκαιη, οι διαφορές στο επίπεδο διαβίωσης θα πρέπει να είναι μικρές.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

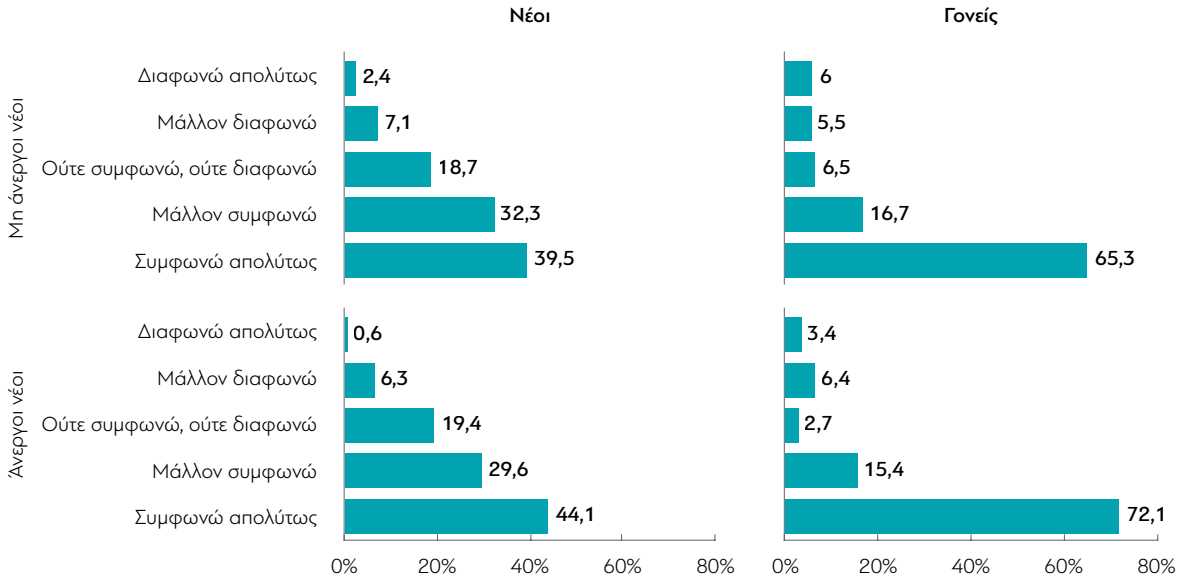

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Η συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων και των γονέων τους υπολογίζεται και πάλι με τη βοήθεια του συντελεστή συσχέτισης Spearman και του ελέγχου X^2 (Πίνακας 7). Η συσχέτιση υπάρχει, είναι θετική και στατιστικά σημαντική, αλλά δεν είναι ιδιαίτερα ισχυρή, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση για την ανάγκη κυβερνητικής παρέμβασης με στόχο τη μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Μάλιστα, συγκρίνοντας με τον αντίστοιχο πίνακα στην προηγούμενη διατύπωση (Πίνακας 5), ο συντελεστής συσχέτισης ρ είναι μικρότερος, ενώ το X^2 είναι μεγαλύτερο και με μικρότερο p-value (άρα στατιστικά ισχυρότερο).

Πίνακας 7. **Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων**

Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
0,15	0,001	28,061	0,031

Είναι ενδιαφέρον να προσπαθήσει να ποσοτικοποιήσει κανείς τη διαγενεακή σύμπνοια των απόψεων σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη που εμπεριέχουν οι διαφορές στο επίπεδο διαβίωσης και πώς αυτή επηρεάζεται από την ανεργία των νέων. Ο Πίνακας 8 παρουσιάζει τις οριακές επιδράσεις των σχετικών μεταβλητών στις απόψεις των νέων. Σημειώνεται ότι έχει απομονωθεί η επίδραση άλλων χαρακτηριστικών των νέων, χρησιμοποιώντας τις ανεξάρτητες μεταβλητές που περιγράφηκαν παραπάνω, οι οποίες ενδεχομένως επηρεάζουν τις απόψεις τους, όπως είναι το επίπεδο εκπαίδευσης, η οικονομική κατάσταση της οικογένειας κ.ά.

Συγκεκριμένα, λοιπόν, η επίδραση της ανεργίας στην άποψη των νέων ως προς τις εισοδηματικές διαφορές και τη σχέση τους με την κοινωνική δικαιοσύνη είναι στατιστικά μη σημαντική. Αυτό σημαίνει ότι, πρακτικά, οι απόψεις των νέων σε αυτό το ζήτημα δεν επηρεάζονται από την ανεργία, οπότε περίπου ίδιες απόψεις έχουν τόσο οι άνεργοι όσο και οι μη άνεργοι. Σε αντιδιαστολή, η επίδραση των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων είναι θετική και στατιστικά σημαντική. Επομένως, οι γονείς επηρεάζουν τα παιδιά τους, οι απόψεις των οποίων στο συγκεκριμένο ζήτημα μεταβάλλονται ανάλογα με εκείνες των γονέων τους αντανακλώντας έναν βαθμό διαγενεακής σύμπνοιας. Όμως η επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων είναι λιγότερο ισχυρή σε σύγκριση με την προηγούμενη άποψη για την κυβερνητική πολιτική και τις εισοδηματικές ανισότητες.

Πίνακας 8. Οριακές επιδράσεις στην άποψη των νέων για τη σχέση κοινωνικής δικαιοσύνης και διαφορών στο επίπεδο διαβίωσης

Επίδραση της ανεργίας και των γονέων	
Ανεργία	0,062
Άποψη γονέων	0,163***
Επίδραση γονέων στους νέους ανά κατάσταση απασχόλησης	
Μη άνεργοι	0,146***
Άνεργοι	0,221**
N	489

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α1).

Η επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων φαίνεται να εξαρτάται από την κατάσταση απασχόλησης των νέων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η επίδραση των γονέων είναι θετική και στις δύο περιπτώσεις και στατιστικά σημαντική (Πίνακας 8, δεύτερο μέρος), αλλά ισχυρότερη στην περίπτωση των άνεργων νέων περίπου κατά μιάμιση φορά. Το εύρημα επιβεβαιώνει ότι η επίδραση των γονέων, αν και είναι πάντοτε θετική, άρα σε ένα βαθμό οι απόψεις τους συμπλέουν με αυτές των νέων, δεν πρέπει να θεωρείται αμετάβλητη στην κατάσταση απασχόλησης των παιδιών τους.

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη τόσο των νέων, άνεργων ή μη, όσο και των γονέων τους, μια δίκαιη κοινωνία πρέπει να χαρακτηρίζεται από μικρές διαφορές στο επίπεδο διαβίωσης. Η άποψη των νέων δεν διαφοροποιείται από την κατάσταση απασχόλησής τους, ενώ η άποψη μεταβάλλεται αντίστοιχα με αυτή των γονέων τους αντανακλώντας τη γονική επίδραση. Αυτό αναδεικνύει η θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση των γονέων στους νέους, η οποία είναι ισχυρότερη στην περίπτωση των άνεργων νέων, αλλά σε κάθε περίπτωση θετική.

4.3 Σχέση αμοιβών με την ένταση της προσπάθειας και τα ταλέντα

Η τρίτη άποψη, ως προς την οποία ζητείται από τους νέους να τοποθετηθούν, αφορά στις αποδοχές από την εργασία και στους παράγοντες που πρέπει να τις διαμορφώνουν. Συγκεκριμένα, η πρόταση είναι η εξής: *«Αυτοί που έχουν καταβάλλει μεγαλύτερη προσπάθεια και έχουν περισσότερα ταλέντα θα πρέπει να αμείβονται περισσότερο»*. Ομολογουμένως είναι μια σχετικά γενική πρόταση, η οποία προσεγγίζει, όμως, εμμέσως την αξιοκρατία στον χώρο εργασίας, στον βαθμό που συσχετίζει την ποιότητα και ποσότητα της προσφερόμενης εργασίας με την αμοιβή της. Η προσπάθεια μπορεί να αντιπροσωπεύει, μεταξύ άλλων, τις ώρες εργασίας, την αφοσίωση, την αποτελεσματικότητα και την ευσυνειδησία του εργαζόμενου, αλλά και το ανθρώπινο κεφάλαιο που έχει συσσωρεύσει κανείς, δηλαδή τα τυπικά προσόντα του. Τα ταλέντα, από την άλλη πλευρά, είναι πιο πιθανό να αναφέρονται σε χαρακτηριστικά που είναι έμφυτα στο άτομο, π.χ. ευστροφία, κοινωνικές δεξιότητες, ηγετικές ικανότητες, ανάληψη πρωτοβουλιών, αναλυτική σκέψη, κ.ά., τα οποία μπορούν να καλλιεργηθούν περαιτέρω στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Γράφημα 5. ***Αυτοί που έχουν καταβάλλει μεγαλύτερη προσπάθεια και έχουν περισσότερα ταλέντα θα πρέπει να αμείβονται περισσότερο.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

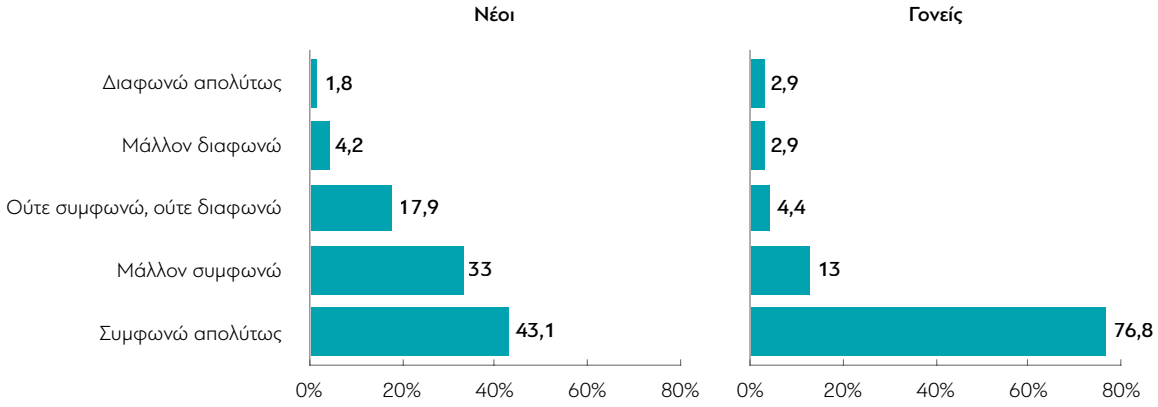

Η αντιπαραβολή των απόψεων των νέων και των γονέων τους στο δείγμα παρουσιάζεται στο Γράφημα 5. Όπως και στις προηγούμενες δύο περιπτώσεις, οι νέοι είναι πολύ συχνότερα αδιάφοροι, με την έννοια ότι ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν με την άποψη σε σύγκριση με τους γονείς τους. Κατά τα άλλα, οι νέοι, όπως και οι γονείς τους, συμφωνούν συχνότερα από ό,τι διαφωνούν με την παραπάνω άποψη. Ενώ θα περίμενε κανείς να είναι περισσότερο ευαίσθητοι στο ζήτημα της αξιοκρατίας από τους γονείς τους θεωρώντας πως είναι ίσως πιο ιδεολόγοι και αισιόδοξοι, φαίνεται να συμβαίνει το αντίθετο. Περίπου εννέα στους δέκα γονείς συμφωνούν με την άποψη, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο των νέων αγγίζει το 76%. Στο ίδιο μήκος κύματος, οι γονείς είναι πιο κάθετοι στις απόψεις τους, καθώς περίπου οκτώ στους δέκα συμφωνούν απολύτως με την άποψη. Ενδεχομένως, λόγω μεγαλύτερης παραμονής τους στην αγορά εργασίας, οι γονείς έχουν βιώσει συχνότερα και σε μεγαλύτερη ένταση γεγονότα που σχετίζονται με την έλλειψη αξιοκρατίας, οπότε απορρίπτουν τέτοιες συμπεριφορές με μεγαλύτερη ένταση. Επιπλέον, στη σημερινή αγορά εργασίας που μαστίζεται από την υψηλή ανεργία των νέων και φαινόμενα όπως η υπερεκπαίδευση[6] και η ετεροαπασχόληση,[7] η αμοιβή με βάση τα προσόντα και τα ταλέντα είναι λιγότερο δεδομένη. Σημειώνεται ότι με βάση τον δείκτη European Skills Index (Ευρωπαϊκός Δείκτης Δεξιοτήτων) του Cedefop,[8] η χώρα μας είχε τη δεύτερη χαμηλότερη επίδοση (20/100) το 2020. Ιδιαίτερα χαμηλή ήταν η επίδοση της Ελλάδας στον δείκτη σύζευξης δεξιοτήτων (skills matching), καθώς βρέθηκε στην τελευταία θέση μαζί με την Ισπανία (10/100). Επομένως, δεν είναι ίσως έκπληξη το αποτέλεσμα ότι οι νέοι δεν ενστερνίζονται την άποψη αυτή με την ίδια ένταση όπως οι γονείς τους.

---

6 Υπερεκπαίδευση είναι το φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο το άτομο διαθέτει περισσότερα τυπικά προσόντα από αυτά που απαιτεί η θέση εργασίας. Τότε υπάρχει κάθετη αναντιστοιχία δεξιοτήτων και, συνήθως, τα άτομα αμείβονται λιγότερο σε σύγκριση με την αμοιβή τους σε θέση αντίστοιχη των δεξιοτήτων τους.

7 Ετεροπαπασχόληση είναι το φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο το άτομο διαθέτει το ίδιο τυπικό επίπεδο δεξιοτήτων, π.χ. πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά με διαφορετικό περιεχόμενο από αυτό που απαιτεί η θέση εργασίας. Ένα παράδειγμα είναι φιλόλογοι να εργάζονται στον τραπεζικό χώρο σε θέσεις που απαιτούν πτυχίο. Πρόκειται για οριζόντια αναντιστοιχία δεξιοτήτων.

8 Διαθέσιμο στο: https://www.cedefop.europa.eu/el/tools/european-skills-index?y=2020

Γράφημα 6. ***Αυτοί που έχουν καταβάλλει μεγαλύτερη προσπάθεια και έχουν περισσότερα ταλέντα θα πρέπει να αμείβονται περισσότερο.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

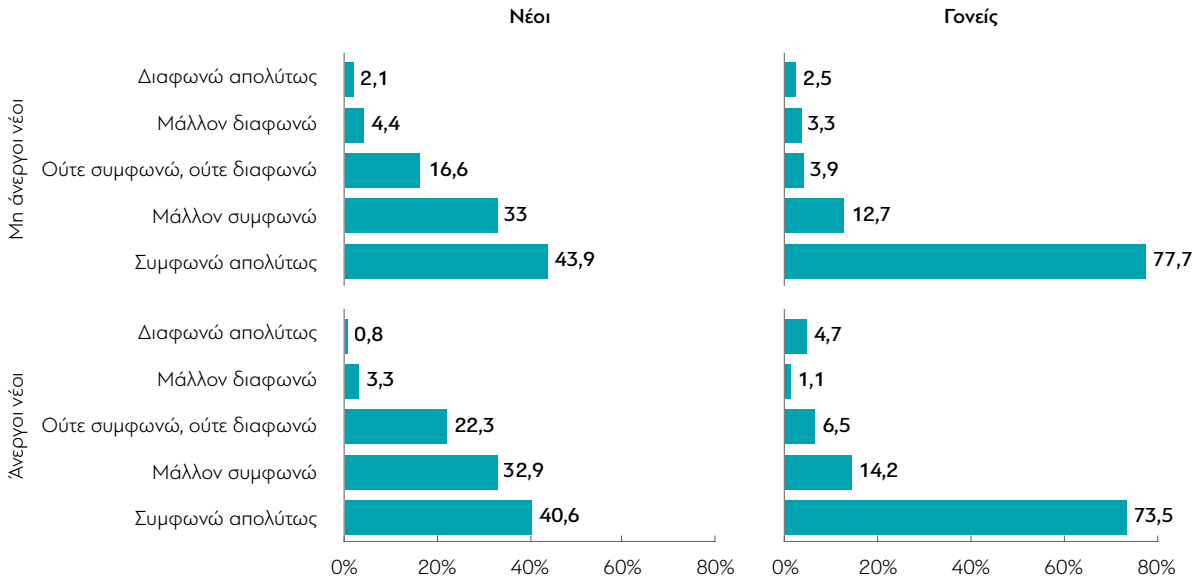

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Πόσο διαφέρουν οι απόψεις όμως για την αξιοκρατία ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης των νέων; Το Γράφημα 6 παρουσιάζει τις απαντήσεις των νέων (αριστερά) και των γονέων τους (δεξιά) ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης των νέων (πάνω και κάτω). Η σύγκριση μεταξύ των άνεργων νέων και των μη άνεργων νέων δείχνει ότι οι πρώτοι συμφωνούν με την άποψη οριακά συχνότερα (περίπου 3,5 εκατοστιαίες μονάδες η διαφορά). Ωστόσο, οι μη άνεργοι εμφανίζονται πιο αποφασιστικά υπέρ της άποψης, αφού περίπου 43,9% *συμφωνούν απολύτως, όταν το αντίστοιχο μερίδιο είναι κοντά στο* 40,6% για τους άνεργους νέους. Η εικόνα είναι αντίστοιχη και στην περίπτωση των γονέων, τουλάχιστον μεταξύ γονέων με και χωρίς άνεργο τέκνο. Ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων, η συντριπτική πλειονότητα των γονέων τάσσεται υπέρ της διατύπωσης, άρα είναι υπέρ της αμοιβής των απασχολούμενων με βάση την προσπάθεια και τα ταλέντα τους. Οι γονείς που δεν έχουν άνεργο νέο στην οικογένεια είναι, μάλιστα, λίγο πιο απόλυτοι στις απόψεις τους.

Η συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων και των γονέων τους παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 9). Οι δύο συντελεστές είναι θετικοί, υποδηλώνοντας ότι οι απόψεις των νέων συγκλίνουν με αυτές των γονέων τους, και στατιστικά σημαντικοί σε επίπεδο σημαντικότητας κάτω του 5%. Σε σύγκριση με τις δύο προηγούμενες απόψεις, ο συντελεστής ρ (rho) δίνει τη μικρότερη συσχέτιση, ενώ η κατανομή X^2 παίρνει τη μέγιστη τιμή της. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι απόψεις των γονέων έχουν θετική συσχέτιση με τις απόψεις των νέων.

Πίνακας 9. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
0,097	0,031	31,511	0,012

Η ποσοτικοποίηση της επίδρασης της ανεργίας στις απόψεις των νέων και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων παρουσιάζονται στον Πίνακα 10. Λαμβάνοντας υπόψη μια σειρά άλλων χαρακτηριστικών των νέων που επιδρούν στη διαμόρφωση των απόψεών τους, όπως και στις προηγούμενες δύο περιπτώσεις, συμπεραίνει κανείς ότι η επίδραση της ανεργίας στις απόψεις τους δεν είναι στατιστικά σημαντική. Αυτό σημαίνει ότι οι απόψεις των νέων φαίνεται να είναι ανεξάρτητες από την κατάσταση απασχόλησής τους. Από την άλλη πλευρά, η επίδραση των γονέων στις απόψεις τους είναι σημαντική, όμως λιγότερο ισχυρή σε σύγκριση με τις άλλες δύο περιπτώσεις που εξετάστηκαν. Επιπλέον, είναι θετική, οπότε οι απόψεις των νέων συγκλίνουν με αυτές των γονέων τους. Είναι αξιοσημείωτο ότι, όπως συμβαίνει και στην πρώτη περίπτωση, η επίδραση των γονέων φαίνεται να εξαντλείται στους μη άνεργους νέους, καθώς, όπως φαίνεται στο δεύτερο μέρος του πίνακα, μόνο σε αυτή την περίπτωση είναι στατιστικά σημαντική και θετική η επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων. Οπότε, η σύγκλιση απόψεων φαίνεται να αφορά μόνο στους μη άνεργους νέους.

Πίνακας 10. Οριακές επιδράσεις για την αμοιβή σε σχέση με την προσπάθεια και το ταλέντο

Επίδραση της ανεργίας και των γονέων	
Ανεργία	0,094
Άποψη γονέων	0,146***
Επίδραση γονέων στους νέους ανά κατάσταση απασχόλησης	
Μη άνεργοι	0,154**
Άνεργοι	0,116
N	489

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α1).

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα αναφορικά με τις απόψεις των νέων ως προς τη διαμόρφωση των αμοιβών από εργασία με βάση τα ταλέντα και την προσπάθεια που έχει καταβάλλει κανείς, άρα προσεγγίζοντας την έννοια της αξιοκρατίας, διαπιστώνεται σύγκλιση των απόψεων των νέων με τις απόψεις των γονέων τους, αλλά μόνο στην περίπτωση των μη άνεργων νέων. Οι άνεργοι νέοι ακολουθούν τη δική τους πορεία. Επιπλέον, όπως και στις προηγούμενες δύο διατυπώσεις, η ανεργία δεν φαίνεται να επηρεάζει την άποψη των νέων.

Συμπερασματικά η διερεύνηση των απόψεων των νέων και του βαθμού που επηρεάζονται από την κατάσταση απασχόλησης και τις απόψεις των γονέων τους αποκάλυψε ομοιότητες στις τρεις περιπτώσεις που εξετάσαμε. Ενώ οι περιγραφικές στατιστικές δείχνουν κάποιες διαφορές μεταξύ των άνεργων και των μη άνεργων νέων, όταν λαμβάνονται υπόψη και άλλα χαρακτηριστικά των νέων, όπως το φύλο, η ηλικία, η εκπαίδευση, η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους όταν ήταν έφηβοι κ.ά., προκύπτει ότι τελικά η ανεργία δεν διαφοροποιεί σημαντικά τις απόψεις τους. Οι όποιες διαφορές στις απόψεις φαίνεται δηλαδή να συνδέονται με διαφορές στα υπόλοιπα χαρακτηριστικά των νέων. Η θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων και των γονέων τους επιβεβαιώνεται και από την οικονομετρική μας ανάλυση που λαμβάνει υπόψη τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά των νέων. Επομένως, τα αποτελέσματά μας στηρίζουν την υπόθεση πως οι απόψεις των νέων συμπλέουν σε ένα βαθμό με αυτές των γονέων τους.

Ωστόσο, δύο σημεία αξίζουν υπογράμμιση: Το πρώτο είναι ότι οι γονείς εμφανίζονται λιγότερο διαλλακτικοί από τους νέους, άρα εμφανίζουν μεγαλύτερη πόλωση, καθώς το μερίδιο αυτών που *συμφωνούν απολύτως* ή *διαφωνούν απολύτως* με την κάθε άποψη είναι μεγαλύτερο σε όλες τις περιπτώσεις. Επιπλέον, είναι ενδιαφέρον ότι η ένταση της επίδρασης των απόψεων των γονέων στους νέους φαίνεται να εξαρτάται από την κατάσταση απασχόλησης των νέων. Σε δύο από τις τρεις περιπτώσεις η γονική επίδραση περιορίζεται στις απόψεις των μη άνεργων νέων, ενώ στην τρίτη δεν εξαρτάται από την κατάσταση απασχόλησης των νέων, καθώς είναι στατιστικά σημαντική και στις δύο περιπτώσεις. Αν και ίσως θα περίμενε κανείς πως οι άνεργοι νέοι παραμένουν στη γονική εστία για μεγαλύτερο διάστημα και η παραμονή αυτή θα οδηγούσε σε μεγαλύτερη αλληλεπίδραση με τους γονείς και ίσως σε μεγαλύτερο επηρεασμό από τις απόψεις τους αυτό δεν φαίνεται να ισχύει για τους ακόλουθους λόγους. Αρχικά, όπως έχει διαπιστωθεί σε σχετικές μελέτες, η επίδραση των γονέων φαίνεται να λαμβάνει χώρα νωρίς, στα παιδικά χρόνια, άρα ίσως έχει ήδη εξαντληθεί, όταν οι νέοι αναζητούν πλέον δουλειά (Min et al., 2012). Επιπλέον, η «αναγκαστική» συγκατοίκηση με τους γονείς σε μεγάλες ηλικίες μπορεί να συνδέεται και με συγκρούσεις ή απαξίωση των γονέων. Τέλος είναι σημαντικό να επισημάνουμε πως η διαμονή των νέων στο σπίτι των γονέων δεν αναμένεται να επηρεάσει τα αποτελέσματά μας, καθώς η οικονομετρική ανάλυσή μας περιλαμβάνει αυτό το ενδεχόμενο σαν μια επιπλέον μεταβλητή μαζί με τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά των νέων.

ΝΕΟΙ, ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ

Σεπτέμβριος 2022

Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε ευρύτερες απόψεις για την απασχόληση

5

Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου, οι οποίες χαρακτηρίζονται, μεταξύ άλλων, από την ισχυρή επίδραση της οικογένειας στην κοινωνικοποίηση των παιδιών. Η οικογένεια, είτε με τον στενό ορισμό της πυρηνικής οικογένειας (γονείς και παιδιά) είτε ως ευρύτερη οντότητα (λοιποί συγγενείς) διαχρονικά διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων και πεποιθήσεων των μελών της. Στην Ελλάδα η συμβολή της οικογένειας είναι καθοριστική, πολύπλευρη και διαρκής. Η φροντίδα και η υποστήριξη των παιδιών συνεχίζεται συχνά και στην ενήλικη ζωή τους, είτε με τη μορφή κάποιας κληρονομιάς, είτε με την προσφορά οικιακής εργασίας, είτε με τη μορφή εισοδηματικής ενίσχυσης. Από την άλλη πλευρά, και τα παιδιά παραμένουν συνδεδεμένα με τους ηλικιωμένους γονείς τους περιλαμβάνοντάς τους στην καθημερινή ζωή τους και παρέχοντας φροντίδα κατά τα γηρατειά. Στα χρόνια της κρίσης η συμβολή της οικογένειας υπήρξε καθοριστική για την άμβλυνση των επιπτώσεών της με δεδομένες τις αδυναμίες του πλέγματος κοινωνικής στήριξης στη χώρα. Το εισόδημα από συντάξεις, για παράδειγμα, όσο μικρό και αν είναι, παραμένει εξασφαλισμένο, καθιστώντας πλέον τους συνταξιούχους λιγότερο ευπαθείς στη φτώχεια από τους νέους, οι οποίοι αντιμετωπίζουν πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας.[9] Είναι, λοιπόν, σαφές ότι η ελληνική οικογένεια διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή των μελών της σε διάφορες φάσεις της ζωής τους (Λυμπεράκη κ.ά., 2009).

Σε αυτό και το επόμενο κεφάλαιο διερευνώνται οι απόψεις των νέων στην Ελλάδα και σε εννέα ακόμη ευρωπαϊκές χώρες σε μια σειρά από ζητήματα. Στο πλαίσιο της έρευνας ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να σχολιάσουν επτά ευρύτερες απόψεις σχετικά με τη σημασία της εργασίας στη ζωή του ατόμου, κάποιες εκ των οποίων σκιαγραφούν και απόψεις σχετικά με το κοινωνικό κράτος. Ο Πίνακας 11 συνοψίζει τις απόψεις στις οποίες καλούνται οι νέοι και οι γονείς τους να πάρουν θέση. Κάποιες από τις απόψεις που διερευνώνται μοιάζουν αντιφατικές. Για παράδειγμα, από τη μία εξετάζεται η στάση των νέων ως προς το αν είναι εξευτελιστική η λήψη χρημάτων χωρίς εργασία και, από την άλλη, η άποψη των νέων ως προς το δικαίωμα όλων σε ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα. Μια διαφορά σε σχέση με τις προηγούμενες απόψεις, που διερευνήθηκαν αποκλειστικά για την Ελλάδα, εντοπίζεται στις απαντήσεις, καθώς απουσιάζει πλέον η απάντηση Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ.

---

9 Η αυστηρή δημοσιονομική διαχείριση με στόχο τον περιορισμό των δημόσιων δαπανών, μέρος των οποίων ήταν και η επιδότηση των ασφαλιστικών ταμείων, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των συντάξεων, ειδικά αυτών στο άνω άκρο της κατανομής. Ωστόσο, τα στοιχεία δείχνουν ότι η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος από συντάξεις ήταν μικρότερη σε σύγκριση με τη μείωση του εισοδήματος από εργασία (Ματσαγγάνης, Πάρμα και Καρακίτσιος, 2018).

Πίνακας 11. Ευρύτερες απόψεις για την απασχόληση για όλες τις χώρες του δείγματος

1. «Για να μπορέσεις να αναπτύξεις πλήρως τα ταλέντα σου πρέπει να έχεις μια δουλειά».
2. «Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία».
3. «Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη, ακόμα και αν αυτό σημαίνει λιγότερο ελεύθερο χρόνο».
4. «Είναι εξευτελιστικό να λαμβάνεις χρήματα χωρίς να εργάζεσαι».
5. «Αν οι παροχές κοινωνικής προστασίας είναι υψηλές, δεν υπάρχει κίνητρο να ψάξεις για δουλειά».
6. «Όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα σε ένα ελάχιστο εισόδημα ακόμα και αν δεν εργάζονται».
7. «Η δουλειά του άνδρα είναι να κερδίζει χρήματα, ενώ η δουλειά της γυναίκας είναι να προσέχει το σπίτι και την οικογένεια».

5.1 Η σημασία της εργασίας: ερωτήσεις 1-3

5.1.1 Για να μπορέσεις να αναπτύξεις πλήρως τα ταλέντα σου πρέπει να έχεις μια δουλειά

Η αναγκαιότητα της απασχόλησης στην ανάπτυξη των ταλέντων του ατόμου είναι η πρώτη άποψη την οποία καλούνται να σχολιάσουν οι νέοι. Η άποψη υπονοεί ότι το άτομο δεν μπορεί να εξελιχθεί εκτός εργασίας και είναι μάλλον περιοριστική, εφόσον ευκαιρίες ανάπτυξης, ακόμη και μόνο επαγγελματικής, υπάρχουν και εκτός εργασίας, π.χ. μέσω της διά βίου μάθησης. Η συσσώρευση ανθρώπινου κεφαλαίου πραγματοποιείται πλέον με πολλούς τρόπους πέραν της εργασιακής εμπειρίας διευρύνοντας τις επιλογές των ατόμων. Αυτό έρχεται αβίαστα και αναμένεται να ενταθεί στο μέλλον, προκειμένου τα άτομα να μπορέσουν να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα που διαμορφώνει η επέκταση του προσδόκιμου επιβίωσης, όπως είναι η αναγκαιότητα επέκτασης του εργασιακού βίου (Gratton and Scott, 2018). Από την άλλη πλευρά, είναι σαφές ότι στην Ελλάδα ακόμη δεν βρισκόμαστε εκεί. Συχνά, λοιπόν, οι άνεργοι αισθάνονται κοινωνικά αποκλεισμένοι, καθώς δεν συμμετέχουν σε όλο το εύρος των κοινωνικών δραστηριοτήτων, όχι μόνο λόγω έλλειψης των αναγκαίων χρηματικών πόρων, αλλά και για ψυχολογικούς λόγους. Για παράδειγμα, είναι αποδεκτό στη διεθνή βιβλιογραφία ότι η ανεργία στιγματίζει το άτομο και, μάλιστα, η επίπτωση σχετίζεται αρνητικά με την πρότερη κατάσταση ευημερίας του ατόμου (Binder and Coad, 2014).

Η σύνοψη των απαντήσεων των νέων και των γονέων τους στην Ελλάδα και τις υπόλοιπες εννέα χώρες συνολικά παρουσιάζεται στο Γράφημα 7. Οι διαφορές μεταξύ νέων και γονέων στην Ελλάδα εκ πρώτης όψεως δεν είναι σημαντικές. Το μερίδιο των νέων που συμφωνούν με την άποψη είναι περίπου 80%, όσο και το αντίστοιχο των γονέων τους. Ωστόσο, μια πιο προσεκτική ματιά φανερώνει ότι οι γονείς στην Ελλάδα έχουν πιο εμφατικές απόψεις, όπως φαίνεται από το γεγονός ότι αυτοί που συμφωνούν με την άποψη απολύτως αντιπροσωπεύουν το 70%, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο στους νέους μετά βίας ξεπερνά το 38%. Το ενδιαφέρον είναι ότι κατά μέσο όρο οι νέοι στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες εμφανίζονται ακόμη πιο μετριοπαθείς από τους Έλληνες, καθώς αυτοί που δηλώνουν ότι συμφωνούν απολύτως δεν ξεπερνούν το 31%. Αντίστοιχη είναι και

η διαφορά στους γονείς. Επομένως, οι γονείς στην Ελλάδα έχουν πιο εμφατικές απόψεις τόσο σε σύγκριση με τους Έλληνες νέους, όσο και σε σχέση με τον μέσο όρο των υπολοίπων Ευρωπαίων γονέων. Επιπλέον, και οι νέοι στην Ελλάδα είναι πιο ακραίοι από τους συνομήλικούς τους στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Γράφημα 7. ***Για να μπορέσεις να αναπτύξεις πλήρως τα ταλέντα σου πρέπει να έχεις μια δουλειά.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

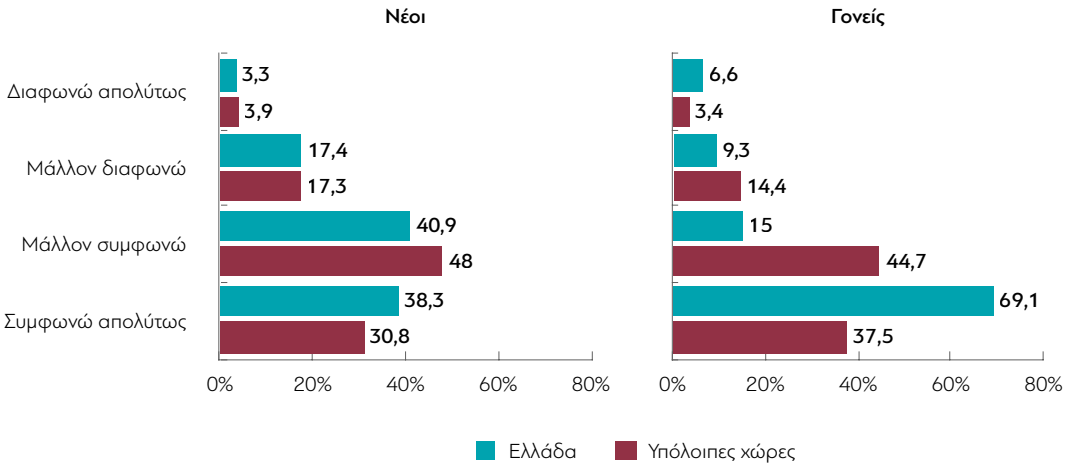

Οι άνεργοι νέοι στην Ελλάδα συμφωνούν συχνότερα (περίπου 84%) με την άποψη που θέλει τη δουλειά απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη των ταλέντων του ατόμου συγκριτικά με τους μη άνεργους νέους (περίπου 77%), όπως φαίνεται στο Γράφημα 8. Επιπλέον, είναι και πιο απόλυτοι σε αυτή την άποψη, αφού 43,7% αυτών *συμφωνούν απολύτως*. Το μερίδιο είναι μικρότερο μεταξύ των μη ανέργων, αλλά και πάλι υψηλότερο από τους μη άνεργους στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Επομένως, αν κάποιος θέλει να αποδώσει τη διαφορά στην ένταση των απόψεων, πρέπει να εστιάσει στους άνεργους νέους. Η διαφορά, αν και καταγράφεται και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, είναι μικρότερη σε αυτές. Στην περίπτωση των γονέων, αυτοί που έχουν άνεργο νέο στο σπίτι εμφανίζονται επίσης πιο απόλυτοι υπέρ της άποψης, ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδας. Το ενδιαφέρον είναι ότι η διαφορά στις απόψεις των γονέων στην Ελλάδα με τους υπόλοιπους Ευρωπαίους δεν φαίνεται να εξαρτάται από την ύπαρξη άνεργου νέου στην οικογένεια, καθώς η διαφορά στο ποσοστό είναι κοντά στις 30 εκατοστιαίες μονάδες και στις δύο περιπτώσεις.

Η ελληνική ιδιομορφία στη συγκεκριμένη περίπτωση έγκειται στο ότι οι απόψεις των γονέων στην Ελλάδα διαφέρουν πολύ από αυτές των νέων, κάτι που δεν ισχύει στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες του δείγματος. Αυτό σημαίνει ενδεχομένως, ότι η διαφοροποίηση της Ελλάδας από τις υπόλοιπες χώρες περιορίζεται από γενιά σε γενιά. Επίσης, μπορεί να σχετίζεται

με τις εμπειρίες των γονέων τους, οι οποίοι κατάφεραν να προοδεύσουν εργαζόμενοι σκληρά με στόχο να βελτιώσουν, μεταξύ άλλων, τις ευκαιρίες των απογόνων τους για καλύτερη δουλειά (Χριστοφόρου κ.ά., 2018).

Γράφημα 8. ***Για να μπορέσεις να αναπτύξεις πλήρως τα ταλέντα σου πρέπει να έχεις μια δουλειά.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

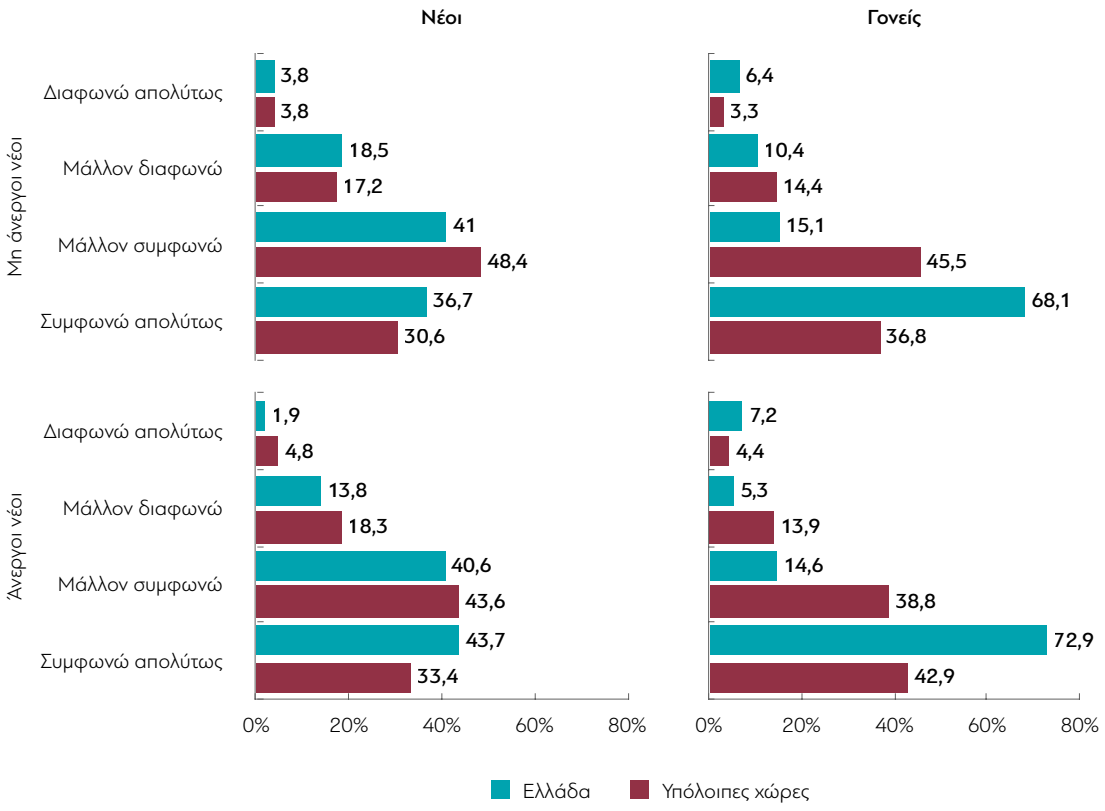

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Είναι ενδιαφέρον να εξετάσει κανείς τον βαθμό συσχέτισης των απόψεων των νέων με εκείνες των γονέων τους στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, διότι αποτελεί μια ένδειξη του βαθμού στον οποίο οι νέοι επηρεάζονται από τις απόψεις των γονέων τους. Ο Πίνακας 12 παρουσιάζει τα αποτελέσματα. Είναι ενδιαφέρον ότι ο συντελεστής ρ (rho) είναι μεγαλύτερος για τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες από ό,τι στην Ελλάδα, ενώ η ισχυρότερη συσχέτιση επιβεβαιώνεται και από το X^2, το οποίο δεν είναι στατιστικά σημαντικό στην Ελλάδα. Δεδομένης της σημασίας που αποδίδεται παραδοσιακά στον ρόλο της οικογένειας στην Ελλάδα, θα ανέμενε κανείς το αντίστροφο αποτέλεσμα.

Πίνακας 12. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,127	0,005	12,389	0,192
Υπόλοιπες χώρες	0,212	0,000	279,309	0,000

Υπενθυμίζεται ότι στη διερεύνηση της ελληνικής περίπτωσης, που προηγήθηκε, ο ρόλος της κατάστασης απασχόλησης ήταν αμελητέος, όταν λαμβάνονταν υπόψη και άλλα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των νέων, όπως το φύλο, η εκπαίδευση, κ.ά. Αντίθετα, μεγάλη σημασία είχε ο ρόλος των γονέων στη διαμόρφωση της άποψής τους. Στον σχετικό πίνακα (Πίνακας 13) συνοψίζονται τα αποτελέσματα για το σύνολο των χωρών. Σύμφωνα με αυτά, η επίδραση της ανεργίας στην άποψη των νέων είναι στατιστικά σημαντική σε τρεις από τις δέκα χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα (Πίνακας 13, στήλη 1). Ωστόσο, η κατεύθυνση της επίδρασης δεν είναι σταθερή, καθώς στη Γερμανία, χώρα με χαμηλή ανεργία, είναι αρνητική, ενώ στις άλλες δύο χώρες, που καταγράφουν υψηλή ανεργία, είναι θετική. Έτσι, στην Ελλάδα και στην Ισπανία η ανεργία έχει μια επιπλέον επίδραση στη διαμόρφωση της άποψης των νέων, καθώς οι άνεργοι νέοι θεωρούν ότι η απασχόληση θα τους επιτρέψει να εκμεταλλευτούν τα ταλέντα τους. Πιθανότατα η διαφορά με τη Γερμανία, αλλά και τις υπόλοιπες χώρες, να οφείλεται στα πολύ υψηλά ποσοστά νεανικής ανεργίας στην Ελλάδα και την Ισπανία, τα οποία αναγκάζουν τους νέους να εξιδανικεύσουν τον ρόλο της απασχόλησης στην προσωπική τους ανάπτυξη ή και στις περιορισμένες επιλογές που έχουν να αναπτύξουν τα ταλέντα τους διαφορετικά, όπως η διά βίου εκπαίδευση. Εναλλακτικά, τα χαμηλά ποσοστά νεανικής ανεργίας στη Γερμανία ενδέχεται να επιτρέπουν στους νέους να αναπτύξουν τα ταλέντα τους συμμετέχοντας σε άλλες δραστηριότητες πέραν της εργασίας.

Αναφορικά με την επίδραση των γονέων στην άποψη των νέων αυτή είναι σε όλες τις χώρες θετική και στατιστικά σημαντική (Πίνακας 13, στήλη 2). Παραδόξως, η επίδραση των γονέων στην Ελλάδα είναι από τις πιο αδύναμες μεταξύ των χωρών, ενώ χώρες όπου ο θεσμός της οικογένειας είναι πιο χαλαρός και οι νέοι ενθαρρύνονται να συμμετέχουν από νωρίς στην αγορά εργασίας για την εξασφάλιση των προς το ζην, όπως είναι για παράδειγμα η Αυστρία, το Η.Β. και η Γερμανία, η επίδραση των γονέων είναι πολλαπλάσια.

Πίνακας 13. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Ανεργία (1)**	**Γονείς (2)**	**Απασχ/νος (3)**	**Άνεργος (4)**
Αυστρία	0,154	0,248***	0,25***	0,204
Γερμανία	-0,205*	0,213***	0,194***	0,57***
Δανία	-0,169	0,140**	0,165***	-0,127
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,776**	0,776**	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,169*	0,088**	0,041	0,254***
Η.Β.	0,152	0,297***	0,303***	0,154
Ισπανία	0,15**	0,102***	0,092**	0,145*
Ιταλία	0,103	0,299***	0,34***	0,097
Ουγγαρία	-0,186	0,317***	0,335***	0,143
Τσεχία	0,118	0,096**	0,088*	0,312
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν υπόλοιπες	4.141	4.141	4.141	4.141

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α2 και Πίνακας Α3).

Είναι, όμως, η επίδραση των γονέων εξαρτώμενη από την κατάσταση απασχόλησης των νέων; Στην περίπτωση της Ελλάδας η απάντηση είναι καταφατική, αλλά δεν ισχύει το ίδιο για όλες τις χώρες (βλέπε στήλες 3 και 4, Πίνακας 13). Στη Γερμανία και την Ισπανία, η επίδραση των γονέων είναι σημαντική ανεξαρτήτως της κατάστασης απασχόλησης των νέων. Επιπλέον, η επίδραση των γονέων στην Ελλάδα είναι σημαντική, μόνο όταν οι νέοι είναι άνεργοι. Αυτό δεν απαντάται σε καμία άλλη χώρα. Αντιθέτως, στην Αυστρία, τη Δανία, το Η.Β., την Ιταλία, την Ουγγαρία και την Τσεχία, η επίδραση των γονέων είναι σημαντική, όταν οι νέοι απασχολούνται. Επομένως, η Ελλάδα φαίνεται να διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες του δείγματος μιας και στη συγκεκριμένη ερώτηση φαίνεται να υπάρχει μια διαγενεακή μεταβίβαση αντιλήψεων μόνο για τους άνεργους νέους.

5.1.2 Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία

Η δεύτερη άποψη στην οποία καλούνται να τοποθετηθούν οι νέοι και οι γονείς τους αφορά στο κατά πόσο η εργασία θεωρείται καθήκον απέναντι στην κοινωνία. Ειδικά σε χώρες με κοινωνικές παροχές, π.χ. δωρεάν εκπαίδευση και υγεία, όπως και στην Ελλάδα, η εργασία είναι ένας τρόπος να επιστρέψει κάτι το άτομο πίσω στην κοινωνία. Είτε με την εργασία του (κοινωνική προσφορά), είτε με τους φόρους που πληρώνει από το εισόδημα που κερδίζει απασχολούμενος. Επιπλέον, η άποψη υπονοεί

ότι ο άνεργος δεν τηρεί το καθήκον του απέναντι στην κοινωνία, δεν συνεισφέρει όσα του αναλογούν και, επομένως, πιθανόν δικαιολογημένα αισθάνεται στο περιθώριο.

Γράφημα 9. ***Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

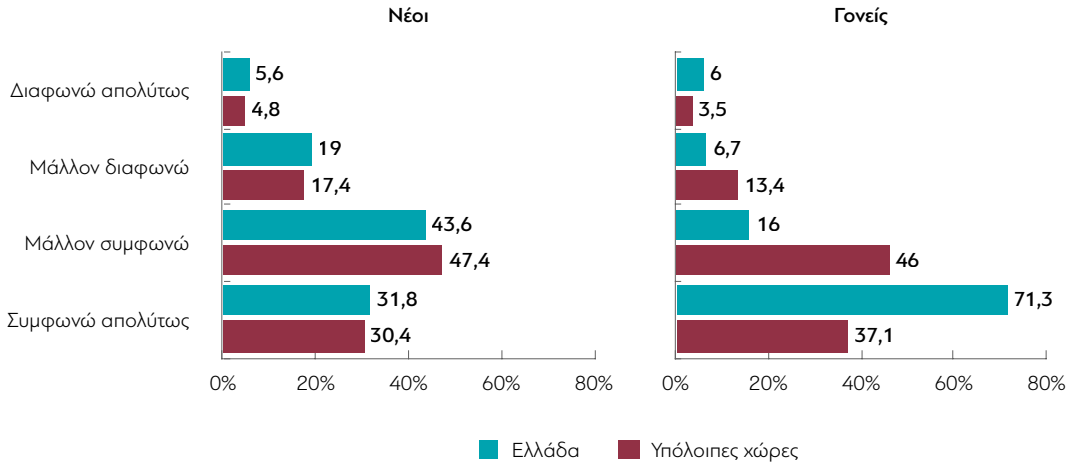

Οι νέοι στην Ελλάδα φαίνεται να συμφωνούν στην πλειονότητά τους με την άποψη αυτή, όπως και οι νέοι στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος (Γράφημα 9). Ειδικότερα, στην Ελλάδα το 75,4% των νέων είτε *μάλλον συμφωνεί* είτε *συμφωνεί απολύτως* με την άποψη, όταν στις υπόλοιπες χώρες το αντίστοιχο ποσοστό είναι 77,8%. Ωστόσο, το μερίδιο των νέων που συμφωνούν απολύτως είναι οριακά μεγαλύτερο στην Ελλάδα (1,4 εκατοστιαίες μονάδες), αν και το ίδιο ισχύει και για το μερίδιο αυτών που *μάλλον διαφωνούν*. Οι διαφορές μεταξύ γονέων στην Ελλάδα και εκείνων στις υπόλοιπες χώρες ομολογουμένως είναι εντονότερες, όταν δοθεί λίγο μεγαλύτερη προσοχή στη σύνθεση αυτών που συμφωνούν. Συγκεκριμένα, το 71,3% των γονέων στην Ελλάδα συμφωνούν ότι η εργασία είναι καθήκον, ενώ το ίδιο ισχύει για το 37,1% των γονέων στις άλλες χώρες. Επιπλέον, το μερίδιο των γονέων στις υπόλοιπες χώρες που μάλλον διαφωνούν είναι αρκετές μονάδες μεγαλύτερο από εκείνο στην Ελλάδα. Επομένως, οι απόψεις των γονέων στην Ελλάδα εμφανίζουν μεγαλύτερη πόλωση, τόσο σε σύγκριση με τους νέους στην Ελλάδα όσο και σε σύγκριση με τους γονείς στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Γράφημα 10. ***Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

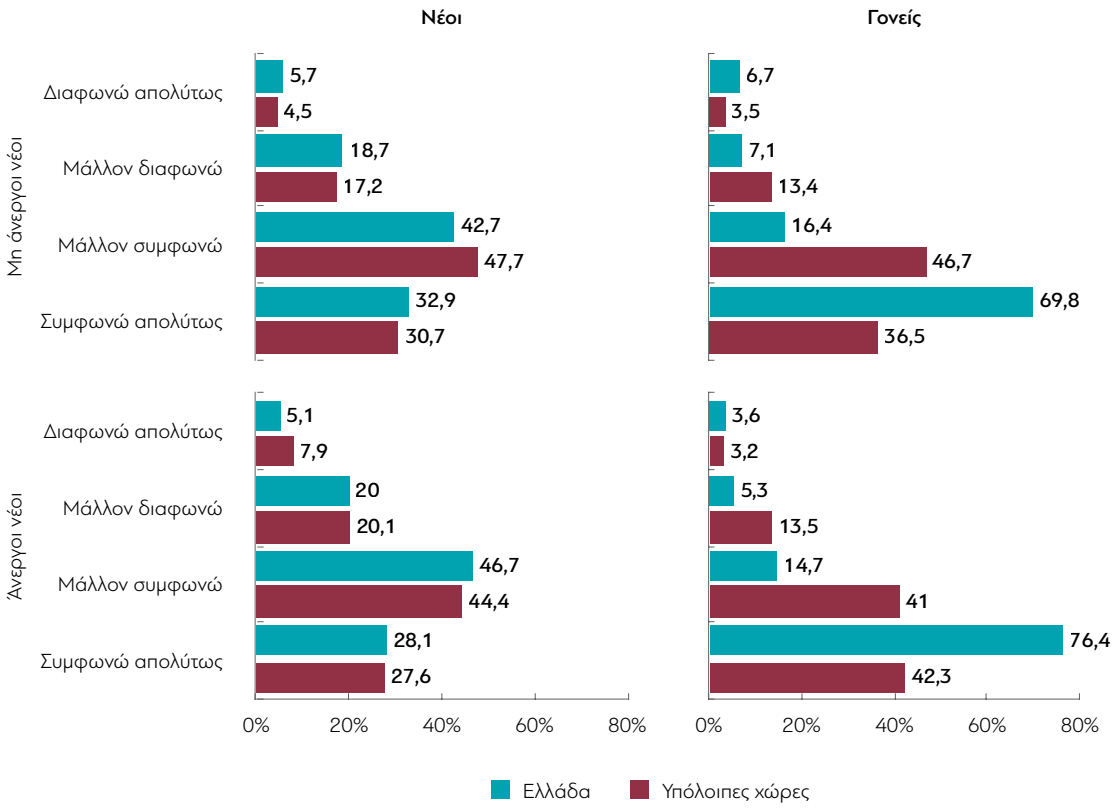

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Η διερεύνηση των απαντήσεων με βάση την κατάσταση απασχόλησης παρουσιάζεται στο Γράφημα 10. Είναι ενδιαφέρον ότι το μερίδιο των νέων στην Ελλάδα, που συμφωνούν με την άποψη ότι η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία, δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης (<1 εκατοστιαία μονάδα διαφορά), σε αντιδιαστολή με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες οι μη άνεργοι είναι πιο σύνηθες να συμφωνούν (78,4% έναντι 72%). Αυτό ενδεχομένως αντικατοπτρίζει μια λιγότερο ενοχοποιητική αντίληψη της ανεργίας από τους νέους στην Ελλάδα, καθώς το φαινόμενο της νεανικής ανεργίας είναι πολύ διαδεδομένο στη χώρα. Επιπλέον, μεταξύ των νέων στην Ελλάδα και αυτών από τις υπόλοιπες χώρες μεγαλύτερες ομοιότητες φαίνεται να έχουν οι άνεργοι. Οι γονείς, από την άλλη πλευρά, είναι συχνότερα υπέρ της άποψης ότι η εργασία είναι καθήκον προς την κοινωνία, όταν οι γονείς έχουν άνεργο παιδί, αλλά η διαφορά είναι εντονότερη στην περίπτωση της Ελλάδας. Αυτό σημαίνει ότι οι γονείς στην Ελλάδα εμφανίζονται πιο ευαίσθητοι στην ανεργία των νέων, πιθανόν αντανακλώντας τον διαφορετικό τρόπο που βιώνουν την ανεργία των παιδιών τους.

Υπάρχει συσχέτιση, όμως, μεταξύ της άποψης για την εργασία ως καθήκον μεταξύ των γονέων και των νέων; Ο Πίνακας 14 δείχνει ότι υπάρχει και, μάλιστα, είναι θετική, όπως φαίνεται και στους δύο δείκτες. Όπως και στην προηγούμενη ερώτηση, η συσχέτιση είναι πολύ ισχυρότερη μεταξύ της άποψης των νέων και των γονέων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και λιγότερο στην Ελλάδα.

Πίνακας 14. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,093	0,038	15,666	0,074
Υπόλοιπες χώρες	0,244	0,000	400,552	0,000

Πίνακας 15. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	0,053	0,232***	0,228***	0,326
Γερμανία	-0,366**	0,233***	0,217***	0,526**
Δανία	-0,31*	-0,01	-0,02	0,101
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,422***	0,422***	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	-0,047	0,12***	0,138***	0,055
Η.Β.	0,039	0,415***	0,392***	1,003***
Ισπανία	0,046	0,12***	0,126***	0,097
Ιταλία	-0,107	0,369***	0,381***	0,312**
Ουγγαρία	-0,046	0,45***	0,425***	0,718***
Τσεχία	-0,175	0,121***	0,13***	-0,127
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν υπόλοιπες	4.142	4.142	4.142	4.142

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α2 και Πίνακας Α3).

Η οικονομετρική εκτίμηση της επίδρασης της ανεργίας στην άποψη των νέων παρουσιάζεται στη στήλη (1) του Πίνακα 15 για όλες τις χώρες του δείγματος. Στις περισσότερες χώρες η ανεργία δεν φαίνεται να επηρεάζει τις απαντήσεις των νέων αναφορικά με την εργασία ως κοινωνικό καθήκον, καθώς οι εκτιμητές δεν είναι στατιστικά σημαντικοί. Μοναδικές εξαιρέσεις είναι η Γερμανία και η Δανία. Σε αυτές τις χώρες, ένας άνεργος νέος είναι πιο πιθανό να διαφωνεί με την άποψη ότι η εργασία είναι κοινωνικό καθήκον. Η επίδραση των γονέων, από την άλλη πλευρά, είναι κατά κανόνα θετική

και στατιστικά σημαντική. Αυτό σημαίνει ότι η άποψη των νέων συμφωνεί με αυτή των γονέων τους, με μοναδική εξαίρεση τη Δανία. Μάλιστα, η ισχυρότερη γονική επίδραση καταγράφεται στην Ουγγαρία, το Η.Β. και την Ελβετία, ενώ η Ελλάδα βρίσκεται αρκετά κάτω του μέσου όρου του δείγματος με επίδραση αντίστοιχου μεγέθους με χώρες όπως η Ιταλία και η Ισπανία. Και πάλι, είναι ενδιαφέρον ότι η επίδραση των γονέων είναι αδύναμη στις χώρες του μεσογειακού τόξου, όπου θεωρητικά ο ρόλος της οικογένειας είναι ισχυρότερος. Ενδεχομένως το αποτέλεσμα αυτό να υποκρύπτει μια τάση αντίδρασης σε αυτό τον ισχυρότερο ρόλο της οικογένειας που ταυτόχρονα αποτελεί και μοχλό καταπίεσης.

Ωστόσο, η θετική επίδραση των γονέων φαίνεται να επιβεβαιώνεται μόνο όταν οι νέοι δεν είναι άνεργοι. Έτσι, σε αυτή την περίπτωση, για όλες τις χώρες με εξαίρεση τη Δανία, η επίδραση των γονέων είναι πάντοτε στατιστικά σημαντική με το αναμενόμενο θετικό πρόσημο. Αντίθετα, όταν οι νέοι είναι άνεργοι, η επίδραση των γονέων είναι θετική και στατιστικά σημαντική σε τέσσερις από τις εννέα χώρες, στις οποίες δεν συμπεριλαμβάνεται η Ελλάδα. Η επίδραση των γονέων είναι ισχυρή και στατιστικά σημαντική στην άποψη των άνεργων νέων στο Η.Β., όπου θεωρητικά οι νέοι εγκαταλείπουν νωρίς την οικογενειακή εστία. Αυτό αποτελεί ακόμη μια απόδειξη ότι η επίδραση των γονέων εξαντλείται στα παιδικά χρόνια.

5.1.3 Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη, ακόμα και αν αυτό σημαίνει λιγότερο ελεύθερο χρόνο

Η σχέση της εργασίας με τον ελεύθερο χρόνο είναι το αντικείμενο της επόμενης διατύπωσης που καλούνται να σχολιάσουν οι νέοι και οι γονείς τους. Στο Γράφημα 11 παρουσιάζονται τα σχετικά αποτελέσματα, τα οποία δείχνουν πολύ μεγαλύτερη μετριοπάθεια σε σύγκριση με τις προηγούμενες απόψεις. Οι διαφορές μεταξύ των νέων στην Ελλάδα και τις υπόλοιπες εννέα ευρωπαϊκές χώρες είναι περιορισμένες, ενώ το μερίδιο αυτών που συμφωνούν είναι περίπου το ίδιο με εκείνο αυτών που διαφωνούν. Μικρή διαφορά υπάρχει μόνο σε αυτούς που *μάλλον διαφωνούν* μεταξύ των νέων, καθώς το μερίδιο στην Ελλάδα είναι σχεδόν πέντε εκατοστιαίες μονάδες μικρότερο από το αντίστοιχο στις υπόλοιπες χώρες, ενώ στην Ελλάδα το μερίδιο αυτών που συμφωνούν απολύτως είναι περίπου 6,5 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο.

Στην περίπτωση των γονέων, οι γονείς στην Ελλάδα συμφωνούν απολύτως με την άποψη σε ποσοστό 54%. Αν σε αυτό προστεθεί και το ποσοστό αυτών που μάλλον συμφωνούν, τότε περισσότεροι από επτά στους δέκα γονείς στην Ελλάδα συμφωνούν ότι πρέπει κανείς να θυσιάζει τον ελεύθερο χρόνο του για μια εργασία. Όπως και προηγουμένως, οι γονείς στην Ελλάδα είναι πιο απόλυτοι στις απαντήσεις τους, τόσο σε σύγκριση με τους νέους, όσο και με τους γονείς από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Αν και ούτε η κατανομή των γονέων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες δεν είναι ταυτόσημη με των νέων

στις αντίστοιχες χώρες, ωστόσο οι διαφορές είναι κατά μέσο όρο λιγότερο έντονες από την ελληνική περίπτωση. Η έντονη αυτή διαφοροποίηση μεταξύ γονέων και νέων στην Ελλάδα, παρατήρηση που έγινε και παραπάνω, δείχνει ότι οι διαφορές στις απόψεις είναι θέμα πέρα από εθνικό και έντονα ηλικιακό, εφόσον οι διαφορές μεταξύ των νέων είναι μικρότερες.

Γράφημα 11. ***Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη, ακόμα και αν αυτό σημαίνει λιγότερο ελεύθερο χρόνο.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

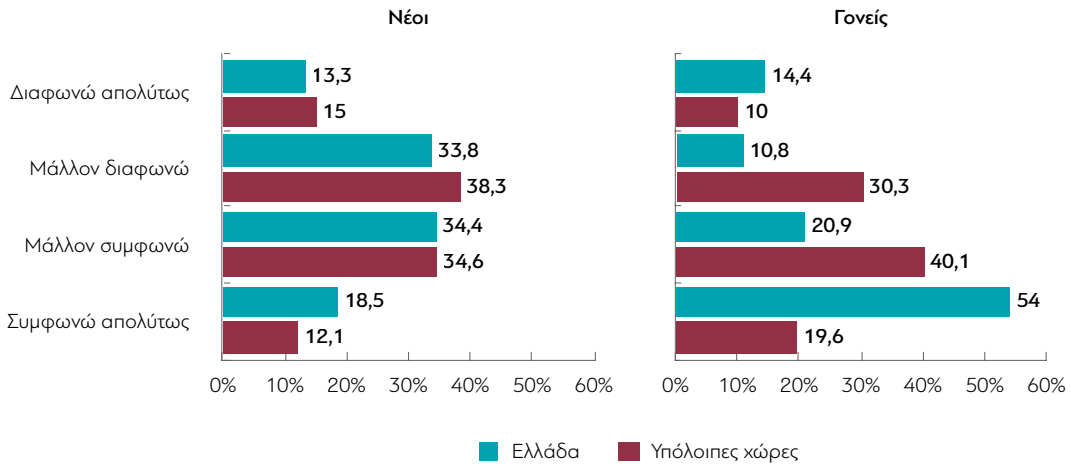

Η διάκριση μεταξύ των νέων και των γονέων τους με κριτήριο την ανεργία των πρώτων παρουσιάζεται στο Γράφημα 12. Οι συγκρίσεις των απόψεων των νέων βάσει της κατάστασης απασχόλησης φανερώνουν ότι οι διαφορές είναι εντονότερες μεταξύ των άνεργων νέων. Περισσότεροι από τους μισούς μη άνεργους νέους στην Ελλάδα συμφωνούν με την άποψη ότι ο ελεύθερος χρόνος πρέπει να θυσιάζεται προς όφελος της εργασίας. Αντίθετα, οι άνεργοι νέοι στην Ελλάδα συμφωνούν με την άποψη σε ποσοστό πάνω από 60%. Μάλιστα, περίπου ένας στους επτά συμφωνεί απολύτως με την άποψη, στοιχείο που δείχνει μεγαλύτερη πόλωση μεταξύ των άνεργων νέων. Πιθανόν αυτό να αντανακλά είτε την ανάγκη των νέων άνεργων να βρουν εργασία, ακόμη και σε βάρος του ελεύθερου χρόνου είτε τη σχετικά μικρότερη αποτίμηση του ελεύθερου χρόνου που είναι για αυτούς ένα αγαθό σε αφθονία. Η εικόνα δεν είναι το ίδιο ξεκάθαρη για τους νέους στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς περίπου οι μισοί συμφωνούν με την άποψη είτε είναι μη άνεργοι, είτε άνεργοι.

Η περίπτωση των γονέων εμφανίζει, επίσης, ενδιαφέρον ανάλογα με το αν έχουν ή όχι άνεργο παιδί. Οι γονείς με άνεργους νέους εμφανίζουν ελαφρώς μεγαλύτερο ποσοστό απόλυτης συμφωνίας (55,9% σε σχέση με 53,4%), όμως το ενδιαφέρον είναι ότι εμφανίζουν και υψηλό σχετικά ποσοστό απόλυτης διαφωνίας (20% σε σχέση με 12,9%). Παρότι αντίστοιχη πόλωση υπάρχει και μεταξύ των γονέων χωρίς άνεργους νέους, δεν

είναι τόσο μεγάλη. Επιπλέον, οι γονείς με άνεργους νέους στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες συμφωνούν απολύτως με την άποψη σε ποσοστό μεγαλύτερο του 26%, όταν το αντίστοιχο μερίδιο εκείνων χωρίς άνεργους νέους μετά βίας πλησιάζει το 19%. Ομολογουμένως, τόση διαφορά δεν παρατηρείται μεταξύ των γονέων με και χωρίς άνεργους νέους στην Ελλάδα, άρα είναι πιθανότερο η ανεργία των νέων να επιδρά στις απόψεις των γονέων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, παρά στην Ελλάδα.

Γράφημα 12. ***Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη, ακόμα και αν αυτό σημαίνει λιγότερο ελεύθερο χρόνο.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

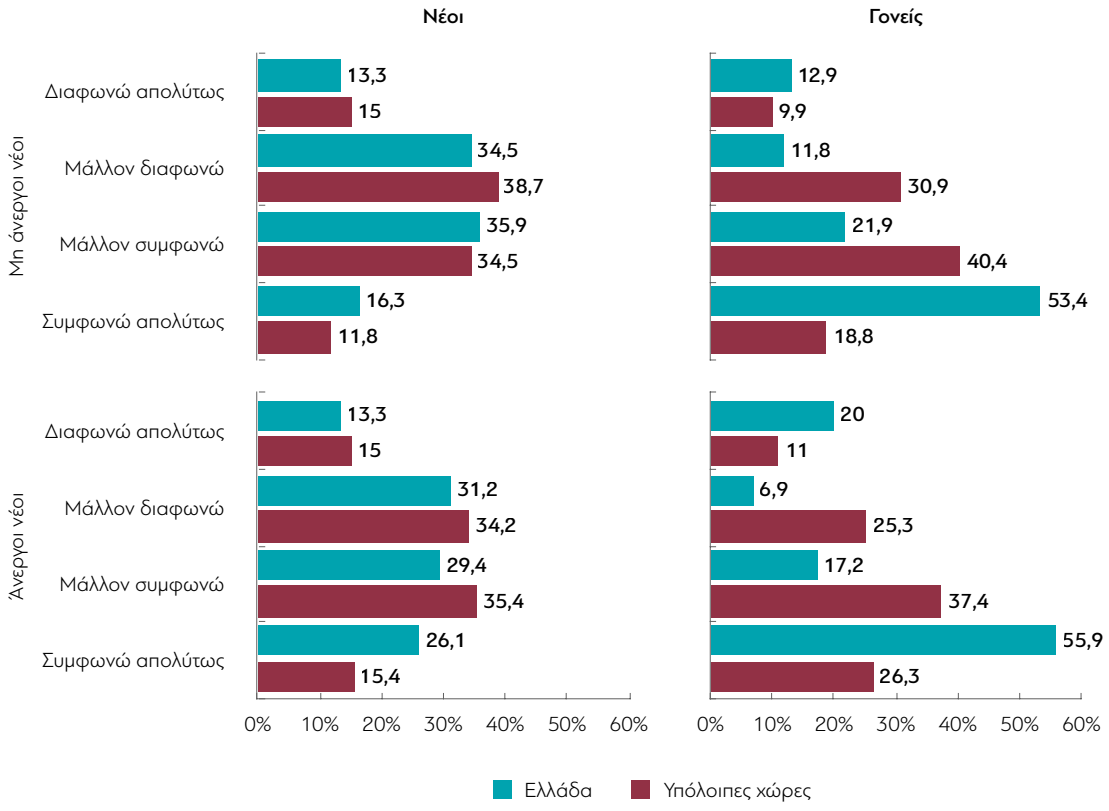

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Πίνακας 16. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,071	0,112	10,922	0,281
Υπόλοιπες χώρες	0,285	0,000	508,611	0,000

Η συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων και των γονέων τους εξετάζεται στον παραπάνω πίνακα (Πίνακας 16). Στην περίπτωση της Ελλάδας κανένας

από τους δύο δείκτες δεν είναι στατιστικά σημαντικός. Σε αντιδιαστολή, και οι δύο δείκτες είναι θετικοί και στατιστικά σημαντικοί στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος. Επομένως, η Ελλάδα διαφέρει από το σύνολο των υπόλοιπων χωρών ως προς αυτή την παράμετρο, καθώς οι απόψεις των γονέων και των παιδιών τους δεν φαίνεται να σχετίζονται.

Η απομόνωση των επιδράσεων επιμέρους χαρακτηριστικών των νέων με τη βοήθεια της οικονομετρικής εκτίμησης ενδέχεται να επηρεάζει τη σημασία της ανεργίας. Η στήλη (1) του σχετικού πίνακα (Πίνακας 17) δείχνει ότι η Ελλάδα δεν διαφέρει από τις περισσότερες άλλες χώρες του δείγματος, μιας και η επίδραση της ανεργίας στην άποψη των νέων είναι στατιστικά μη σημαντική. Η Γερμανία διαφοροποιείται άλλη μια φορά, μαζί με την Ισπανία και την Ιταλία αυτή τη φορά. Στην περίπτωση της Γερμανίας, φαίνεται ότι η ανεργία επιδρά αρνητικά στην άποψη των νέων, δηλαδή οι άνεργοι είναι πιο πιθανό να διαφωνήσουν απολύτως με τη θυσία του ελεύθερου χρόνου στον βωμό της εργασίας σε σύγκριση με τους μη άνεργους. Αυτό δείχνει ότι αξιολογούν περισσότερο τον ελεύθερο χρόνο τους, παρότι θεωρητικά έχουν περισσότερο διαθέσιμο, ή εναλλακτικά ότι επειδή για αυτούς που δεν είναι άνεργοι οι συνθήκες είναι τόσο ανταγωνιστικές, είναι πρόθυμοι να θυσιάσουν τον ελεύθερο χρόνο τους για μια εργασία. Στην περίπτωση της Ισπανίας και της Ιταλίας, φαίνεται ότι η ανεργία επιδρά θετικά στην άποψη των νέων, δηλαδή οι άνεργοι είναι πιο πιθανό να συμφωνήσουν απολύτως με τη θυσία του ελεύθερου χρόνου στον βωμό της εργασίας σε σύγκριση με τους μη άνεργους. Αυτό εξηγείται πιθανόν από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων στις χώρες αυτές.

Πίνακας 17. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Ανεργία (1)**	**Γονείς (2)**	**Μη άνεργος (3)**	**Άνεργος (4)**
Αυστρία	0,045	0,311***	0,306***	0,429**
Γερμανία	-0,339*	0,354***	0,336***	0,696***
Δανία	-0,188	0,215***	0,208***	0,293
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,189	0,189	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,102	0,084**	0,104**	0,012
Η.Β.	-0,061	0,378***	0,38***	0,31
Ισπανία	0,192**	0,139***	0,15***	0,087
Ιταλία	0,252***	0,471***	0,493***	0,36***
Ουγγαρία	-0,066	0,36***	0,361***	0,346**
Τσεχία	0,126	0,033	0,024	0,27
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν υπόλοιπες	4.139	4.139	4.139	4.139

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α2 και Πίνακας Α3).

Η επίδραση της άποψης των γονέων στην άποψη των νέων έχει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση σε όλες τις χώρες, πλην της Ελβετίας και της Τσεχίας. Η Ελλάδα φαίνεται να αποκλίνει και εδώ, καθώς η γονική επίδραση είναι η μικρότερη στατιστικά σημαντική. Αντίθετα, οι ισχυρότερες επιδράσεις καταγράφονται στην Ιταλία, την Ουγγαρία και τη Γερμανία. Το ενδιαφέρον είναι ότι όταν λαμβάνεται υπόψη η ύπαρξη άνεργου παιδιού τα αποτελέσματα περιπλέκονται. Συγκεκριμένα, σε όλες τις χώρες, πλην Ελβετίας και Τσεχίας, η επίδραση είναι θετική και στατιστικά σημαντική, όταν δεν υπάρχει άνεργος νέος. Η επίδραση μηδενίζεται όταν υπάρχει άνεργος νέος στην Ελλάδα, το Η.Β., τη Δανία και την Ισπανία. Επομένως, η Ελλάδα και σε αυτή την ερώτηση φαίνεται να διαφέρει από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες ως προς την ένταση της επίδρασης των γονέων στην άποψη των νέων (μικρότερη), η οποία εξαντλείται μόνο στην περίπτωση που δεν έχουν άνεργα παιδιά. Οπότε η εμπειρία της ανεργίας έχει σημασία. Εντύπωση προκαλεί ότι η επίδραση των γονέων δεν σχετίζεται με την κατάσταση του νέου και στοιχειοθετείται σε χώρες οι οποίες παραδοσιακά θεωρούνται ότι έχουν λιγότερο ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς, καθώς οι νέοι φεύγουν σχετικά νωρίς από το σπίτι.[10]

10 Δεν μπορούμε όμως να αποκλείσουμε πως σε αυτές τις χώρες οι απόψεις των νέων και των γονέων τους αποτελούν αμφότερες αποτέλεσμα ενός κοινού (π.χ. κοινωνικού ή οικονομικού) αιτίου που δεν ενσωματώνεται στο μοντέλο.

5.2 Κοινωνικό κράτος: ερωτήσεις 4-6

5.2.1 Είναι εξευτελιστικό να λαμβάνεις χρήματα χωρίς να εργάζεσαι

Οι τρεις απόψεις που συζητούνται σε αυτή την υποενότητα σχετίζονται με τις προτιμήσεις για την κρατική παρέμβαση στο πεδίο της φτώχειας και της οικονομικής ανισότητας που συνεπάγεται. Η πρώτη ερώτηση έχει να κάνει με τη λήψη χρημάτων χωρίς εργασία, η οποία χαρακτηρίζεται απλουστευτικά ως εξευτελιστική. Το εισόδημα κοινωνικής αλληλεγγύης ή οποιαδήποτε οικονομική βοήθεια, χωρίς την παροχή εργασίας ως αντάλλαγμα, είναι κάποια παραδείγματα. Στην ίδια κατηγορία θα μπορούσαν να ενταχθούν και άλλες μορφές οικονομικής ενίσχυσης, όπως είναι το επίδομα θέρμανσης, το επίδομα ενοικίου, κ.ά. Επιπλέον, το χαρτζιλίκι ή τα χρήματα από γονείς και συγγενείς ενδεχομένως εμπίπτουν στην ίδια κατηγορία. Επομένως, η γενική διατύπωση της άποψης περιλαμβάνει πλήθος παρεμβάσεων.

Οι απαντήσεις των νέων και των γονέων τους σε Ελλάδα και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες αναπαριστώνται στο Γράφημα 13. Διαφορές καταγράφονται μεταξύ των νέων στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς οι πρώτοι διαφωνούν συχνότερα με την άποψη (περίπου 50% έναντι λιγότερο από 45%), άρα εμφανίζονται λιγότεροι φιλικοί απέναντι σε επιδοματικές πολιτικές σε σύγκριση με τους νέους στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Οι γονείς στην Ελλάδα διαφέρουν τόσο από τους νέους όσο και από τους γονείς στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Η βασική διαφορά είναι ότι συμφωνούν με την άποψη ότι είναι εξευτελιστικό να εισπράττει κανείς χρήματα χωρίς να εργάζεται σε ποσοστό πάνω από 65%. Αυτό που είναι, επίσης, ενδιαφέρον είναι ότι οι γονείς στην Ελλάδα για ακόμα μια φορά είναι πιο απόλυτοι στις απόψεις τους και πιο πολωμένοι, αφού 20% διαφωνεί απολύτως και περίπου 56% *συμφωνεί απολύτως*. Αντίθετα, το μεγαλύτερο μερίδιο των γονέων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες *μάλλον συμφωνεί*. Επομένως, παρατηρείται σε ακόμη μια διατύπωση ότι οι απόψεις των γονέων στην Ελλάδα διαφέρουν όχι μόνο από τους γονείς στις άλλες χώρες, αλλά και από τους νέους στην ίδια τη χώρα. Αυτή η διαφοροποίηση δεν εντοπίζεται μεταξύ νέων και γονέων στις υπόλοιπες χώρες. Πιθανόν οι νέοι στην Ελλάδα συγκλίνουν με τις ευρωπαϊκές απόψεις μέσω των νέων ευκαιριών αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας, στοιχεία που δεν υπήρχαν στην ίδια έκταση τα χρόνια των γονέων τους.

Γράφημα 13. ***Είναι εξευτελιστικό να λαμβάνεις χρήματα χωρίς να εργάζεσαι.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

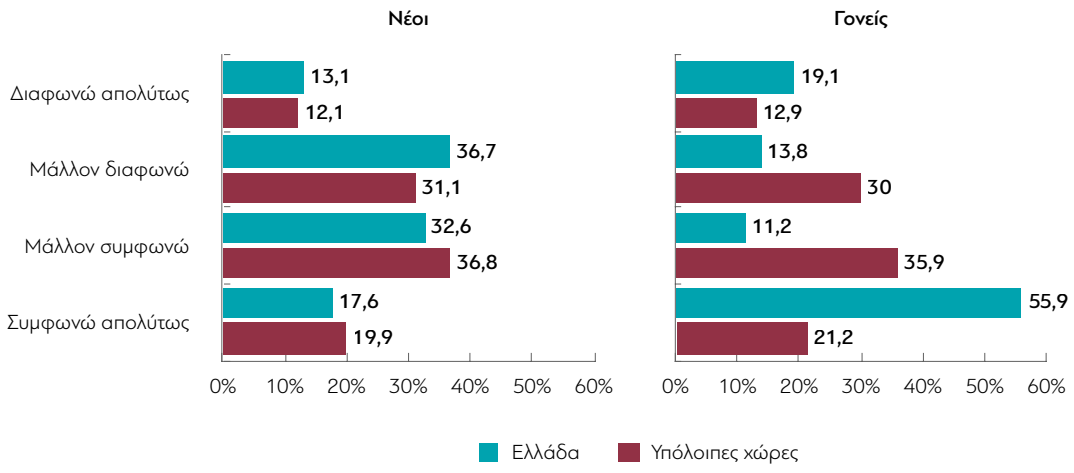

Όπως είναι αναμενόμενο, οι άνεργοι νέοι στην Ελλάδα διαφωνούν συχνότερα με την άποψη ότι είναι εξευτελιστικό να λαμβάνει κανείς χρήματα χωρίς να εργάζεται σε σύγκριση με τους μη άνεργους (περίπου 55% έναντι 48%, Γράφημα 14), αλλά και με τους νέους άνεργους στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες (<40%). Αυτό μπορεί να οφείλεται στο υψηλό ποσοστό νεανικής ανεργίας στην Ελλάδα, αλλά και στη γενικότερη συζήτηση περί ανεπαρκούς προστασίας έναντι της ανεργίας. Πάντως, τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος, η πλειονότητα των νέων είναι μάλλον διαλλακτική, καθώς, είτε μάλλον συμφωνούν, είτε μάλλον διαφωνούν. Σε κάθε περίπτωση, η ανεργία δεν φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά την άποψη των νέων στην Ελλάδα και τις υπόλοιπες χώρες, με εξαίρεση την ενίσχυση αυτών που διαφωνούν απολύτως, ειδικά στις υπόλοιπες χώρες.

Γράφημα 14. ***Είναι εξευτελιστικό να λαμβάνεις χρήματα χωρίς να εργάζεσαι.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Οι απόψεις των γονέων για άλλη μια φορά εμφανίζονται πιο ακραίες από αυτές των νέων, ειδικά στην Ελλάδα. Αν και η διαφορά μεταξύ αυτών που έχουν άνεργο παιδί και εκείνων που δεν έχουν και συμφωνούν απολύτως με την άποψη είναι μικρή (περίπου 5 εκατοστιαίες μονάδες), και οι δύο ομάδες γονέων διαφέρουν σημαντικά τόσο με τους νέους, όσο και με τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος. Σε επίπεδο θετικής-αρνητικής τοποθέτησης η ανεργία του νέου δεν φαίνεται να επηρεάζει την άποψη των γονέων. Ακόμη, οι απόψεις νέων και γονέων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, με ή χωρίς άνεργο παιδί, δεν διαφέρουν δραματικά. Επομένως, και σε αυτή την περίπτωση, οι γονείς στην Ελλάδα αποτελούν μια κατηγορία από μόνοι τους, καθώς είναι πιο ακραίοι στις απόψεις τους, χωρίς να διαφέρουν εκ πρώτης όψεως από την εμπειρία ανεργίας των νέων.

Τα αποτελέσματα των δεικτών που εξετάζουν τη συσχέτιση των απόψεων των νέων με εκείνες των γονέων τους (Πίνακας 18) δείχνουν ότι πρακτικά δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση στην περίπτωση της Ελλάδας, όμως δεν ισχύει το ίδιο και για τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Σε αυτές η συσχέτιση είναι θετική και στατιστικά σημαντική, στοιχείο που δείχνει

ότι οι απόψεις των νέων επηρεάζονται από τις απόψεις των γονέων τους και σε αυτή την περίπτωση.

Πίνακας 18. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,012	0,793	8,103	0,524
Υπόλοιπες χώρες	0,242	0,000	409,656	0,000

Αναλύοντας σε βάθος τη συσχέτιση μεταξύ της ανεργίας και των απόψεων των νέων, αλλά και τη συσχέτιση των απόψεων των νέων με εκείνες των γονέων τους, χρησιμοποιούμε επιπλέον ερμηνευτικές μεταβλητές και υπολογίζουμε πώς καθεμιά από αυτές επιδρά στην άποψη των νέων απομονώνοντάς τες με τη βοήθεια των οριακών επιδράσεων, τις οποίες παραθέτουμε (Πίνακας 19). Η επίδραση της ανεργίας, όπως άλλωστε φάνηκε και από τις περιγραφικές στατιστικές που προηγήθηκαν, δεν είναι στατιστικά σημαντική στην περίπτωση της Ελλάδας. Το ίδιο ισχύει και για τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος, με εξαίρεση την Ουγγαρία, όπου η επίδραση της ανεργίας είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική, οπότε όλων των άλλων παραγόντων σταθερών, ένας άνεργος νέος είναι πιο πιθανό να διαφωνεί με την άποψη ότι είναι εξευτελιστικό να λαμβάνει κανείς χρήματα χωρίς να εργάζεται.

Πίνακας 19. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	0,289	0,139***	0,131**	0,299
Γερμανία	0,055	0,326***	0,325***	0,34
Δανία	0,000	0,139**	0,134**	0,186
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,167	0,167	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	-0,06	0,002	-0,017	0,07
Η.Β.	0,155	0,354***	0,342***	0,679***
Ισπανία	-0,023	0,097***	0,099***	0,088
Ιταλία	-0,079	0,397***	0,378***	0,491***
Ουγγαρία	-0,334**	0,312***	0,298***	0,435***
Τσεχία	-0,376	0,109**	0,12***	-0,177
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν υπόλοιπες	4.119	4.119	4.119	4.119

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α2 και Πίνακας Α3).

Η επίδραση των γονέων από την άλλη πλευρά, είναι θετική και στατιστικά σημαντική σε όλες τις χώρες πλην της Ελλάδας (και της Ελβετίας). Και σε αυτή την περίπτωση, λοιπόν, η Ελλάδα διαφέρει από τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος. Μάλιστα, σε αυτή την περίπτωση, η Ιταλία, χώρα με παραδοσιακά ισχυρό τον ρόλο της οικογένειας φαίνεται να εμφανίζει την ισχυρότερη επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων. Βεβαίως, στην άλλη άκρη βρίσκεται η Ισπανία με μικρή, αλλά στατιστικά σημαντική επίδραση της οικογένειας. Η διερεύνηση της επίδραση των γονέων με βάση την κατάσταση απασχόλησης των νέων δεν ξεφεύγει από τα ευρήματα στις υπόλοιπες διατυπώσεις. Ειδικότερα, η επίδραση των γονέων είναι συχνότερη μεταξύ των χωρών του δείγματος, όταν οι νέοι είναι μη άνεργοι (Πίνακας 19, στήλες 3 και 4). Από την άλλη πλευρά, και εδώ υπάρχει διαφορά, σε πολλές χώρες με στατιστικά σημαντική επίδραση ανεξαρτήτως κατάστασης απασχόλησης των νέων, η επίδραση όταν οι νέοι είναι άνεργοι είναι ισχυρότερη. Η διαφορά είναι ιδιαιτέρως αισθητή στο Η.Β. και την Ουγγαρία και λιγότερο την Ιταλία.

5.2.2 Αν οι παροχές κοινωνικής προστασίας είναι υψηλές, δεν υπάρχει κίνητρο να ψάξεις για δουλειά

Πρόκειται για ένα ερώτημα που απαντάται συχνά στον δημόσιο διάλογο, ενώ έχει διερευνηθεί και εμπειρικά με στόχο τη βέλτιστη επιλογή του ύψους και της διάρκειας των πολιτικών στήριξης των ανέργων και των οικονομικά μη ενεργών. Τέτοιες είναι, για παράδειγμα, το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, αλλά και διάφορες άλλες παροχές κοινωνικής προστασίας, όπως είναι εκπτώσεις στο ρεύμα και στο νερό, μειωμένο κόμιστρο στα ΜΜΜ, συντάξεις πολύτεκνων μητέρων, επιδόματα στήριξης τέκνων, κ.ά. Υπό προϋποθέσεις, οι παροχές κοινωνικής προστασίας ενδέχεται να αποθαρρύνουν το άτομο να αναζητήσει απασχόληση ή να το ενθαρρύνουν να επιδιώξει ανασφάλιστη και αδήλωτη εργασία, ώστε να μην χάσει τις παροχές κοινωνικής προστασίας. Στην Ελλάδα τα τελευταία δέκα έτη έγινε μεγάλη προσπάθεια εξορθολογισμού των παροχών κοινωνικής προστασίας υπό το βάρος της ανάγκης περιορισμού των δημοσιονομικών εξόδων, ενώ σχετικές μεταρρυθμίσεις συνεχίζονται ακόμη και σήμερα.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στην ερώτηση είναι για πρώτη φορά έως τώρα εμφανώς διαφορετικές μεταξύ των νέων στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ το ίδιο και σε μεγαλύτερη ένταση ισχύει και για τους γονείς αυτών (Γράφημα 15). Έτσι, ενώ η πλειονότητα των νέων στην Ελλάδα (περίπου έξι στους δέκα) διαφωνεί με τη διατύπωση, κρίνοντας ότι δεν υφίσταται ζήτημα αποθάρρυνσης, οι νέοι στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος συμφωνούν με την πρόταση σε ποσοστό περίπου 70%. Μάλιστα, ένας στους τέσσερις νέους στην Ελλάδα *διαφωνεί απολύτως*, ενώ πάνω από ένας στους τρεις νέους στις άλλες χώρες *συμφωνεί απολύτως*. Εμφατικά διαφωνούν με την άποψη ότι οι παροχές κοινωνικής προστασίας αποθαρρύνουν την

εργασία οι γονείς στην Ελλάδα, καθώς πάνω από τους μισούς *διαφωνούν απολύτως*, έναντι μόλις έναν στους δέκα γονείς στις άλλες χώρες. Μεταξύ των τελευταίων περίπου επτά στους δέκα συμφωνούν με την άποψη. Οι απαντήσεις των γονέων στην Ελλάδα είναι για άλλη μια φορά περισσότερο ακραίες και πολωμένες (περίπου ένας στους τέσσερις *συμφωνεί απολύτως*) σε σύγκριση τόσο με τους νέους στην Ελλάδα, όσο και με τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες. Οι διαφορετικές απόψεις στην Ελλάδα δεν αποκλείεται να οφείλονται στο γεγονός ότι, κατά γενική ομολογία, το σύστημα κοινωνικής προστασίας στη χώρα δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό, με εξαίρεση τις συντάξεις, άρα ενδεχομένως οι παρεμβάσεις που έχουν στο μυαλό τους οι ερωτώμενοι στην Ελλάδα είναι πολύ μικρότερης έκτασης από εκείνες στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες.

Γράφημα 15. ***Αν οι παροχές κοινωνικής προστασίας είναι υψηλές, δεν υπάρχει κίνητρο να ψάξεις για δουλειά.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

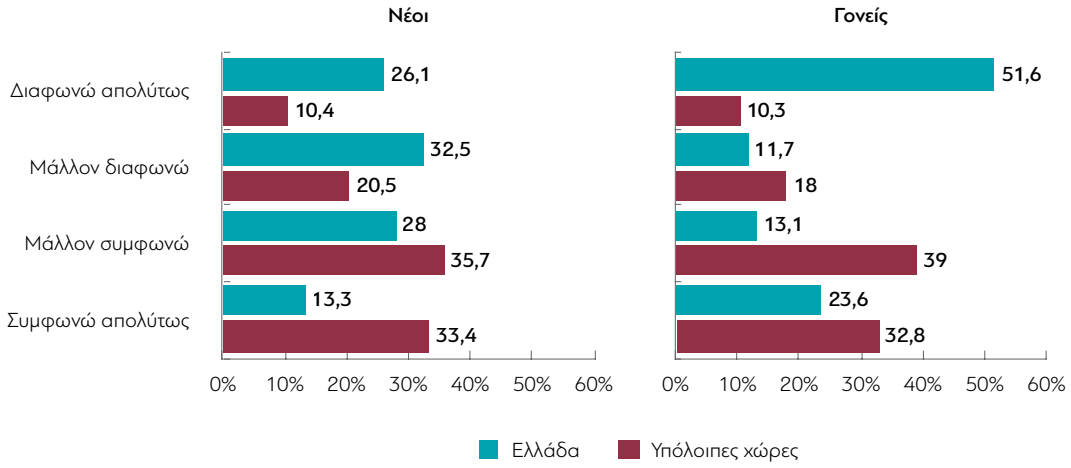

Γράφημα 16. ***Αν οι παροχές κοινωνικής προστασίας είναι υψηλές, δεν υπάρχει κίνητρο να ψάξεις για δουλειά.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Όταν εισάγεται ως παράγοντας διαφοροποίησης η κατάσταση απασχόλησης των νέων, προκύπτει το Γράφημα 16. Οι διαφορές μεταξύ των νέων δεν φαίνεται να επηρεάζονται από την κατάσταση απασχόλησής τους στην Ελλάδα, καθώς τα ποσοστά δεν αλλάζουν ουσιωδώς. Ωστόσο, δεν ισχύει το ίδιο για τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς οι μη άνεργοι νέοι είναι πιο πιθανό να συμφωνούν με την άποψη (70% έναντι 52% περίπου). Επιπλέον, το ποσοστό των άνεργων νέων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες που *διαφωνεί απολύτως* με την άποψη είναι διπλάσιο από εκείνο των μη ανέργων, ενώ το ποσοστό αυτών που *συμφωνεί απολύτως* είναι περίπου 15 εκατοστιαίες μονάδες μικρότερο. Αναφορικά με τους γονείς, οι απόψεις δεν φαίνεται να διαφοροποιούνται σημαντικά από την ανεργία των νέων, αν και είναι ουσιωδώς διαφορετικές από αυτές τόσο των νέων στην Ελλάδα όσο και των Ευρωπαίων γονέων. Ειδικότερα, όταν οι γονείς δεν έχουν άνεργο παιδί είναι πιο πιθανό να διαφωνούν με την άποψη (περίπου 65% έναντι 59%), ενώ το αντίθετο ισχύει για τους γονείς στις άλλες χώρες. Δηλαδή, αυτοί που έχουν άνεργο στο σπίτι είναι πιο πιθανό να συμφωνούν με την άποψη. Ενδεχομένως, το ύψος των παροχών κοινωνικής προστασίας να έχει ένα ρόλο στη διαμόρφωση των απόψεων, όπως ήδη αναφέρθηκε.

Οι απόψεις των γονέων δεν φαίνεται να συσχετίζονται με τις απόψεις των νέων στην Ελλάδα, όποιον και από τους δύο δείκτες και να χρησιμοποιήσει κανείς (Πίνακας 20). Σε αντιδιαστολή, οι απόψεις των γονέων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες συσχετίζονται με τις απόψεις των νέων εκεί.

Πίνακας 20. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,032	0,482	13,839	0,128
Υπόλοιπες χώρες	0,335	0,000	678,387	0,000

Πίνακας 21. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	-0,076	0,287***	0,292***	0,173
Γερμανία	-0,108	0,29***	0,274***	0,598***
Δανία	-0,405**	0,26***	0,273***	0,119
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	1,043***	1,043***	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,028	0,024	0,033	-0,008
Η.Β.	0,057	0,524***	0,519***	0,654***
Ισπανία	-0,047	0,153***	0,148***	0,174**
Ιταλία	-0,218**	0,444***	0,456***	0,385***
Ουγγαρία	-0,387**	0,293***	0,279***	0,439***
Τσεχία	-0,18	0,101**	0,104**	0,019
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν υπόλοιπες	4.119	4.119	4.119	4.119

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α2 και Πίνακας Α3).

Λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά των νέων επιχειρείται ο προσδιορισμός των επιμέρους οριακών επιδράσεων της ανεργίας και της άποψης των γονέων στις απόψεις των νέων (Πίνακας 21). Στην Ελλάδα έως τώρα, η ανεργία δεν φαίνεται να επηρεάζει τις απόψεις των νέων και αυτό δεν φαίνεται να αλλάζει. Συνολικά, η ανεργία φαίνεται να έχει σημασία σε μόλις τρεις από τις εννέα χώρες για τις οποίες διαθέτουμε στοιχεία και, συγκεκριμένα, τη Δανία, την Ιταλία και την Ουγγαρία. Η επίδραση είναι αρνητική, που σημαίνει ότι οι άνεργοι είναι πιο πιθανό να διαφωνούν με την εκφρασμένη άποψη, όπως άλλωστε είναι το αναμενόμενο, δεδομένο

ότι μάλλον επωφελούνται περισσότερο από αυτές τις πολιτικές. Το ενδιαφέρον είναι ότι, σε αυτή την περίπτωση, η εμπειρία της Ελλάδας ταυτίζεται με την πλειονότητα των χωρών.

Σε αντιδιαστολή, η Ελλάδα για ακόμη μία φορά διαφέρει ως προς την επίδραση των γονέων. Ενώ στις άλλες χώρες η επίδραση είναι στατιστικά σημαντική και θετική, δηλαδή οι απόψεις νέων και γονέων συμπλέουν, στην Ελλάδα δεν διαπιστώνεται καμιά επίδραση. Η μεγαλύτερη επίδραση εντοπίζεται στην Ελβετία και η μικρότερη (στατιστικά σημαντική) στην Τσεχία και την Ισπανία. Όταν διαχωρίζεται η επίδραση των γονέων ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης των νέων, η επίδραση είναι στατιστικά σημαντική σε όλες τις χώρες για τους μη άνεργους νέους και στις περισσότερες (πέντε από εννέα) για τους άνεργους νέους. Μάλιστα, σε κάποιες από αυτές η επίδραση είναι ισχυρότερη στους ανέργους, κάτι το οποίο δεν είναι ιδιαίτερα συχνό στη μέχρι τώρα ανάλυση.

5.2.3 Όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα σε ένα ελάχιστο εισόδημα ακόμα και αν δεν εργάζονται

Η τελευταία άποψη την οποία καλούνται να σχολιάσουν οι νέοι και οι γονείς τους αναφορικά με τις κοινωνικές παροχές αφορά στο ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, το οποίο θεωρείται πιθανόν το σημαντικότερο όπλο στη φαρέτρα των κοινωνικών παροχών. Οι δύο ομάδες καλούνται να δηλώσουν αν συμφωνούν ή διαφωνούν και σε ποιο βαθμό με την άποψη ότι ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα είναι δικαίωμα για όλους, άρα πρέπει να έχει καθολική εφαρμογή. Αν και η διατύπωση είναι γενική και επιτρέπει στον ερωτώμενο να υποθέσει το ύψος αυτού, οι απόψεις που εκφράζονται μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της αποδοχής ή όχι ενός τέτοιου μέτρου από την κοινωνία, ειδικά το πιο προοδευτικό κομμάτι της, που αντιπροσωπεύεται από τους νέους.

Οι νέοι στην Ελλάδα συμφωνούν συχνότερα με την άποψη ότι όλοι δικαιούνται ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, ανεξάρτητα από το αν εργάζονται ή όχι. Πάνω από 70% συμφωνούν, ενώ περίπου ένας στους τρεις *συμφωνούν απολύτως* (Γράφημα 17). Τα αντίστοιχα νούμερα για τους νέους στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος είναι περίπου 55% (ένας στους πέντε). Άρα, η αποδοχή του μέτρου ήταν ευρύτερη μεταξύ των νέων στην Ελλάδα. Αντίστοιχα είναι τα συμπεράσματα για τους γονείς στην Ελλάδα, καθώς περίπου 80% τάσσονται υπέρ της άποψης και, μάλιστα, περίπου έξι στους δέκα συμφωνούν απολύτως με αυτήν. Και σε αυτή την περίπτωση, οι γονείς στην Ελλάδα μοιάζουν να διαφέρουν ουσιαστικά από τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος, αλλά και από τους νέους στην Ελλάδα. Συγκριτικά με τους πρώτους, είναι πιο ξεκάθαρα υπέρ της άποψης, ενώ συγκριτικά με τους δεύτερους είναι πιο απόλυτοι στις απόψεις τους. Επομένως, παρά το γεγονός ότι το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα

εφαρμόστηκε για πρώτη φορά σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια το 2017 ως κοινωνικό εισόδημα αλληλεγγύης, άρα την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας (2016) το κοινό δεν ήταν εξοικειωμένο με την πρωτοβουλία, η πρωτοβουλία είχε ήδη κερδίσει την αποδοχή στη χώρα, πιθανόν εξαιτίας της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης, που την καθιστούσε την τελευταία σανίδα σωτηρίας για πολλά νοικοκυριά χωρίς άλλους οικονομικούς πόρους. Εντυπωσιακό, πάντως, είναι το γεγονός ότι σχεδόν 45% των νέων και 40% των γονέων τους στις υπόλοιπες εξεταζόμενες χώρες, διαφωνούν απόλυτα ή μετριοπαθώς με την εφαρμογή ενός καθολικού ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος. Αν, μάλιστα, αναλογιστούμε, ότι σε πολλές από αυτές τις χώρες κάποιας μορφής τέτοιου επιδόματος ήδη εφαρμόζεται, είναι εντυπωσιακό το τόσο υψηλό αρνητικό ποσοστό.

Γράφημα 17. ***Όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα σε ένα ελάχιστο εισόδημα ακόμα και αν δεν εργάζονται.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

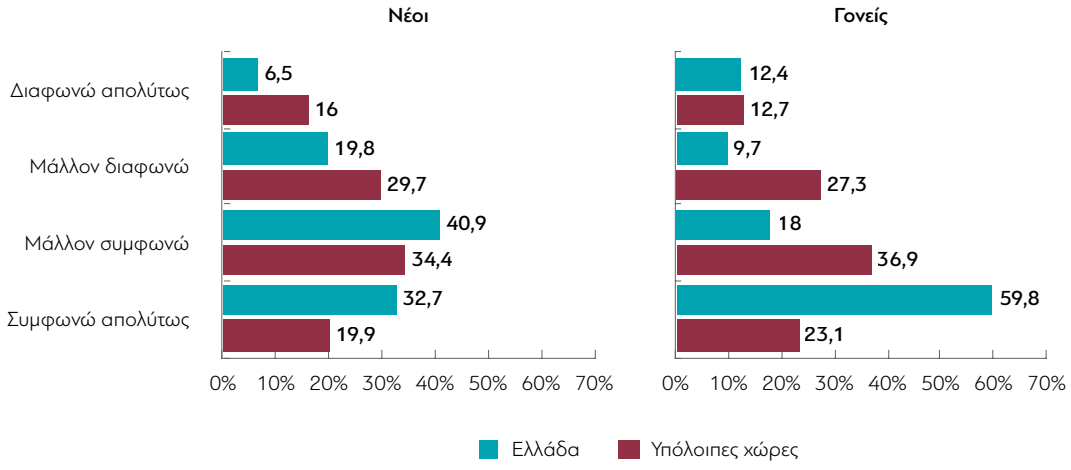

Πόσο διαφοροποιείται, όμως, η άποψη των νέων ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησής τους; Στο Γράφημα 18 φαίνεται ότι οι νέοι άνεργοι στην Ελλάδα είναι πιο απόλυτοι στις απόψεις τους. Το 85% συμφωνεί με την άποψη, ενώ περίπου το 47% *συμφωνεί απολύτως*. Οι μη άνεργοι εμφανίζονται περισσότερο μετριοπαθείς, καθώς το 70% συμφωνεί με την άποψη, αλλά οι περισσότεροι εξ αυτών *μάλλον συμφωνούν*, δεν *συμφωνούν απολύτως*. Η κατανομή των απαντήσεων είναι μεν ανάλογη για τους νέους των υπόλοιπων χωρών, με την έννοια ότι οι άνεργοι νέοι είναι πιο πιθανό να συμφωνούν με την άποψη έναντι των μη άνεργων νέων (74,5% έναντι 52,3%), όμως είναι λιγότερο απόλυτοι σε σύγκριση με τους νέους στην Ελλάδα, καθώς το ποσοστό αυτών που *συμφωνεί απολύτως* είναι πάντοτε μικρότερο από το ποσοστό αυτών που *μάλλον συμφωνούν* και στις δύο κατηγορίες (άνεργοι και μη άνεργοι).

Αναφορικά με τους γονείς στην Ελλάδα, η ύπαρξη άνεργου παιδιού δεν φαίνεται να διαφοροποιεί τη στάση τους απέναντι στο ελάχιστο εγγυημένο

εισόδημα. Και στις δύο κατηγορίες, περίπου έξι στους δέκα συμφωνούν απολύτως με την άποψη, όταν οι γονείς στις υπόλοιπες χώρες μάλλον συμφωνούν με την άποψη σε ποσοστό κοντά στο 40%. Επομένως, οι γονείς στην Ελλάδα, για άλλη μια φορά εμφανίζουν αντίστοιχες απόψεις με τους νέους, οι οποίες όμως είναι πιο απόλυτες (περισσότερες απαντήσεις στο άκρο της κατανομής), τόσο σε σύγκριση με τις απόψεις των νέων όσο και σε σύγκριση με τις απόψεις των γονέων στις άλλες χώρες.

Γράφημα 18. ***Όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα σε ένα ελάχιστο εισόδημα ακόμα και αν δεν εργάζονται.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Η άποψη των νέων σχετίζεται με αυτή των γονέων τους και, μάλιστα, θετικά, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 22). Ο δείκτης συσχέτισης τους Spearman (rho ή ρ) είναι στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, ενώ η στατιστική X^2 είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 10%. Συσχέτιση διαπιστώνεται και στην περίπτωση των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών του δείγματος, η οποία είναι ισχυρότερη από αυτή στην Ελλάδα και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%. Επομένως, οι απόψεις των νέων σε όλες τις χώρες του δείγματος φαίνεται να ακολουθούν εκείνες των γονέων τους.

Πίνακας 22. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,112	0,012	16,262	0,062
Υπόλοιπες χώρες	0,397	0,000	1.037,41	0,000

Λαμβάνοντας υπόψη την επίδραση των επιμέρους χαρακτηριστικών των ατόμων προκύπτει ότι η ανεργία ως παράγοντας διαμόρφωσης της άποψης των νέων είναι από μόνη της ισχυρός στην Ελλάδα, στην Αυστρία και στην Ιταλία (Πίνακας 23, στήλη 1). Αυτό σημαίνει ότι οι νέοι άνεργοι είναι πιο πιθανό να συμφωνούν (θετικό πρόσημο του συντελεστή) με την άποψη ότι το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα είναι δικαίωμα όλων, άρα οφείλει να έχει καθολικό χαρακτήρα, σε σύγκριση με τους μη άνεργους νέους.

Επιπλέον, οι απόψεις των γονέων επηρεάζουν θετικά τις απόψεις των νέων σε όλες τις χώρες. Η Ελλάδα, για άλλη μια φορά, έχει μία από τις λιγότερο ισχυρές επιδράσεις μεταξύ των χωρών του δείγματος, όμως είναι στατιστικά σημαντική. Είναι ενδιαφέρον, ότι σε αντίθεση με τα ευρήματα της οικονομετρικής ανάλυσης στις προηγούμενες ερωτήσεις, η επίδραση των γονέων δεν εξαντλείται στους μη άνεργους νέους, αλλά αντίθετα, κάποιες φορές είναι ισχυρότερη μεταξύ των άνεργων νέων, όπως συμβαίνει στην Αυστρία, το Η.Β., την Ιταλία, κ.ά. Στην Ελλάδα, η επίδραση είναι στατιστικά σημαντική μόνο μεταξύ των άνεργων νέων, διαφοροποιώντας τη χώρα από την ευρωπαϊκή εμπειρία.

Πίνακας 23. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	0,354*	0,443***	0,466***	-0,046
Γερμανία	0,113	0,364***	0,364***	0,361**
Δανία	0,139	0,142***	0,126**	0,305
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,098	0,098	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,268***	0,08**	0,061	0,15*
Η.Β.	0,324	0,412***	0,411***	0,425
Ισπανία	0,062	0,259***	0,233***	0,37***
Ιταλία	0,146*	0,583***	0,62***	0,4***
Ουγγαρία	-0,118	0,331***	0,309***	0,53***
Τσεχία	0,08	0,082*	0,094**	-0,226
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν υπόλοιπες	4.132	4.132	4.132	4.132

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α2 και Πίνακας Α3).

5.3 Ο ρόλος των φύλων στην οικογένεια: ερώτηση 7

5.3.1 Η δουλειά του άνδρα είναι να κερδίζει χρήματα, ενώ η δουλειά της γυναίκας είναι να προσέχει το σπίτι και την οικογένεια

Οι απόψεις των νέων σχετικά με τον ρόλο των δύο φύλων στο νοικοκυριό διερευνώνται με αυτό το ερώτημα. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 19, η συντριπτική πλειονότητα των ερωτώμενων διαφωνούν με τη διάκριση των ρόλων όπως εκφράζεται. Είναι ενδιαφέρον ότι περισσότερο απόλυτοι εμφανίζονται οι γονείς στην Ελλάδα και οι νέοι ανεξαρτήτως χώρας. Αυτό επιβεβαιώνει το συμπέρασμα ότι οι γονείς στην Ελλάδα είναι περισσότερο ακραίοι στις απόψεις τους σε σύγκριση τόσο με τους νέους όσο και με τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες. Θα περίμενε κανείς, ότι οι νέοι θα διαφωνούσαν συχνότερα με την άποψη από τους γονείς τους, καθώς οι ρόλοι στην οικογένεια τα τελευταία χρόνια έχουν αναπροσδιοριστεί σημαντικά. Πράγματι ισχύει αυτό, αλλά η διαφορά είναι εντονότερη στις υπόλοιπες χώρες και σχετικά μικρή στην Ελλάδα (μόλις 2,3 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο το μερίδιο των νέων που διαφωνούν με την άποψη).

Γράφημα 19. ***Η δουλειά του άνδρα είναι να κερδίζει χρήματα, ενώ η δουλειά της γυναίκας είναι να προσέχει το σπίτι και την οικογένεια.*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

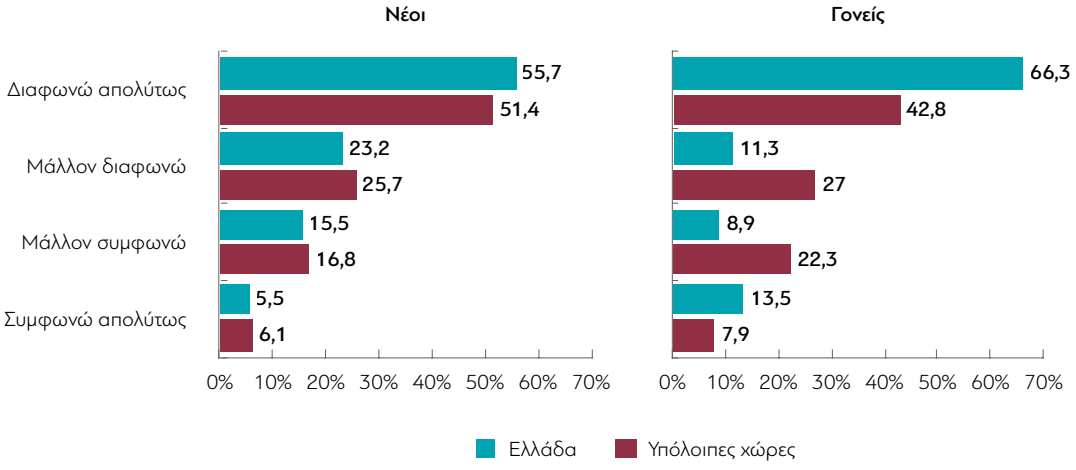

Η διάκριση των απαντήσεων με βάση την κατάσταση απασχόλησης (Γράφημα 20) φανερώνει ότι οι διαφορές στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερες μεταξύ των ομάδων που διαφοροποιούνται από την κατάσταση απασχόλησης. Το μερίδιο αυτών που διαφωνούν με την πρόταση είναι 3,6 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο για τους μη άνεργους νέους στην Ελλάδα έναντι των άνεργων νέων και 5,5 εκατοστιαίες μονάδες μεταξύ των γονέων χωρίς ή με άνεργο παιδί. Τα αντίστοιχα νούμερα για τους νέους και τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες είναι 1,6 και 0,6 εκατοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Αυτό σημαίνει ότι η ανεργία φαίνεται να έχει κάποιο μεγαλύτερο ρόλο στην Ελλάδα. Η παρατήρηση για ενισχυμένα άκρα στην κατανομή των απόψεων των γονέων στην Ελλάδα συνεχίζει να ισχύει, ανεξάρτητα με το αν έχουν άνεργο παιδί ή όχι, αλλά η διαφορά είναι εντονότερη μεταξύ των γονέων που δεν έχουν άνεργο παιδί: 18,4% των γονέων χωρίς άνεργο νέο και 26,7% των γονέων με άνεργο νέο είναι πιο μετριοπαθείς, δηλαδή *μάλλον διαφωνούν* και *μάλλον συμφωνούν*.

Γράφημα 20. ***Η δουλειά του άνδρα είναι να κερδίζει χρήματα, ενώ η δουλειά της γυναίκας είναι να προσέχει το σπίτι και την οικογένεια.*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

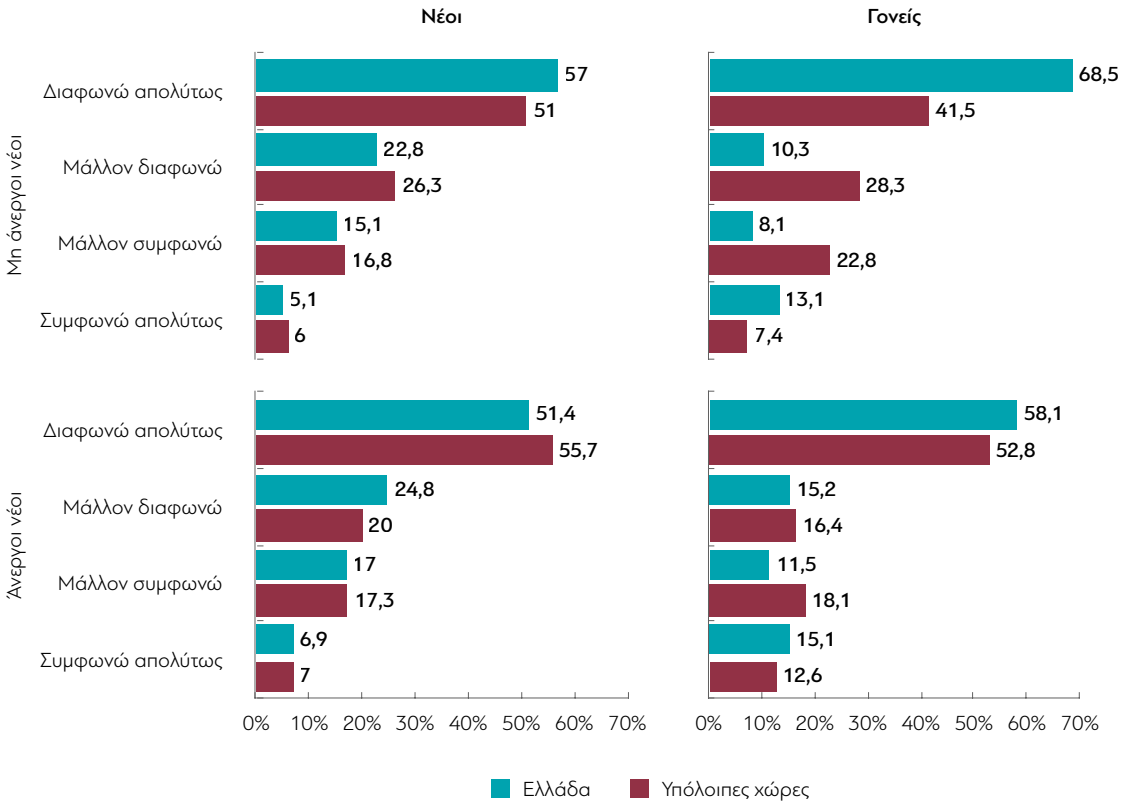

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Οι απόψεις των νέων συσχετίζονται με τις απόψεις των γονέων τους, όπως φαίνεται και από τις τιμές που λαμβάνει ο συντελεστής συσχέτισης (Πίνακας 24). Και οι δύο δείκτες είναι θετικοί και στατιστικά σημαντικοί. Όπως και στις περισσότερες προηγούμενες ερωτήσεις, που ελέγχθηκε η συσχέτιση, έτσι και σε αυτή την περίπτωση, η συσχέτιση είναι σαφώς ισχυρότερη στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες σε σύγκριση με την Ελλάδα. Στη συγκεκριμένη διατύπωση, αυτό δεν είναι αρνητικό, με την έννοια ότι οι σύγχρονες αντιλήψεις για τον καταμερισμό της εργασίας στην οικογένεια δεν αναγνωρίζουν ηλικιακά στεγανά.

Πίνακας 24. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,168	0,000	39,404	0,000
Υπόλοιπες χώρες	0,445	0,000	1.190,595	0,000

Η οριακή επίδραση της ανεργίας στις απόψεις των νέων, δηλαδή λαμβάνοντας υπόψη και άλλα χαρακτηριστικά των ανέργων με τη βοήθεια της οικονομετρικής εκτίμησης δεν είναι στατιστικά σημαντική (Πίνακας 25). Μόνο στην Ιταλία φαίνεται να έχει σημασία η ανεργία στη διαμόρφωση της άποψης των νέων, αλλά η επίδραση είναι αρνητική. Αυτό σημαίνει ότι οι άνεργοι νέοι είναι πιο πιθανό να συμφωνούν με την άποψη για τον καταμερισμό των ευθυνών στο νοικοκυριό σε σχέση με τους μη άνεργους. Αυτό δεν ταυτίζεται με τις προσδοκίες, καθώς θα περίμενε κανείς ότι η ανεργία θα συνέβαλλε στην πιο ευέλικτη ερμηνεία των ρόλων, μιας και δεν αποκλείει περιόδους κατά τις οποίες μόνο ένας εκ των δύο θα απασχολείται, και, μάλιστα, όχι πάντοτε ο άνδρας. Ωστόσο, φαίνεται ότι οι άνεργοι στην Ιταλία είναι περισσότερο παραδοσιακοί από το αναμενόμενο.

Πίνακας 25. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	-0,066	0,123***	0,127***	0,046
Γερμανία	0,091	0,335***	0,342***	0,202
Δανία	0,005	0,18**	0,201**	-0,042
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,03	0,03	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,168	0,115***	0,088**	0,211*
Η.Β.	-0,229	0,32***	0,325***	0,178
Ισπανία	0,039	0,072**	0,086**	0,015
Ιταλία	-0,198**	0,399***	0,403***	0,38***
Ουγγαρία	0,122	0,348***	0,352***	0,309**
Τσεχία	0,173	0,175***	0,171***	0,296**
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.140	4.140	4.140	4.140

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α2 και Πίνακας Α3).

Η άποψη των γονέων φαίνεται να επηρεάζει την άποψη των νέων αναφορικά με τον καταμερισμό της εργασίας. Ακόμη και στην Ελλάδα, ο συντελεστής είναι θετικός και στατιστικά σημαντικός. Άρα, όταν ο γονιός πιστεύει στον άντρα κουβαλητή και στη γυναίκα νοικοκυρά ή το αντίθετο, αυτό κατά πάσα πιθανότητα θα πιστεύει και ο νέος. Ωστόσο, η επίδραση των γονέων στην Ελλάδα είναι μικρότερη από τις περισσότερες άλλες χώρες στο δείγμα. Μεγαλύτερη είναι η επίδραση της άποψης των γονέων στη Γερμανία, το Η.Β. και την Ουγγαρία. Η επίδραση των γονέων σε πολλές χώρες εξαντλείται μόνο στους νέους που είναι μη άνεργοι, καθώς στις περισσότερες χώρες φαίνεται να εξαφανίζεται στην περίπτωση των άνεργων νέων (μη στατιστικά σημαντική επίδραση). Εξαιρέσεις αποτελούν η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ουγγαρία και η Τσεχία. Και πάλι, ωστόσο, η Ελλάδα είναι η χώρα με τη μικρότερη επίδραση.

Συμπερασματικά, από την έως τώρα ανάλυση με βάση τις απόψεις που κλήθηκαν να σχολιάσουν οι νέοι και οι γονείς τους, προκύπτει ότι η Ελλάδα διαφέρει από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες του δείγματος ως προς την ένταση της επίδρασης της ανεργίας στις απόψεις των νέων, η οποία δεν είναι σημαντική στην πλειονότητα των περιπτώσεων. Ένα άλλο σημείο διαφοροποίησης είναι η επίδραση των γονέων, η οποία, αντίθετα με αυτό που θα περίμενε κανείς με γνώμονα τους ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς στη χώρα, είτε δεν αποδεικνύεται στην Ελλάδα (ο συντελεστής δεν είναι στατιστικά σημαντικός), είτε είναι πολύ μικρότερη από ό,τι στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Επιπλέον, ακόμη και όταν διαπιστώνεται

γονική επίδραση, αυτή συνήθως μοιράζεται μεταξύ άνεργων και μη άνεργων νέων ανάλογα με τη διατύπωση, ενώ τα συνολικά αποτελέσματα (για τις υπόλοιπες χώρες) φαίνεται να επιβεβαιώνουν ότι η επίδραση των γονέων εξαντλείται στους μη άνεργους νέους, στοιχείο που συμβαδίζει με την άποψη ότι η γονική επίδραση λαμβάνει χώρα στα παιδικά χρόνια.

Αξίζει πάντως να αναφέρουμε ότι οι απόψεις που διατυπώνουν οι γονείς στην Ελλάδα είναι σχετικά πιο απόλυτες, υπό την έννοια ότι οι τελευταίοι απαντούν πιο συχνά ότι συμφωνούν ή ότι διαφωνούν απόλυτα. Τέλος, εντυπωσιακό είναι, επίσης, ότι οι νέοι στη χώρα μας φαίνεται να συγκλίνουν με τους Ευρωπαίους νέους, μάλλον ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης και της εξέλιξης της τεχνολογίας.

ΝΕΟΙ, ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ

Σεπτέμβριος 2022

Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε απόψεις αναφορικά με τη σημασία χαρακτηριστικών της απασχόλησης

6

Σε αυτή την ενότητα οι νέοι και οι γονείς τους που συμμετέχουν στην έρευνα CUPESSE καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της θέσης εργασίας την οποία είτε κατέχουν, είτε θα ήθελαν να κατέχουν. Οι διαφορές μεταξύ των νέων ανάλογα με το αν είναι άνεργοι ή όχι, ενδεχομένως προέρχονται από τη διαφορετική θεώρηση των πραγμάτων, καθώς οι άνεργοι επιθυμούν, αλλά δεν μπορούν να βρουν μια θέση εργασίας, άρα είναι πιθανό να έχουν μια πιο χαλαρή στάση και άποψη απέναντι στα επιθυμητά χαρακτηριστικά της θέσης εργασίας που αναζητούν. Είναι ενδιαφέρον, λοιπόν, να διερευνήσει κανείς πώς επιδρά η ανεργία στις απόψεις των νέων στην Ελλάδα και τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος και πώς επιδρούν οι απόψεις των γονέων στους νέους, καθώς και πώς αυτές διαφέρουν μεταξύ τους. Οι απαντήσεις έχουν ταξινομηθεί σε τέσσερις κατηγορίες, όπως και πριν, μόνο που τώρα αφορούν στη σημασία που αποδίδεται σε κάθε χαρακτηριστικό και εκτείνονται από καθόλου σημαντικό έως πολύ σημαντικό.

Πίνακας 27. Ερωτήσεις για όλες τις χώρες του δείγματος αναφορικά με τη σημασία της προσωπικής τους απασχόλησης

1. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που προσφέρει ασφάλεια;»
2. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά με υψηλό εισόδημα;»
3. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους;»
4. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα;»
5. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα;»
6. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες;»
7. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να αναπτύξω τη δημιουργικότητά μου;»
8. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να γνωρίζω και να συναναστρέφομαι με άλλα άτομα;»
9. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης;»
10. «Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις;»

6.1 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που προσφέρει ασφάλεια

Η πρώτη ερώτηση την οποία καλούνται να σχολιάσουν οι νέοι στην Ελλάδα αφορά στη σημασία της ασφάλειας που προσφέρει η εργασία, με την έννοια της μικρής πιθανότητας απόλυσης. Η απόφαση για εργασία εξαρτάται από το αναμενόμενο όφελος που συνεπάγεται για τον εργαζόμενο, δηλαδή από τη ροή εισοδήματος που θα αποκτήσει από αυτή σε βάθος χρόνου. Όσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος απόλυσης τόσο χαμηλότερο θα είναι το αναμενόμενο εισόδημα από την εργασία. Κατά συνέπεια ο εργαζόμενος αξιολογεί τη χαμηλή πιθανότητα απόλυσης σαν μια έμμεση μορφή «αμοιβής».[11] Επιπλέον με δεδομένη την οικονομική κρίση και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας αναμένεται ότι, ανεξαρτήτως κατάστασης απασχόλησης, οι νέοι και οι γονείς τους στην Ελλάδα αξιολογούν ως πολύ σημαντική μια δουλειά που προσφέρει ασφάλεια. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, ότι πριν από την κρίση, η πρόσληψη στον δημόσιο τομέα ήταν προτιμότερη, τουλάχιστον όπως αποτυπωνόταν στις επιλογές πεδίων σπουδών των υποψήφιων φοιτητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, έντονη προτίμηση υπήρχε για σχολές παιδαγωγικές και στρατιωτικές, οι οποίες κυριαρχούσαν στις προτιμήσεις των υποψηφίων για πολλά χρόνια, ειδικά αυτών που προέρχονταν από χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια. Επομένως, γενικά αναμένουμε απόκλιση μεταξύ των απαντήσεων στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες σε αυτή την ερώτηση.

Στο Γράφημα 21 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των νέων και των γονέων τους από τις οποίες διαπιστώνεται μια σχετική ταύτιση απόψεων μεταξύ των δύο, τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος, καθώς η ασφάλεια θεωρείται από όλους ως ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό στην εργασία. Ωστόσο, οι διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων χωρών δύσκολα μπορούν να χαρακτηριστούν αμελητέες. Σημειώνεται, ειδικά, ότι το μερίδιο των νέων που δηλώνουν ότι η ασφάλεια είναι *πολύ σημαντική* αγγίζει το 73,5% στην Ελλάδα, περίπου δέκα εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από το αντίστοιχο ποσοστό στις υπόλοιπες χώρες. Το ενδιαφέρον είναι ότι η διαφορά είναι ακόμη πιο διευρυμένη μεταξύ των γονέων, οι οποίοι για άλλη μια φορά εμφανίζονται πιο απόλυτοι στην

11 Βλέπε Lindbeck and Snower, 1988 και Kathawala et al.,1990.

Ελλάδα από τους νέους και τους υπόλοιπους Ευρωπαίους γονείς του δείγματος, καθώς περίπου εννέα στους δέκα πιστεύουν ότι η ασφάλεια στην εργασία είναι *πολύ σημαντική*.

Τα αποτελέσματα αυτά είναι συμβατά και με την έρευνα της διαΝΕΟσις «Τι Πιστεύουν οι Έλληνες» (2022)[12] σύμφωνα με την οποία σχεδόν το 40% των νέων 24-39 ετών επιθυμούν να εργαστούν ως μισθωτοί στο Δημόσιο, ποσοστό μεγαλύτερο από κάθε άλλη ηλικιακή ομάδα. Επιπλέον η πλειονότητα των Ελλήνων κάθε ηλικίας προτιμά μια απασχόληση με σταθερότητα έναντι μιας απασχόλησης υψηλών προοπτικών εξέλιξης και μεγάλων αποδοχών.

Γράφημα 21. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που προσφέρει ασφάλεια;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

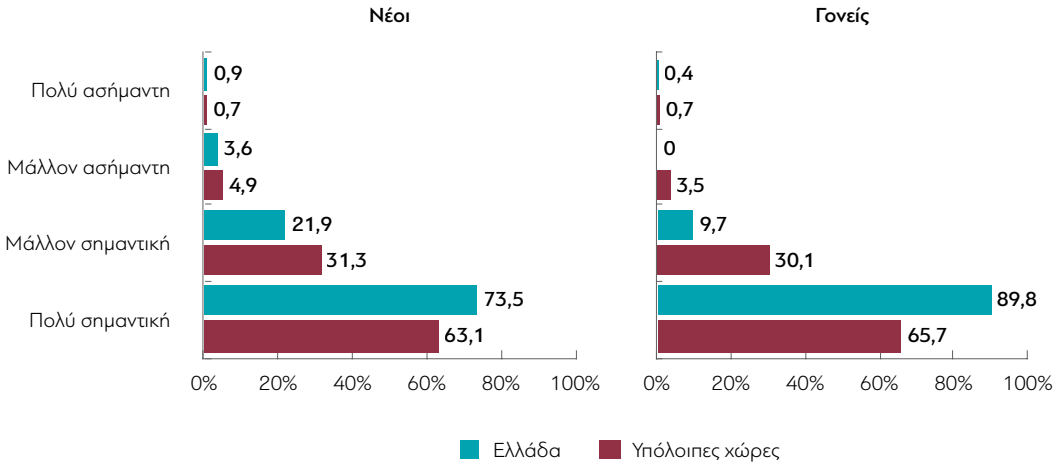

Αναφορικά με την επίδραση της ανεργίας, φαίνεται ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ των νέων ανέργων στην Ελλάδα έναντι των υπολοίπων μη ανέργων (Γράφημα 22). Αυτοί που θεωρούν πολύ σημαντική την ασφάλεια στην εργασία πλησιάζουν το 72% μεταξύ των μη άνεργων νέων, αλλά αγγίζουν το 80% μεταξύ των άνεργων νέων. Από την άλλη μεριά, η διαφορά λόγω ανεργίας είναι μικρή στους νέους στις υπόλοιπες χώρες. Λαμβάνοντας υπόψη και το μικρότερο μερίδιο αυτών που θεωρούν *μάλλον σημαντική* την ασφάλεια μεταξύ των ανέργων, συμπεραίνει κανείς ότι με βάση αυτή την περιγραφική ανάλυση η ανεργία μάλλον επιδρά στις απόψεις των νέων στην Ελλάδα. Το αποτέλεσμα αυτό είναι αναμενόμενο δεδομένου ότι η εργασιακή ανασφάλεια των νέων στην Ελλάδα την περίοδο της έρευνας ήταν σημαντικά αυξημένη λόγω της μεγάλης αύξησης της ανεργίας των νέων. Είναι ενδιαφέρον, ότι στους γονείς η εικόνα είναι αντίστροφη. Συγκεκριμένα, οι γονείς που δεν έχουν άνεργο παιδί, θεωρούν *πολύ σημαντική* την ασφάλεια

12 Διαθέσιμη στο: https://www.dianeosis.org/research/ti-pistevoyn-oi-ellines-2022/

στην εργασία σε ποσοστό 92%, αντίστοιχα στους γονείς με νέο άνεργο παιδί το ποσοστό είναι περίπου δέκα εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερο. Από την άλλη πλευρά, διπλάσιο είναι το ποσοστό των γονέων με νέο άνεργο που θεωρούν μάλλον σημαντική την ασφάλεια στην εργασία, υπερδιπλάσιο του ποσοστού των γονέων χωρίς άνεργο παιδί. Συνολικά, φαίνεται ότι οι γονείς στην Ελλάδα είναι πιο απόλυτα υπέρ της ασφάλειας που πρέπει να προσφέρει η εργασία, ειδικά αυτοί που δεν έχουν την εμπειρία του άνεργου νέου (πιθανόν διότι αυτοί που έχουν άνεργο παιδί ενδιαφέρονται πρωτίστως να βρει απασχόληση και δευτερευόντως να είναι αυτή «ασφαλής»), ενώ διαφέρουν περισσότεροι από τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες από ό,τι διαφέρουν οι νέοι μεταξύ τους.

Γράφημα 22. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που προσφέρει ασφάλεια;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

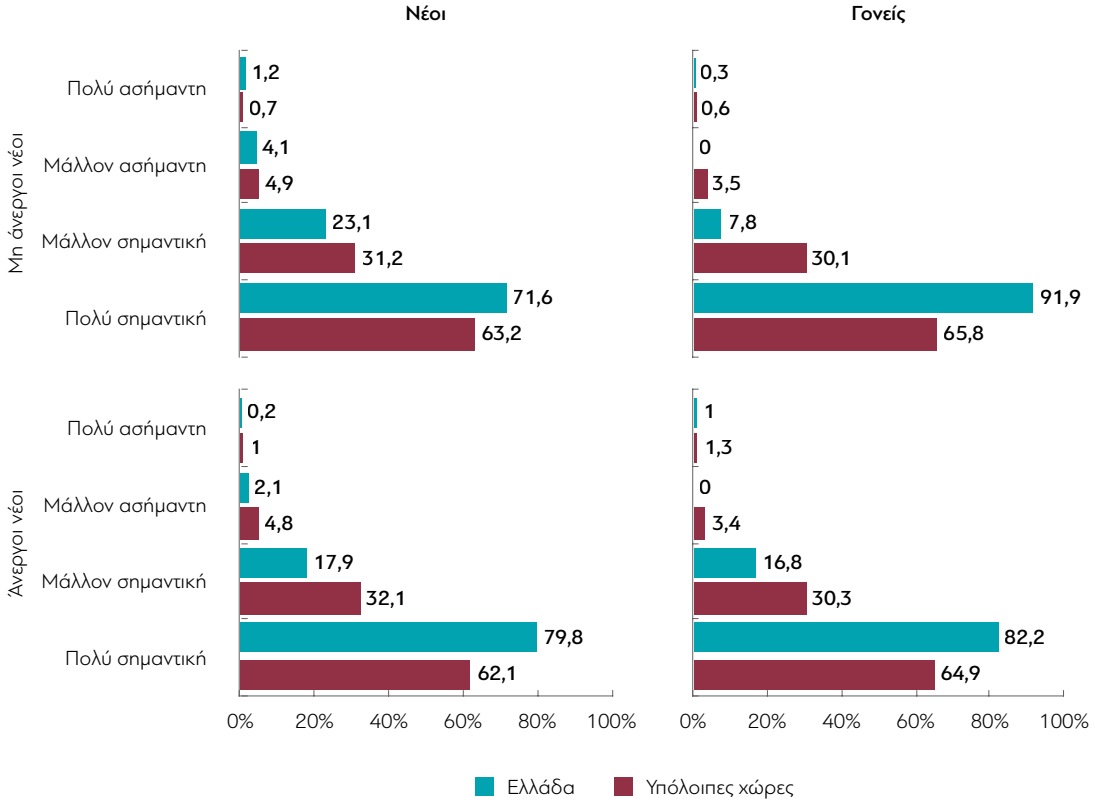

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Πώς σχετίζονται, όμως, οι απόψεις των νέων με αυτές των γονέων τους; Στην Ελλάδα η συσχέτιση δεν είναι στατιστικά σημαντική. Αυτό σημαίνει ότι οι απόψεις των νέων για την ασφάλεια που πρέπει να προσφέρει μια θέση εργασίας δεν συνάδουν με εκείνες των γονέων τους. Αντίθετα, αυτό δεν φαίνεται να συμβαίνει στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος, όπου οι απόψεις των νέων και των γονέων τους συμπλέουν.

Πίνακας 26. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,034	0,451	4,629	0,592
Υπόλοιπες χώρες	0,264	0,000	398,786	0,000

Οι συσχετίσεις από μόνες τους είναι απλά ενδεικτικές καθώς δεν λαμβάνουν υπόψη τους την ετερογένεια των νέων. Οπότε, προχωράμε στην οικονομετρική εκτίμηση συσχετίζοντας τις απόψεις των νέων με διάφορες μεταβλητές, μεταξύ των οποίων η κατάσταση ανεργίας και οι απόψεις των γονέων τους, και υπολογίζοντας τις οριακές επιδράσεις των μεταβλητών που μας ενδιαφέρουν (Πίνακας 27). Οι χώρες είναι περίπου μοιρασμένες ως προς την επίπτωση της ανεργίας στην άποψη των νέων για την ασφάλεια στην εργασία, καθώς σε πέντε χώρες η συγκεκριμένη μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική, ενώ στις υπόλοιπες τέσσερις είναι. Αυτό σημαίνει ότι η ανεργία επηρεάζει την άποψη των νέων στην πλειοψηφία των χωρών. Ωστόσο, η κατεύθυνση της επίδρασης αυτής δεν είναι κοινή. Στη Γερμανία, την Ουγγαρία και την Τσεχία η επίδραση είναι αρνητική, δηλαδή οι άνεργοι νέοι είναι λιγότερο πιθανό να θεωρούν σημαντική την ασφάλεια στην εργασία, ενώ στη Δανία ισχύει το ακριβώς αντίθετο. Η Ελλάδα είναι μέσα στις χώρες στις οποίες η ανεργία δεν φαίνεται να επηρεάζει την άποψη των νέων.

Η επίδραση των γονέων, από την άλλη πλευρά, είναι κατά κανόνα στατιστικά σημαντική και θετική. Οπότε, οι νέοι του νοικοκυριού συμφωνούν με την ανάγκη ασφάλειας στην εργασία όσο περίπου και οι γονείς τους. Μόνο δύο χώρες αποκλίνουν από τον κανόνα: η Ελβετία και η Ελλάδα. Επομένως, για μία ακόμη φορά η Ελλάδα είναι εξαίρεση μεταξύ των χωρών του δείγματος. Διαφορές ως προς το μέγεθος της επίδρασης υπάρχουν ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης του νέου. Όταν ο νέος είναι μη άνεργος, η επίπτωση της άποψης του γονιού είναι στατιστικά σημαντική και διαμορφώνει σε έναν βαθμό την άποψη του νέου. Όταν, όμως, ο νέος είναι άνεργος, τότε η γονική επίδραση είναι μη στατιστικά σημαντική σε πέντε από τις οκτώ χώρες στις οποίες διαπιστώνεται η γονική επίδραση όταν ο νέος δεν είναι άνεργος. Η Ελλάδα είναι μεταξύ των χωρών στις οποίες η επίδραση των γονέων, ούτως ή άλλως, δεν είναι στατιστικά σημαντική, δηλαδή ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων. Υπενθυμίζεται ότι παρόμοιο μοτίβο διαπιστώθηκε και στην προηγούμενη ομάδα γενικότερων διατυπώσεων.

Πίνακας 27. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Ανεργία (1)**	**Γονείς (2)**	**Μη άνεργος (3)**	**Άνεργος (4)**
Αυστρία	-0,019	0,212***	0,232***	-0,207
Γερμανία	-0,44***	0,255***	0,226***	0,787*
Δανία	0,243***	0,186***	0,198***	0,053
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,114	0,114	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	-0,052	0,066	0,086	-0,008
Η.Β.	0,043	0,184***	0,178***	0,325
Ισπανία	0,069	0,197***	0,201***	0,179**
Ιταλία	-0,077	0,279***	0,281***	0,266***
Ουγγαρία	-0,139*	0,368***	0,324***	0,785***
Τσεχία	-0,341*	0,174***	0,186***	-0,143
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.150	4.150	4.150	4.150

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

6.2 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά με υψηλό εισόδημα;

Πέραν των υπόλοιπων χαρακτηριστικών που πρέπει να έχει μια δουλειά για να θεωρηθεί επιθυμητή, το ύψος του εισοδήματος που εξασφαλίζει είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό για τη διαδικασία επιλογής. Έτσι, σύμφωνα και με τη θεωρία ανθρώπινου κεφαλαίου, κατά τη διαδικασία επιλογής της ποσότητας και του είδους του ανθρώπινου κεφαλαίου που τα άτομα επιλέγουν να συσσωρεύσουν στη διάρκεια της ζωής τους λαμβάνουν υπόψη τους τις ιδιωτικές αποδόσεις της εκπαίδευσης, δηλαδή την αναμενόμενη χρηματική απόδοση που εξασφαλίζει ένα ακόμη επίπεδο εκπαίδευσης είτε στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος είτε μέσω εργασιακής εμπειρίας και διά βίου μάθησης. Επιπλέον, το εισόδημα που αποκομίζει από τη δουλειά του κανείς προσδιορίζει σε ένα μεγάλο βαθμό και το επίπεδο διαβίωσης που μπορεί να εξασφαλίσει για τον εαυτό του και την οικογένειά του, τις δραστηριότητες που θα επιλέξει στον ελεύθερο χρόνο του, κ.ά. Ειδικά στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες το εισόδημα από εργασία είναι η κύρια, αν όχι και μοναδική, πηγή εισοδήματος, η σημασία του ύψους του εισοδήματος αυτού είναι πιθανότατα μεγάλη.

Με αυτή την άποψη συμφωνεί η πλειονότητα των νέων και των γονέων τους σε όλες τις χώρες του δείγματος (Γράφημα 23). Ωστόσο, στην Ελλάδα, τόσο μεταξύ των νέων όσο και των γονέων τους, η πλειονότητα υποστηρίζει ότι το υψηλό εισόδημα είναι πολύ σημαντική παράμετρος και, μάλιστα, σε ποσοστό σημαντικά μεγαλύτερο από τις αντίστοιχες ομάδες στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι περίπου έξι στους δέκα νέους (59,1%) κρίνουν το εισόδημα πολύ σημαντικό, ενώ το ποσοστό είναι ακόμη υψηλότερο μεταξύ των γονέων τους. Τα ποσοστά αυτά είναι διπλάσια από τα αντίστοιχα στις υπόλοιπες χώρες. Επομένως, στην Ελλάδα οι απόψεις φαίνεται να είναι πιο ακραίες από τις άλλες χώρες αναφορικά με τη σημασία του υψηλού εισοδήματος από την εργασία. Το συμπέρασμα από προηγούμενες διατυπώσεις για πιο ακραίες απόψεις που εστιάζονταν στους γονείς στην Ελλάδα σε σχέση με τους νέους δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται σε αυτή την περίπτωση, καθώς οι γονείς είναι όσο ακραίοι είναι και οι νέοι.

Γράφημα 23. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά με υψηλό εισόδημα;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

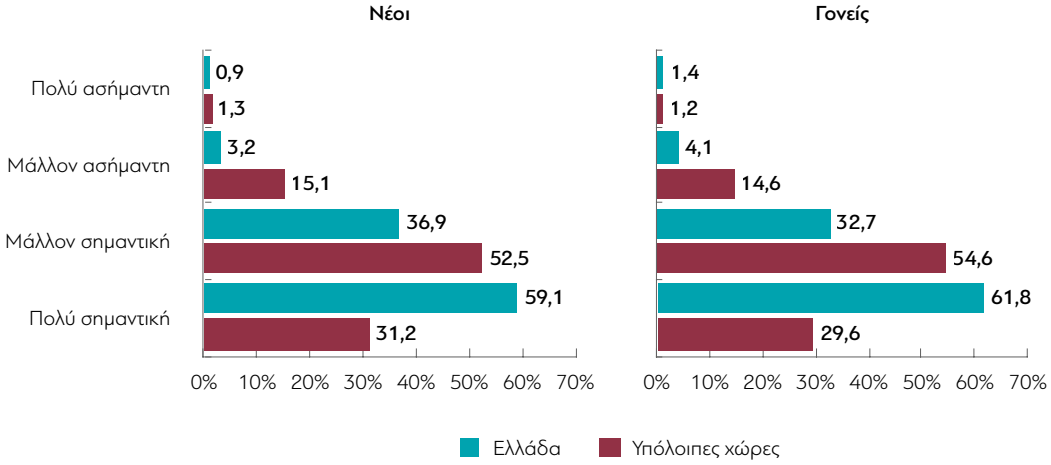

Η διάκριση των απόψεων με βάση την κατάσταση απασχόλησης των νέων και το κατά πόσο οι γονείς του δείγματος έχουν άνεργο παιδί δεν αλλάζει πολύ την παραπάνω εικόνα. Η κατανομή των απόψεων των νέων για τη σημασία που έχει το υψηλό εισόδημα σε μια εργασία αποκλίνει ελάχιστα μεταξύ άνεργων και μη άνεργων, στοιχείο που υποδεικνύει ότι η ανεργία δεν επηρεάζει τις απόψεις των νέων στην Ελλάδα σε αυτό το ζήτημα (Γράφημα 24). Παρόμοια είναι και η κατανομή των απόψεων μεταξύ των νέων στις υπόλοιπες χώρες. Με εξαίρεση αυτούς που θεωρούν *πολύ σημαντικό* το υψηλό εισόδημα, το μερίδιο των οποίων είναι χαμηλότερο μεταξύ των ανέργων, και αυτών που το θεωρούν *μάλλον ασήμαντο*, το μερίδιο των οποίων είναι υψηλότερο μεταξύ των ανέργων, άλλες διαφορές δεν υπάρχουν.

Αναφορικά με τους γονείς, οι οποίοι όπως φαίνεται σε πολλές άλλες απόψεις εμφανίζονται πιο απόλυτοι από τους νέους στην Ελλάδα, αλλά και τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες, οι διαφορές μεταξύ αυτών με και χωρίς άνεργο παιδί φαίνεται να εντοπίζονται κυρίως στο κάτω σκέλος της κατανομής. Ενώ σε όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες η ανεργία δεν φαίνεται να επιδρά στο ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό που θεωρεί *πολύ ασήμαντη* μια δουλειά με υψηλό εισόδημα, γύρω στο 5% των Ελλήνων γονέων με άνεργο παιδί φαίνεται να υιοθετεί την ακραία αυτή άποψη.

Γράφημα 24. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά με υψηλό εισόδημα;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

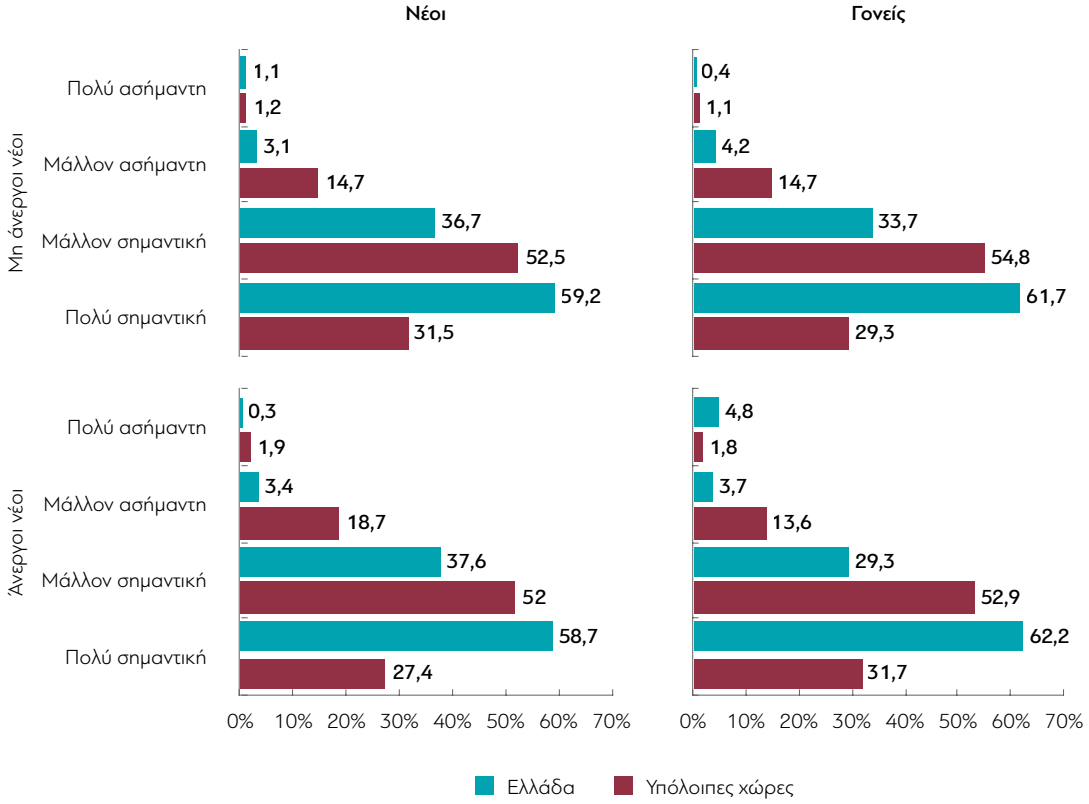

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Η συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων και των γονέων τους δεν είναι στατιστικά σημαντική στην Ελλάδα, σε αντίθεση με ό,τι ισχύει στο σύνολο των υπόλοιπων χωρών του δείγματος (Πίνακας 28). Αυτό σημαίνει ότι οι νέοι διαμορφώνουν τις δικές τους απόψεις στην Ελλάδα, οι οποίες δεν σχετίζονται με τις απόψεις των γονέων τους, αν και με βάση τα γραφήματα που συζητήθηκαν οι κατανομές των απόψεων νέων και γονέων δεν διαφέρουν ουσιαστικά. Στις άλλες χώρες του δείγματος όμως, φαίνεται οι νέοι να έχουν παρόμοιες απόψεις με τους γονείς τους σχετικά με τη σημασία μιας δουλειάς με υψηλό εισόδημα.

Πίνακας 28. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,040	0,377	8,489	0,486
Υπόλοιπες χώρες	0,301	0,000	507,048	0,000

Η οριακή επίδραση της ανεργίας, δηλαδή η επίπτωση του να είναι κανείς άνεργος στην άποψή του ως προς τη σημασία του υψηλού εισοδήματος από μια εργασία είναι κατά κανόνα στατιστικά μη σημαντική (Πίνακας 29).

Η Ελλάδα είναι μεταξύ των χωρών στις οποίες η ανεργία δεν φαίνεται να επηρεάζει τη σχετική άποψη. Στις λίγες χώρες που η επίδραση αυτή επιβεβαιώνεται είναι αρνητική που σημαίνει ότι όταν ένας νέος είναι άνεργος είναι λιγότερο πιθανό να θεωρεί ότι το υψηλό εισόδημα από την εργασία είναι σημαντικό σε σύγκριση με κάποιο νέο που δεν είναι άνεργος. Σε κάποιο βαθμό κάτι τέτοιο είναι αναμενόμενο, μιας και οι άνεργοι ενδιαφέρονται πρωτίστως για την επαγγελματική τους αποκατάσταση, και δευτερευόντως για το ύψος του μισθού. Αυτό δεν σημαίνει ότι στην επιλογή τους για το εάν θα δεχθούν μια εργασία δεν λαμβάνουν υπόψη το ύψος του μισθού, απλά η βαρύτητα που δίνουν σε αυτό τον παράγοντα είναι μικρότερη σε σχέση με τους ήδη έχοντες μια εργασία.

Αναφορικά με την επίδραση των απόψεων των γονέων στους νέους, η στήλη (2) δείχνει ότι στις περισσότερες χώρες αυτή είναι στατιστικά σημαντική και θετική. Αυτό σημαίνει ότι πράγματι η άποψη των γονέων στο συγκεκριμένο ζήτημα φαίνεται να διαμορφώνει σε κάποιο βαθμό την άποψη των νέων προς την ίδια κατεύθυνση. Ακόμη και στην Ελλάδα, που με βάση τις παραπάνω περιγραφικές στατιστικές και τους δείκτες συσχέτισης δεν προκύπτει συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων και των γονέων τους, η οικονομετρική εκτίμηση απομονώνοντας τους επιμέρους παράγοντες φανερώνει ότι υπάρχει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση της άποψης των γονέων, αν και πολύ μικρότερης έντασης σε σύγκριση με το σύνολο των υπολοίπων χωρών (πλην Ελβετίας και Τσεχίας). Επιπλέον, η γονική επίδραση δεν εξαντλείται στους μη άνεργους νέους, όπως συνέβη πολλές φορές έως τώρα στις προηγούμενες απόψεις που εξετάστηκαν, αλλά εκτείνεται και στους άνεργους νέους. Εξαίρεση αποτελούν η Αυστρία και η Ελλάδα, όπου η ανεργία των νέων έχει σημασία ως προς τη διαμόρφωση της γονικής επίδρασης στις απόψεις τους.

Πίνακας 29. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Ανεργία (1)**	**Γονείς (2)**	**Μη άνεργος (3)**	**Άνεργος (4)**
Αυστρία	-0,218	0,225***	0,228***	0,181
Γερμανία	-0,36***	0,254***	0,238***	0,554***
Δανία	-0,005	0,094*	0,075	0,298*
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,044	0,044	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	-0,025	0,074*	0,088*	0,025
Η.Β.	0,048	0,322***	0,325***	0,251*
Ισπανία	-0,073	0,126***	0,11***	0,2***
Ιταλία	-0,044	0,375***	0,393***	0,282***
Ουγγαρία	-0,296***	0,413***	0,406***	0,484***
Τσεχία	-0,457**	0,049	0,044	0,186
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.148	4.148	4.148	4.148

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

6.3 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους;

Η αποκρυπτογράφηση των προτιμήσεων των νέων και των γονέων τους συνεχίζεται με τη σημασία που αποδίδουν στη δουλειά που τους επιτρέπει να βοηθούν άλλους, άρα μια δουλειά με έντονο κοινωνικό χαρακτήρα. Η ερώτηση αυτή φαίνεται να προσπαθεί να συλλάβει τις προτιμήσεις των ερωτώμενων, οι οποίες δεν εξαντλούνται στις υλικές απολαβές που εξασφαλίζει μια δουλειά, όπως είναι το εισόδημα και η ασφάλεια που προσφέρει, αλλά και στις ηθικές απολαβές που σχετίζονται με την κοινωνική προσφορά. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων επαγγελμάτων είναι αυτά που σχετίζονται με την υγεία και την εκπαίδευση, αλλά και πολλά άλλα, όπως αυτά που σχετίζονται με την παροχή (κοινωνικών) υπηρεσιών.

Σε αυτό το πλαίσιο, η πλειονότητα των νέων και των γονέων τους θεωρούν πολύ σημαντικό μια δουλειά να επιτρέπει σε αυτόν που την ασκεί να βοηθά τους άλλους (Γράφημα 25). Περίπου οκτώ στους δέκα νέους στην Ελλάδα και εννέα στους δέκα γονείς θεωρούν αυτή την ιδιότητα σημαντική. Οι γονείς εμφανίζονται πιο ακραίοι από τους νέους, καθώς πάνω από τρεις στους τέσσερις θεωρούν την ιδιότητα πολύ σημαντική, ενώ το ίδιο ισχύει για τους μισούς περίπου νέους. Γενικά οι γονείς στην Ελλάδα εμφανίζουν και στο συγκεκριμένο ζήτημα πιο ακραίες απόψεις από τους νέους. Οι νέοι στην Ελλάδα, εμφανίζονται πιο ευαισθητοποιημένοι από τους νέους στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και πιο ακραίοι στις απόψεις τους, καθώς εκεί μόλις τρεις στους δέκα θεωρούν την ιδιότητα πολύ σημαντική. Επιπλέον, οι διαφορές μεταξύ Ελλάδας και υπόλοιπων χωρών είναι ευρύτερες στην περίπτωση των γονέων, στοιχείο που συνηγορεί στην άποψη ότι οι γονείς στην Ελλάδα διαφέρουν περισσότερο από τους νέους από ό,τι οι γονείς στις άλλες χώρες.

Γράφημα 25. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

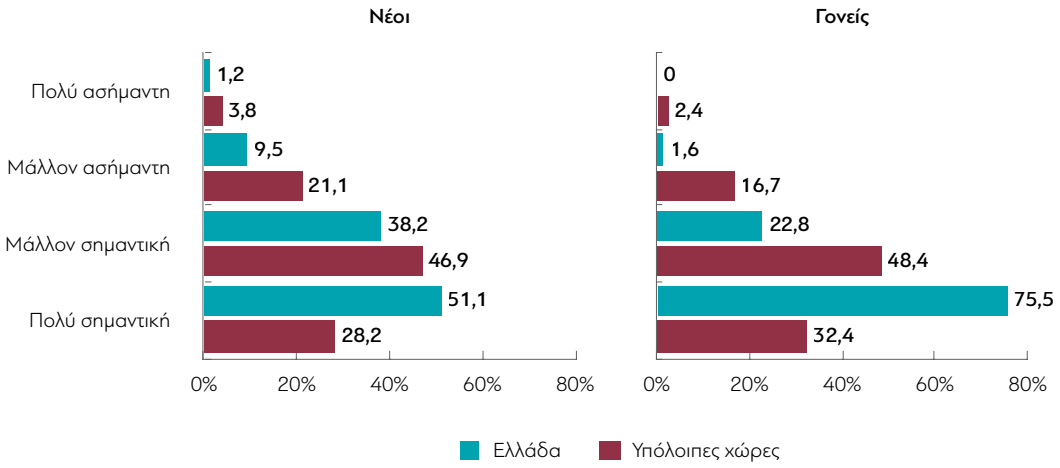

Η διάκριση των νέων σε άνεργους και μη παρουσιάζεται στο επόμενο γράφημα μαζί με τη διάκριση των γονέων σε αυτούς που έχουν ή όχι άνεργο παιδί (Γράφημα 26). Στην περίπτωση της Ελλάδας φαίνεται ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δυο ομάδων των νέων. Αν και το μερίδιο αυτών που θεωρούν σημαντικό το συγκεκριμένο ζήτημα είναι περίπου το ίδιο (90%), μεταξύ των άνεργων νέων οι απόψεις είναι πιο ακραίες, μιας και αυτοί που θεωρούν *πολύ σημαντικό* η δουλειά να επιτρέπει σε αυτόν που την ασκεί να βοηθά τους άλλους προσεγγίζουν το 60% (έναντι 48,5% των μη άνεργων). Αντίστοιχη διαφορά δεν υπάρχει μεταξύ των νέων στις υπόλοιπες χώρες, άρα στη συγκεκριμένη περίπτωση η ανεργία φαίνεται να διαφοροποιεί τις απόψεις των νέων μόνο στην Ελλάδα.

Στην περίπτωση των γονέων, δεν καταγράφονται σημαντικές διαφορές μεταξύ αυτών που το παιδί τους είναι άνεργο και αυτών που δεν είναι. Περίπου τρεις στους τέσσερις γονείς στην Ελλάδα θεωρούν πολύ σημαντικό το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό για μια θέση εργασίας, ενώ οι Ευρωπαίοι γονείς εμφανίζονται πιο μετριοπαθείς, καθώς περίπου οι μισοί το θεωρούν μάλλον σημαντικό. Ωστόσο, και σε αυτή την περίπτωση, οι γονείς στην Ελλάδα φαίνεται να είναι πιο απόλυτοι σε σύγκριση τόσο με τους νέους στην Ελλάδα, όσο και με τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες, ενώ δεν διαφοροποιούνται οι απόψεις τους αν το παιδί τους είναι άνεργο.

Γράφημα 26. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

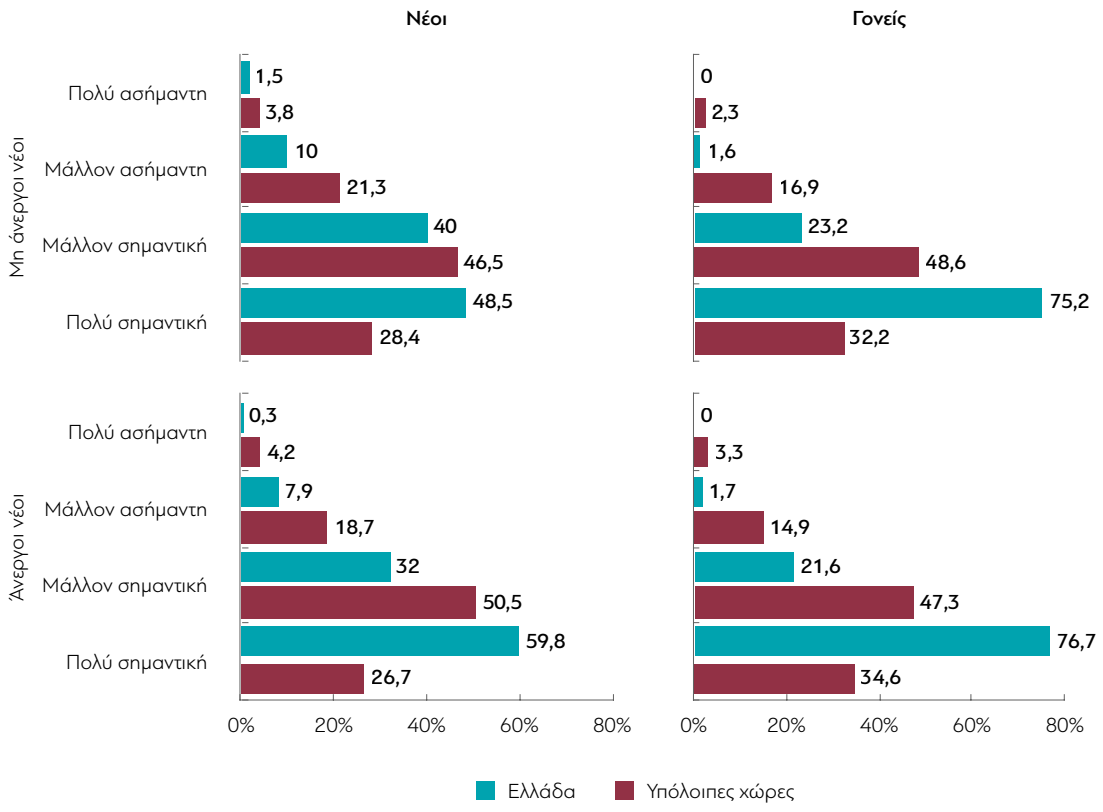

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Η συσχέτιση μεταξύ των απόψεων νέων και γονέων, με βάση τον δείκτη Spearman και το τεστ X^2, φαίνεται να είναι θετική και στατιστικά σημαντική στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος. Στην Ελλάδα η εικόνα δεν είναι ξεκάθαρη, καθώς ο δείκτης Spearman δείχνει μια μικρή θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων με αυτές των γονέων τους, αλλά το αποτέλεσμα αυτό δεν επιβεβαιώνεται από το τεστ X^2, το οποίο δείχνει ότι οι απόψεις γονέων και νέων είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.

Πίνακας 30. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,149	0,001	16,04	0,014
Υπόλοιπες χώρες	0,224	0,000	390,06	0,000

Και πάλι η απομόνωση της επίδρασης της ανεργίας στις απόψεις των νέων, καθώς και της επίδρασης των απόψεων των γονέων τους σε αυτές, επιτυγχάνεται με την εκτίμηση σχετικού οικονομετρικού υποδείγματος για κάθε χώρα ξεχωριστά. Στη στήλη (1) του σχετικού πίνακα (Πίνακας 31)

φαίνεται ότι η εμπειρία της ανεργίας δεν διαφοροποιεί τις απόψεις των νέων ως προς τη σημασία της δυνατότητας που δίνει μια δουλειά σε αυτόν που την ασκεί να βοηθά άλλους. Εξαίρεση αποτελούν η Ελλάδα, η Δανία και η Ουγγαρία. Η επίδραση αυτή είναι θετική στην Ελλάδα, αλλά αρνητική στις άλλες δύο χώρες. Σημειώνεται ότι είναι η πρώτη ερώτηση έως τώρα σχετικά με τη σημασία των χαρακτηριστικών της απασχόλησης στην οποία διαπιστώνεται στατιστικά σημαντική επίδραση της ανεργίας στις απόψεις των νέων στην Ελλάδα. Η διαφοροποίηση αυτή μπορεί να αντανακλά το γεγονός ότι λόγω οικονομικής κρίσης υπήρξε μια ευαισθητοποίηση των νέων γύρω από τον εθελοντισμό και την κοινωνική προσφορά που αφορούσε ίσως περισσότερο τους νέους με μεγαλύτερη διαθεσιμότητα χρόνου, όπως είναι οι άνεργοι. Το αποτέλεσμα αυτό είναι μια θετική διαφοροποίηση της Ελλάδα αφού στις υπόλοιπες χώρες που η επίδραση της ανεργίας είναι στατιστικά σημαντική οι άνεργοι νέοι είναι λιγότερο πιθανόν να συμφωνούν με τη συγκεκριμένη άποψη.

Αναφορικά με τους γονείς, η επίδραση των απόψεών τους στις απόψεις των νέων είναι στατιστικά σημαντική και θετική, ακόμη και στην Ελλάδα. Αυτό αποτελεί ακόμη μια διαφοροποίηση από τα ευρήματα έως τώρα, καθώς συνήθως στη μέχρι τώρα ανάλυση η επίδραση των γονέων στην Ελλάδα δεν είναι στατιστικά σημαντική. Ομολογουμένως, υπάρχουν χώρες, όπως η Γερμανία και το Η.Β. ή η Ουγγαρία, στις οποίες η οριακή επίδραση των γονέων είναι πολύ ισχυρότερη από ό,τι στην Ελλάδα. Η διάκριση μεταξύ γονέων με και χωρίς άνεργο παιδί φανερώνει ότι η επίδραση της άποψης των γονέων εξαντλείται στους μη άνεργους νέους στις περισσότερες χώρες, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση της Ελλάδας. Εξαίρεση αποτελούν η Γερμανία, το Η.Β., η Ισπανία και η Ιταλία, ενώ στις τρεις πρώτες περιπτώσεις η επίδραση όχι μόνο διατηρείται στους άνεργους νέους, αλλά είναι και ισχυρότερη.

Πίνακας 31. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Ανεργία (1)**	**Γονείς (2)**	**Μη άνεργος (3)**	**Άνεργος (4)**
Αυστρία	0,197	0,146***	0,146***	0,142
Γερμανία	0,18	0,323***	0,301***	0,722***
Δανία	-0,205*	0,108*	0,115*	0,034
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,135	0,135	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,186**	0,176**	0,2**	0,089
Η.Β.	-0,053	0,338***	0,329***	0,574**
Ισπανία	-0,015	0,119***	0,104**	0,187***
Ιταλία	-0,025	0,355***	0,383***	0,217**
Ουγγαρία	-0,267**	0,292***	0,317***	0,054
Τσεχία	0,266	0,163***	0,165***	0,112
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.142	4.142	4.142	4.142

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

Συνοψίζοντας, τόσο η ανεργία όσο και οι γονείς των μη άνεργων νέων επιδρούν στη διαμόρφωση της άποψης των νέων στην Ελλάδα για τη σημασία μιας δουλειάς να δίνει ευκαιρίες σε αυτόν που την ασκεί να βοηθά τους άλλους. Η Ελλάδα ακολουθεί τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος, κάτι όχι ιδιαίτερα συνηθισμένο στην ανάλυση έως τώρα, αν και πρέπει να σημειωθεί ότι ειδικά στην επίδραση των γονέων καταγράφεται μεγαλύτερη ανομοιογένεια μεταξύ των χωρών του δείγματος σε σύγκριση με τις προηγούμενες περιπτώσεις.

6.4 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα;

Η αυτονομία στον χώρο της εργασίας, δηλαδή η ευκαιρία ανάληψης πρωτοβουλιών και τα περιθώρια αυτόνομης δράσης εντός των καθηκόντων της θέσης εργασίας ή, με άλλα λόγια, η αντίληψη ότι το άτομο έχει τον έλεγχο των ενεργειών του, θεωρείται σημαντική παράμετρος στη διοίκηση ανθρώπινων πόρων. Οι εργαζόμενοι που παρακινούνται αυτόνομα, και όχι ελεγχόμενα, είναι συνήθως πιο ευχαριστημένοι, καινοτόμοι και αποδοτικοί ανεξάρτητα από τον χώρο εργασίας τους (Παπαχριστόπουλος, 2013). Κατά συνέπεια η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα και η πιο εύκολη πρόσβαση σε χρηματοδότηση έχει επιτρέψει μια αύξηση των αυτοαπασχολούμενων, η οποία συνδέεται με το μη χρηματικό όφελος της αυτόνομης εργασίας (Bianchi, 2012).

Γράφημα 27. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

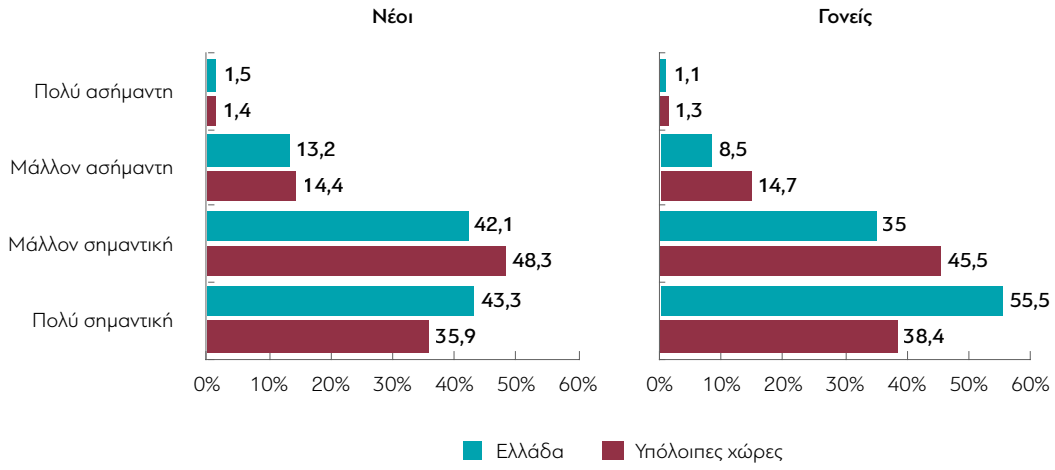

Στο πλαίσιο αυτό, οι απόψεις των νέων και των γονέων τους για τη σημασία που αποδίδουν στην αυτονομία μιας θέσης εργασίας παρουσιάζονται στο Γράφημα 27. Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι τόσο οι νέοι όσο και οι γονείς τους θεωρούν πολύ σημαντική την αυτονομία σε μια θέση εργασίας. Σε αντίθεση με τη σχετικά περιορισμένη διαφορά στις απόψεις νέων και γονέων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες του δείγματος, στην Ελλάδα οι απόψεις των δυο ομάδων διαφέρουν αισθητά, καθώς οι γονείς στην

Ελλάδα εμφανίζονται πιο απόλυτοι στις απόψεις τους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το μερίδιο των γονέων που θεωρούν πολύ σημαντική την αυτονομία στην εργασία προσεγγίζει το 56%, περίπου 12 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μερίδιο των νέων στην Ελλάδα και περίπου 17 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μερίδιο των γονέων στις υπόλοιπες χώρες. Αντίστοιχα, οι νέοι στην Ελλάδα είναι επίσης πιο απόλυτοι από τους νέους στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Οι απαντήσεις που δίνουν τόσο οι νέοι όσο και οι γονείς τους σε κάποιο βαθμό συνάδουν με το πολύ υψηλότερο ποσοστό αυτοαπασχολούμενων στην Ελλάδα.

Η διάκριση με βάση την κατάσταση απασχόλησης που οδηγεί σε τέσσερις διαφορετικές ομάδες απαντήσεων παρουσιάζεται στο επόμενο γράφημα (Γράφημα 28). Εντύπωση προκαλεί το μεγαλύτερο μερίδιο των άνεργων νέων Ελλήνων που θεωρούν *πολύ σημαντική* την αυτονομία στην εργασία, το οποίο είναι περίπου 11 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μερίδιο των μη άνεργων νέων και περίπου 20 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μερίδιο των άνεργων νέων στις υπόλοιπες χώρες. Αυτό υποδεικνύει ότι η ανεργία είναι παράγοντας διαφοροποίησης των απόψεων των νέων στην Ελλάδα και λιγότερο στις υπόλοιπες χώρες (η σχετική διαφορά είναι μικρότερη των 5 εκατοστιαίων μονάδων).

Στην περίπτωση των γονέων καταγράφεται διαφοροποίηση στην Ελλάδα μεταξύ αυτών που έχουν άνεργο παιδί και αυτών που δεν έχουν, αλλά προς την αντίθετη κατεύθυνση. Με άλλα λόγια, οι τελευταίοι είναι πιο απόλυτοι, με το μερίδιο αυτών που θεωρούν *πολύ σημαντική* την αυτονομία στην εργασία να ξεπερνά το 57%, περίπου 7 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο από τους γονείς με νέο άνεργο, οι οποίοι εμφανίζονται πιο μετριοπαθείς (περίπου 44% θεωρεί την αυτονομία *μάλλον σημαντική* έναντι 32,5% των γονέων χωρίς άνεργο νέο). Σε σύγκριση δε με τους γονείς στις άλλες χώρες, οι Έλληνες εμφανίζονται πιο απόλυτοι είτε το παιδί τους είναι άνεργο, είτε όχι, όμως η διαφορά είναι μεγαλύτερη στην περίπτωση αυτών που δεν έχουν άνεργο νέο.

Γράφημα 28. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

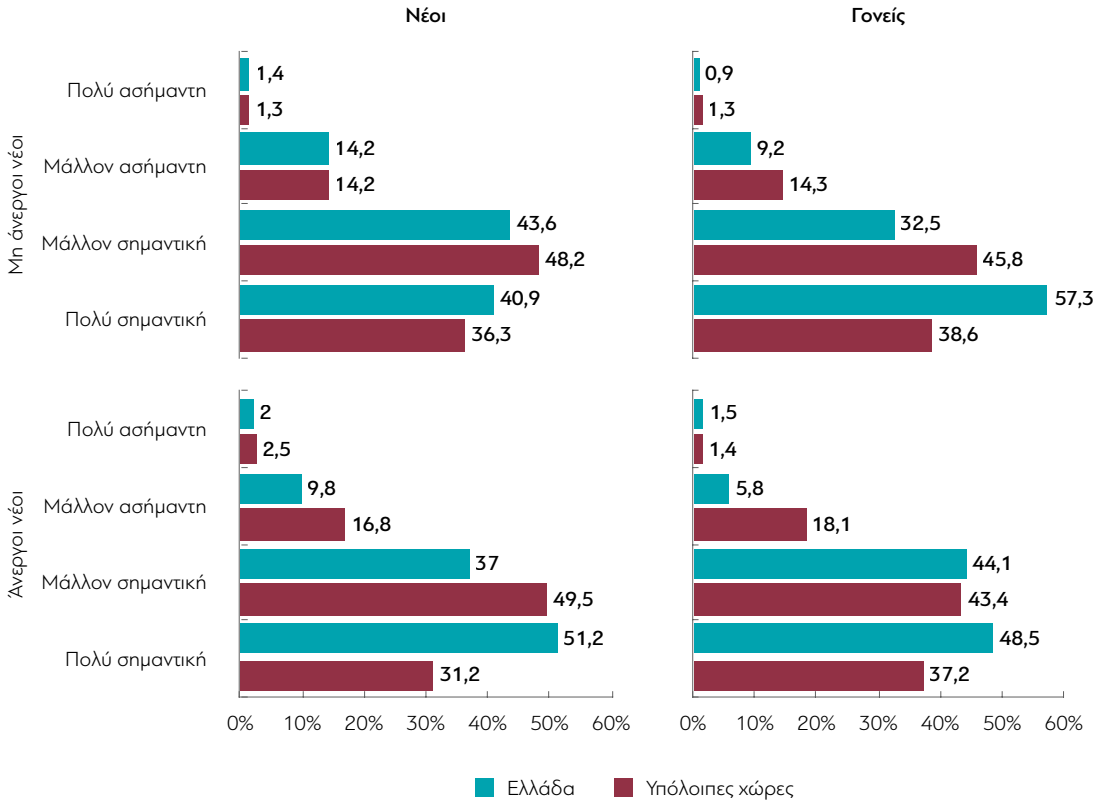

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Πώς συσχετίζονται, όμως, οι απόψεις των νέων με εκείνες των γονέων τους; Στο ερώτημα αυτό απαντά με τη βοήθεια των δύο δεικτών ο Πίνακας 32. Στην Ελλάδα η εικόνα δεν είναι ξεκάθαρη, καθώς ο δείκτης Spearman δείχνει θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων με αυτές των γονέων τους, αλλά το αποτέλεσμα αυτό δεν φαίνεται να είναι στατιστικά σημαντικό βάσει του τεστ X^2. Σε αντιδιαστολή, στις υπόλοιπες χώρες και οι δύο δείκτες δείχνουν θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση. Επομένως, μπορούμε με ασφάλεια να υποθέσουμε ότι πράγματι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των νέων και των γονέων τους μόνο στις υπόλοιπες χώρες.

Πίνακας 32. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,09	0,045	7,832	0,551
Υπόλοιπες χώρες	0,234	0,000	326,085	0,000

Προκειμένου να διερευνήσουμε τις οριακές επιδράσεις της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων, δηλαδή να απομονώσουμε τις επιδράσεις των υπόλοιπων χαρακτηριστικών των νέων που ενδεχομένως διαμορφώνουν τις απόψεις τους, χρησιμοποιούμε την οικονομετρική εκτίμηση του πολυμεταβλητού υποδείγματος. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 33). Στη στήλη (1) παρουσιάζονται οι οριακές επιδράσεις της ανεργίας στις απόψεις των νέων στις δέκα χώρες του δείγματος. Παρατηρούμε πως μόνο στην Ουγγαρία η οριακή επίδραση είναι στατιστικά σημαντική και αρνητική. Αυτό σημαίνει ότι σε αυτή τη χώρα οι άνεργοι νέοι είναι λιγότερο πιθανόν να θεωρούν πολύ σημαντική την αυτονομία στην εργασία σε σύγκριση με τους μη άνεργους νέους. Η Ελλάδα δεν διαφέρει από την πλειονότητα των χωρών, στις οποίες οι απόψεις των νέων δεν σχετίζονται με την κατάσταση απασχόλησής τους. Στον βαθμό που οι περισσότεροι άνεργοι συνήθως περιμένουν να βρουν μια εργασία ως μισθωτοί, είναι μάλλον απίθανο να επικροτούσαν μια εργασία που θα ήταν πιο «αυτόνομη». Συνεπώς, το ότι η επίδραση της ανεργίας προκύπτει στατιστικά ασήμαντη είναι μάλλον αναμενόμενο.

Πίνακας 33. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Ανεργία (1)**	**Γονείς (2)**	**Μη άνεργος (3)**	**Άνεργος (4)**
Αυστρία	-0,17	0,058	0,075*	-0,296
Γερμανία	0,098	0,16***	0,152***	0,303
Δανία	-0,072	0,023	0,021	0,04
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	-0,11	-0,11	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	-0,036	0,11**	0,099*	0,15
Η.Β.	-0,211	0,277***	0,269***	0,48
Ισπανία	0,03	0,082**	0,057	0,191*
Ιταλία	-0,071	0,387***	0,375***	0,446***
Ουγγαρία	-0,279***	0,405***	0,377***	0,677***
Τσεχία	0,03	0,069*	0,061	0,275
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.151	4.151	4.151	4.151

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

Στη στήλη (2) του ίδιου πίνακα εκτιμάται η οριακή επίδραση των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων. Στις περισσότερες χώρες (επτά από τις εννέα) η επίδραση είναι θετική και στατιστικά σημαντική. Η γνώμη των γονέων σχετικά με την αυτονομία της εργασίας φαίνεται να επιδρά στην

άποψη των νέων ακόμη και στην Ελλάδα αν και η επίδραση είναι λιγότερο ισχυρή από ό,τι σε κάποιες άλλες χώρες, όπως η Γερμανία, το Η.Β., η Ιταλία και η Ουγγαρία. Όταν διερευνάται αν αλλάζει η επίδραση των γονέων με βάση την κατάσταση απασχόλησης του ατόμου, τότε διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει κανόνας. Στην Ιταλία και την Ουγγαρία η επίδραση των γονέων είναι σημαντική και στις δύο περιπτώσεις, αλλά πιο ισχυρή όταν οι νέοι είναι άνεργοι. Αντίθετα, στη Γερμανία η επίδραση των γονέων είναι σημαντική μόνο μεταξύ των μη άνεργων νέων, ενώ στην Ισπανία ισχύει το αντίθετο. Η Ελλάδα μοιάζει περισσότερο με τη Γερμανία, αλλά η γονική επιρροή είναι ασθενέστερη.

6.5 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα;

Η εκμάθηση καινούργιων πραγμάτων στη δουλειά συμβάλλει στην εξέλιξη και ανάπτυξη του ατόμου και στον εμπλουτισμό του ανθρώπινου κεφαλαίου του καθιστώντας το πιο παραγωγικό, σε αντίθεση με μια θέση εργασίας, η οποία συνεπάγεται ρουτίνα και επανάληψη διαδικασιών. Μαθαίνοντας καινούργια πράγματα, επίσης, διατηρείται το ενδιαφέρον του ατόμου για τη δουλειά του και αποφεύγεται η απογοήτευση και το αίσθημα στασιμότητας, που συνεπάγεται η καθημερινή ρουτίνα. Επιπλέον, αν η μάθηση συνδέεται με επαγγελματικές δεξιότητες, αυξάνει την πιθανότητα μελλοντικής αύξησης του εισοδήματός του και μειώνει την πιθανότητα ανεργίας. Το ερώτημα που τίθεται στους νέους και τους γονείς τους αποσκοπεί στην αξιολόγηση εκ μέρους τους αυτού του συστατικού μιας θέσης εργασίας. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στα γραφήματα και τους πίνακες που ακολουθούν.

Στο Γράφημα 29 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των νέων και των γονέων τους σε Ελλάδα και στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος. Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι τόσο οι νέοι όσο και οι γονείς τους θεωρούν στην πλειονότητά τους ότι η εκμάθηση νέων πραγμάτων στη δουλειά είναι σημαντική. Όπως και σε πολλές ερωτήσεις που σχολιάστηκαν μέχρι τώρα, οι Έλληνες είναι πιο απόλυτοι στις απόψεις τους σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες, τόσο οι νέοι, αλλά ειδικά οι γονείς τους. Αυτό ισχύει και σε αυτή την ερώτηση. Περίπου το 64% των νέων στην Ελλάδα θεωρούν πολύ σημαντικό για μια δουλειά να επιτρέπει στο άτομο να μαθαίνει καινούργια πράγματα έναντι περίπου 45% των νέων στις υπόλοιπες χώρες. Η διαφορά είναι ακόμη μεγαλύτερη στην περίπτωση των γονέων: το 77% θεωρεί πολύ σημαντικό αυτό το χαρακτηριστικό της εργασίας έναντι περίπου 41% των γονέων στις υπόλοιπες χώρες. Επομένως, οι απόψεις των νέων στην Ελλάδα διαφέρουν από εκείνες στις υπόλοιπες χώρες στην προκειμένη περίπτωση, αλλά οι απόψεις των γονέων τους διαφέρουν ακόμη περισσότερο τόσο σε σύγκριση με τους νέους στην Ελλάδα όσο και σε σύγκριση με τους γονείς στις άλλες χώρες.

Γράφημα 29. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

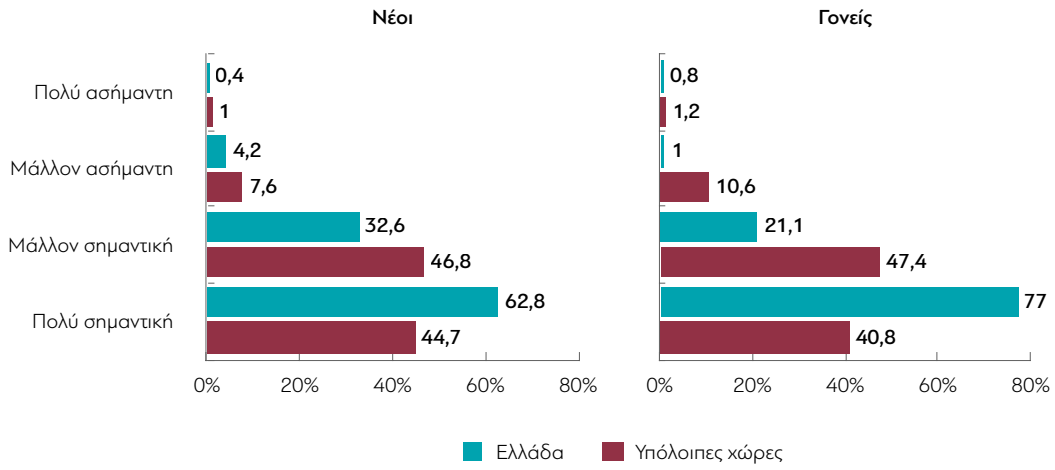

Μια πρώτη εκτίμηση της κατάστασης απασχόλησης στις απόψεις για τη σημασία του να μαθαίνει κανείς καινούργια πράγματα στη δουλεία του δίνεται στο επόμενο γράφημα (Γράφημα 30) όπου καταγράφονται διαφορές μεταξύ των ομάδων με κριτήριο την ανεργία. Το μερίδιο των νέων, που θεωρούν πολύ σημαντικό αυτό το χαρακτηριστικό της εργασίας, είναι περίπου επτά εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο μεταξύ των άνεργων νέων στην Ελλάδα σε σύγκριση με τους μη άνεργους νέους. Διαφορά υπάρχει και μεταξύ των άνεργων και μη άνεργων νέων στις υπόλοιπες χώρες, αλλά η φορά της ανισότητας είναι αντίστροφη. Σε αντιδιαστολή, οι γονείς χωρίς άνεργο παιδί θεωρούν πολύ σημαντικό το χαρακτηριστικό αυτό σε μεγαλύτερη συχνότητα από τους γονείς με άνεργο νέο στην Ελλάδα. Το αντίθετο ισχύει με τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες: οι πιο απόλυτοι είναι αυτοί με άνεργο παιδί. Επομένως, η εικόνα είναι πιο περίπλοκη σε σύγκριση με τις προηγούμενες ερωτήσεις και φαίνεται να δείχνει ότι η ανεργία των νέων έχει μια διαφορετική επίδραση στην Ελλάδα.

Γράφημα 30. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

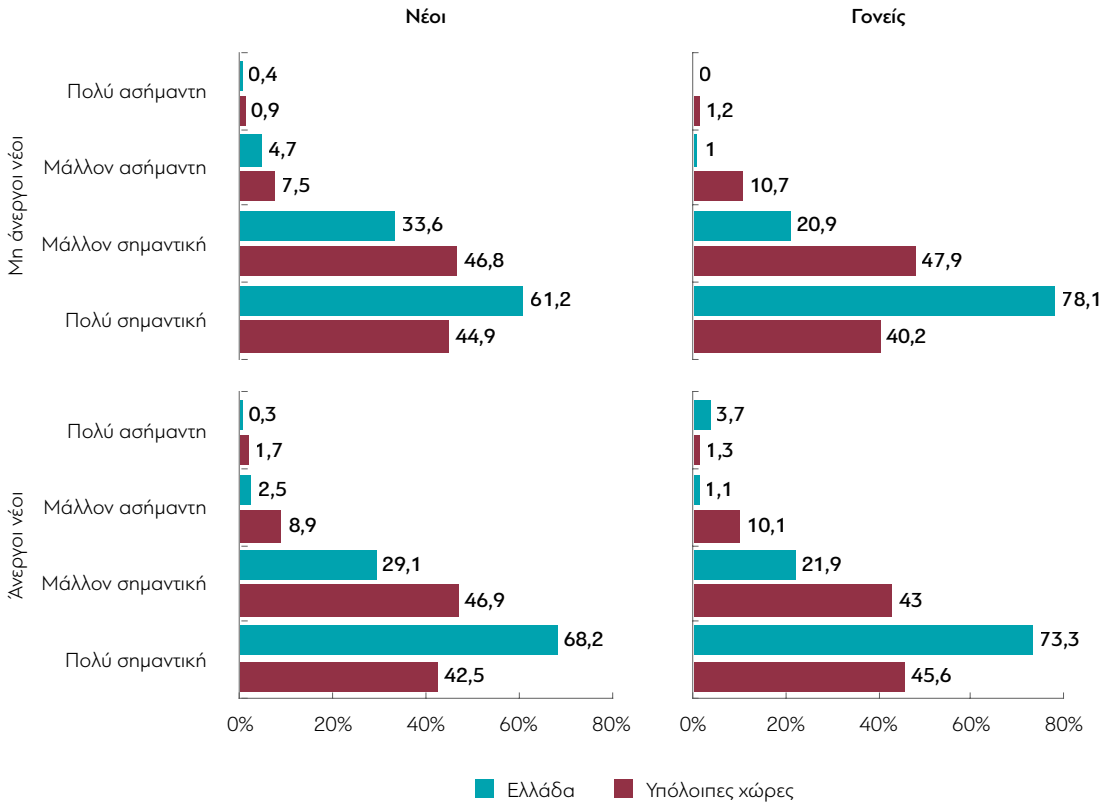

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Η συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων και εκείνων των γονέων τους προσεγγίζεται με τον δείκτη συσχέτισης (Πίνακας 34). Όπως ισχύει στις περισσότερες περιπτώσεις έως τώρα, η συσχέτιση δεν είναι στατιστικά σημαντική στην Ελλάδα με οποιοδήποτε τρόπο και αν ελέγχεται η στατιστική σημαντικότητα. Αντίθετα, η σχέση είναι θετική και στατιστικά σημαντική στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος υποδηλώνοντας την επίδραση που ασκούν οι γονείς στα παιδιά τους σε αυτές.

Πίνακας 34. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,053	0,239	11,524	0,241
Υπόλοιπες χώρες	0,232	0,000	323,753	0,000

Η εκτίμηση του πολυμεταβλητού υποδείγματος που ακολουθεί, μας επιτρέπει να εξετάσουμε αν η παραπάνω εικόνα διατηρείται εάν λάβουμε υπόψη μας την ετερογένεια των νέων (Πίνακας 35). Η πρώτη στήλη υπολογίζει την οριακή επίδραση της ανεργίας στην άποψη των νέων. Στις περισσότερες

χώρες δεν εντοπίζεται στατιστικά σημαντική επίδραση, με εξαίρεση τη Δανία, την Ουγγαρία και την Τσεχία. Σε αυτές τις χώρες οι άνεργοι είναι λιγότερο πιθανόν να θεωρούν σημαντική προϋπόθεση για μια θέση εργασίας το να δίνει τη δυνατότητα εκμάθησης καινούργιων πραγμάτων. Η Ελλάδα ακολουθεί την πλειονότητα των χωρών του δείγματος που η ανεργία δεν φαίνεται να επιδρά στη συγκεκριμένη άποψη των νέων.

Σε αντιδιαστολή με την επίδραση της ανεργίας, η επίδραση των γονέων είναι θετική και στατιστικά σημαντική σε όλες τις χώρες, πλην της Ελλάδας. Ισχυρότερη επίδραση καταγράφεται στην Ιταλία, την Ουγγαρία και τη Γερμανία. Παραδόξως, όταν εξετάζεται η επίδραση των γονέων σε συνδυασμό με την κατάσταση απασχόλησης των νέων, η επίδραση είναι θετική και στατιστικά σημαντική και στην Ελλάδα στην περίπτωση των μη άνεργων νέων. Σημειώνεται ότι το θετικό πρόσημο διατηρείται, οπότε οι απόψεις των γονέων μοιάζουν με εκείνες των νέων. Σε τέσσερις χώρες η γονική επίδραση είναι ανεξάρτητη από την κατάσταση απασχόλησης των νέων, αν και εμφανίζεται ισχυρότερη στους άνεργους νέους. Σε ακόμη τέσσερις χώρες η γονική επίδραση είναι ισχυρή μόνο μεταξύ των μη άνεργων νέων (όπως και στην Ελλάδα), ενώ μόνο στη Δανία η επίδραση των γονέων εξαντλείται στους άνεργους νέους.

Πίνακας 35. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Ανεργία (1)**	**Γονείς (2)**	**Μη άνεργος (3)**	**Άνεργος (4)**
Αυστρία	-0,16	0,162***	0,181***	-0,241
Γερμανία	-0,155	0,249***	0,234***	0,525***
Δανία	-0,212**	0,099**	0,075	0,35**
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,494**	0,494**	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,086	0,101	0,129*	0,002
Η.Β.	0,085	0,156***	0,155***	0,177
Ισπανία	-0,022	0,11***	0,089**	0,2**
Ιταλία	-0,096	0,317***	0,318***	0,316***
Ουγγαρία	-0,356***	0,257***	0,222***	0,604***
Τσεχία	-0,342**	0,147***	0,144***	0,232
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.150	4.150	4.150	4.150

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

6.6 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες;

Το ερώτημα αυτό σχετίζεται με τη σημασία του ελεύθερου χρόνου και τις προτιμήσεις για θέσεις εργασίας που επιτρέπουν στο άτομο ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Η καλύτερη ισορροπία μεταξύ της εργασίας και του ελεύθερου χρόνου, στοιχείο απαραίτητο για την άσκηση οποιασδήποτε ψυχαγωγικής δραστηριότητας, φαίνεται ότι συμβάλλει, μεταξύ άλλων, σε λιγότερες εντάσεις μεταξύ εργασιακού και οικογενειακού περιβάλλοντος (Allen, 2001, Greenhaus & Parasuraman, 1994, Thiede & Ganster, 1995), μεγαλύτερη ικανοποίηση από τη ζωή γενικά (Frone, Yardley & Markel, 1997), μείωση των απουσιών από την εργασία και εργασιακή κινητικότητα (Baltes et al., 1999) και μεγαλύτερη παραγωγικότητα (Konrad & Mangel, 2000, Perry-Smith & Blum, 2000). Ωστόσο, δεν λείπουν οι περιπτώσεις εκείνες στις οποίες διαπιστώνεται ότι οι εργαζόμενοι δεν ξέρουν πώς να αξιοποιήσουν σωστά τον ελεύθερο χρόνο τους καταλήγοντας να τον σπαταλούν (Fried, 1998), ενώ δεν είναι σίγουρο ότι όλοι επιθυμούν περισσότερο ελεύθερο χρόνο έναντι, για παράδειγμα, αυξημένων αποδοχών (Bradley et al., 2008). Αυτό σημαίνει ότι οι απόψεις για τη σημασία μιας δουλειάς που αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες δεν είναι εκ των προτέρων δεδομένες.

Στο Γράφημα 31 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των νέων και των γονέων τους. Η συντριπτική πλειονότητα θεωρεί σημαντικό για μια εργασία να αφήνει χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Οι διαφορές μεταξύ Ελλάδας και υπόλοιπων χωρών του δείγματος δεν είναι μεγάλες, αλλά είναι υπαρκτές. Το μερίδιο των νέων στην Ελλάδα που θεωρεί πολύ σημαντικό αυτό το χαρακτηριστικό της εργασίας είναι περίπου 12 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο στις υπόλοιπες χώρες. Σε γενικές γραμμές και λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή των απαντήσεων, οι νέοι στις υπόλοιπες χώρες είναι περισσότερο μετριοπαθείς από τους Έλληνες στη συγκεκριμένη άποψη. Ακριβώς το ίδιο ισχύει και για τους γονείς στην Ελλάδα. Το μερίδιο αυτών που θεωρούν πολύ σημαντικό για μια εργασία να αφήνει ελεύθερο χρόνο ξεπερνά κατά 15 εκατοστιαίες μονάδες περίπου το αντίστοιχο μερίδιο των γονέων στις υπόλοιπες χώρες, ενώ το μερίδιο αυτών που τη θεωρούν μάλλον ασήμαντο υπολείπεται κατά περίπου 8 εκατοστιαίες μονάδες. Σε αντίθεση με πολλά ερωτήματα που εξετάστηκαν έως τώρα, οι απόψεις των γονέων είναι πολύ κοντά σε αυτές των νέων, τόσο στην Ελλάδα, όσο και τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος.

Γράφημα 31. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

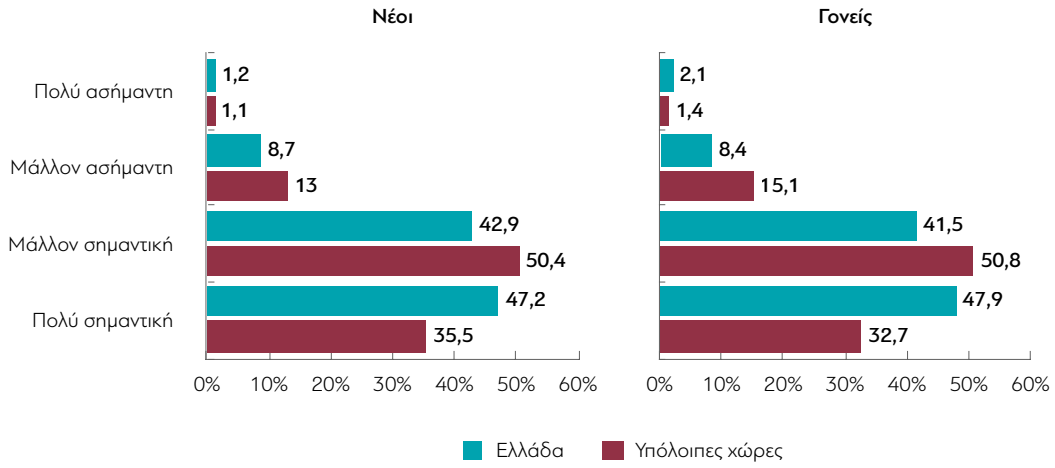

Πώς διαφέρουν, όμως, οι απόψεις με βάση την κατάσταση απασχόλησης; Η επίδραση της ανεργίας φαίνεται να είναι διαφορετική στην Ελλάδα, καθώς οι άνεργοι είναι πιο πιθανό να θεωρούν *πολύ σημαντικό* αυτό το χαρακτηριστικό σε σύγκριση με τους μη άνεργους, αν και η διαφορά δεν μπορεί να χαρακτηριστεί μεγάλη (περίπου 4 εκατοστιαίες μονάδες). Στις υπόλοιπες χώρες οι απόψεις μεταξύ των νέων δεν διαφέρουν ουσιαστικά, καθώς μόνο το μερίδιο αυτών που θεωρούν *πολύ σημαντικό* να αφήνει η εργασία ελεύθερο χρόνο είναι αυξημένο στους άνεργους νέους σε σύγκριση με τους μη άνεργους, αλλά μόλις κατά 1,1 εκατοστιαίες μονάδες. Συνεπώς, η διαφορά μεταξύ Ελλήνων και νέων από τις υπόλοιπες χώρες που θεωρούν *πολύ σημαντικό* το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό για μια εργασία κυμαίνεται από 11 (μη άνεργοι) έως 15 (άνεργοι) εκατοστιαίες μονάδες.

Στους γονείς η εικόνα είναι ξανά αντίστροφη. Οι γονείς στην Ελλάδα χωρίς άνεργο παιδί θεωρούν *πολύ σημαντικό* το χαρακτηριστικό σε ποσοστό περίπου 50%, ενώ το μερίδιο των γονέων με άνεργο νέο βρίσκεται περίπου 6,5% χαμηλότερα. Αντίστοιχη διαφορά μεταξύ των γονέων στις υπόλοιπες χώρες δεν εντοπίζεται, ενώ η διαφορά μεταξύ γονέων στην Ελλάδα και γονέων από υπόλοιπες χώρες, που πιστεύουν ότι είναι *πολύ σημαντικό* να αφήνει η δουλειά περιθώριο για ψυχαγωγία, είναι μεγαλύτερη μεταξύ των γονέων, που δεν έχουν άνεργο παιδί. Επιπλέον, η κατανομή των απαντήσεων των γονέων μοιάζει πολύ με εκείνη των νέων στην Ελλάδα, κάτι που δεν συνέβαινε στις προηγούμενες ερωτήσεις, ενώ οι διαφορές μεταξύ Ελλάδας και υπόλοιπων χωρών είναι παρόμοιες μεταξύ νέων και γονέων, άρα οι απόψεις των νέων μάλλον συγκλίνουν σε αυτές των γονέων τους.

Γράφημα 32. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγικές δραστηριότητες;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

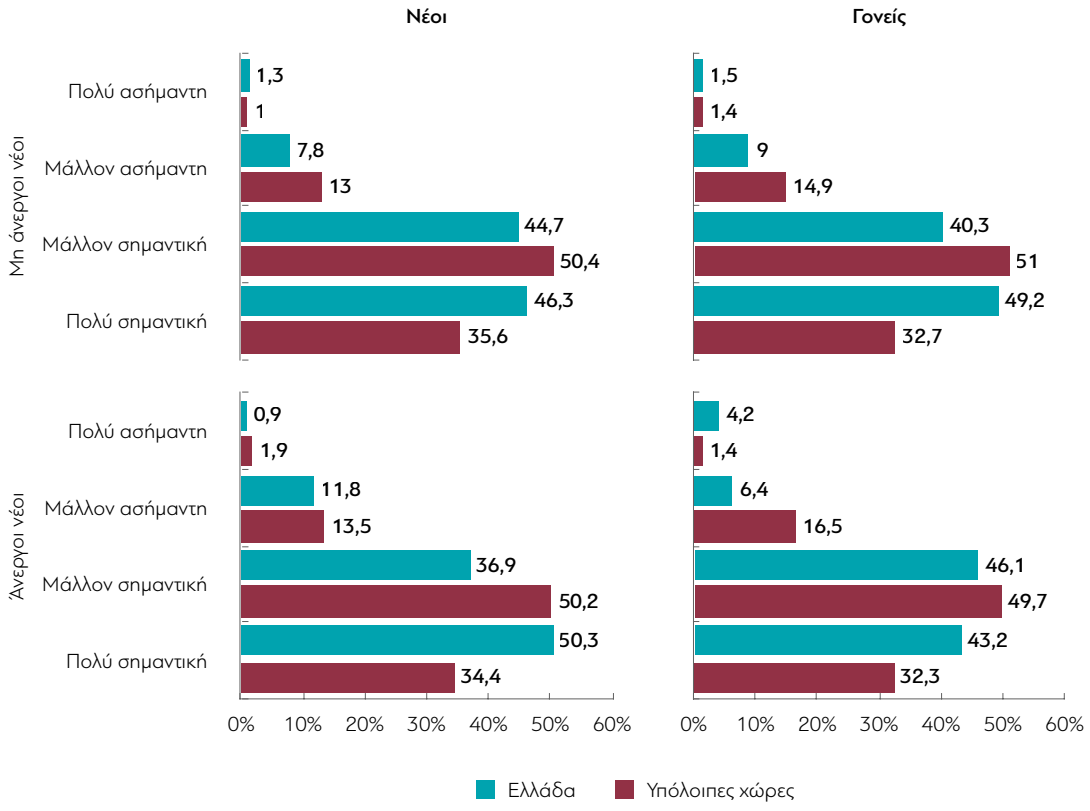

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Ο έλεγχος συσχέτισης των απόψεων των νέων με εκείνες των γονέων τους, με τη βοήθεια του δείκτη συσχέτισης Spearman και του τεστ X^2, δείχνει μια εικόνα που συνάδει με την παραπάνω (Πίνακας 36). Με άλλα λόγια, τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την ύπαρξη θετικής και στατιστικά σημαντικής συσχέτισης των απόψεων των νέων με εκείνες των γονέων τους. Η συσχέτιση είναι πιο ξεκάθαρη στην περίπτωση των υπόλοιπων χωρών (p-value μηδέν) και πιο ισχυρή σε σύγκριση με την Ελλάδα. Ωστόσο, υπενθυμίζεται ότι σε λίγες περιπτώσεις η κατανομή των απόψεων των νέων στην Ελλάδα σχετίζεται με την κατανομή των απόψεων των γονέων τους.

Πίνακας 36. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,109	0,015	15,898	0,069
Υπόλοιπες χώρες	0,246	0,000	354,114	0,000

Η οριακή επίδραση της ανεργίας στις απόψεις των νέων σχετικά με τη σημασία του ελεύθερου χρόνου που αφήνει η εργασία φαίνεται να είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική μόνο σε δύο χώρες, τη Δανία και την Ιταλία (στήλη 1, Πίνακας 37). Στις υπόλοιπες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, η ανεργία δεν επηρεάζει τις απόψεις των νέων. Άρα, οι περισσότεροι νέοι θεωρούν σημαντικό τον ελεύθερο χρόνο άσχετα αν είναι άνεργοι ή όχι. Επιπλέον, η Ελλάδα δεν διαφέρει από την πλειονότητα των χωρών του δείγματος ως προς αυτό.

Η επίδραση των απόψεων των γονέων στους νέους (στήλη 2, Πίνακας 37) είναι θετική και στατιστικά σημαντική, με εξαίρεση την Ελλάδα και την Τσεχία, στις οποίες η γονική επίδραση δεν είναι στατιστικά σημαντική. Αυτό σημαίνει ότι οι απόψεις των νέων συγκλίνουν με εκείνες των γονέων τους στις περισσότερες χώρες. Εξετάζοντας τη διαφοροποίηση της γονικής επίδρασης ανάλογα με το αν ο νέος είναι άνεργος ή όχι, αυτή παραμένει σημαντική στην περίπτωση των μη άνεργων νέων. Στους άνεργους νέους μόνο σε τέσσερις χώρες η επίδραση είναι στατιστικά σημαντική και ακόμη ισχυρότερη σε σχέση με τους μη άνεργους νέους. Η Ελλάδα διαφέρει από τις υπόλοιπες χώρες, καθώς η επίδραση των γονέων δεν είναι στατιστικά σημαντική. Αυτό σημαίνει ότι οι απόψεις των νέων στην Ελλάδα δεν φαίνεται συμβαδίζουν με τις απόψεις των γονέων τους όταν λάβουμε υπόψη μας τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά τους.

Πίνακας 37. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	0,003	0,245***	0,247***	0,208
Γερμανία	-0,089	0,184***	0,164***	0,556***
Δανία	-0,194*	0,112**	0,104*	0,191
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,669**	0,669**	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	-0,06	0,065	0,071	0,043
Η.Β.	0,22	0,186***	0,178***	0,413
Ισπανία	-0,084	0,109***	0,095***	0,168***
Ιταλία	-0,18**	0,362***	0,351***	0,419***
Ουγγαρία	-0,03	0,4***	0,39***	0,493***
Τσεχία	-0,347	0,045	0,051	-0,105
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.148	4.148	4.148	4.148

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

6.7 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να αναπτύξω τη δημιουργικότητά μου;

Η δημιουργικότητα στον χώρο εργασίας δεν είναι πάντοτε δεδομένη. Οι περισσότεροι εργαζόμενοι δεν απασχολούνται σε θέσεις εργασίας που τους επιτρέπουν, ή πολύ περισσότερο τους ενθαρρύνουν, να είναι δημιουργικοί. Δύο είναι οι βασικές παράμετροι της δημιουργικότητας στον χώρο εργασίας: η δημιουργική σκέψη και η δημιουργική επίλυση προβλημάτων. Η πρώτη σημαίνει παραγωγή νέων ιδεών και η δεύτερη έχει ως βασικό συστατικό τη σκέψη πέρα από τα καθιερωμένα όρια (thinking out of the box).[13] Σε κάθε περίπτωση, η ανάπτυξη της δημιουργικότητας των εργαζομένων έχει θετικές επιπτώσεις όχι μόνο στους ίδιους, αλλά και στην επιχείρηση στην οποία εργάζονται. Από την άλλη μεριά, η δημιουργικότητα προϋποθέτει την ανάληψη ρίσκου, καθώς μη δοκιμασμένες λύσεις μπορεί να αποτύχουν. Αυτό ενδεχομένως δεν είναι αποδεκτό από όλους στον ίδιο βαθμό, ακόμη και αν γίνει αποδεκτό ότι η αποτυχία είναι ένας τρόπος να μάθει κανείς.[14]

Οι απαντήσεις των ερωτώμενων παρουσιάζονται στο Γράφημα 33, στο οποίο, ως συνήθως, δεν γίνεται καμία διάκριση με βάση την κατάσταση απασχόλησης των ανέργων. Πάνω από εννέα στους δέκα νέους στην Ελλάδα θεωρεί σημαντική τη δημιουργικότητα στην εργασία, ενώ ο αντίστοιχος λόγος στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες είναι μικρότερος από οκτώ στους δέκα. Μια προσεκτικότερη ματιά φανερώνει, επίσης, ότι οι νέοι στην Ελλάδα είναι πιο απόλυτοι στις απόψεις τους, καθώς περίπου το 66% θεωρεί *πολύ σημαντική* τη δημιουργικότητα. Το αντίστοιχο ποσοστό στις υπόλοιπες χώρες είναι σχεδόν μισό, αφού δεν ξεπερνά το 35%. Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στους γονείς. Οι γονείς στην Ελλάδα για μια ακόμη φορά εμφανίζονται πιο απόλυτοι από τους νέους στη χώρα (οκτώ στους δέκα θεωρούν πολύ σημαντική τη δημιουργικότητα) και πολύ πιο απόλυτοι από τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος. Αντίθετα, οι νέοι και οι γονείς στις υπόλοιπες χώρες εμφανίζουν παρόμοια κατανομή απαντήσεων, άρα αναμένουμε να βρούμε μεγαλύτερη συσχέτιση στις απόψεις τους.

---

13 Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/research/ti-pistevoyn-oi-ellines-2022/

14 Για μια ενδιαφέρουσα συζήτηση γύρω από τις θεωρίες για τη δημιουργικότητα στην εργασία, βλέπε Zhou and Shalley (2011). Επιπλέον, μια συζήτηση σχετικά με τα ατομικά χαρακτηριστικά που συμβάλλουν στη δημιουργικότητα των εργαζομένων μπορεί να βρει κανείς στο άρθρο των Shalley, Zhou and Oldham (2004).

Γράφημα 33. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να αναπτύξω τη δημιουργικότητά μου;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

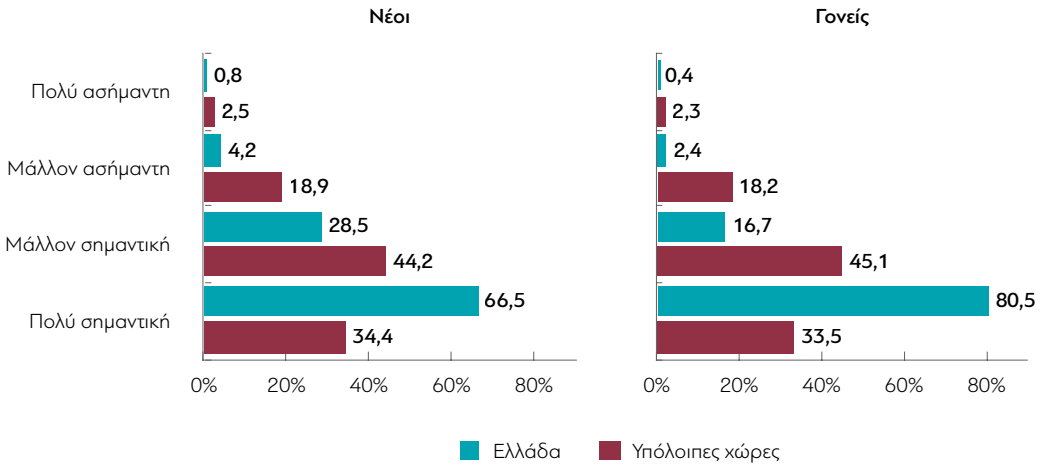

Διακρίνοντας το δείγμα με βάση την κατάσταση απασχόλησης προκύπτουν κάποια ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Αρχικά, η διαφοροποίηση των απόψεων των νέων ανέργων στην Ελλάδα από τις απόψεις των μη ανέργων οριακά ξεπερνά τις 6 εκατοστιαίες μονάδες στην περίπτωση του μεριδίου αυτών που θεωρούν *πολύ σημαντική* τη δημιουργικότητα στην εργασία, με τους άνεργους να συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μερίδιο. Οι διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων νέων στις υπόλοιπες χώρες είναι λιγότερο εμφανείς. Οι γονείς στην Ελλάδα, αν και φαίνεται να έχουν παρόμοια κατανομή απαντήσεων με τους νέους, είναι μάλλον πιο απόλυτοι, όπως φανερώνει το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών, που θεωρούν *πολύ σημαντική* τη δημιουργικότητα στην εργασία. Το ενδιαφέρον είναι ότι και εδώ καταγράφεται μεγαλύτερο μερίδιο ακραίων απόψεων μεταξύ των γονέων που δεν έχουν άνεργο παιδί, ενώ η διαφορά με τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες είναι επίσης μεγαλύτερη σε αυτή την ομάδα.

Γράφημα 34. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να αναπτύξω τη δημιουργικότητά μου;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

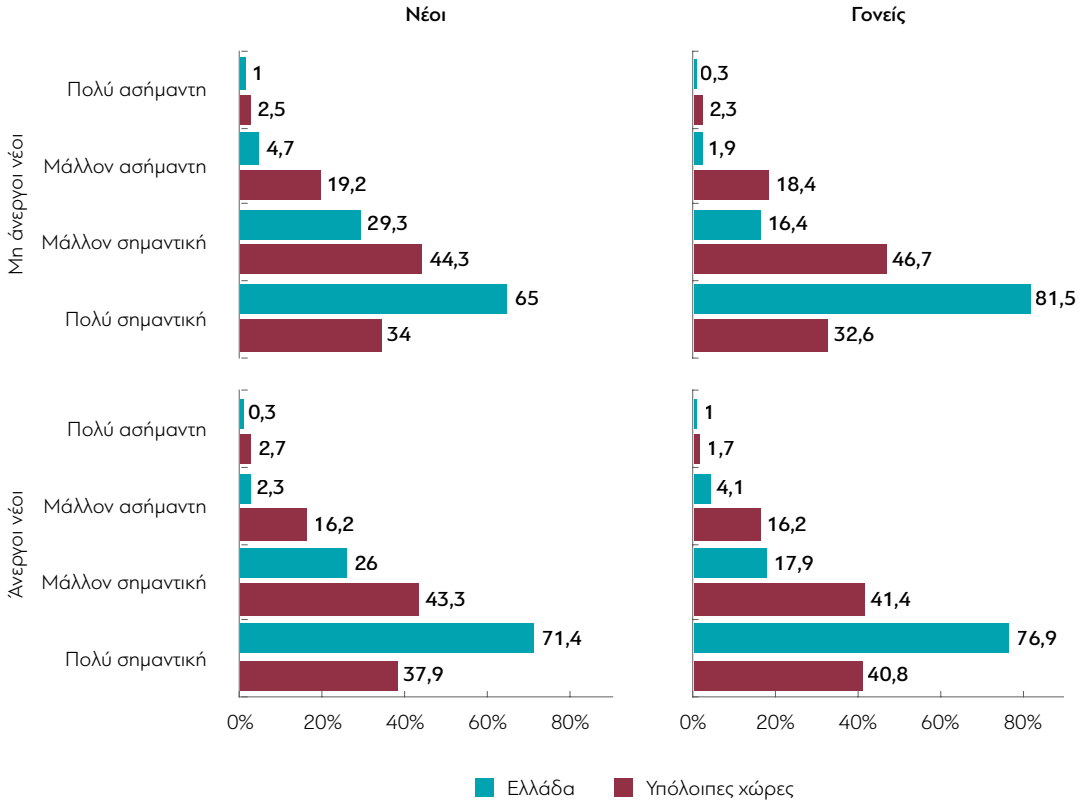

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Η παραπάνω ανάλυση δείχνει μια σύμπλευση των απόψεων νέων και γονέων κυρίως στις υπόλοιπες χώρες. Η σύμπλευση αυτή επιβεβαιώνεται και από τον δείκτη συσχέτισης στον επόμενο πίνακα (Πίνακας 38). Στην Ελλάδα η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική με βάση τον δείκτη Spearman, όμως αυτό δεν επιβεβαιώνεται από το τεστ X^2.

Πίνακας 38. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,108	0,015	7,157	0,621
Υπόλοιπες χώρες	0,228	0,000	370,704	0,000

Η οικονομετρική εκτίμηση του πολυμεταβλητού υποδείγματος μας δίνει ενδιαφέροντα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα (Πίνακας 39). Στην πρώτη στήλη έχουμε απομονώσει την επίδραση της ανεργίας στις απόψεις των νέων. Μόνο σε δύο χώρες (Γερμανία και Ουγγαρία) υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση της ανεργίας στις

απόψεις των νέων. Μάλιστα, το πρόσημο είναι θετικό στη Γερμανία, άρα οι νέοι άνεργοι είναι πιο πιθανό να θεωρούν σημαντική τη δημιουργικότητα στην εργασία σε σύγκριση με τους μη άνεργους, αλλά αρνητικό στην Ουγγαρία, οπότε ισχύει το αντίθετο. Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες που δεν φαίνεται να υπάρχει επίδραση της ανεργίας στην άποψη των νέων για τη δημιουργικότητα στην εργασία.

Η επίδραση της άποψης των γονέων είναι στατιστικά σημαντική και θετική σε όλες τις χώρες πλην της Ελλάδας, η οποία για μια ακόμη φορά διαφοροποιείται (στήλη 2, Πίνακας 39). Αυτό σημαίνει πως σχεδόν σε όλες τις χώρες οι απόψεις των νέων φαίνεται να συμπλέουν με εκείνες των γονέων τους. Διαφοροποίηση καταγράφεται ως προς την ένταση της επίδρασης από χώρα σε χώρα. Για παράδειγμα, η επίδραση της άποψης των γονέων στην Ελβετία υπολογίζεται διπλάσια από αυτή στην Ουγγαρία και τετραπλάσια από αυτή στην Αυστρία. Όταν λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση απασχόλησης των νέων, τότε η επίδραση των γονέων παύει να είναι στατιστικά σημαντική σε τρεις χώρες στην περίπτωση των άνεργων νέων (Αυστρία, Ισπανία, Τσεχία), είναι ισχυρότερη στους άνεργους νέους σε τρεις άλλες χώρες (Δανία, Η.Β., Ουγγαρία) και ισχυρότερη στους μη άνεργους νέους σε δύο ακόμη χώρες (Γερμανία, Ιταλία). Στην Ελλάδα η εικόνα δεν αλλάζει ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης των νέων, οπότε οι απόψεις των νέων δεν φαίνεται επηρεάζονται από τις απόψεις των γονέων τους, αλλά από τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά τους (βλέπε Πίνακα 39).

Πίνακας 39. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Ανεργία (1)**	**Γονείς (2)**	**Μη άνεργος (3)**	**Άνεργος (4)**
Αυστρία	-0,118	0,157***	0,157***	0,176
Γερμανία	0,354***	0,29***	0,293***	0,232**
Δανία	-0,002	0,126**	0,104*	0,367**
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,638***	0,638***	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,055	0,085	0,079	0,105
Η.Β.	-0,174	0,231***	0,22***	0,509***
Ισπανία	-0,004	0,059*	0,059	0,063
Ιταλία	-0,15	0,389***	0,402***	0,324**
Ουγγαρία	-0,288**	0,293***	0,272***	0,509***
Τσεχία	-0,248	0,158***	0,155***	0,235
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.146	4.146	4.146	4.146

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

6.8 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να γνωρίζω και να συναναστρέφομαι με άλλα άτομα;

Η συναναστροφή με άλλα άτομα στον χώρο εργασίας, ο οποίος αποτελεί εν γένει σημείο συνάντησης, μπορεί να είναι θετικό ή αρνητικό στοιχείο ανάλογα με την προσωπικότητα και τις προτιμήσεις των ατόμων. Η τηλεργασία στην οποία υποχρεώθηκε ένα μέρος του εργατικού δυναμικού στη διάρκεια της πανδημίας και στη χώρα μας έχει προκαλέσει μεγάλη συζήτηση σε διεθνές επίπεδο για το αν επιδρά θετικά ή όχι στην παραγωγικότητα, την ψυχολογία, τη συμφιλίωση της επαγγελματικής με την προσωπική ζωή, κ.ά. Σε γενικές γραμμές, πάντως, είναι ίσως πιο αναμενόμενο για τους περισσότερους να θεωρήσουν τη συναναστροφή με άλλα άτομα ως θετικό στοιχείο, καθώς η κοινωνικότητα είναι στοιχείο της ανθρώπινης φύσης. Μάλιστα, η ανάπτυξη της κοινωνικότητας των εργαζομένων, με τον τυπικό όρο του κοινωνικού κεφαλαίου, συμβάλλει αποφασιστικά, σε συνδυασμό με το ανθρώπινο κεφάλαιο που ενσωματώνουν, στην επαγγελματική επιτυχία (Boxman, Graaf and Flap, 1991). Ωστόσο, είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς εκ των προτέρων τον τρόπο με τον οποίο η κατάσταση απασχόλησης ενός νέου μπορεί να επηρεάζει την αξιολόγηση αυτού του χαρακτηριστικού.

Γράφημα 35. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να γνωρίζω και να συναναστρέφομαι με άλλα άτομα;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

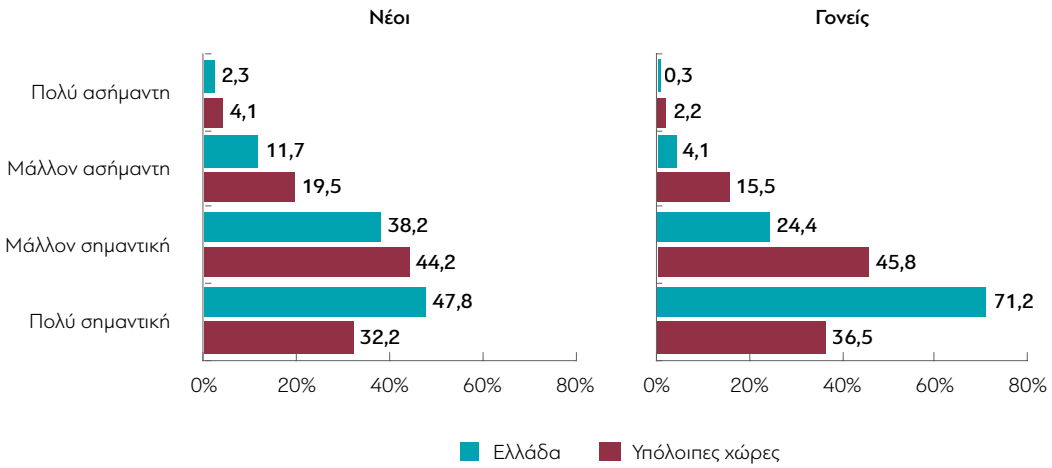

Όπως φαίνεται στο Γράφημα 35, περίπου εννέα στους δέκα νέους στην Ελλάδα και το 75% των νέων στις υπόλοιπες χώρες θεωρούν σημαντική τη συναναστροφή με άλλα άτομα στον χώρο εργασίας. Αντίστοιχα, το ποσοστό αυτών που τη θεωρούν μη σημαντική είναι μικρότερο μεταξύ των νέων στην Ελλάδα. Επιπλέον, οι νέοι στην Ελλάδα είναι πιο απόλυτοι, καθώς το ποσοστό αυτών που θεωρούν *πολύ σημαντικό* το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό είναι περίπου 15 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο στις υπόλοιπες χώρες. Αντίστοιχες διαφορές υπάρχουν και μεταξύ των γονέων. Περίπου το 95% των γονέων στην Ελλάδα θεωρούν σημαντική τη συναναστροφή με άλλους στην εργασία, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στις υπόλοιπες χώρες οριακά ξεπερνά το 80%. Επιπλέον, όπως και οι νέοι στην Ελλάδα, οι γονείς είναι πιο απόλυτοι στις απόψεις τους, αφού περίπου επτά στους δέκα θεωρούν *πολύ σημαντικό* αυτό το χαρακτηριστικό. Σημειώνεται ότι το ποσοστό αυτό είναι περισσότερες από 20 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των νέων. Άρα, για άλλη μια φορά οι γονείς στην Ελλάδα έχουν πιο απόλυτες απόψεις, τόσο σε σύγκριση με τους νέους, όσο και σε σύγκριση με τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος.

Διαφορές εντοπίζονται μεταξύ των νέων, όταν αυτοί διακρίνονται με βάση την κατάσταση απασχόλησης (Γράφημα 36). Το μερίδιο αυτών που θεωρούν σημαντική τη συναναστροφή με άλλα άτομα στη δουλειά είναι περίπου το ίδιο για τους άνεργους και τους μη άνεργους. Η διαφοροποίηση εντοπίζεται στο μερίδιο αυτών που είναι πιο απόλυτοι, δηλαδή θεωρούν πολύ σημαντική τη συναναστροφή με άλλους στην εργασία, καθώς το μερίδιο των ανέργων φτάνει το 53%, περίπου 7 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το μερίδιο των μη ανέργων με αντίστοιχη άποψη. Αντίστοιχη διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων νέων δεν καταγράφεται στις υπόλοιπες χώρες, οπότε η διαφοροποίηση μεταξύ νέων στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες χώρες είναι εντονότερη στους άνεργους νέους (περίπου 23 εκατοστιαίες μονάδες).

Από την άλλη μεριά, αντίστοιχα περισσότερο απόλυτοι από τους Ευρωπαίους γονείς εμφανίζονται οι Έλληνες γονείς που δεν έχουν άνεργο παιδί, καθώς η διαφορά των μεριδίων σε εκατοστιαίες μονάδες αγγίζει τις 40, ενώ μεταξύ των γονέων με άνεργο νέο μόλις ξεπερνά τις 20 εκατοστιαίες μονάδες. Επιπλέον, οι γονείς στην Ελλάδα χωρίς άνεργο νέο θεωρούν συχνότερα ως *πολύ σημαντική* τη συναναστροφή με άλλους ανθρώπους στη δουλειά σε σύγκριση με τους γονείς με άνεργο νέο. Επομένως, η διαφοροποίηση των αντιλήψεων με βάση την ύπαρξη ή όχι άνεργου παιδιού φαίνεται να αφορά μόνο στην Ελλάδα.

Γράφημα 36. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να γνωρίζω και να συναναστρέφομαι με άλλα άτομα;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

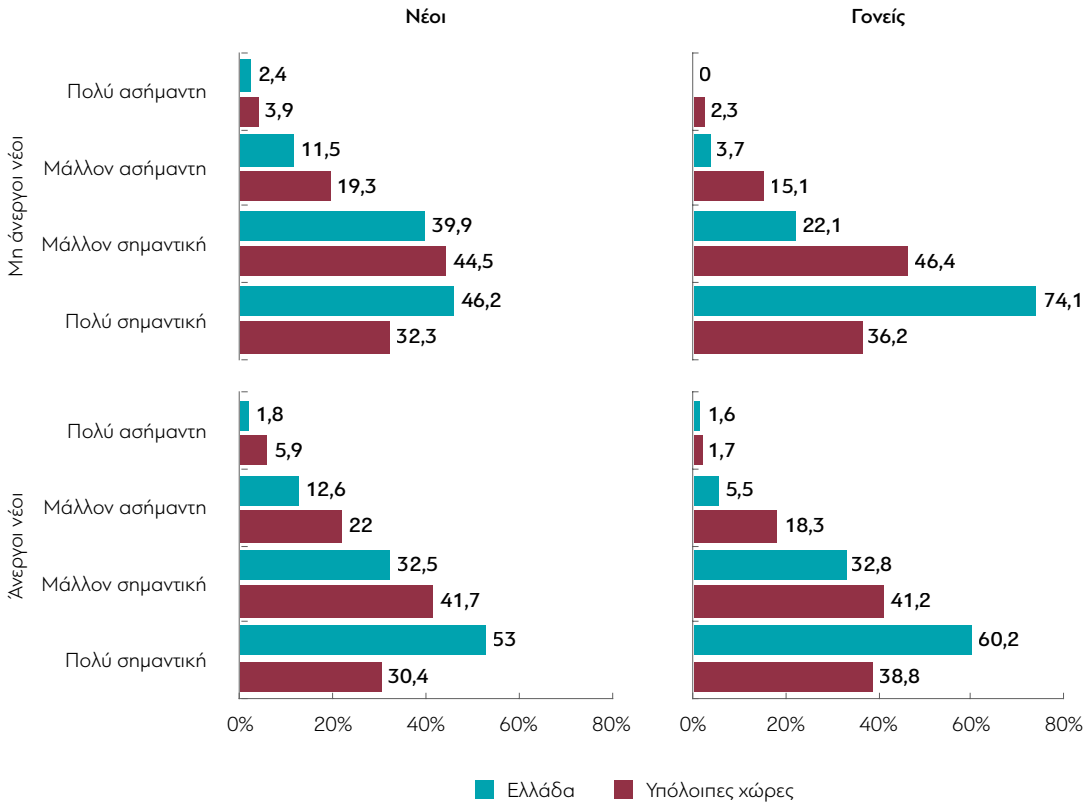

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Τα αποτελέσματα από τον δείκτη συσχέτισης των απαντήσεων των νέων και των γονέων τους δείχνουν ότι δεν υπάρχει συσχέτιση στις απόψεις των δύο ομάδων ως προς τη σημασία της δυνατότητας που δίνει μια εργασία για να γνωρίσει κανείς νέα άτομα, τουλάχιστον στην Ελλάδα. Δεν ισχύει το ίδιο, όμως, για το σύνολο των υπόλοιπων χωρών του δείγματος, καθώς ο δείκτης συσχέτισης είναι στατιστικά σημαντικός και θετικός. Αυτό σημαίνει ότι οι απόψεις των νέων δεν συμπλέουν με αυτές των γονέων τους στην Ελλάδα σε αντίθεση με αυτό που συμβαίνει στις υπόλοιπες χώρες.

Πίνακας 40. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,049	0,271	10,624	0,302
Υπόλοιπες χώρες	0,197	0,000	309,552	0,000

Λαμβάνοντας υπόψη και άλλα χαρακτηριστικά των νέων υπολογίζουμε την οριακή επίπτωση του να είναι κανείς άνεργος στην άποψή του για τη σημασία που αποδίδεται στη δυνατότητα που δίνει μια εργασία για να

γνωρίσει κανείς νέα άτομα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα (Πίνακας 41), η ανεργία δεν επηρεάζει κατά κανόνα την άποψη των νέων για τη δυνατότητα που τους δίνει μια εργασία να γνωρίσουν και να συναναστραφούν με άλλα άτομα. Η Ελλάδα δεν αποτελεί εξαίρεση, καθώς συμβαδίζει με τον κανόνα της πλειονότητας των χωρών. Εξαίρεση, όμως, αποτελούν η Γερμανία και η Τσεχία, στις οποίες η επίδραση έχει αρνητικό πρόσημο. Αυτό σημαίνει ότι οι νέοι άνεργοι είναι λιγότερο πιθανό να θεωρούν το χαρακτηριστικό αυτό σημαντικό σε σύγκριση με τους μη άνεργους. Πιθανόν επειδή οι άνεργοι δεν έχουν εργασία, δεν αισθάνονται σε θέση να προσδιορίσουν τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει αυτή, άρα είναι λιγότερο επιλεκτικοί. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει σε άλλες χώρες, ενώ ειδικά στη Γερμανία, όπως ήδη αναφέρθηκε πολλές φορές, το ποσοστό ανεργίας των νέων είναι χαμηλό.

Πίνακας 41. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	-0,185	0,173***	0,164***	0,359*
Γερμανία	-0,315*	0,255***	0,235***	0,615***
Δανία	-0,123	0,037	0,03	0,113
Ελλάδα	0,092	0,025	-0,024	0,201
Η.Β.	-0,114	0,266***	0,258***	0,465**
Ισπανία	-0,009	0,046	0,000	0,248***
Ιταλία	0,027	0,422***	0,424***	0,416***
Ουγγαρία	-0,092	0,274***	0,238***	0,63***
Τσεχία	-0,514**	0,114***	0,106**	0,327*
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.130	4.130	4.130	4.130

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

Κατά αντίστοιχο τρόπο υπολογίζουμε την επίδραση της άποψης των γονέων στις απόψεις των νέων αναφορικά με τις ευκαιρίες που δίνει μια εργασία για να γνωρίσει και να συναναστραφεί κανείς άλλα άτομα (στήλες 2-4, Πίνακας 41). Σε έξι από τις εννέα χώρες του δείγματος (δεν συμμετέχει η Ελβετία), η επίδραση της άποψης των γονέων είναι θετική και στατιστικά σημαντική. Σε αυτές τις χώρες δεν συμπεριλαμβάνεται η Ελλάδα μαζί με τη Δανία και την Ισπανία. Μεγαλύτερη επίδραση έχουν οι απόψεις των γονέων στους νέους στην Ιταλία και μικρότερη στην Τσεχία. Όταν λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση απασχόλησης των νέων η επίδραση των γονέων σε όλες τις χώρες διατηρείται και γίνεται στατιστικά σημαντική και

στην Ισπανία στην περίπτωση των άνεργων νέων. Επίσης, κατά κανόνα, η επίδραση της άποψης των γονέων εμφανίζεται ισχυρότερη στην περίπτωση των νοικοκυριών με άνεργο νέο, κάτι που δεν συναντήσαμε συχνά στις υπόλοιπες απόψεις που διερευνώνται. Η Ελλάδα, για μια ακόμη φορά, προκύπτει ως χώρα στην οποία οι απόψεις των νέων δεν επηρεάζονται ούτε από την κατάσταση απασχόλησής τους, ούτε από τις απόψεις των γονέων τους, ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησής τους.

6.9 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης;

Το αίσθημα αυτοεκτίμησης που δίνει μια δουλειά βοηθά το άτομο να αποκτήσει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον εαυτό του, να αναλάβει πρωτοβουλίες και, γενικά, βελτιώνει την εργασιακή του ζωή και μαζί τη ζωή του συνολικά. Όπως δείχνουν μια σειρά από κοινωνικό-ψυχολογικά πειράματα, για τον εργαζόμενο η εργασία αντιπροσωπεύει πολύ περισσότερα από μια πηγή εισοδήματος με την παροχή της δυνατότητας άντλησης αυτοεκτίμησης (Haslam, 2001).

Οι περισσότεροι νέοι στην Ελλάδα θεωρούν *πολύ σημαντικό* χαρακτηριστικό μιας θέσης εργασίας το να δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης. Περισσότερο από ό,τι οι νέοι στις υπόλοιπες χώρες, οι οποίοι εμφανίζονται περισσότερο μετριοπαθείς. Το ίδιο ισχύει και για τους Έλληνες γονείς και, μάλιστα, η αξιολόγηση του χαρακτηριστικού ως *πολύ σημαντικό* είναι ακόμη ισχυρότερη. Το ενδιαφέρον στοιχείο εδώ είναι ότι για μια ακόμη φορά οι γονείς στην Ελλάδα είναι πιο απόλυτοι στις απόψεις τους τόσο σε σύγκριση με τους νέους όσο και σε σύγκριση με τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες. Από την άλλη μεριά, πιο απόλυτοι εμφανίζονται και οι Έλληνες νέοι σε σχέση με τους νέους στις υπόλοιπες χώρες. Οι διαφορές των απόψεων με βάση την κατάσταση απασχόλησης είναι της τάξης των 7 εκατοστιαίων μονάδων περίπου, με τους Έλληνες νέους άνεργους να δηλώνουν συχνότερα πολύ σημαντική την αυτοεκτίμηση στη δουλειά (βλέπε Γράφημα 38). Αντίθετα, η διαφοροποίηση μεταξύ άνεργων και μη άνεργων νέων δεν είναι σημαντική στις υπόλοιπες χώρες και διατηρείται κάτω από τις 2 εκατοστιαίες μονάδες σε όλες τις κατηγορίες απαντήσεων. Άρα, οι νέοι στην Ελλάδα που όπως είπαμε εμφανίζονται πιο απόλυτοι σε σύγκριση με τους νέους στις υπόλοιπες χώρες, γίνονται ακόμα πιο απόλυτοι όταν είναι άνεργοι. Αντίθετα, οι Έλληνες γονείς ενώ στο σύνολό τους εμφανίζονται επίσης πιο απόλυτοι από τους γονείς στις υπόλοιπες χώρες, γίνονται λιγότερο απόλυτοι με την ύπαρξη άνεργου παιδιού. Επιπλέον, η ύπαρξη άνεργου νέου στις υπόλοιπες χώρες κάνει τους γονείς περισσότερο απόλυτους, δηλαδή έχει την αντίθετη επίδραση από ό,τι στην Ελλάδα. Πάντως, οι διαφορές δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλες και κυμαίνονται το πολύ στις 4 εκατοστιαίες μονάδες.

Γράφημα 37. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης;***
Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων

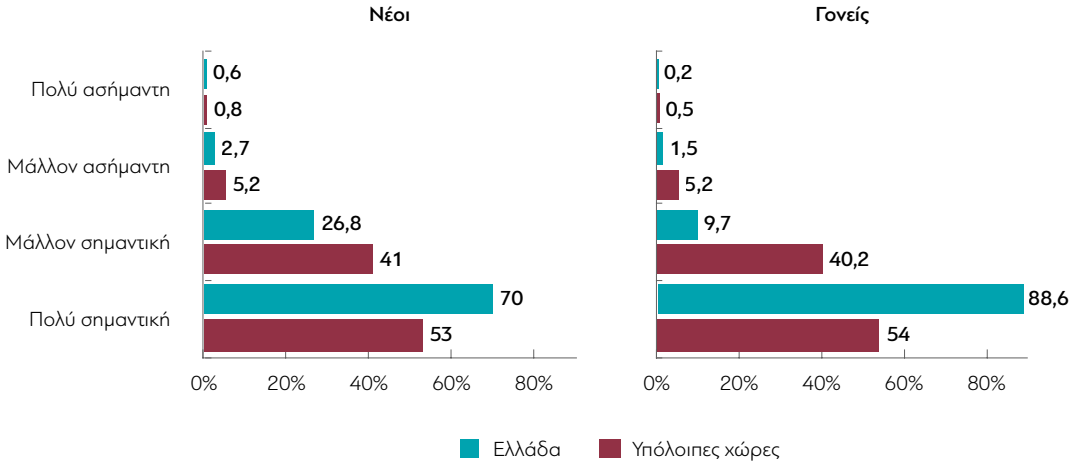

Γράφημα 38. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης;***
Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Πίνακας 42. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X^2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X^2 (p-value)
Ελλάδα	0,105	0,019	9,678	0,377
Υπόλοιπες χώρες	0,207	0,000	262,954	0,000

Η συσχέτιση των απόψεων των νέων με εκείνες των γονέων τους είναι θετική, όπως είναι αναμενόμενο, αλλά δεν είναι με βεβαιότητα στατιστικά σημαντική στην Ελλάδα, μιας και ενώ ο δείκτης συσχέτισης Spearman φαίνεται να είναι στατιστικά σημαντικός, το τεστ X^2 αποτυγχάνει (μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση). Τα πράγματα είναι πιο ξεκάθαρα στις υπόλοιπες χώρες, όπου οι απόψεις των δύο ομάδων συσχετίζονται. Επομένως, όταν οι γονείς θεωρούν πολύ σημαντικό στοιχείο μιας εργασίας να τονώνει την αυτοεκτίμηση αυτού που την ασκεί, αντίστοιχη άποψη αναμένουμε να έχουν και οι νέοι που μεγάλωσαν στο ίδιο νοικοκυριό.

Η οριακή επίδραση της κατάστασης απασχόλησης στις απόψεις των νέων αναφορικά με την εργασία και την αυτοεκτίμηση που πρέπει να λαμβάνει το άτομο από αυτήν δεν είναι στατιστικά σημαντική σε καμία χώρα (Πίνακας 43). Αυτό σημαίνει, ότι οι απόψεις των άνεργων νέων από εκείνες των μη άνεργων νέων δεν διαφοροποιούνται, λόγω της διαφοροποίησής τους ως προς το καθεστώς απασχόλησης. Η Ελλάδα δεν διαφέρει από τις άλλες χώρες ως προς αυτό.

Πίνακας 43. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	-0,137	0,166***	0,165***	0,186
Γερμανία	-0,108	0,203***	0,163***	0,97***
Δανία	0,067	-0,001	0,000	-0,013
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,336**	0,336**	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	0,07	0,108	0,13	0,028
Η.Β.	0,075	0,269***	0,279***	0,012
Ισπανία	-0,026	0,068**	0,082**	0,01
Ιταλία	-0,044	0,22***	0,231***	0,164*
Ουγγαρία	0,064	0,347***	0,349***	0,327***
Τσεχία	-0,357	0,132***	0,143***	-0,152
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.142	4.142	4.142	4.142

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

Σε αντιδιαστολή, όταν ληφθούν υπόψη και άλλα χαρακτηριστικά των ανέργων, που ενδεχομένως επίσης επηρεάζουν τις απόψεις τους, η επίδραση της άποψης των γονέων αποδεικνύεται θετική και στατιστικά σημαντική στην πλειονότητα των χωρών (στήλη 2, Πίνακας 43), με εξαίρεση τη Δανία και την Ελλάδα, η οποία διαφέρει από την πλειονότητα ακόμη μια φορά. Η Ουγγαρία και το Η.Β. ξεχωρίζουν, λόγω των ισχυρότερων επιδράσεων, ενώ η Ισπανία βρίσκεται στην άλλη άκρη με πολύ μικρή, αλλά στατιστικά σημαντική, επίδραση των γονέων. Η διάκριση της γονικής επίδρασης με βάση την κατάσταση απασχόλησης των νέων στο νοικοκυριό (στήλες 4 και 5, Πίνακας 43) φανερώνει ότι αυτή είναι στατιστικά σημαντική κυρίως στις περιπτώσεις των γονέων μη άνεργων νέων. Ξεχωρίζει η περίπτωση της Γερμανίας στην οποία η επίδραση των γονέων είναι στατιστικά σημαντική και στις δύο περιπτώσεις, αλλά είναι ισχυρότερη όταν εξετάζουμε τους γονείς άνεργων νέων (περίπου τετραπλάσια). Η Ελλάδα ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες χώρες καθώς καμία από τις επιδράσεις δεν είναι στατιστικά σημαντική ανεξαρτήτως της κατάστασης απασχόλησης των νέων, όπως συμβαίνει και στη Δανία.

6.10 Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις;

Μια δουλειά που επιτρέπει να συνδυάζει κανείς και άλλες υποχρεώσεις είναι μια δουλειά ευέλικτη, όπως για παράδειγμα να εργάζεται κανείς ως ελεύθερος επαγγελματίας (αν και ο βαθμός ελευθερίας ποικίλει ανάλογα το επάγγελμα), η εξ αποστάσεως εργασία, η εργασία στο σπίτι, κ.ά. Η εξέλιξη της τεχνολογίας βοήθησε στην επέκταση των ευέλικτων μορφών εργασίας τα τελευταία χρόνια. Η κρίση της πανδημίας ανάγκασε την ευρεία χρήση της εξ αποστάσεως εργασίας και η εμπειρία αυτή ίσως ενισχύσει αυτή τη μορφή εργασίας και μετά την πανδημία. Άλλες πιο παραδοσιακές μορφές εργασίας, που δίνουν αυξημένη όμως ευελιξία, είναι, μεταξύ άλλων, η εργασία σε κυλιόμενες βάρδιες και η εργασία με βάση το αποτέλεσμα αντί των ωρών απασχόλησης (π.χ. πωλητής, δημοσιογράφος).

Ο συνδυασμός εργασίας με άλλες υποχρεώσεις θεωρείται σημαντικό χαρακτηριστικό μιας απασχόλησης από την πλειονότητα των νέων και των γονέων τους, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στις υπόλοιπες χώρες (Γράφημα 39). Περίπου εννέα στους δέκα νέους, ανεξαρτήτως εθνικής προέλευσης, θεωρούν πολύ σημαντικό αυτό το χαρακτηριστικό, ενώ παρόμοια είναι η εικόνα για τους γονείς, ειδικά στην Ελλάδα. Τυπικά, οι Έλληνες νέοι είναι πιο απόλυτοι, αφού μεγαλύτερο μερίδιο κατά περίπου 6 εκατοστιαίες μονάδες θεωρεί *πολύ σημαντικό* αυτό το χαρακτηριστικό σε σύγκριση με τους νέους στις υπόλοιπες χώρες. Το ίδιο ισχύει για τους γονείς τους. Το μερίδιο αυτών που θεωρούν πολύ σημαντικό το χαρακτηριστικό είναι περίπου 25 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των γονέων στις υπόλοιπες χώρες. Επομένως, οι Έλληνες γονείς διαφέρουν από τους νέους στην Ελλάδα και ακόμα περισσότερο από τους γονείς στις άλλες χώρες. Ως προς την πρώτη διάσταση είναι ενδεικτικό ότι περίπου ένας στους δέκα νέους στην Ελλάδα θεωρεί μάλλον ασήμαντο το χαρακτηριστικό αυτό, ενώ την άποψη ασπάζονται μόλις δύο στους εκατό Έλληνες γονείς.

Οι διαφορές στις απαντήσεις με βάση την κατάσταση απασχόλησης των νέων είναι εντονότερες στην περίπτωση των νέων Ελλήνων. Το μερίδιο αυτών που θεωρούν σημαντικό τον συνδυασμό της δουλειάς με άλλες υποχρεώσεις, είναι περίπου 7 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο για τους άνεργους νέους έναντι των μη άνεργων. Επιπλέον, οι άνεργοι νέοι στην Ελλάδα είναι πιο απόλυτοι στις απόψεις τους, όπως τουλάχιστον φαίνεται από το μερίδιο αυτών που θεωρούν το χαρακτηριστικό *πολύ σημαντικό*, το οποίο αγγίζει τις

65 εκατοστιαίες μονάδες. Τέτοια διαφορά δεν καταγράφεται ούτε μεταξύ των νέων στις υπόλοιπες χώρες, αλλά ούτε και μεταξύ των γονέων, όταν αυτοί διαχωρίζονται με βάση την ύπαρξη ή όχι άνεργου παιδιού. Πρόκειται για μία από τις λίγες ερωτήσεις στις οποίες δεν καταγράφεται ουσιαστική διαφορά στις απόψεις των γονέων ανάλογα με την ύπαρξη ή όχι άνεργου παιδιού.

Γράφημα 39. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις;*** **Απαντήσεις ανεξάρτητα από την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

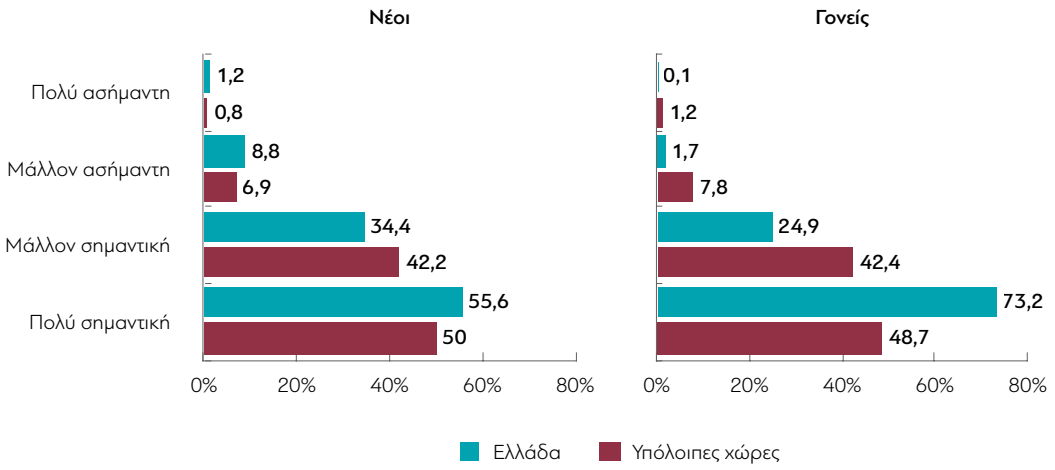

Γράφημα 40. ***Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις;*** **Απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση απασχόλησης των νέων**

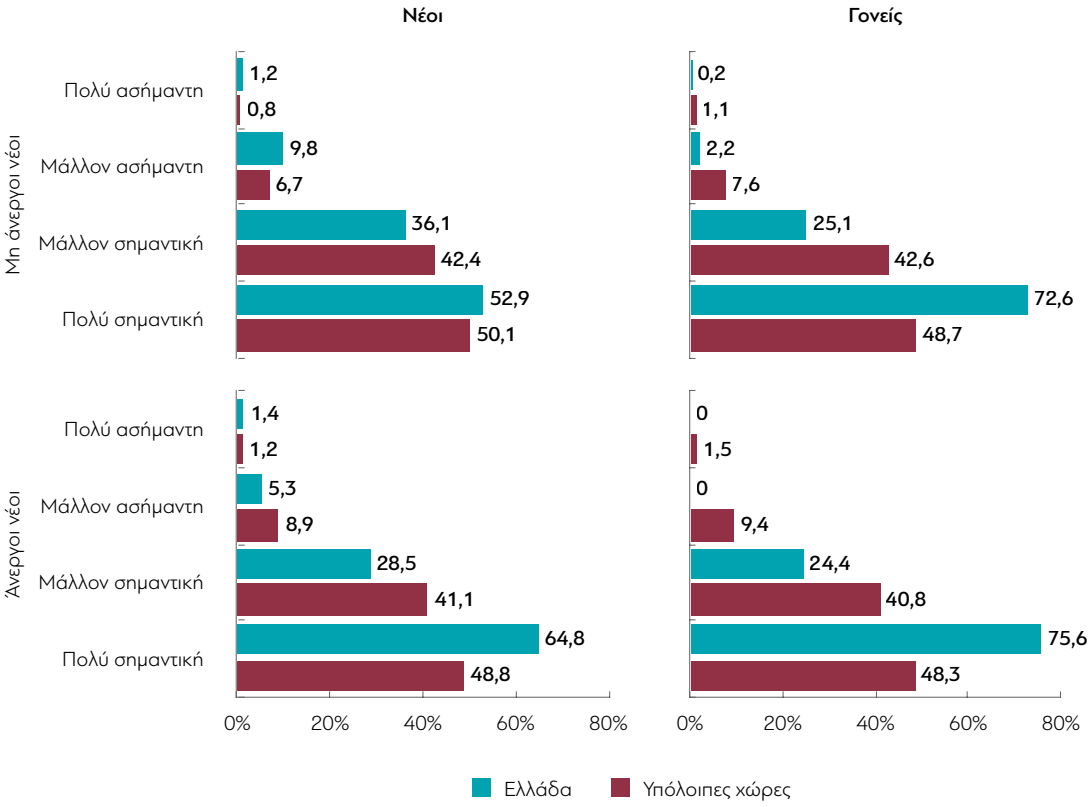

Σημείωση: Οι γονείς διαχωρίζονται από την ύπαρξη τουλάχιστον ενός παιδιού σε κατάσταση ανεργίας.

Η συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των νέων με εκείνες των γονέων τους είναι στις υπόλοιπες χώρες θετική και σε αυτή την περίπτωση. Στην Ελλάδα ο συντελεστής συσχέτισης Spearman (rho) είναι οριακά μη στατιστικά σημαντικός, αλλά το τεστ X^2 επιτυγχάνει (στατιστικά σημαντική συσχέτιση). Άρα, υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση, αλλά δεν είναι ξεκάθαρη η κατεύθυνση.

Πίνακας 44. Συσχέτιση απόψεων γονέων με εκείνες των νέων

	Συντελεστής Spearman (rho)	Τιμή σημαντικότητας (p-value)	Τιμή στατιστικής (X2)	Τιμή σημαντικότητας τεστ X2 (p-value)
Ελλάδα	0,073	0,103	46,302	0,000
Υπόλοιπες χώρες	0,191	0,000	199,900	0,000

Η διαφοροποίηση των απόψεων των νέων που είναι άνεργοι από εκείνες των υπόλοιπων νέων δεν φαίνεται να είναι στατιστικά σημαντική στις περισσότερες χώρες του δείγματος (Πίνακας 45), άρα ουσιαστικά οι δύο κατηγορίες νέων δεν διαφοροποιούνται, όταν ληφθούν υπόψη τα λοιπά χαρακτηριστικά τους. Μοναδική εξαίρεση είναι η Ισπανία, όπου η επίδραση της ανεργίας είναι στατιστικά σημαντική και αρνητική. Αυτό σημαίνει ότι οι νέοι άνεργοι είναι λιγότερο πιθανό να θεωρούν σημαντικό τον συνδυασμό εργασίας και άλλων υποχρεώσεων από τους μη άνεργους νέους. Επομένως, στην Ελλάδα η εικόνα συμβαδίζει με την πλειονότητα των χωρών του δείγματος στις οποίες η άποψη των νέων για τον συνδυασμό εργασίας και άλλων υποχρεώσεων δεν επηρεάζεται από την κατάσταση απασχόλησης.

Πίνακας 45. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στην άποψη των νέων

	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	Ανεργία (1)	Γονείς (2)	Μη άνεργος (3)	Άνεργος (4)
Αυστρία	-0,138	0,084*	0,097**	-0,189
Γερμανία	-0,09	0,121**	0,086	0,788***
Δανία	-0,15	-0,014	-0,01	-0,057
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,114	0,114	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	-0,046	0,098	0,096	0,105
Η.Β.	-0,027	0,123***	0,143***	-0,389*
Ισπανία	-0,096*	0,069**	0,068**	0,073
Ιταλία	-0,002	0,211***	0,243***	0,054
Ουγγαρία	-0,025	0,353***	0,342***	0,459***
Τσεχία	-0,098	0,012	0,008	0,108
Ν Ελλάδα	479	479	479	479
Ν Υπόλοιπες	4.149	4.149	4.149	4.149

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.
Τα αναλυτικά αποτελέσματα του γραμμικού μοντέλου πιθανότητας (Linear Probability Model), από τα οποία προέρχονται οι οριακές επιδράσεις, παρουσιάζονται στο Παράρτημα (Πίνακας Α4 και Πίνακας Α5).

Οι απόψεις των γονέων, από την άλλη μεριά, φαίνεται να έχουν θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση στις απόψεις των νέων, τουλάχιστον στις έξι από τις δέκα χώρες, αλλά με διαφορετική ένταση (στήλη 2, Πίνακας 45). Μεγάλη είναι η επίδραση των γονέων στην Ουγγαρία, λόγου χάρη, ενώ μικρή είναι στην Ισπανία και την Αυστρία. Η Ελλάδα ανήκει στη μειονότητα των χωρών, μαζί με τη Δανία, την Ελβετία και την Τσεχία, στις οποίες οι απόψεις των γονέων δεν επηρεάζουν τις απόψεις των νέων στο συγκεκριμένο ζήτημα. Στις χώρες όπου η επίδραση των γονέων είναι στατιστικά σημαντική, αυτή φαίνεται να εξαντλείται στους μη άνεργους νέους. Μόνο στο Η.Β. και την Ουγγαρία η στατιστική σημαντικότητα της επίδρασης δεν εξαρτάται από την κατάσταση απασχόλησης του παιδιού (στήλες 3 και 4, (Πίνακας 45). Ωστόσο, η επίδραση είναι ισχυρότερη στα νοικοκυριά με άνεργο νέο. Στις υπόλοιπες χώρες, είτε η επίδραση είναι ισχυρή μόνο μεταξύ των νοικοκυριών με άνεργο νέο, όπως στη Γερμανία, είτε, συνηθέστερα, η επίδραση είναι ισχυρή μόνο στα νοικοκυριά με μη άνεργο νέο. Αναφορικά, λοιπόν, με την επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων, η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες του δείγματος που δεν εντοπίζεται στατιστικά σημαντική επίδραση, ούτε όταν εξετάζονται τα νοικοκυριά με γνώμονα την ύπαρξη άνεργου νέου σε αυτά.

Σύνοψη και συμπεράσματα

7

7.1 Αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των νέων στην Ελλάδα για τρία κοινωνικά ζητήματα

Το πρώτο μέρος της ανάλυσής μας έδειξε και για τις τρεις περιπτώσεις που εξετάσαμε πως όταν λαμβάνονται υπόψη η ετερογένεια των νέων ως προς το φύλο, την ηλικία, την εκπαίδευση κ.ά., η ανεργία δεν διαφοροποιεί σημαντικά τις απόψεις τους. Οι όποιες διαφορές στις απόψεις φαίνεται δηλαδή να συνδέονται με διαφορές στα υπόλοιπα χαρακτηριστικά των νέων. Επιπλέον, η ανάλυσή μας που συνοψίζεται στον Πίνακα 46 δείχνει πως οι απόψεις των νέων σε σχέση με τα τρία κοινωνικά ζητήματα που τους τέθηκαν φαίνεται να συμπλέουν σε ένα βαθμό με αυτές των γονέων τους.

Πίνακας 46. Οριακές επιδράσεις στην άποψη των νέων για την ανάγκη κυβερνητικής παρέμβασης στο πεδίο των εισοδηματικών ανισοτήτων

	Κυβερνητική παρέμβαση για εισοδηματικές ανισότητες	Δικαιοσύνη και επίπεδο διαβίωσης	Αμοιβή σε σχέση με προσπάθεια και ταλέντο
	Επίδραση της ανεργίας και των γονέων		
Ανεργία	-0,026	0,062	0,094
Άποψη γονέων	0,172***	0,163***	0,146***
	Επίδραση γονέων στους νέους ανά κατάσταση απασχόλησης		
Μη άνεργοι	0,194***	0,146***	0,154**
Άνεργοι	0,094	0,221**	0,116
N	485	489	489

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.

Επίσης το μέγεθος της επίδρασης των απόψεων των γονέων στους νέους φαίνεται να μην εξαρτάται από την κατάσταση απασχόλησης των νέων. Σε δύο από τις τρεις περιπτώσεις η γονική επίδραση περιορίζεται στις απόψεις των μη άνεργων νέων, ενώ στην τρίτη δεν εξαρτάται από την κατάσταση απασχόλησης των νέων, καθώς είναι στατιστικά σημαντική και στις δύο περιπτώσεις. Εδώ θα πρέπει να θυμίσουμε πως η διαμονή των νέων στο σπίτι των γονέων συμπεριλαμβάνεται στην οικονομετρική μας ανάλυση πάντα σαν μια επιπλέον μεταβλητή που ελέγχει την ετερογένεια των νέων, όπως η ηλικία, το φύλο κ.ά. και, κατά συνέπεια, η επίδραση της άποψης των γονέων στους άνεργους ή μη άνεργους νέους που συζητάμε δεν αφορά αυτή που ενδεχομένως προκαλείται μέσω της συγκατοίκησης.

7.2 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε ευρύτερες απόψεις για την απασχόληση

Ο Πίνακας 47 συνοψίζει τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων αναφορικά με την επίδραση της κατάστασης απασχόλησης και των απόψεων των γονέων στις αντίστοιχες ευρύτερες απόψεις των νέων για την απασχόληση. Από τις επτά διατυπώσεις στις οποίες καλούνται οι νέοι να εκφράσουν την άποψή τους στην Ελλάδα, στις πέντε η σημασία της κατάστασης απασχόλησης δεν είναι στατιστικά σημαντική. Πρακτικά, δηλαδή, η άποψη των νέων στην Ελλάδα δεν επηρεάζεται από το αν είναι άνεργοι ή όχι. Εξαίρεση αποτελούν η άποψη πως για να αξιοποιήσει κανείς πλήρως τα ταλέντα του πρέπει να εργάζεται και η άποψη ότι όλοι δικαιούνται ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα. Και στις δύο περιπτώσεις οι άνεργοι νέοι συμφωνούν περισσότερο με τη σχετική διατύπωση. Ειδικά για το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, το μερίδιο των άνεργων νέων που συμφωνούν απολύτως είναι περίπου 18 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο σε σύγκριση με εκείνο των απασχολούμενων νέων. Αυτό δεν προξενεί εντύπωση δεδομένου του αδύναμου συστήματος ασφάλισης έναντι της ανεργίας, ειδικά την περίοδο κατά την οποία διεξήχθη η έρευνα, το οποίο περιορίζεται σε χαμηλό επίδομα ανεργίας υπό αυστηρές προϋποθέσεις και, άρα, σχετικά μικρό ποσοστό δικαιούχων, καθώς και περιορισμένη διάρκεια χορήγησης.

Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στις υπόλοιπες εννέα ευρωπαϊκές χώρες, καθώς η ανεργία των νέων δεν φαίνεται να επηρεάζει τις απόψεις τους περισσότερο από ό,τι στην Ελλάδα. Εξαίρεση θα μπορούσαν να θεωρηθούν δύο χώρες. Η πρώτη είναι η Ιταλία, όπου η κατάσταση απασχόλησης έχει σημασία σε τέσσερις διατυπώσεις, και η δεύτερη είναι η Γερμανία, όπου το ίδιο ισχύει σε τρεις περιπτώσεις. Στην Ιταλία, οι άνεργοι νέοι διαφωνούν συχνότερα με την άποψη ότι οι κοινωνικές παροχές μειώνουν το κίνητρο για εργασία και με την άποψη ότι οι γυναίκες πρέπει να μένουν στο σπίτι για τη φροντίδα των παιδιών και της οικογένειας. Αντίθετα, είναι πιο πιθανό να συμφωνούν με την άποψη ότι η εργασία είναι η νούμερο ένα προτεραιότητα ακόμη και αν αυτό αποβαίνει σε βάρος του ελεύθερου χρόνου. Στη Γερμανία, αντίστοιχα, και σε αντιδιαστολή με την Ελλάδα και την Ισπανία (τις μόνες δύο χώρες όπου η επίδραση της ανεργίας είναι στατιστικά σημαντική), οι άνεργοι νέοι διαφωνούν συχνότερα με την άποψη ότι η εργασία είναι αναγκαία για την πλήρη ανάπτυξη των

ταλέντων του ατόμου. Επίσης, διαφωνούν συχνότερα σε σύγκριση με τους απασχολούμενους νέους με την άποψη ότι η εργασία είναι κοινωνικό καθήκον και στην άποψη ότι πρέπει να είναι πρώτη προτεραιότητα. Εδώ η χώρα έρχεται σε αντίθεση τόσο με την Ισπανία όσο και την Ιταλία, στις οποίες η επίδραση είναι αντίθετη.

Διαβάζοντας τον σχετικό πίνακα κάθετα (Πίνακας 47), δηλαδή εξετάζοντας την επίδραση κατά διατύπωση, παρατηρεί κανείς ότι οι χώρες στις οποίες η επίπτωση της κατάστασης απασχόλησης στην άποψη των νέων είναι στατιστικά σημαντική είναι το μέγιστο τρεις. Αυτό πρακτικά επιβεβαιώνει ότι η επίδραση της ανεργίας των νέων σε βασικές απόψεις είναι αφενός περιορισμένη, αφετέρου η κατεύθυνση της επίδρασης δεν είναι δεδομένη μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, με τη Γερμανία να αποτελεί την εξαίρεση στον κανόνα σε δύο περιπτώσεις που συζητήθηκαν παραπάνω, και την Ελλάδα να είναι πολύ κοντά με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Μια πιο προσεκτική ματιά φανερώνει, επίσης, ότι το μέγεθος της επίδρασης διαφέρει σημαντικά μεταξύ των χωρών. Έτσι, η ανεργία έχει διπλάσια επίδραση στην άποψη των νέων ως προς τον ρόλο των κοινωνικών παροχών στη διαμόρφωση των κινήτρων για εργασία στη Δανία σε σύγκριση με την Ιταλία. Αντίστοιχα, η επίδραση της ανεργίας είναι διπλάσια στην άποψη των νέων για το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα στην Ελλάδα σε σύγκριση με την Ιταλία.

Συνοψίζοντας, μπορεί να υποστηριχτεί με σχετική ασφάλεια ότι η Ελλάδα δεν διαφέρει ουσιωδώς ως προς την επίδραση της ανεργίας στην άποψη των νέων σε σύγκριση με τις υπόλοιπες εννέα ευρωπαϊκές χώρες του δείγματος. Το γεγονός ότι, παρόλη τη βαθιά και παρατεταμένη οικονομική κρίση, η επίδραση της ανεργίας στις απόψεις των νέων Ελλήνων δεν είναι στατιστικά σημαντική, καταδεικνύει μια κοινωνική-ηλικιακή συνοχή και σύγκλιση αναφορικά με το ίδιο θέμα. Αυτό είναι εξαιρετικά θετικό μιας και όταν υπάρχουν παρόμοιες απόψεις είναι πιο εύκολο να αντιμετωπιστούν σοβαρά προβλήματα. Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι άνεργοι δεν εκπροσωπούνται στον κοινωνικό διάλογο στην ίδια έκταση με τους απασχολούμενους, καθώς δεν υπάρχει όργανο συλλογικής εκπροσώπησής τους, οπότε αν οι απασχολούμενοι συμπλέουν μαζί τους, τότε είναι πιο πιθανό να ληφθούν υπόψη και οι δικές τους απόψεις. Ωστόσο, εντοπίζεται σημαντική ανομοιογένεια μεταξύ των χωρών, η οποία ενδεχομένως προέρχεται από τη σημαντική απόκλιση των ποσοστών ανεργίας των νέων στις χώρες αυτές. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat, το ποσοστό ανεργίας στις χώρες-μέλη της ΕΕ-28 το 2018 για τα άτομα ηλικίας 15-39 (την πιο «κοντινή» ομάδα στην ηλικία του δείγματός μας) κυμαινόταν από 4,3% στην Ολλανδία και 4,5% στη Γερμανία έως 18,7% στην Ισπανία και 24,5% στην Ελλάδα. Το δε μέσο ποσοστό ανεργίας στην ευρωζώνη ήταν 10,8%. Επιπλέον, δεν αποκλείεται, τα ειδικά χαρακτηριστικά της ανεργίας σε κάθε χώρα, όπως η διάρκεια που παραμένει κανείς άνεργος, η γενναιοδωρία του συστήματος

προστασίας, η στάση της κοινωνίας έναντι των άνεργων νέων, αλλά και η ποιότητα των θέσεων εργασίας που προσφέρονται και η συνάφειά τους με το αντικείμενο σπουδών των νέων, να συμβάλλουν επίσης στην ανομοιογένεια που παρατηρείται.

Η επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων είναι το δεύτερο ουσιαστικό ζητούμενο της μελέτης αυτής. Στις ζυγές του στήλες ο Πίνακας 47 καταγράφει την οριακή επίδραση της άποψης των γονέων στην άποψη των νέων. Εδώ η εικόνα είναι διαμετρικά αντίθετη. Η άποψη των γονέων έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στην άποψη των νέων στις περισσότερες περιπτώσεις. Η μοναδική χώρα που φαίνεται να διασπάται το μοτίβο είναι η Ελβετία.[15] Στην Ελλάδα είναι μόνο δύο οι περιπτώσεις στις οποίες η επίδραση των γονέων δεν είναι στατιστικά σημαντική, δηλαδή οι απόψεις των νέων δεν συμφωνούν με εκείνες των γονέων. Η πρώτη είναι η άποψη ότι είναι εξευτελιστικό να εισπράττεις χρήματα χωρίς να εργάζεσαι και η δεύτερη είναι ότι οι κοινωνικές παροχές μειώνουν το κίνητρο για εργασία. Στη Δανία και την Τσεχία εντοπίζεται μόνο μια περίπτωση κατά χώρα, όπου η επίδραση των γονέων δεν είναι σημαντική για τη διαμόρφωση των απόψεων των νέων, οι οποίες δεν συμπίπτουν.

Η οριζόντια ανάγνωση του πίνακα φανερώνει ότι υπάρχουν μόλις δύο περιπτώσεις, στις οποίες εντοπίζονται δύο χώρες το μέγιστο με στατιστικά μη σημαντική επίδραση των γονέων. Η πρώτη είναι η είσπραξη χρημάτων χωρίς εργασία (Ελβετία και Ελλάδα) και η δεύτερη η σημασία της εργασίας ακόμη και σε βάρος του ελεύθερου χρόνου (Ελβετία και Τσεχία).

Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τη σημασία της επίδρασης των γονέων στους νέους όμως εμφανίζεται σχετική ανομοιογένεια στην επίδραση των γονέων μεταξύ των χωρών του δείγματος. Η μεγαλύτερη ανομοιογένεια εμφανίζεται στην άποψη ότι η εργασία είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη των ταλέντων του ατόμου (0,788 η προσαρμοσμένη στον μέσο όρο τυπική απόκλιση), όπου η Ελλάδα εμφανίζει την ασθενέστερη επίδραση. Σε κάθε περίπτωση, η επίδραση των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων στην Ελλάδα είναι σαφώς μικρότερη από τον μέσο όρο του συνόλου των χωρών του δείγματος, παρότι χαρακτηρίζεται από το μεσογειακό κοινωνικό μοντέλο το οποίο προτάσσει την ισχυρή επίδραση της οικογένειας στους απογόνους της. Επομένως, η Ελλάδα φαίνεται να διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες χώρες, ως προς τη γονική επίδραση στις απόψεις των νέων, αν και όχι στην κατεύθυνση που θα ανέμενε κανείς.

---

15 Η Ελβετία δεν είναι μια τυπική ευρωπαϊκή χώρα, καθώς είναι η πλουσιότερη χώρα στην Ευρώπη με μεγάλη διαφορά. Μάλιστα, το 2011 κατατάχθηκε ως η πλουσιότερη κατά κεφαλήν χώρα παγκοσμίως. Το 2019 είχε την υψηλότερη ευρωπαϊκή ταξινόμηση στον Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας, ενώ σε όρους ανταγωνιστικότητας το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ την κατατάσσει ως την πιο ανταγωνιστική στο κόσμο. Επίσης, ο πληθυσμός της διακρίνεται από ποικιλομορφία, αφού οι κάτοικοί της είναι κυρίως γερμανικής, γαλλικής και ιταλικής καταγωγής, το οποίο αντικατοπτρίζεται τόσο στη γλώσσα, όσο και στη θρησκεία.

Ο Πίνακας 48 συνοψίζει τα αποτελέσματα από τη διάκριση της επίδρασης των γονέων ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης των νέων. Παρατηρούμε ότι η επίδραση πράγματι εξαρτάται από την κατάσταση απασχόλησης, καθώς όταν οι νέοι δεν είναι άνεργοι, η γονική επίδραση είναι στατιστικά σημαντική στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών και θετική. Ο αριθμός των χωρών αυτών κυμαίνεται μεταξύ οκτώ και εννιά στο σύνολο των δέκα χωρών για όλες τις διατυπώσεις που διερευνώνται. Σε αντιδιαστολή, ο αριθμός των χωρών στις οποίες η γονική επίδραση είναι στατιστικά σημαντική μεταξύ των ανέργων φτάνει έως τις πέντε σε σύνολο εννιά χωρών σε μόλις δύο διατυπώσεις. Άλλες τόσες είναι οι διατυπώσεις στις οποίες ο αριθμός των σχετικών χωρών φτάνει τις τρεις, ενώ σε τρεις διατυπώσεις ο αριθμός των χωρών φτάνει τις τέσσερις. Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η γονική επίδραση στην ευρύτερη άποψη των νέων ως προς την απασχόληση είναι σημαντική μόνο όταν οι νέοι δεν είναι άνεργοι.

Διαβάζοντας τον πίνακα οριζόντια, δηλαδή κατά χώρα, παρατηρούμε ότι η Ιταλία, η Ουγγαρία και η Γερμανία είναι οι μοναδικές χώρες, όπου η γονική επίδραση είναι σημαντική κατά κανόνα και για τους άνεργους νέους (σε έξι, έξι και πέντε διατυπώσεις από τις επτά αντίστοιχα). Επιπλέον, η γονική επίδραση, όπου υπάρχει, είναι μεγαλύτερη στους άνεργους νέους σε σύγκριση με τους μη άνεργους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Γερμανία. Εξαίρεση αποτελεί η Ιταλία, όπου ισχύει το αντίστροφο.

Η περίπτωση της Ελλάδας και σε αυτή την περίπτωση διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος. Αφενός στην Ελλάδα, η γονική επίδραση δεν είναι σε αρκετές περιπτώσεις στατιστικά σημαντική. Όμως όταν γίνει διαχωρισμός σε άνεργους και μη άνεργους νέους, η χώρα μας είναι η μοναδική που εμφανίζει σε δύο διατυπώσεις στατιστικά σημαντική γονική επίδραση μόνο στους ανέργους (ανάπτυξη ταλέντων μέσω της εργασίας και ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα), ενώ σε μια τρίτη διατύπωση (γυναίκα στο σπίτι) που εμφανίζει στατιστικά σημαντική επίδραση και στις δύο ομάδες νέων, η επίδραση στους άνεργους είναι ισχυρότερη ακολουθώντας το πρότυπο της πλειονότητας των άλλων χωρών.

Πίνακας 47. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στις ευρύτερες απόψεις των νέων για την απασχόληση

	Ανάπτυξη ταλέντων μέσω εργασίας		Χρήματα χωρίς εργασία		Κοινωνικές παροχές και κίνητρο για εργασία		Εργασία ως καθήκον		Πρώτη προτεραιότητα η εργασία		Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα		Η γυναίκα στο σπίτι	
	Ανεργία	Γονείς	Ανεργία	Γονείς	Ανεργία	Γονείς	Ανεργία	Γονείς	Ανεργία	Γονείς	Ανεργία	Γονείς	Ανεργία	Γονείς
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Αυστρία	0,154	0,248***	0,289	0,139***	-0,076	0,287***	0,053	0,232***	0,045	0,311***	0,354*	0,443***	-0,066	0,123***
Γερμανία	-0,205*	0,213***	0,055	0,326***	-0,108	0,29***	-0,366**	0,233***	-0,339*	0,354***	0,113	0,364***	0,091	0,335***
Δανία	-0,169	0,14**	0,000	0,139**	-0,405**	0,26***	-0,31*	-0,01	-0,188	0,215***	0,139	0,142***	0,005	0,18**
Ελβετία	-	0,776**	-	0,167	-	1,043***	-	0,422***	-	0,189	-	0,098	-	0,03
Ελλάδα	**0,169***	**0,088****	**-0,06**	**0,002**	**0,028**	**0,024**	**-0,047**	**0,12*****	**0,102**	**0,084****	**0,268*****	**0,08****	**0,168**	**0,115*****
Η.Β.	0,152	0,297***	0,155	0,354***	0,057	0,524***	0,039	0,415***	-0,061	0,378***	0,324	0,412***	-0,229	0,32***
Ισπανία	0,15**	0,102***	-0,023	0,097***	-0,047	0,153***	0,046	0,12***	0,192**	0,139***	0,062	0,259***	0,039	0,072**
Ιταλία	0,103	0,299***	-0,079	0,397***	-0,218**	0,444***	-0,107	0,369***	0,252***	0,471***	0,146*	0,583***	-0,198**	0,399***
Ουγγαρία	-0,186	0,317***	-0,334**	0,312***	-0,387**	0,293***	-0,046	0,45***	-0,066	0,36***	-0,118	0,331***	0,122	0,348***
Τσεχία	0,118	0,096**	-0,376	0,109**	-0,18	0,101**	-0,175	0,121***	0,126	0,033	0,08	0,082*	0,173	0,175***
Ν Ελλάδα	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479
Ν υπόλοιπες	4.141	4.141	4.119	4.119	4.119	4.119	4.142	4.142	4.139	4.139	4.132	4.132	4.140	4.140

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.

Πίνακας 48. Οριακή επίδραση των γονέων στις ευρύτερες απόψεις των νέων για την απασχόληση (Κατά κατάσταση απασχόλησης)

	Ανάπτυξη ταλέντων μέσω εργασίας		Χρήματα χωρίς εργασία		Κοινωνικές παροχές και κίνητρο για εργασία		Εργασία ως καθήκον		Πρώτη προτεραιότητα η εργασία		Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα		Η γυναίκα στο σπίτι	
	Επίδραση γονέων		Επίδραση γονέων		Επίδραση γονέων		Επίδραση γονέων		Επίδραση γονέων		Επίδραση γονέων		Επίδραση γονέων	
	Μη άνεργος	Άνεργος	Μη άνεργος	Άνεργος	Μη άνεργος	Άνεργος	Μη άνεργος	Άνεργος	Μη άνεργος	Άνεργος	Μη άνεργος	Άνεργος	Μη άνεργος	Άνεργος
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Αυστρία	0,25***	0,204	0,131**	0,299	0,292***	0,173	0,228***	0,326	0,306***	0,429**	0,466***	-0,046	0,127***	0,046
Γερμανία	0,194***	0,57***	0,325***	0,34	0,274***	0,598***	0,217***	0,526**	0,336***	0,696***	0,364***	0,361**	0,342***	0,202
Δανία	0,165***	-0,127	0,134**	0,186	0,273***	0,119	-0,02	0,101	0,208***	0,293	0,126**	0,305	0,201**	-0,042
Ελβετία	0,776**	-	0,167	-	1,043***	-	0,422***	-	0,189	-	0,098	-	0,03	-
Ελλάδα	**0,041**	**0,254*****	**-0,017**	**0,07**	**0,033**	**-0,008**	**0,138*****	**0,055**	**0,104****	**0,012**	**0,061**	**0,15***	**0,088****	**0,211***
Η.Β.	0,303***	0,154	0,342***	0,679***	0,519***	0,654***	0,392***	1,003***	0,38***	0,31	0,411***	0,425	0,325***	0,178
Ισπανία	0,092**	0,145*	0,099***	0,088	0,148***	0,174**	0,126***	0,097	0,15***	0,087	0,233***	0,37***	0,086**	0,015
Ιταλία	0,34***	0,097	0,378***	0,491***	0,456***	0,385***	0,381***	0,312**	0,493***	0,36***	0,62***	0,4***	0,403***	0,38***
Ουγγαρία	0,335***	0,143	0,298***	0,435***	0,279***	0,439***	0,425***	0,718***	0,361***	0,346**	0,309***	0,53***	0,352***	0,309**
Τσεχία	0,088*	0,312	0,12***	-0,177	0,104**	0,019	0,13***	-0,127	0,024	0,27	0,094**	-0,226	0,171***	0,296**
Ν Ελλάδα	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479
Ν υπόλοιπες	4.141	4.141	4.119	4.119	4.119	4.119	4.142	4.142	4.139	4.139	4.132	4.132	4.140	4.140

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.

7.3 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε απόψεις σε σχέση με διαφορετικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης

Τα αποτελέσματα για τις δέκα ερωτήσεις αναφορικά με διάφορα χαρακτηριστικά της εργασίας και τον τρόπο που αυτά αξιολογούνται από τους νέους συνοψίζονται στους δύο τελευταίους πίνακες (Πίνακας 49 και Πίνακας 50). Κατά αναλογία με τους δύο προηγούμενους συνοπτικούς πίνακες, στον πρώτο πίνακα (Πίνακας 49) συνοψίζονται οι οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης των νέων (άνεργος ή μη) και των απόψεων των γονέων στη διαμόρφωση των απόψεων των νέων. Στον δεύτερο πίνακα (Πίνακας 50) συνοψίζεται η οριακή επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων και πώς αυτή διαφοροποιείται ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης των νέων.

Η πρώτη παρατήρηση, που προκύπτει με βάση τον πρώτο πίνακα (Πίνακας 49), είναι ότι η οριακή επίδραση της ανεργίας δεν είναι στατιστικά σημαντική στην πλειονότητα των χωρών, ανεξαρτήτως του ειδικού χαρακτηριστικού της εργασίας που διερευνάται. Αυτό σημαίνει ότι οι απόψεις των νέων αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της εργασίας δεν εξαρτώνται από το αν είναι άνεργοι ή όχι. Επιπλέον, στις ερωτήσεις εκείνες στις οποίες φαίνεται η ανεργία να έχει κάποια επίδραση, δηλαδή είναι στατιστικά σημαντική, το πρόσημο της επίδρασης δεν είναι απαραίτητα όμοιο μεταξύ των χωρών. Για παράδειγμα, οι απόψεις για τη σημασία της ασφάλειας που προσφέρει μια δουλειά επηρεάζονται από την ανεργία του νέου σε τέσσερις χώρες. Η επίδραση, όμως, αυτή, έχει αρνητικό πρόσημο στη Γερμανία, την Ουγγαρία και την Τσεχία, οπότε οι άνεργοι νέοι είναι λιγότερο πιθανό να θεωρούν σημαντικό αυτό το χαρακτηριστικό σε σύγκριση με τους μη άνεργους, αλλά θετικό πρόσημο στη Δανία. Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι όταν η επίδραση της ανεργίας είναι στατιστικά σημαντική, στις περισσότερες περιπτώσεις είναι αρνητική, δηλαδή οι άνεργοι αξιολογούν λιγότερο το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό σε σχέση με τους μη άνεργους. Ακόμη, στις ερωτήσεις στις οποίες η ανεργία είναι στατιστικά σημαντική, αυτό δεν συμβαίνει για περισσότερες από τέσσερις χώρες (βλέπε, π.χ., τη σημασία της ασφάλειας στην εργασία). Επιπλέον, εμφανίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την ένταση της επίδρασης μεταξύ των χωρών. Συνοψίζοντας, μπορεί με σχετική ασφάλεια να συμπεράνει κανείς ότι, κατά

κανόνα, η κατάσταση απασχόλησης δεν επηρεάζει τις απόψεις των νέων για τα χαρακτηριστικά της εργασίας.

Αντίθετα, στη συντριπτική πλειονότητα των ερωτήσεων, η επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων για τα χαρακτηριστικά της εργασίας είναι στατιστικά σημαντική και θετική. Στις ερωτήσεις στις οποίες η γονική επίδραση είναι λιγότερο συχνά σημαντική στη διαμόρφωση των απόψεων των νέων ο αριθμός των χωρών με θετική και στατιστικά σημαντική γονική επίδραση δεν πέφτει κάτω από έξι, ενώ ο μέγιστος αριθμός χωρών φτάνει τις εννέα. Αυτό σημαίνει ότι, κατά κανόνα, οι απόψεις των νέων συμβαδίζουν με εκείνες των γονέων τους (θετικό πρόσημο), ακόμη και αν ληφθούν υπόψη πολλά ατομικά χαρακτηριστικά τους, που ενδεχομένως επηρεάζουν τις απόψεις τους. Ένα ακόμη ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι η γονική επίδραση διαφέρει ποσοτικά μεταξύ των χωρών. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του ερωτήματος σχετικά με τη σημασία μιας δουλειάς που επιτρέπει σε αυτόν που την ασκεί να βοηθά άλλους ανθρώπους, η γονική επίδραση στην Ιταλία είναι περισσότερο από τρεις φορές μεγαλύτερη συγκριτικά με τη γονική επίδραση στη Δανία (και οι δύο στατιστικά σημαντικές).

Διαβάζοντας τον πίνακα κατά χώρα (οριζόντια), μπορούμε να διακρίνουμε τη σχετική εικόνα της Ελλάδας και να αξιολογήσουμε κατά πόσο διαφέρει από τις υπόλοιπες χώρες. Αναφορικά με την επίδραση της κατάστασης απασχόλησης στις απόψεις των νέων σχετικά με τα χαρακτηριστικά της δουλειάς, η Ελλάδα δεν διαφέρει ουσιωδώς από τις υπόλοιπες χώρες, καθώς, όπως και για την πλειονότητα, δεν εντοπίζεται στατιστικά σημαντική επίδραση, παρά μόνο σε μία περίπτωση. Οι χώρες που φαίνεται να αποκλίνουν από τον άτυπο κανόνα συχνότερα από τις υπόλοιπες είναι η Ουγγαρία, στην οποία η ανεργία έχει στατιστικά σημαντική (και αρνητική) επίδραση σε πέντε από τις δέκα ερωτήσεις, και ακολουθούν με τέσσερις η Τσεχία (πάντα αρνητικό πρόσημο) και η Δανία (συνήθως αρνητικό πρόσημο). Άρα, μπορεί κανείς να συμπεράνει με σχετική ασφάλεια, ότι η επίδραση της ανεργίας δεν είναι στατιστικά σημαντική στις απόψεις των νέων για τα χαρακτηριστικά της εργασίας και η Ελλάδα δεν αποκλίνει από την πλειονότητα των υπόλοιπων χωρών του δείγματος.

Αναφορικά με τη γονική επίδραση, σε έξι από τις δέκα χώρες η γονική επίδραση είναι στατιστικά σημαντική (και θετική) σε εννέα τουλάχιστον ερωτήσεις για τα χαρακτηριστικά της εργασίας. Βεβαίως, η ένταση της επίδρασης δεν είναι ίδια σε όλες τις χώρες. Για παράδειγμα, στην ερώτηση για τη σημασία που αποδίδουν οι νέοι σε μια εργασία που τους επιτρέπει να μαθαίνουν καινούργια πράγματα, η γονική επίδραση στην Ελβετία είναι σχεδόν πενταπλάσια από εκείνη στη Δανία. Στην Ελλάδα, από την άλλη μεριά, η επίδραση δεν είναι στατιστικά σημαντική. Γενικά, η γονική επίδραση δεν φαίνεται να μπορεί να αμφισβητηθεί (10/10 ερωτήσεις) σε κάποιες χώρες, όπως η Γερμανία, το Η.Β., η Ιταλία και η Ουγγαρία. Αντίθετα, άλλες χώρες,

όπως η Ελλάδα, η Ελβετία και η Δανία, αντιπροσωπεύουν παραδείγματα χωρών στις οποίες η γονική επίδραση είναι περιορισμένη. Επομένως, μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι αναφορικά με την επίδραση των γονέων, η Ελλάδα αποτελεί εξαίρεση, καθώς είναι η χώρα στην οποία διαπιστώνεται η ασθενέστερη γονική επίδραση αποκλίνοντας από τις υπόλοιπες χώρες. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι οι υπόλοιπες χώρες είναι όμοιες μεταξύ τους, απλώς η Ελλάδα φαίνεται να αποκλίνει περισσότερο από τον μέσο όρο. Το αποτέλεσμα αυτό έρχεται να ενισχύσει την παρατήρηση ότι η γονική επίδραση στις απόψεις των νέων είναι περιορισμένη στην Ελλάδα, παρά το ότι ο ρόλος της οικογένειας στη χώρα μας θεωρείται πολύ σημαντικότερος συγκριτικά με πολλές άλλες χώρες του δείγματος.

Το επόμενο βήμα είναι η διερεύνηση της γονικής επίδρασης ανάλογα με την κατάσταση απασχόλησης των νέων με βάση τις δέκα ερωτήσεις για τα χαρακτηριστικά της εργασίας (Πίνακας 50). Η βασική διαφορά που εντοπίζεται είναι μεταξύ των μη άνεργων και των άνεργων νέων. Μόνο σε μία περίπτωση η γονική επίδραση είναι συχνότερη στους άνεργους νέους σε σύγκριση με τους μη άνεργους: στη σημασία που αποδίδεται σε μια δουλειά, η οποία επιτρέπει τη γνωριμία και τη συναναστροφή με άλλα άτομα. Σε όλες τις υπόλοιπες ερωτήσεις, η γονική επίδραση είναι συχνότερη μεταξύ των χωρών στους μη άνεργους νέους. Ωστόσο, ομοιομορφία μεταξύ των ερωτήσεων δεν υπάρχει. Για παράδειγμα, στην ερώτηση *«Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις;»* η γονική επίδραση είναι στατιστικά σημαντική στους μη άνεργους σε πέντε από τις δέκα χώρες. Αντίθετα, στην ερώτηση *«Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά που μου επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα;»* η γονική επίδραση είναι στατιστικά σημαντική σε εννέα από τις δέκα χώρες.

Το δεύτερο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό έχει να κάνει με την ένταση της οριακής επίδρασης των γονέων. Στις περισσότερες των ερωτήσεων που εξετάζονται, η γονική επίδραση είναι ισχυρότερη στους μη άνεργους. Όπως ήδη αναφέρθηκε, μια πιθανή εξήγηση είναι ότι η γονική επίδραση εξαντλείται στα παιδικά χρόνια και, επομένως, η εμπειρία της ανεργίας, η οποία συχνά συνοδεύεται από την παράταση της διαμονής στο σπίτι των γονέων, δεν εντείνει την επίδραση αυτή. Αντιθέτως, ίσως την αποδυναμώνει, καθώς το αφήγημα περί ομαλής ένταξης στον χώρο εργασίας συχνά αποδεικνύεται μη ρεαλιστικό προκαλώντας την απόκλιση των απόψεων των άνεργων νέων από τις απόψεις των γονέων τους.

Η οριζόντια ανάγνωση του πίνακα, δηλαδή κατά χώρα, φανερώνει τις σημαντικές διαφορές στη γονική επίδραση εντός των ίδιων χωρών. Για παράδειγμα, στην Αυστρία η γονική επίδραση στις απόψεις των μη άνεργων νέων είναι στατιστικά σημαντική και στις δέκα ερωτήσεις, ενώ το ίδιο ισχύει για μία μόνο ερώτηση στην περίπτωση των άνεργων νέων. Μια ακόμη

παρόμοια περίπτωση, αλλά λιγότερο ακραία, είναι και η Τσεχία (η γονική επίδραση είναι στατιστικά σημαντική σε έξι στις δέκα ερωτήσεις στους μη άνεργους νέους και σε μία στις δέκα ερωτήσεις στους άνεργους νέους). Από την άλλη, δεν λείπουν οι περιπτώσεις χωρών, στις οποίες η γονική επίδραση εκτιμάται περίπου ανεξάρτητη από την κατάσταση απασχόλησης των νέων. Τέτοιες χώρες είναι η Γερμανία, η Ισπανία, η Ιταλία και η Ουγγαρία. Ακόμη και σε αυτές τις περιπτώσεις, πάντως, η επίδραση διαφοροποιείται μεταξύ των δύο ομάδων νέων, αν και δεν ακολουθεί κάποιο συγκεκριμένο μοτίβο.

Η περίπτωση της Ελλάδας, όπως συζητήθηκε ήδη, διαφέρει ως προς τις άλλες χώρες, καθώς η γονική επίδραση συνήθως δεν είναι στατιστικά σημαντική. Η διάκριση σε άνεργους και μη άνεργους νέους δεν αλλάζει δραστικά την εικόνα. Η γονική επίδραση δεν προκύπτει στατιστικά σημαντική σε καμία ερώτηση, κάτι που δεν συναντάται σε καμιά άλλη χώρα. Μεταξύ των μη άνεργων νέων η γονική επίδραση είναι στατιστικά σημαντική σε τέσσερις από τις δέκα ερωτήσεις, τον μικρότερο αριθμό από οποιαδήποτε άλλη χώρα. Επομένως, τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τη μικρή ως αμελητέα επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων, καθώς και τη διαφορετικότητα της Ελλάδας σε αυτό το κριτήριο, αντίθετα με ό,τι θα περίμενε κανείς, λόγω του ισχυρού ρόλου της οικογένειας στη χώρα.

7.4 Συμπεράσματα

Με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης μπορούμε τώρα να απαντήσουμε στα ερωτήματα που θέσαμε στην εισαγωγή. Αρχικά, φαίνεται ότι, κατά μέσο όρο στις χώρες που εξετάζονται, **η κατάσταση απασχόλησης των νέων δεν επηρεάζει τις απόψεις τους.** Ειδικότερα, οι απόψεις δεν διαφέρουν μεταξύ των άνεργων και των μη άνεργων νέων στην πλειονότητα των χωρών. Επιπλέον, το πρόσημο, στις λίγες περιπτώσεις που προκύπτει στατιστικά σημαντική επίδραση της ανεργίας, δεν μπορεί εκ των προτέρων να προσδιοριστεί. Αντίθετα, **η γονική επίδραση στις απόψεις των νέων είναι, κατά κανόνα, θετική και στατιστικά σημαντική**, οπότε οι απόψεις των νέων συμπλέουν με εκείνες των γονέων τους, ειδικά στην περίπτωση των μη άνεργων νέων.

Ειδικότερα **για την Ελλάδα**, βρίσκουμε ότι διαφέρει λιγότερο ή περισσότερο από τις άλλες χώρες του δείγματος. Πρώτον, **η επίδραση της ανεργίας στις απόψεις των νέων δεν είναι σχεδόν σε καμία περίπτωση στατιστικά σημαντική,** όπως ισχύει και σε άλλες χώρες, αν και κάποιες εξ αυτών διαφέρουν. Το αποτέλεσμα αυτό καταδεικνύει ότι οι νέοι αν και είναι μια ομάδα διαχρονικά ιδιαίτερα ευάλωτη στην ανεργία, δείχνει να έχει μία σχετική ομοιομορφία αναφορικά με τις απόψεις της, τουλάχιστον αυτές που σχετίζονται με την κατάσταση απασχόλησης, και τις αντιλήψεις της σχετικά με την εργασία.

Δεύτερον, **η γονική επίδραση είναι ασθενέστερη από ότι στις περισσότερες άλλες χώρες του δείγματος**, κάτι που δεν αλλάζει, όταν εξετάζεται η γονική επίδραση στους άνεργους και τους μη άνεργους νέους. Η διαφοροποιημένη γονική επίδραση εντοπίζεται σε κάποιες χώρες, επομένως είναι δύσκολο να εντοπίσει κανείς κάποιο συγκεκριμένο μοτίβο. **Αυτό που έχει σημασία είναι ότι τελικά η επίδραση της οικογένειας στην Ελλάδα δεν είναι αυτή που θα περίμενε κανείς** στο πλαίσιο του μεσογειακού κοινωνικού μοντέλου που επικρατεί στη χώρα μας στο οποίο η οικογένεια έχει δεσπόζουσα θέση, τουλάχιστον στα ζητήματα που εξετάστηκαν στην παρούσα μελέτη. Επιπλέον, το γεγονός πως τα αποτελέσματα αυτά αφορούν μια περίοδο μέσα στην κρίση χρέους της ελληνικής οικονομίας σημαίνει πως **μπορεί να σχετίζονται με μια σχετική απαξίωση των απόψεων της προηγούμενης γενιάς, οι απόψεις και οι πράξεις της οποίας συνέβαλαν στην οικονομική**

κρίση που αντιμετωπίζουν οι σημερινοί νέοι. Καθώς το δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε δανεισμό πόρων από τις επόμενες γενιές είναι λογικό να περιμένουμε από τη γενιά η οποία καλείται να πληρώσει μέρος του χρέους της γενιάς των γονέων της να αμφισβητεί τις απόψεις τους.

Ένα επιπλέον συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι αν και **καταγράφεται μία ενδο-ηλικιακή συνοχή, καθώς οι νέοι φαίνεται να συμφωνούν μεταξύ τους ανεξάρτητα με το αν είναι άνεργοι ή όχι**, εντοπίζεται μία δια-ηλικιακή απόκλιση, αφού οι απόψεις των νέων δεν προκύπτει να επηρεάζονται συστηματικά από αυτές των γονέων τους. Σε κάποιο βαθμό είναι λογικό οι αντιλήψεις της κάθε γενιάς να διαφέρουν, λιγότερο ή περισσότερο, από τις αντίστοιχες των προηγούμενων. Είναι εντούτοις σκόπιμο οι όποιες αποκλίσεις, ειδικά στον βαθμό που δημιουργούν προβλήματα επικοινωνίας και συνεργασίας, να μετριάζονται ακολουθώντας μια αμοιβαία συμβιβαστική τακτική προσέγγισης.

Αξίζει, τέλος, να αναφέρουμε ότι **οι απόψεις που διατυπώνουν οι Έλληνες γονείς είναι σχετικά πιο εμφατικές**, υπό την έννοια ότι απαντούν πιο συχνά ότι συμφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα. Εντυπωσιακό είναι, επίσης, ότι **οι Έλληνες νέοι φαίνεται να συγκλίνουν στις απόψεις τους με τους Ευρωπαίους νέους, μάλλον ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης στενότερων δεσμών μεταξύ τους, λόγω της παγκοσμιοποίησης και της εξέλιξης της τεχνολογίας, αλλά και την πραγματοποίηση σπουδών στο εξωτερικό από πολλούς νέους Έλληνες**. Τα δύο αυτά ευρήματα σε κάποιο βαθμό εξηγούν γιατί η γονική επίδραση είναι πιο ισχνή στην Ελλάδα, αφού **οι Έλληνες νέοι είναι μάλλον πιο μετριοπαθείς από τους γονείς τους, μεγαλωμένοι σε μία παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, που αλλάζει, εξελίσσεται και επικοινωνεί ταχύτατα, έχοντας αποκτήσει διαφορετικά ιδανικά και προτεραιότητες, που συμβαδίζουν με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της εποχής**.

Πίνακας 49. Οριακές επιδράσεις της κατάστασης απασχόλησης και των γονέων στις απόψεις των νέων σχετικά με τη σημασία διάφορων χαρακτηριστικών της απασχόλησης

	Ασφάλεια στην εργασία		Υψηλό εισόδημα		Βοήθεια σε άλλους		Αυτονομία		Μαθαίνω νέα πράγματα	
	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση στην άποψη των νέων από:	
Χώρα	**Ανεργία**	**Γονείς**	**Ανεργία**	**Γονείς**	**Ανεργία**	**Γονείς**	**Ανεργία**	**Γονείς**	**Ανεργία**	**Γονείς**
Αυστρία	-0,019	0,212***	-0,218	0,225***	0,197	0,146***	-0,17	0,058	-0,16	0,162***
Γερμανία	-0,44***	0,255***	-0,36***	0,254***	0,18	0,323***	0,098	0,16***	-0,155	0,249***
Δανία	0,243***	0,186***	-0,005	0,094*	-0,205*	0,108*	-0,072	0,023	-0,212**	0,099**
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,114	(παραλείφθηκε)	0,044	(παραλείφθηκε)	0,135	(παραλείφθηκε)	-0,11	(παραλείφθηκε)	0,494**
Ελλάδα	**-0,052**	**0,066**	**-0,025**	**0,074***	**0,186****	**0,176****	**-0,036**	**0,11****	**0,086**	**0,101**
Η.Β.	0,043	0,184***	0,048	0,322***	-0,053	0,338***	-0,211	0,277***	0,085	0,156***
Ισπανία	0,069	0,197***	-0,073	0,126***	-0,015	0,119***	0,03	0,082**	-0,022	0,11***
Ιταλία	-0,077	0,279***	-0,044	0,375***	-0,025	0,355***	-0,071	0,387***	-0,096	0,317***
Ουγγαρία	-0,139*	0,368***	-0,296***	0,413***	-0,267**	0,292***	-0,279***	0,405***	-0,356***	0,257***
Τσεχία	-0,341*	0,174***	-0,457**	0,049	0,266	0,163***	0,03	0,069*	-0,342**	0,147***
Ν Ελλάδα	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479
Ν Υπόλ/ες	4.150	4.150	4.148	4.148	4.142	4.142	4.151	4.151	4.150	4.150

	Ψυχαγωγικές δραστηριότητες		Δημιουργικότητα		Συναναστροφή με άλλους		Αυτοεκτίμηση		Εργασία και υποχρεώσεις	
	Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση στην άποψη των νέων από:		Επίδραση στην άποψη των νέων από:	
Χώρα	**Ανεργία**	**Γονείς**	**Ανεργία**	**Γονείς**	**Ανεργία**	**Γονείς**	**Ανεργία**	**Γονείς**	**Ανεργία**	**Γονείς**
Αυστρία	0,003	0,245***	-0,185	0,173***	-0,137	0,166***	-0,138	0,166***	-0,138	0,084*
Γερμανία	-0,089	0,184***	-0,315*	0,255***	-0,108	0,203***	-0,09	0,203***	-0,09	0,121**
Δανία	-0,194*	0,112**	-0,123	0,037	0,067	-0,001	-0,15	-0,001	-0,15	-0,014
Ελβετία	(παραλείφθηκε)	0,669**	-	-	(παραλείφθηκε)	0,336**	(παραλείφθηκε)	0,336**	(παραλείφθηκε)	0,114
Ελλάδα	**-0,06**	**0,065**	**0,092**	**0,025**	**0,07**	**0,108**	**-0,046**	**0,108**	**-0,046**	**0,098**
Η.Β.	0,22	0,186***	-0,114	0,266***	0,075	0,269***	-0,027	0,269***	-0,027	0,123***
Ισπανία	-0,084	0,109***	-0,009	0,046	-0,026	0,068**	-0,096*	0,068**	-0,096*	0,069**
Ιταλία	-0,18**	0,362***	0,027	0,422***	-0,044	0,22***	-0,002	0,22***	-0,002	0,211***
Ουγγαρία	-0,03	0,4***	-0,092	0,274***	0,064	0,347***	-0,025	0,347***	-0,025	0,353***
Τσεχία	-0,347	0,045	-0,514**	0,114***	-0,357	0,132***	-0,098	0,132***	-0,098	0,012
Ν Ελλάδα	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479
Ν Υπόλ/ες	4.148	4.148	4.130	4.130	4.142	4.142	4.149	4.142	4.149	4.149

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.

Πίνακας 50. Οριακή επίδραση των γονέων στις απόψεις των νέων κατά κατάσταση απασχόλησης σχετικά με τη σημασία διάφορων χαρακτηριστικών της απασχόλησης

	Ασφάλεια στην εργασία		Υψηλό εισόδημα		Βοηθώ άλλους		Αυτονομία		Μαθαίνω νέα πράγματα	
	Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**
Αυστρία	0,232***	-0,207	0,228***	0,181	0,146***	0,142	0,075*	-0,296	0,181***	-0,241
Γερμανία	0,226***	0,787*	0,238***	0,554***	0,301***	0,722***	0,152***	0,303	0,234***	0,525***
Δανία	0,198***	0,053	0,075	0,298*	0,115*	0,034	0,021	0,04	0,075	0,35**
Ελβετία	0,114	(παραλείφθηκε)	0,044	(παραλείφθηκε)	0,135	(παραλείφθηκε)	-0,11	(παραλείφθηκε)	0,494**	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	**0,086**	**-0,008**	**0,088***	**0,025**	**0,2****	**0,089**	**0,099***	**0,15**	**0,129***	**0,002**
Η.Β.	0,178***	0,325	0,325***	0,251*	0,329***	0,574**	0,269***	0,48	0,155***	0,177
Ισπανία	0,201***	0,179**	0,11***	0,2***	0,104**	0,187***	0,057	0,191*	0,089**	0,2**
Ιταλία	0,281***	0,266***	0,393***	0,282***	0,383***	0,217**	0,375***	0,446***	0,318***	0,316***
Ουγγαρία	0,324***	0,785***	0,406***	0,484***	0,317***	0,054	0,377***	0,677***	0,222***	0,604***
Τσεχία	0,186***	-0,143	0,044	0,186	0,165***	0,112	0,061	0,275	0,144***	0,232
Ν Ελλάδα	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479
Ν Υπόλ/ες	4.150	4.150	4.148	4.148	4.142	4.142	4.151	4.151	4.150	4.150

	Ψυχαγωγικές δραστηριότητες		Δημιουργικότητα		Συναναστροφή με άλλους		Αυτοεκτίμηση		Εργασία και υποχρεώσεις	
	Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:		Επίδραση γονέων όταν ο νέος είναι:	
Χώρα	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**	**Μη άνεργος**	**Άνεργος**
Αυστρία	0,247***	0,208	0,157***	0,176	0,164***	0,359*	0,165***	0,186	0,097**	-0,189
Γερμανία	0,164***	0,556***	0,293***	0,232**	0,235***	0,615***	0,163***	0,97***	0,086	0,788***
Δανία	0,104*	0,191	0,104*	0,367**	0,03	0,113	0,000	-0,013	-0,01	-0,057
Ελβετία	0,669**	(παραλείφθηκε)	0,638***	(παραλείφθηκε)			0,336**	(παραλείφθηκε)	0,114	(παραλείφθηκε)
Ελλάδα	**0,071**	**0,043**	**0,079**	**0,105**	**-0,024**	**0,201**	**0,13**	**0,028**	**0,096**	**0,105**
Η.Β.	0,178***	0,413	0,22***	0,509***	0,258***	0,465**	0,279***	0,012	0,143***	-0,389*
Ισπανία	0,095***	0,168***	0,059	0,063	0,000	0,248***	0,082**	0,01	0,068**	0,073
Ιταλία	0,351***	0,419***	0,402***	0,324**	0,424***	0,416***	0,231***	0,164*	0,243***	0,054
Ουγγαρία	0,39***	0,493***	0,272***	0,509***	0,238***	0,63***	0,349***	0,327***	0,342***	0,459***
Τσεχία	0,051	-0,105	0,155***	0,235	0,106**	0,327*	0,143***	-0,152	0,008	0,108
Ν Ελλάδα	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479
Ν Υπόλ/ες	4.148	4.148	4.146	4.146	4.130	4.130	4.142	4.142	4.149	4.149

Σημείωση: Τιμές σημαντικότητας: * p<0,1, ** p<0,05, *** p<0,01.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Abendschön, S., and Tausendpfund, M. (2017). Political knowledge of children and the role of sociostructural factors. *American Behavioral Scientist, 61(2), pp. 204–221.*

Abendschön, S. (2013). Children's political socialisation within the family: Value transmission and social milieu factors. In *Growing into politics, contexts and timing of political socialisation,* (ed.) Abendschön, S., pp. 33–71. Colchester: ECPR Press.

Albacete, G.G. (2014). *Young people's political participation in Western Europe: Continuity or generational change?* London: Palgrave Macmillan.

Albert, I., Trommsdorff, G., and Wisnubrata, L. (2009). Intergenerational transmission of values in different cultural contexts: A study in Germany and Indonesia. In G. Aikaterini & K. Mylonas (ed.), *Quod Erat Demonstrandum: From Herodotus' ethnographic journeys to cross-cultural research: Proceedings from the 18th International Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology.*

Allen, T.D. (2001). Family-supportive work environments: The role of organizational perceptions. Journal of Vocational Behavior, 58(3), pp. 414-435.

Andrews, D., Deutscher, N., Hambur J., and Hansell, D. (2020). The scary effects of downturns on young workers. *VoxEU* October 2020. Διαθέσιμο στο: https://voxeu.org/article/scarring-effects-downturns-young-workers

Arulampalam, W., Booth, A.L. and Taylor, M.P. (2000). Unemployment persistence. *Oxford Economic Papers*, 52(1), pp. 24–50.

Baltes, B., Briggs, T., Huff, J. and Wright, J. (1999). Flexible and compressed workweek schedules: A meta-analysis of their effects on work-related criteria. *Journal of Applied Psychology, 84(4), pp. 496-513.*

Bastagli, F., Coady, D., and Gupta, S. (2012). Fiscal Policy and Income Inequality, *IMF Discussion Note*, SDN/12/08.

Bianchi, M. (2012) Financial Development, Entrepreneurship, and Job Satisfaction. *The Review of Economics and Statistics, 94(1), pp. 273-286.*

Binder, M. and Coad, A. (2014). Heterogeneity in the Relationship between Unemployment and Subjective Well-Being: A Quantile Approach. Levy Economics Institute, *Working Paper No.808.*

Boxman, A.W., De Graaf, P.M. and Hendrik F.D. (1991). The impact of social and human capital on the income attainment of Dutch managers. *Social Networks,* 13(1), pp. 51-73.

Bradley, L., Mok, K., Townsend, K., and Brown, K.A. (2008). *What employees do with their extra free time when work-life balance is improved through a change in roster?* In: Proceedings of the Australian and New Zealand Academy of Management (ANZAM) 22nd Annual Conference: Managing the Pacific century, Auckland, New Zealand, 2-5 December, Promaco Conventions Pty. Ltd., Bateman WA. ISBN: 1863081496.

Chow, A., Krahn, J.H. and Galambos, L.N. (2014). Developmental Trajectories of Work Values and Job Entitlement Beliefs in the Transition to Adulthood. *Developmental Psychology,* 50(4), pp. 1102–1115.

Cemalcilar, Z., Jensen, C., and Tosun, J. (2019). Gendered intergenerational transmission of work values: A country comparison. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science,* 682(1), pp. 125-138.

Emmenegger, P., Marx, P. and Schraff, D. (2017). Off to a bad start: Unemployment and political interest during early adulthood. *Journal of Politics* 79(1), pp. 315–328.

Fried, M. (1998). *Taking time: Parental leave policy and corporate culture. Philadelphia,* PA: Temple University Press.

Frone, M. R., Yardley, J. K. and Markel, K. S. (1997). Developing and testing an integrative model of the work-family interface. *Journal of Vocational Behavior,* 50(2), pp. 145-167.

Gratton, L. and Scott, A. (2018) *Ο Γρίφος των 100 Χρόνων. Ζωή, εργασία και εκπαίδευση στην εποχή της μακροβιότητας*. Εκδόσεις διαΝΕΟσις.

Greenhaus, J. and Parasuraman, S. (1994). Work-family conflict, social support and wellbeing. In Women in management: *Current research issues,* (ed.) Davidson, M. and Burke, R. London: Paul Chapman.

Gregg, P. (2001). The Impact of Youth Unemployment on Adult Unemployment in the NCDS. Economic Journal, 111(475), pp. F626-53.

Grusec, J. E., and Davidov, M. (2007). Socialization in the Family: The Roles of Parents. In *Handbook of socialization: Theory and research,* (ed.) Grusec, J. E. and Hastings, P.D., p. 284–308. The Guilford Press.

Haslam, S. A. (2001). *Psychology in Organizations: The Social Identity Approach*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Hitlin, S. (2006). Parental Influences on Children's Values and Aspirations: Bridging Two Theories of Social Class and Socialization. *Sociological Perspectives,* 49(1), pp. 25-46.

Kalleberg, L.A. and Marsden, V.P. (2019). Work Values in the United States: Age, Period, and Generational Differences. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science,* 682(1), pp. 43-59.

Kandler, C., Gottschling, J. and Spinath, F.M. (2016). Genetic and Environmental Parent–Child Transmission of Value Orientations: An Extended Twin Family Study. *Child Development,* 87(1), pp. 270–284.

Karamessini, M. (2007). *The Southern European Social Model: Changes and Continuities in Recent Decades.* International Institute for Labour Studies, Geneva.

Kathawala, Y., Moore, K.J. and Elmuti, D. (1990). Preference between salary or job security Increase", *International Journal of Manpower,* 11 (7), pp. 25-31.

Konrad, A. and Mangel, R. (2000). The impact of work-life programs on firm productivity. *Strategic Management Journal,* 21(12), pp. 1225-1237.

Lindbeck, A. and D. J. Snower. (1988) Job security, work incentives and unemployment. *The Scandinavian Journal of Economics,* 90(4), pp. 453-474.

Melo, D.F., and Stockemer, D. (2014). Age and political participation in Germany, France and the UK: A comparative analysis. *Comparative European Politics,* 12(1), pp. 33–53.

Min, J., Silverstein, M., and Lendon, P.J. (2012). Intergenerational transmission of values over the family life course. *Advances in Life Course Research,* 17(3), pp. 112-120.

Neundorf, A., Smets, K., and García-Albacete, G.M. (2013). Homemade citizens: The development of political interest during adolescence and young adulthood. *Acta Politica* 48(1), pp. 92–116.

Oreopoulos, P, T von Wachter, and A Heisz (2012). The Short- and Long-Term Career Effects of Graduating in a Recession. *American Economic Journal: Applied Economics* 4(1): 1-29.

Perry-Smith, J. and Blum, T. (2000). Work-family human resource bundles and perceived organizational performance. *Academy of Management Journal,* 43(6), pp. 1107-1117.

Schuck, B. and Shore, J. (2019). How intergenerational mobility shapes attitudes toward work and welfare. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 682(1), pp. 139–154.

Schwartz, H.S. (2014). National Culture as Value Orientations: Consequences of Value Differences and Cultural Distance. In *Handbook of the Economics of Art and Culture,* Vol. 2, pp. 547-586.

Shalley, C.E., Zhou, J., and Oldham, G.R. (2004). The Effects of Personal and Contextual Characteristics on Creativity: Where Should We Go from Here? *Journal of Management,* 30(6), pp. 933-958.

Sümer, N., Pauknerová, D., Vancea, M. and Manuoğlu, E. (2019). Intergenerational Transmission of Work Values in Czech Republic, Spain, and Turkey: Parent-Child Similarity and the Moderating Role of Parenting Behaviors. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 682(1), pp. 86-105.*

Thiede T. L. and Ganster, D. C. (1995). Impact of family-supportive work variables on work. *Journal of Applied Psychology,* 80(1), pp. 6-15.

Tosun, J. et al. (2018). Perceived economic self-sufficiency: a country- and generation-comparative approach. *European Political Science,* 18(3), pp. 510-531.

Tosun, J., Pauknerová, D. and Kittel, B. (2021). *Intergenerational Transmission and Economic Self-Sufficiency.* Palgrave MacMillan. (https://doi.org/10.1007/978-3-030-17498-9)

Trommsdorff, G. (2016). The Influence of Socio-economic Change and Culture on Intergenerational Relations. In *Youth in education: The necessity of valuing ethnocultural diversity,* (ed.) Timmerman, C., Clycq, N., Mc Andrew, M., Balde, A., Braeckmans, L., Mels, S. Publisher: Routledge.

Trommsdorff, G. (2009). Intergenerational relations and cultural transmission. In *Cultural transmission,* (ed.) Schönpflug, U., pp. 126–160. New York: Cambridge University Press.

Zhou, J., and Shalley, C. E. (2011). Deepening our understanding of creativity in the workplace: A review of different approaches to creativity research. In S. Zedeck (ed.), *APA handbook of industrial and organizational psychology, Vol. 1. Building and developing the organization* (pp. 275–302). American Psychological Association. (http://dx.doi.org/10.1037/12169-009)

Wooldridge, J. M. (2002). *Econometric analysis of cross section and panel data. Cambridge*, Mass: MIT Press.

διαΝΕΟσις (2017). *Πολιτισμικοί Παράγοντες της Οικονομικής Αυτάρκειας και Επιχειρηματικότητας. Νέοι ηλικίας 18-35, χρήστες διαδικτύου. Ποσοτική διαδικτυακή έρευνα - Έκθεση αποτελεσμάτων* Οκτώβριος 2016, Εκδόσεις διαΝΕΟσις.

διαΝέοσις (2022). *Τι πιστεύουν οι Έλληνες*. Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/research/ti-pistevoyn-oi-ellines-2022/

Κανελλόπουλος, Κ.Ν., Μητράκος, Θ., Τσακλόγλου, Π. και Χολέζας, Ι. (2013). Οι επιπτώσεις της τρέχουσας κρίσης στις ιδιωτικές αποδόσεις της εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Τράπεζα της Ελλάδος, *Οικονομικό Δελτίο 38*, σελ. 35-68.

Καρυώτης, Γ., Λαμπρινάκου, Χ., Μακρόπουλος, Ι., Τσαγκρώνη, Β., Ρόρη, Λ., Σκλεπάρης, Δ., Τσαρούχας, Δ. (2022). Νεολαία και Ευρωπαϊκή Ένωση: Στάσεις, προσδιοριστικοί παράγοντες και διαγενεακές δυναμικές. Έκθεση διαΝΕΟσις. Διαθέσιμη στο: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2022/04/essay_neoi_29-4-2022-1.pdf

Κολιαστάσης, Π. (2022). *Τι πιστεύουν οι νέοι*. διαΝΕΟσις. Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2022/05/Koliastasis_essay_neoi_final_040522.pdf

Λυμπεράκη, Α., Παπαδούδης, Γ. και Τήνιος, Πλ. (2009). Οικογενειακή συνοχή και κοινωνικοοικονομική κατάσταση. Μια πρώτη διερεύνηση. Στο *Ζωή 50+ Υγεία, γήρανση και σύνταξη στην Ελλάδα και στην Ευρώπη,* επιμ. Α. Λυμπεράκη, Πλ. Τήνιος, Τ. Φιλαλήθης, Εκδόσεις Κριτική.

Ματσαγγάνης, Μ., Πάρμα, Α. και Καρακίτσιος, Α. (2018). *Όψεις Κοινωνικής Κινητικότητας στην Ελλάδα της Κρίσης*. διαΝΕΟσις. Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/11/social_mobility_report_final_161118.pdf

Παπαχριστόπουλος, Κ. (2013). *Αυτονομία και παρακίνηση στο χώρο της εργασίας: Ο ρόλος τους στην ευημερία, την απόδοση των εργαζομένων και την καινοτομία*. Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Ψυχολογίας.

Χριστοφόρου, Α., Μακαντάση, Φ., Πιερρακάκης, Κ. και Τσακλόγλου, Π., (2018). *Διαγενεακή Μεταβίβαση Πόρων και Αξιών σε Περιόδους Κρίσης: Μεταβολές στην Απασχόληση και Εκπαίδευση των Νέων στην Ελλάδα*. διαΝΕΟσις. Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/01/youth_unemployment_greece_150118.pdf

Παράρτημα (αποτελέσματα εκτιμήσεων)

Πίνακας Α1. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων

	(1)	(2)	(3)
	Κυβερνητική πολιτική και εισοδηματικές ανισότητες	**Κοινωνική δικαιοσύνη και επίπεδο διαβίωσης**	**Αμοιβές, ένταση προσπάθειας και ταλέντα**
Άνεργοι	0,399	-0,262	0,268
	(0,87)	(-0,49)	(0,58)
Γονείς	0,194***	0,146***	0,154**
	(4,16)	(2,84)	(2,39)
Άνεργοι # Γονείς	-0,0999	0,0751	-0,0378
	(-1,03)	(0,65)	(-0,37)
Γυναίκα	0,0792	0,195*	-0,101
	(0,83)	(1,88)	(-1,16)
Ηλικία	0,0186	0,00647	0,0164*
	(1,4)	(0,49)	(1,66)
Εκπαίδευση			
Προχ. επαγγελματική	-0,114	-0,203	0,107
	(-0,56)	(-1,13)	(0,75)
Τριτοβάθμια	-0,109	-0,121	0,101
	(-0,89)	(-0,9)	(0,87)
MSc/PhD	-0,293*	-0,342**	0,122
	(-1,79)	(-1,99)	(0,79)
Παντρεμένος	0,146	0,086	-0,11
	(1,02)	(0,64)	(-0,76)
Φροντίζει άλλους	-0,141	-0,0595	-0,0954
	(-1,07)	(-0,49)	(-0,81)
Αριθμός παιδιών	0,0347	-0,0398	0,154*
	(0,35)	(-0,44)	(1,72)
Μετανάστης	0,0445	-0,158	-0,231
	(0,2)	(-0,55)	(-0,91)
Πόσο συχνά η σωματική σας υγεία περιορίζει την καθημερινή σας δραστηριότητα			
Μερικές φορές	-0,144	-0,169	-0,135
	(-1,33)	(-1,52)	(-1,33)
Αρκετές φορές	-0,0042	-0,104	-0,0851
	(-0,03)	(-0,81)	(-0,74)
Πάντα	0,0336	0,14	-0,753***

	(0,17)	(0,76)	(-3,27)
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την οικονομική σας κατάσταση			
Αρκετά δυσαρεστημένος	-0,167	-0,0919	0,0468
	(-1,52)	(-0,81)	(0,42)
Αρκετά ικανοποιημένος	-0,23*	-0,106	0,0736
	(-1,76)	(-0,79)	(0,56)
Πολύ ικανοποιημένος	-0,266	-0,386	0,684**
	(-0,52)	(-1,13)	(2,28)
Λαμβάνει οικονομική ενίσχυση από γονείς/συγγενείς	0,109	-0,0985	0,17*
	(0,95)	(-0,86)	(1,71)
Διαμένει με γονείς	0,00695	-0,0589	-0,0469
	(0,07)	(-0,54)	(-0,5)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να πληρώσει τους λογαριασμούς της			
Μερικές φορές	0,37	0,691	-0,383
	(0,58)	(0,68)	(-0,89)
Αρκετές φορές	0,241	0,436	0,0217
	(0,39)	(0,44)	(0,06)
Πάντα	0,277	0,441	-0,0913
	(0,44)	(0,44)	(-0,25)
Δεν γνωρίζω	-2,259***	1,32	-1,484**
	(-2,59)	(1,17)	(-2,55)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να δαπανήσει χρήματα για μη απαραίτητα αγαθά			
Μερικές φορές	0,269	0,447**	0,0449
	(1,27)	(1,99)	(0,21)
Αρκετές φορές	0,203	0,353	0,163
	(0,9)	(1,44)	(0,7)
Πάντα	0,309	0,361	0,11
	(1,28)	(1,39)	(0,44)
Δεν γνωρίζω	1,802***	0	1,079***
	(5,01)	(,)	(3,31)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να ζήσει σε αξιοπρεπή στέγαση			
Μερικές φορές	-0,299	-0,91	0,0118
	(-0,47)	(-0,9)	(0,03)
Αρκετές φορές	-0,762	-1,468	-0,395
	(-1,24)	(-1,48)	(-1,1)
Πάντα	-0,734	-1,382	-0,00192
	(-1,18)	(-1,39)	(-0,01)
Δεν γνωρίζω	-1,552	-1,016	-0,344
	(-1,28)	(-0,95)	(-0,38)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να αποταμιεύσει			
Μερικές φορές	-0,199	-0,0539	-0,067
	(-1,5)	(-0,33)	(-0,45)
Αρκετές φορές	-0,264	-0,029	-0,408**
	(-1,58)	(-0,15)	(-2,33)
Πάντα	-0,223	-0,0487	-0,0841
	(-1,34)	(-0,25)	(-0,45)
Δεν γνωρίζω	-0,288	-0,0666	0,00329

	(-0,6)	(-0,15)	(0,01)
Σταθερός όρος	3,383***	3,988***	3,172***
	(6,93)	(7,76)	(5,18)
R^2	0,106	0,0932	0,143
Akaike info criterion	1.375,9	1.436	1.324,4
Bayesian info criterion	1.522,3	1.582,8	1.471,1
Log-likelihood	-652,9	-683	-627,2
Αριθμός παρατηρήσεων	485	489	489

Σημείωση: t στατιστικές στην παρένθεση.
Τιμές σημαντικότητας: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01.

Πίνακας Α2. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων (Ελλάδα)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	Ανάπτυξη ταλέντων στην εργασία	**Εξευτελιστικό να παίρνεις χρήματα χωρίς εργασία**	**Υψηλές παροχές κοινωνικής προστασίας αντικίνητρο να εργαστείς**	**Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία**	**Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη**	**Ένα ελάχιστο εισόδημα είναι καθολικό δικαίωμα**	**Άνδρας στη δουλειά, γυναίκα στο σπίτι**
Άνεργοι	-0,578	-0,325	0,114	0,247	0,389	-0,0281	-0,0366
	(-1,52)	(-0,99)	(0,52)	(0,58)	(1,27)	(-0,09)	(-0,19)
Γονείς	0,0412	-0,0169	0,0332	0,138***	0,104**	0,0607	0,0879**
	(0,85)	(-0,4)	(0,82)	(3)	(2,38)	(1,34)	(2,15)
Άνεργοι # Γονείς	0,213**	0,0867	-0,0416	-0,0831	-0,0914	0,0891	0,123
	(2,04)	(0,89)	(-0,47)	(-0,72)	(-1)	(0,98)	(1,03)
Γυναίκα	0,0656	-0,23**	-0,11	0,0136	0,11	0,0759	-0,411***
	(0,9)	(-2,53)	(-1,14)	(0,17)	(1,19)	(0,89)	(-5,19)
Ηλικία	-0,00421	-0,0189	0,0176	-0,0146	-0,00543	0,0316***	0,0108
	(-0,44)	(-1,53)	(1,42)	(-1,39)	(-0,46)	(2,77)	(1,02)
Εκπαίδευση							
Προχ. επαγγελματική	0,243*	0,171	0,332*	0,248*	-0,124	-0,0826	-0,155
	(1,79)	(1,04)	(1,78)	(1,79)	(-0,71)	(-0,51)	(-1,09)
Τριτοβάθμια	0,156	0,134	-0,0856	0,173*	-0,0425	-0,255**	-0,0444
	(1,55)	(1,14)	(-0,74)	(1,7)	(-0,36)	(-2,42)	(-0,39)
MSc/PhD	0,083	0,145	-0,168	0,0804	-0,152	-0,11	-0,235*
	(0,65)	(1)	(-1,16)	(0,58)	(-0,99)	(-0,84)	(-1,71)
Παντρεμένος	-0,0689	-0,0404	-0,189	0,0191	-0,122	0,111	0,182
	(-0,68)	(-0,32)	(-1,41)	(0,15)	(-0,95)	(0,93)	(1,6)
Φροντίζει άλλους	0,113	0,193	-0,0665	0,131	0,327***	-0,117	0,16
	(1,19)	(1,62)	(-0,53)	(1,17)	(2,88)	(-1,15)	(1,54)
Αριθμός παιδιών	0,0282	0,047	0,0786	0,0699	0,0424	0,0378	-0,0162
	(0,38)	(0,54)	(0,89)	(0,96)	(0,53)	(0,47)	(-0,22)
Μετανάστης	-0,43**	-0,0418	0,0885	0,206	-0,00844	-0,0977	-0,0718
	(-2,05)	(-0,17)	(0,36)	(1,17)	(-0,04)	(-0,43)	(-0,38)

Πόσο συχνά η σωματική σας υγεία περιορίζει την καθημερινή σας δραστηριότητα							
Μερικές φορές	-0,207**	0,187*	0,108	-0,044	-0,0358	0,0566	0,167**
	(-2,5)	(1,81)	(1,07)	(-0,51)	(-0,36)	(0,61)	(2,14)
Αρκετές φορές	-0,164*	0,0993	0,379***	0,0299	0,07	0,107	0,711***
	(-1,66)	(0,8)	(2,83)	(0,28)	(0,58)	(0,97)	(5,6)
Πάντα	-0,0803	0,0848	0,367	0,0459	0,187	0,213	0,687***
	(-0,6)	(0,43)	(1,63)	(0,31)	(0,91)	(1,03)	(3,05)
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την οικονομική σας κατάσταση							
Μάλλον δυσαρεστημένος	-0,0672	0,0523	0,34***	0,315***	0,161	-0,0974	0,209**
	(-0,73)	(0,46)	(2,9)	(3,21)	(1,48)	(-1)	(2,05)
Μάλλον ικανοποιημένος	0,0223	0,203	0,414***	0,418***	0,143	-0,103	0,249**
	(0,21)	(1,52)	(3,09)	(3,67)	(1,19)	(-0,85)	(2,11)
Πολύ ικανοποιημένος	0,216	0,716*	0,985***	0,282	0,219	-0,594*	-0,0929
	(0,84)	(1,95)	(2,93)	(0,95)	(0,73)	(-1,7)	(-0,26)
Λαμβάνει οικονομική ενίσχυση από γονείς/ συγγενείς	0,0281	0,0699	-0,216**	0,206**	-0,0414	0,111	-0,0869
	(0,34)	(0,65)	(-2,02)	(2,41)	(-0,41)	(1,11)	(-0,94)
Διαμένει με γονείς	0,0794	0,0756	0,231**	0,186**	0,265***	0,0556	0,0204
	(1,05)	(0,78)	(2,26)	(2,35)	(2,81)	(0,63)	(0,25)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να πληρώσει τους λογαριασμούς της							
Μερικές φορές	0,386	-0,247	0,266	1,286***	0,383	-0,249	-0,144
	(0,68)	(-0,66)	(0,41)	(2,61)	(0,99)	(-0,83)	(-0,19)
Αρκετές φορές	0,333	0,000494	0,133	1,198***	0,689**	-0,196	-0,195
	(0,62)	(0)	(0,22)	(2,59)	(2,37)	(-1,03)	(-0,27)
Πάντα	0,151	0,0295	-0,0121	1,145**	0,626**	-0,19	-0,192
	(0,28)	(0,1)	(-0,02)	(2,42)	(2,01)	(-0,88)	(-0,27)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να δαπανήσει χρήματα για μη απαραίτητα αγαθά							
Μερικές φορές	0,117	-0,0857	0,156	-0,266	-0,305*	0,348*	-0,042
	(0,84)	(-0,4)	(0,67)	(-1,55)	(-1,65)	(1,92)	(-0,24)
Αρκετές φορές	0,156	-0,353	0,13	-0,283	-0,245	0,482**	0,115
	(0,99)	(-1,56)	(0,55)	(-1,57)	(-1,26)	(2,46)	(0,61)
Πάντα	0,285*	-0,12	-0,0127	-0,049	-0,166	0,397*	0,122
	(1,7)	(-0,49)	(-0,05)	(-0,24)	(-0,77)	(1,93)	(0,62)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να ζήσει σε αξιοπρεπή στέγαση							
Μερικές φορές	-0,162	1,152***	-0,152	-0,506	0,00319	-0,272	-0,252
	(-0,29)	(3,2)	(-0,24)	(-1,02)	(0,01)	(-1,12)	(-0,34)
Αρκετές φορές	0,0172	1,216***	-0,338	-0,0496	-0,236	-0,542***	-0,428
	(0,03)	(4,65)	(-0,57)	(-0,11)	(-0,81)	(-2,81)	(-0,59)
Πάντα	0,0185	1,001***	-0,255	-0,219	-0,31	-0,449**	-0,616
	(0,03)	(3,66)	(-0,42)	(-0,47)	(-0,99)	(-2,23)	(-0,84)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να αποταμιεύσει							
Μερικές φορές	0,141	0,0566	0,155	0,00926	0,124	-0,161	0,0581
	(1,2)	(0,34)	(0,96)	(0,07)	(0,78)	(-1,21)	(0,47)
Αρκετές φορές	-0,0269	0,0321	0,181	0,141	0,0443	-0,21	0,083
	(-0,19)	(0,17)	(0,99)	(0,88)	(0,24)	(-1,33)	(0,54)

Πάντα	-0,175	-0,0596	0,141	-0,0509	0,15	-0,373**	0,0248
	(-1,14)	(-0,29)	(0,74)	(-0,3)	(0,74)	(-2,26)	(0,15)
Σταθερός όρος	2,678***	1,967***	1,427***	1,553***	1,837***	2,363***	1,678***
	(4,9)	(3,66)	(2,93)	(3,59)	(2,85)	(6,01)	(2,82)
R^2	0,114	0,0886	0,130	0,141	0,0972	0,127	0,282
Akaike info criterion	1.097,8	1.326,6	1.352,3	1.173,5	1.287,2	1.224,3	1.165,8
Bayesian info criterion	1.235,5	1.464,3	1.490	1.311,2	1.424,9	1.361,9	1.303,4
Log-likelihood	-515,9	-630,3	-643,2	-553,8	-610,6	-579,1	-549,9
Παρατηρήσεις	479	479	479	479	479	479	479

Σημείωση: t στατιστικές στην παρένθεση.
Τιμές σημαντικότητας: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01.

Πίνακας Α3. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων (Υπόλοιπες χώρες)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	Ανάπτυξη ταλέντων στην εργασία	Εξευτελιστικό να παίρνεις χρήματα χωρίς εργασία	Υψηλές παροχές κοινωνικής προστασίας αντικίνητρο να εργαστείς	Η εργασία είναι καθήκον απέναντι στην κοινωνία	Η εργασία πρέπει να έρχεται πάντα πρώτη	Ένα ελάχιστο εισόδημα είναι δικαίωμα	Άνδρας στη δουλειά γυναίκα στο σπίτι
Άνεργοι	0,303	-0,114	0,28	-0,253	-0,266	1,552***	0,106
	(0,24)	(-0,25)	(0,43)	(-0,36)	(-0,62)	(2,84)	(0,4)
Γονείς	0,250***	0,131**	0,292***	0,228***	0,306***	0,466***	0,127***
	(4,89)	(2,57)	(5,58)	(3,84)	(7,89)	(10,6)	(3,4)
Άνεργοι # Γονείς	-0,0459	0,168	-0,12	0,0979	0,123	-0,512***	-0,081
	(-0,13)	(0,88)	(-0,51)	(0,44)	(0,71)	(-2,66)	(-0,58)
Τσεχία	0,075	0,386**	1,232***	0,143	0,534***	0,639***	0,453***
	(0,33)	(2,04)	(5,27)	(0,58)	(3,26)	(4,07)	(3,33)
Δανία	0,0875	0,261	0,0188	1,202***	0,377*	0,935***	-0,239*
	(0,35)	(1,28)	(0,08)	(4,1)	(1,9)	(4,82)	(-1,85)
Γερμανία	0,21	-0,264	0,278	0,364	0,141	0,325*	-0,0931
	(0,89)	(-1,35)	(1,17)	(1,41)	(0,88)	(1,87)	(-0,77)
Ουγγαρία	-0,138	-0,252	0,125	-0,313	0,0561	0,689***	0,201
	(-0,53)	(-1,34)	(0,55)	(-1,1)	(0,32)	(3,6)	(1,34)
Ιταλία	-0,119	-0,225	-0,271	-0,145	-0,122	-0,219	-0,167
	(-0,5)	(-1,07)	(-1,15)	(-0,57)	(-0,66)	(-1,16)	(-1,24)
Ισπανία	0,354	0,184	0,418**	0,518**	0,336**	0,87***	-0,00953
	(1,61)	(1,1)	(2,13)	(2,20)	(2,34)	(4,94)	(-0,09)
Ελβετία	-1,774	-0,363	-2,389***	-0,52	0,267	1,156*	-0,168
	(-1,47)	(-0,64)	(-4,2)	(-1,04)	(0,49)	(1,73)	(-0,49)
Η.Β.	-0,259	-0,151	-0,489*	-0,389	0,00638	0,242	-0,228*
	(-1,07)	(-0,78)	(-1,95)	(-1,54)	(0,04)	(1,34)	(-1,84)
Άνεργοι # Τσεχία	-0,849	0,585	-0,167	0,816	-0,239	-0,77	-0,214
	(-0,6)	(0,81)	(-0,18)	(0,95)	(-0,34)	(-1,03)	(-0,45)
Άνεργοι # Δανία	0,345	-0,0126	-0,284	-0,447	-0,162	-1,892**	0,195
	(0,26)	(-0,02)	(-0,37)	(-0,47)	(-0,22)	(-2,2)	(0,49)

Άνεργοι # Γερμανία	-1,704	0,127	-1,341*	-1,112	-1,036	-1,431*	0,267
	(-1,26)	(0,17)	(-1,72)	(-1,03)	(-1,22)	(-1,80)	(0,49)
Άνεργοι # Ουγγαρία	0,156	-0,562	-1,12	-0,779	0,245	-2,337***	0,127
	(0,11)	(-1,01)	(-1,45)	(-0,9)	(0,39)	(-3,06)	(0,25)
Άνεργοι # Ιταλία	0,569	-0,292	-0,301	0,359	0,905*	-0,77	-0,25
	(0,43)	(-0,51)	(-0,42)	(0,42)	(1,73)	(-1,21)	(-0,78)
Άνεργοι # Ισπανία	-0,329	0,116	-0,396	0,393	0,622	-1,909***	0,0249
	(-0,25)	(0,23)	(-0,58)	(0,50)	(1,29)	(-3,09)	(0,09)
Άνεργοι # Ελβετία	0	0	0	0	0	0	0
	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)
Άνεργοι # Η.Β.	0,299	-0,679	-0,664	-1,6	0,392	-1,263	-0,0206
	(0,2)	(-0,8)	(-0,7)	(-1,44)	(0,38)	(-1,24)	(-0,04)
Τσεχία # Γονείς	-0,161**	-0,0116	-0,189***	-0,0978	-0,282***	-0,373***	0,0441
	(-2,33)	(-0,17)	(-2,7)	(-1,28)	(-4,7)	(-5,86)	(0,75)
Δανία # Γονείς	-0,0842	0,00274	-0,0191	-0,248***	-0,098	-0,34***	0,0742
	(-1,07)	(0,03)	(-0,26)	(-2,78)	(-1,4)	(-4,77)	(0,79)
Γερμανία # Γονείς	-0,0554	0,194***	-0,0187	-0,0107	0,0301	-0,103	0,215***
	(-0,79)	(2,7)	(-0,25)	(-0,14)	(0,51)	(-1,61)	(3,72)
Ουγγαρία # Γονείς	0,0855	0,167**	-0,0131	0,197**	0,0557	-0,157**	0,226***
	(1,13)	(2,3)	(-0,18)	(2,36)	(0,92)	(-2,4)	(3,8)
Ιταλία # Γονείς	0,0905	0,247***	0,163**	0,153**	0,188***	0,154**	0,277***
	(1,27)	(3,3)	(2,14)	(1,98)	(3,02)	(2,45)	(5,01)
Ισπανία # Γονείς	-0,158**	-0,0327	-0,144**	-0,103	-0,155***	-0,233***	-0,041
	(-2,48)	(-0,53)	(-2,31)	(-1,46)	(-3,06)	(-3,97)	(-0,74)
Ελβετία # Γονείς	0,527	0,0357	0,75***	0,194	-0,117	-0,369	-0,0968
	(1,53)	(0,18)	(4,58)	(1,29)	(-0,52)	(-1,47)	(-0,52)
Η.Β. # Γονείς	0,0534	0,21***	0,227***	0,164**	0,0747	-0,0554	0,199***
	(0,73)	(3)	(3,01)	(2,1)	(1,25)	(-0,8)	(3,51)
Άνεργοι # Τσεχία # Γονείς	0,27	-0,465	0,035	-0,355	0,123	0,192	0,206
	(0,66)	(-1,59)	(0,11)	(-1,21)	(0,46)	(0,7)	(1,07)
Άνεργοι # Δανία # Γονείς	-0,246	-0,116	-0,0346	0,0233	-0,0373	0,691**	-0,162
	(-0,62)	(-0,43)	(-0,13)	(0,08)	(-0,14)	(2,32)	(-0,57)
Άνεργοι # Γερμανία # Γονείς	0,421	-0,153	0,444	0,211	0,237	0,51*	-0,0588
	(1,12)	(-0,53)	(1,57)	(0,64)	(0,78)	(1,89)	(-0,26)
Άνεργοι # Ουγγαρία # Γονείς	-0,146	-0,031	0,279	0,195	-0,138	0,733***	0,0374
	(-0,37)	(-0,13)	(0,98)	(0,73)	(-0,61)	(3,07)	(0,19)
Άνεργοι # Ιταλία # Γονείς	-0,197	-0,0547	0,0487	-0,166	-0,256	0,292	0,0579
	(-0,53)	(-0,24)	(0,19)	(-0,64)	(-1,29)	(1,35)	(0,35)
Άνεργοι # Ισπανία # Γονείς	0,099	-0,178	0,145	-0,127	-0,186	0,649***	0,0102
	(0,27)	(-0,86)	(0,59)	(-0,53)	(-0,97)	(3,08)	(0,07)
Άνεργοι # Ελβετία # Γονείς	0	0	0	0	0	0	0
	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)
Άνεργοι # Η.Β. # Γονείς	-0,103	0,169	0,255	0,513	-0,194	0,526	-0,0663
	(-0,24)	(0,55)	(0,82)	(1,48)	(-0,46)	(1,61)	(-0,27)
Γυναίκα	-0,00637	-0,0127	-0,0917***	0,0119	-0,0428	0,0508*	-0,21***
	(-0,26)	(-0,44)	(-3,24)	(0,48)	(-1,63)	(1,85)	(-8,64)
Ηλικία	-0,00144	-0,00313	-0,0113***	-0,000107	-0,00764**	0,00574	-0,0105***

	(-0,44)	(-0,83)	(-3,04)	(-0,03)	(-2,23)	(1,62)	(-3,33)
Εκπαίδευση							
Προχ, επαγγελματική	0,0176	0,105**	0,0157	-0,026	-0,108**	-0,0564	-0,0264
	(0,41)	(2,14)	(0,33)	(-0,61)	(-2,43)	(-1,24)	(-0,71)
Τριτοβάθμια	0,0483	0,0187	-0,029	-0,0509	-0,129***	-0,0482	-0,0408
	(1,45)	(0,48)	(-0,76)	(-1,49)	(-3,7)	(-1,28)	(-1,25)
MSc/PhD	0,0536	-0,0254	-0,064	-0,0326	-0,0851**	-0,0274	-0,108***
	(1,5)	(-0,59)	(-1,5)	(-0,91)	(-2,28)	(-0,67)	(-3,26)
Παντρεμένος	-0,0169	0,059	0,0669	0,0523	0,0454	-0,0987**	0,17***
	(-0,46)	(1,34)	(1,56)	(1,36)	(1,13)	(-2,39)	(4,56)
Φροντίζει άλλους	0,0579	-0,00481	-0,0346	-0,0337	0,0612	0,0111	0,0572
	(1,55)	(-0,11)	(-0,76)	(-0,86)	(1,45)	(0,26)	(1,51)
Αριθμός παιδιών	-0,0163	-0,00815	0,0274	0,00454	-0,0449*	0,0179	0,0552**
	(-0,72)	(-0,28)	(1)	(0,18)	(-1,86)	(0,7)	(2,14)
Μετανάστης	0,0321	0,0354	-0,0677	-0,0734	0,206***	0,195***	0,208***
	(0,48)	(0,51)	(-1,02)	(-1,13)	(3,11)	(2,95)	(2,85)
Πόσο συχνά η σωματική σας υγεία περιορίζει την καθημερινή σας δραστηριότητα							
Μερικές φορές	-0,0534*	-0,0233	-0,0746**	-0,0731**	-0,0353	0,0285	0,0592**
	(-1,91)	(-0,7)	(-2,28)	(-2,56)	(-1,2)	(0,92)	(2,32)
Αρκετές φορές	-0,115**	0,114**	-0,0131	-0,103**	0,119**	0,107**	0,414***
	(-2,57)	(2,22)	(-0,26)	(-2,23)	(2,44)	(2,2)	(8,4)
Πάντα	0,084	0,277***	0,121	0,0112	0,273***	0,269***	0,583***
	(1,27)	(3,42)	(1,48)	(0,15)	(3,6)	(3,69)	(7,03)
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την οικονομική σας κατάσταση							
Μάλλον δυσαρεστημένος	-0,0895**	-0,0774	0,0431	0,032	-0,0343	-0,113**	0,0327
	(-2,06)	(-1,52)	(0,86)	(0,72)	(-0,74)	(-2,39)	(0,81)
Μάλλον ικανοποιημένος	-0,107**	-0,0457	0,093*	0,0447	-0,00743	-0,182***	0,0689*
	(-2,42)	(-0,89)	(1,84)	(0,99)	(-0,16)	(-3,78)	(1,66)
Πολύ ικανοποιημένος	-0,0796	0,0525	0,162**	0,0485	0,118*	-0,142**	0,121*
	(-1,24)	(0,67)	(2,21)	(0,73)	(1,75)	(-1,97)	(1,96)
Λαμβάνει οικονομική ενίσχυση από γονείς/συγγενείς	-0,0569**	-0,033	-0,124***	0,0213	-0,108***	0,085***	-0,108***
	(-1,97)	(-0,96)	(-3,64)	(0,72)	(-3,45)	(2,63)	(-3,84)
Διαμένει με γονείς	-0,0166	-0,00649	0,00265	0,0631**	0,0726**	-0,0355	0,0651**
	(-0,53)	(-0,18)	(0,07)	(1,99)	(2,24)	(-1,04)	(2,24)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να πληρώσει τους λογαριασμούς της							
Μερικές φορές	-0,0949*	0,0317	-0,0203	-0,0214	0,00931	-0,0189	0,00314
	(-1,86)	(0,53)	(-0,33)	(-0,41)	(0,17)	(-0,35)	(0,07)
Αρκετές φορές	-0,105*	0,0472	0,0187	-0,0482	-0,0174	0,0385	0,0835
	(-1,89)	(0,72)	(0,28)	(-0,83)	(-0,28)	(0,62)	(1,55)
Πάντα	-0,00727	0,0916	0,0703	0,00741	0,027	-0,0205	0,0812
	(-0,14)	(1,5)	(1,13)	(0,14)	(0,46)	(-0,35)	(1,48)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να δαπανήσει χρήματα για μη απαραίτητα αγαθά							
Μερικές φορές	-0,0193	0,0493	-0,0543	-0,0395	-0,0603	-0,00982	-0,0479
	(-0,39)	(0,83)	(-0,93)	(-0,76)	(-1,11)	(-0,18)	(-1)
Αρκετές φορές	-0,099*	0,0143	-0,0557	-0,0554	-0,0781	-0,0186	-0,0459
	(-1,82)	(0,22)	(-0,85)	(-0,94)	(-1,31)	(-0,3)	(-0,86)

Πάντα	-0,0777	0,0844	-0,0362	-0,0282	-0,0605	-0,0476	-0,0062
	(-1,27)	(1,15)	(-0,5)	(-0,43)	(-0,91)	(-0,69)	(-0,1)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να ζήσει σε αξιοπρεπή στέγαση							
Μερικές φορές	-0,129	-0,121	0,0879	-0,0636	-0,113	-0,0563	0,127
	(-1,43)	(-1,3)	(0,89)	(-0,72)	(-1,24)	(-0,62)	(1,37)
Αρκετές φορές	0,00132	-0,142	0,049	-0,0311	-0,118	-0,00743	0,0363
	(0,02)	(-1,61)	(0,52)	(-0,37)	(-1,34)	(-0,08)	(0,41)
Πάντα	-0,00299	-0,245***	0,0313	-0,0162	-0,22**	-0,0118	-0,0624
	(-0,03)	(-2,8)	(0,33)	(-0,19)	(-2,54)	(-0,14)	(-0,71)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να αποταμιεύσει							
Μερικές φορές	0,0602	0,069	0,0351	0,015	0,156***	-0,0298	0,077*
	(1,38)	(1,32)	(0,69)	(0,32)	(3,16)	(-0,6)	(1,78)
Αρκετές φορές	-0,0316	0,0651	0,0524	-0,0466	0,16***	-0,0113	0,124**
	(-0,63)	(1,12)	(0,92)	(-0,89)	(2,95)	(-0,2)	(2,53)
Πάντα	-0,0391	0,101	0,099	-0,00028	0,132**	-0,0643	0,108**
	(-0,72)	(1,57)	(1,57)	(-0,00)	(2,2)	(-1,03)	(2,05)
Σταθερός όρος	2,604***	2,116***	2,137***	2,172***	1,881***	1,324***	1,363***
	(11,62)	(10,78)	(9,53)	(9,26)	(10,56)	(7,18)	(7,96)
R^2	0,121	0,117	0,187	0,127	0,194	0,233	0,361
Akaike info criterion	9.638,1	10.894,1	10.784,8	9.759,9	10.142	10.476,5	9.306,4
Bayesian info criterion	10.036,8	11.292,5	11.183,1	10.158,6	10.540,7	10.875,1	9.705,1
Log-likelihood	-4.756	-5.384,1	-5.329,4	-4.816,9	-5.008	-5175,2	-4.590,2
Παρατηρήσεις	4.141	4.119	4.119	4.142	4.139	4.132	4.140

Σημείωση: t στατιστικές στην παρένθεση.
Τιμές σημαντικότητας: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01.

Πίνακας Α4. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων (Ελλάδα): Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
	Προσφέρει ασφάλεια	**Με υψηλό εισόδημα**	**Επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους**	**Επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα**	**Επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα**	**Αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγία**	**Επιτρέπει να αναπτύξω τη δημιουργικό-τητά μου**	**Επιτρέπει να γνωρίζω και να συναναστρέ-φομαι με άλλους**	**Δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτίμησης**	**Επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις**
Άνεργοι	0,316	0,202	0,605	-0,214	0,565	0,0349	-0,045	-0,735	0,464	-0,0793
	(0,67)	(0,53)	(0,96)	(-0,49)	(1,26)	(0,09)	(-0,11)	(-1,28)	(0,76)	(-0,1)
Γονείς	0,0863	0,088*	0,2**	0,0989*	0,129*	0,0714	0,0791	-0,024	0,13	0,0961
	(0,9)	(1,74)	(2,18)	(1,83)	(1,68)	(1,37)	(1,03)	(-0,31)	(1,46)	(1,28)
Άνεργοι # Γονείς	-0,0941	-0,0632	-0,111	0,0512	-0,127	-0,0282	0,0263	0,225	-0,102	0,009
	(-0,78)	(-0,61)	(-0,68)	(0,43)	(-1,06)	(-0,26)	(0,24)	(1,47)	(-0,63)	(0,04)
Γυναίκα	0,121**	0,0285	0,0648	0,0194	0,0622	-0,0385	0,075	0,0855	0,0809	-0,0306
	(2,32)	(0,51)	(0,99)	(0,29)	(1,15)	(-0,6)	(1,33)	(1,18)	(1,51)	(-0,45)
Ηλικία	0,00427	0,00866	-0,00455	0,00495	0,000325	-0,00338	-0,0052	-0,00889	-0,00322	0,00374
	(0,72)	(1,17)	(-0,51)	(0,61)	(0,05)	(-0,44)	(-0,7)	(-0,92)	(-0,49)	(0,49)
Εκπαίδευση										
Προχ. επαγγελματική	-0,00104	-0,104	-0,219	0,0118	-0,0823	0,155	-0,0421	0,141	0,0141	-0,0777

	(-0,01)	(-1,01)	(-1,53)	(0,1)	(-0,8)	(1,38)	(-0,41)	(1,07)	(0,14)	(-0,67)
Τριτοβάθμια	-0,0199	-0,0522	-0,146*	-0,141*	-0,0161	0,0322	0,0195	-0,00525	0,0753	-0,0511
	(-0,35)	(-0,66)	(-1,73)	(-1,72)	(-0,23)	(0,35)	(0,25)	(-0,05)	(1,01)	(-0,65)
MSc/PhD	-0,111	-0,121	-0,276**	-0,329***	-0,0298	-0,0604	-0,0222	-0,138	-0,0635	-0,219**
	(-1,45)	(-1,28)	(-2,5)	(-2,98)	(-0,32)	(-0,51)	(-0,21)	(-1,07)	(-0,60)	(-1,98)
Παντρεμένος	0,0419	0,0282	0,207**	0,0866	0,0525	0,118	0,161**	0,131	0,0227	0,0138
	(0,48)	(0,33)	(2,16)	(0,91)	(0,6)	(1,24)	(1,99)	(1,15)	(0,26)	(0,13)
Φροντίζει άλλους	0,0718	0,0512	0,148*	-0,038	0,0444	-0,154*	0,019	0,167*	0,0232	-0,0454
	(1,13)	(0,72)	(1,7)	(-0,44)	(0,58)	(-1,68)	(0,23)	(1,66)	(0,30)	(-0,52)
Αριθμός παιδιών	-0,0232	-0,022	-0,0644	-0,0497	0,00242	-0,0206	-0,0146	-0,141**	-0,0102	0,0279
	(-0,44)	(-0,39)	(-1,11)	(-0,75)	(0,04)	(-0,29)	(-0,27)	(-2,2)	(-0,17)	(0,41)
Μετανάστης	0,113	-0,279*	-0,06	0,0681	-0,0953	-0,0147	-0,0849	-0,473**	-0,0573	0,212
	(1,01)	(-1,93)	(-0,28)	(0,35)	(-0,62)	(-0,08)	(-0,49)	(-2,1)	(-0,46)	(1,35)
Πόσο συχνά η σωματική σας υγεία περιορίζει την καθημερινή σας δραστηριότητα										
Μερικές φορές	-0,0250	-0,0313	0,0365	0,0161	0,0227	-0,00559	-0,0247	-0,137*	-0,0145	-0,00246
	(-0,5)	(-0,52)	(0,49)	(0,22)	(0,36)	(-0,08)	(-0,41)	(-1,65)	(-0,24)	(-0,03)
Αρκετές φορές	-0,192***	-0,16**	-0,0588	0,02	-0,134*	-0,0475	-0,203**	0,0102	-0,106	-0,078
	(-2,66)	(-2,07)	(-0,68)	(0,23)	(-1,8)	(-0,54)	(-2,47)	(0,11)	(-1,45)	(-0,84)
Πάντα	-0,0462	-0,28**	0,0679	0,152	-0,0796	-0,183	-0,0307	0,0931	-0,132	-0,039
	(-0,42)	(-2,02)	(0,46)	(1)	(-0,57)	(-1,4)	(-0,25)	(0,55)	(-1,19)	(-0,27)
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την οικονομική σας κατάσταση										
Μάλλον δυσαρεστημένος	-0,11**	-0,0368	0,0313	-0,1	0,046	-0,0995	-0,0530	0,0661	-0,0329	-0,0801
	(-1,98)	(-0,53)	(0,39)	(-1,22)	(0,64)	(-1,3)	(-0,71)	(0,72)	(-0,44)	(-0,9)
Μάλλον ικανοποιημένος	-0,184**	-0,125	-0,0664	-0,141	-0,0756	-0,0831	-0,254***	-0,00798	-0,0694	-0,17
	(-2,54)	(-1,48)	(-0,65)	(-1,4)	(-0,85)	(-0,91)	(-2,74)	(-0,07)	(-0,81)	(-1,61)
Πολύ ικανοποιημένος	0,0876	0,184	-0,124	0,0483	0,18	-0,287	0,122	-0,117	-0,00872	-0,0436
	(0,62)	(1,12)	(-0,57)	(0,21)	(0,95)	(-1,26)	(0,85)	(-0,4)	(-0,05)	(-0,24)
Λαμβάνει οικονομική ενίσχυση από γονείς/συγγενείς	0,0439	0,0209	-0,044	-0,0123	0,00835	0,038	0,0313	-0,0935	-0,0212	-0,0611
	(0,84)	(0,32)	(-0,6)	(-0,16)	(0,14)	(0,47)	(0,48)	(-1,16)	(-0,35)	(-0,87)
Διαμένει με γονείς	0,0287	0,00267	-0,0474	-0,0419	0,000419	-0,0129	-0,0697	-0,0104	0,043	-0,0607
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να πληρώσει τους λογαριασμούς της										
	(0,54)	(0,05)	(-0,65)	(-0,6)	(0,01)	(-0,18)	(-1,12)	(-0,13)	(0,76)	(-0,87)
Μερικές φορές	0,183	-0,177	-0,118	0,357	-1,254***	-0,0561	-0,351	0,0488	-0,0332	-0,413
	(0,66)	(-0,51)	(-0,14)	(0,61)	(-3,22)	(-0,15)	(-0,56)	(0,05)	(-0,07)	(-1,02)
Αρκετές φορές	0,228	0,113	-0,153	0,533	-1,133***	0,111	-0,444	-0,237	0,0583	-0,147
	(0,89)	(0,34)	(-0,18)	(0,94)	(-3,14)	(0,34)	(-0,72)	(-0,24)	(0,12)	(-0,4)
Πάντα	0,334	0,202	0,0369	0,447	-1,038***	0,211	-0,349	-0,127	0,113	-0,2
	(1,29)	(0,6)	(0,04)	(0,78)	(-2,86)	(0,63)	(-0,56)	(-0,13)	(0,23)	(-0,54)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να δαπανήσει χρήματα για μη απαραίτητα αγαθά										
Μερικές φορές	-0,118	-0,161	-0,0625	-0,0283	0,0781	-0,259*	-0,0701	-0,0357	-0,00941	0,0473
	(-1,44)	(-1,38)	(-0,42)	(-0,19)	(0,51)	(-1,88)	(-0,46)	(-0,21)	(-0,07)	(0,34)
Αρκετές φορές	-0,0646	-0,00188	-0,18	-0,0416	0,0829	-0,181	-0,117	-0,0264	0,0453	-0,0396
	(-0,68)	(-0,01)	(-1,07)	(-0,28)	(0,51)	(-1,28)	(-0,7)	(-0,15)	(0,34)	(-0,26)
Πάντα	-0,145	-0,0357	-0,141	0,0805	0,193	-0,219	-0,00516	0,0418	0,113	0,064
	(-1,51)	(-0,25)	(-0,79)	(0,51)	(1,17)	(-1,46)	(-0,03)	(0,22)	(0,77)	(0,4)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να ζήσει σε αξιοπρεπή στέγαση										
Μερικές φορές	0,0791	0,113	0,0672	-0,242	1,23***	-0,0871	0,579	-0,141	0,065	0,159
	(0,27)	(0,33)	(0,08)	(-0,42)	(3,38)	(-0,24)	(0,92)	(-0,14)	(0,13)	(0,42)
Αρκετές φορές	0,008	-0,0592	0,253	-0,385	0,97***	0,00608	0,576	-0,0594	-0,0411	0,106
	(0,03)	(-0,18)	(0,30)	(-0,68)	(2,73)	(0,02)	(0,93)	(-0,06)	(-0,09)	(0,3)

Πάντα	0,139	-0,0338	0,227	-0,502	1,02***	-0,0274	0,639	0,154	0,0422	0,0587
	(0,55)	(-0,1)	(0,27)	(-0,88)	(2,85)	(-0,08)	(1,03)	(0,16)	(0,09)	(0,16)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να αποταμιεύσει										
Μερικές φορές	-0,0629	0,0618	0,0962	0,0529	0,0559	0,0662	0,122	0,128	0,0675	-0,00421
	(-0,86)	(0,68)	(0,89)	(0,51)	(0,61)	(0,61)	(1,16)	(1)	(0,68)	(-0,04)
Αρκετές φορές	-0,131	-0,221*	-0,0943	-0,0014	-0,103	-0,0354	-0,023	-0,171	-0,0801	0,113
	(-1,49)	(-1,89)	(-0,68)	(-0,01)	(-0,89)	(-0,28)	(-0,17)	(-1,15)	(-0,67)	(0,86)
Πάντα	-0,16*	-0,0544	-0,0964	0,05	-0,12	-0,0153	-0,0208	-0,127	-0,0981	-0,0295
	(-1,77)	(-0,46)	(-0,68)	(0,39)	(-1,03)	(-0,11)	(-0,15)	(-0,83)	(-0,72)	(-0,21)
Σταθερός όρος	3,116***	3,095***	2,747***	2,933***	3,021***	3,375***	3,311***	3,682***	3,081***	3,343***
	(6,77)	(8,68)	(5,03)	(6,78)	(7,3)	(8,48)	(7,5)	(7,18)	(6,97)	(7,73)
R^2	0,111	0,0956	0,104	0,0765	0,0792	0,0576	0,114	0,0898	0,0602	0,0453
Akaike info criterion	701,1	827,9	1.017,1	1.007,8	844,3	992,6	847,6	1.122,4	795,5	1.007,2
Bayesian info criterion	838,8	965,6	1.154,7	1.145,4	982	1.130,3	985,2	1.260,1	933,2	1.144,9
Log-likelihood	-317,6	-381	-475,5	-470,9	-389,1	-463,3	-390,8	-528,2	-364,8	-470,6
Παρατηρήσεις	479	479	479	479	479	479	479	479	479	479

Σημείωση: t στατιστικές στην παρένθεση.
Τιμές σημαντικότητας: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01.

Πίνακας Α5. Εκτιμήσεις των επιδράσεων της ανεργίας και των απόψεων των γονέων στις απόψεις των νέων (Υπόλοιπες χώρες): Πόσο σημαντική είναι μια δουλειά

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
	Προσφέρει ασφάλεια	**Με υψηλό εισόδημα**	**Επιτρέπει να βοηθάω τους άλλους**	**Επιτρέπει να εργάζομαι αυτόνομα**	**Επιτρέπει να μαθαίνω καινούργια πράγματα**	**Αφήνει αρκετό χρόνο για ψυχαγωγία**	**Επιτρέπει να ανα-πτύξω τη δημιουρ-γικότητά μου**	**Επιτρέπει να γνωρίζω και να συνανα-στρέφομαι με άλλους**	**Δίνει ένα αίσθημα αυτοεκτί-μησης**	**Επιτρέπει να συνδυάζω την εργασία με άλλες υποχρεώσεις**
Άνεργοι	1,581***	-0,0733	0,211	1,153	1,283	0,118	-0,179	-0,83	-0,214	0,89
	(2,65)	(-0,13)	(0,61)	(1,23)	(1,3)	(0,17)	(-0,25)	(-1,16)	(-0,22)	(1,56)
Γονείς	0,232***	0,228***	0,146***	0,075*	0,181***	0,247***	0,157***	0,164***	0,165***	0,0972**
	(4,4)	(4,99)	(2,66)	(1,76)	(4,21)	(5,31)	(3,11)	(3,08)	(2,92)	(1,96)
Άνεργοι # Γονείς	-0,439**	-0,0469	-0,00421	-0,371	-0,423	-0,0396	0,0193	0,195	0,0211	-0,287
	(-2,52)	(-0,23)	(-0,03)	(-1,4)	(-1,46)	(-0,17)	(0,09)	(0,89)	(0,07)	(-1,63)
Τσεχία	0,101	0,454**	-0,326	-0,586***	-0,0409	0,651***	-0,00837	-0,0368	-0,00713	-0,21
	(0,37)	(2,1)	(-1,42)	(-3,03)	(-0,21)	(3,26)	(-0,04)	(-0,16)	(-0,03)	(-0,96)
Δανία	-0,0525	0,0765	0,124	-0,286	0,314	0,381*	0,0388	0,625**	0,453	0,119
	(-0,18)	(0,35)	(0,45)	(-1,09)	(1,35)	(1,73)	(0,16)	(2,44)	(1,5)	(0,47)
Γερμανία	0,0845	-0,0727	-0,693***	-0,546**	-0,379*	0,153	-0,596***	-0,425*	-0,0963	-0,0738
	(0,26)	(-0,36)	(-2,85)	(-2,34)	(-1,71)	(0,74)	(-2,64)	(-1,76)	(-0,32)	(-0,28)
Ουγγαρία	-0,265	-0,37	-0,501**	-1,118***	-0,259	-0,211	-0,166	-0,133	-0,704**	-1,01***
	(-0,88)	(-1,61)	(-2,07)	(-4,59)	(-1,22)	(-0,95)	(-0,75)	(-0,52)	(-2,48)	(-4,08)
Ιταλία	-0,159	-0,563**	-0,646**	-1,295***	-0,487**	-0,128	-0,664***	-0,692***	-0,231	-0,553**
	(-0,58)	(-2,49)	(-2,54)	(-5,28)	(-2,09)	(-0,57)	(-2,76)	(-2,81)	(-0,88)	(-2,02)
Ισπανία	0,0946	0,294	0,228	-0,502**	0,281	0,8***	0,506**	0,700***	0,338	-0,0138
	(0,34)	(1,49)	(0,93)	(-2,49)	(1,3)	(4,16)	(2,29)	(3,07)	(1,35)	(-0,06)
Ελβετία	0,545	0,453	-0,15	0,355	-1,325*	-1,198	-1,579***		-0,305	-0,422
	(0,63)	(0,52)	(-0,23)	(0,37)	(-1,65)	(-1,46)	(-4,40)		(-0,6)	(-0,47)
Η.Β.	0,286	-0,431**	-0,616**	-1,032***	-0,0191	0,319	-0,296	-0,295	-0,464*	-0,333
	(1,14)	(-2,16)	(-2,46)	(-4,62)	(-0,09)	(1,42)	(-1,3)	(-1,21)	(-1,66)	(-1,35)
Άνεργοι # Τσεχία	-0,717	-0,827	0,206	-1,746	-1,905	0,00984	-0,316	-0,344	0,857	-1,281*
	(-0,97)	(-0,83)	(0,32)	(-1,58)	(-1,64)	(0,01)	(-0,33)	(-0,38)	(0,79)	(-1,78)

Άνεργοι # Δανία	-0,866	-0,531	-0,174	-1,286	-2,402**	-0,566	-0,597	0,437	0,328	-0,89
	(-1,09)	(-0,72)	(-0,29)	(-1,23)	(-2,14)	(-0,63)	(-0,61)	(0,48)	(0,27)	(-1)
Άνεργοι # Γερμανία	-4,11**	-1,283	-1,302**	-1,564	-2,38*	-1,395	0,715	-0,667	-2,719	-3,454***
	(-2,42)	(-1,52)	(-2,43)	(-1,17)	(-1,93)	(-1,48)	(0,88)	(-0,73)	(-1,6)	(-3,51)
Άνεργοι # Ουγγαρία	-3,420***	-0,484	0,368	-2,466**	-2,841***	-0,488	-0,859	-0,545	0,352	-1,316*
	(-4,46)	(-0,57)	(0,63)	(-2,36)	(-2,65)	(-0,56)	(-0,96)	(-0,62)	(0,33)	(-1,73)
Άνεργοι # Ιταλία	-1,603**	0,383	0,275	-1,445	-1,373	-0,511	0,275	0,881	0,39	-0,234
	(-2,33)	(0,56)	(0,53)	(-1,4)	(-1,29)	(-0,64)	(0,31)	(1,09)	(0,38)	(-0,34)
Άνεργοι # Ισπανία	-1,432**	-0,291	-0,505	-1,546	-1,695	-0,45	0,161	0,000465	0,447	-1,004
	(-2,06)	(-0,46)	(-1,15)	(-1,55)	(-1,64)	(-0,62)	(0,21)	(0,00)	(0,43)	(-1,62)
Άνεργοι # Ελβετία	0	0	0	0	0	0	0		0	0
	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)		(,)	(,)
Άνεργοι # Η.Β.	-2,065**	0,346	-0,991	-2,016	-1,264	-0,658	-0,803	0,092	1,195	0,865
	(-2,13)	(0,48)	(-1,06)	(-1,17)	(-1,15)	(-0,51)	(-0,89)	(0,1)	(0,99)	(0,87)
Τσεχία # Γονείς	-0,0463	-0,183***	0,0188	-0,0139	-0,0376	-0,197***	-0,00159	-0,0573	-0,0224	-0,0887
	(-0,64)	(-2,69)	(0,27)	(-0,24)	(-0,67)	(-3,06)	(-0,02)	(-0,84)	(-0,31)	(-1,40)
Δανία # Γονείς	-0,0335	-0,153**	-0,0311	-0,0538	-0,106	-0,143*	-0,0528	-0,134*	-0,165**	-0,107
	(-0,4)	(-2,04)	(-0,37)	(-0,71)	(-1,59)	(-1,94)	(-0,68)	(-1,75)	(-1,97)	(-1,47)
Γερμανία # Γονείς	-0,00553	0,0105	0,156**	0,0772	0,0529	-0,0833	0,136*	0,0716	-0,00263	-0,0116
	(-0,07)	(0,16)	(2,09)	(1,16)	(0,82)	(-1,23)	(1,95)	(0,97)	(-0,03)	(-0,16)
Ουγγαρία # Γονείς	0,0923	0,179***	0,171**	0,302***	0,0401	0,143**	0,115*	0,0741	0,183**	0,245***
	(1,18)	(2,64)	(2,41)	(4,5)	(0,65)	(2,13)	(1,74)	(0,99)	(2,39)	(3,61)
Ιταλία # Γονείς	0,0495	0,166**	0,237***	0,300***	0,136**	0,103	0,246***	0,26***	0,0658	0,146*
	(0,67)	(2,39)	(3,14)	(4,13)	(2,07)	(1,47)	(3,42)	(3,49)	(0,9)	(1,94)
Ισπανία # Γονείς	-0,0312	-0,118*	-0,0421	-0,0183	-0,0924	-0,152***	-0,0981	-0,164**	-0,0835	-0,0294
	(-0,42)	(-1,94)	(-0,6)	(-0,31)	(-1,55)	(-2,6)	(-1,52)	(-2,47)	(-1,24)	(-0,49)
Ελβετία # Γονείς	-0,118	-0,184	-0,0105	-0,185	0,312	0,422	0,482***		0,171	0,0168
	(-0,5)	(-0,61)	(-0,04)	(-0,59)	(1,26)	(1,52)	(3,55)		(1,18)	(0,07)
Η.Β. # Γονείς	-0,0539	0,0977	0,183**	0,194***	-0,0261	-0,0697	0,0635	0,0943	0,114	0,0462
	(-0,8)	(1,53)	(2,4)	(2,91)	(-0,42)	(-1)	(0,86)	(1,27)	(1,48)	(0,67)
Άνεργοι # Τσεχία # Γονείς	0,11	0,188	-0,0479	0,585*	0,512	-0,116	0,0608	0,0253	-0,316	0,386
	(0,5)	(0,56)	(-0,2)	(1,85)	(1,49)	(-0,33)	(0,21)	(0,09)	(-0,94)	(1,63)
Άνεργοι # Δανία # Γονείς	0,293	0,27	-0,0765	0,39	0,698**	0,127	0,244	-0,112	-0,0345	0,24
	(1,26)	(1,01)	(-0,36)	(1,3)	(2,12)	(0,41)	(0,83)	(-0,4)	(-0,1)	(0,89)
Άνεργοι # Γερμανία # Γονείς	0,999**	0,363	0,425**	0,521	0,713**	0,432	-0,0798	0,184	0,786*	0,989***
	(2,26)	(1,27)	(2,37)	(1,38)	(2,03)	(1,39)	(-0,32)	(0,63)	(1,71)	(3,55)
Άνεργοι # Ουγγαρία # Γονείς	0,9***	0,125	-0,259	0,672**	0,806**	0,142	0,218	0,196	-0,0422	0,403*
	(4,21)	(0,46)	(-1,32)	(2,28)	(2,5)	(0,5)	(0,81)	(0,71)	(-0,14)	(1,8)
Άνεργοι # Ιταλία # Γονείς	0,423**	-0,0643	-0,162	0,442	0,421	0,108	-0,0977	-0,203	-0,0878	0,0973
	(2,12)	(-0,27)	(-0,92)	(1,5)	(1,34)	(0,39)	(-0,35)	(-0,82)	(-0,28)	(0,48)
Άνεργοι # Ισπανία # Γονείς	0,417**	0,137	0,0874	0,505*	0,534*	0,113	-0,015	0,053	-0,0928	0,292
	(2,1)	(0,61)	(0,58)	(1,78)	(1,75)	(0,45)	(-0,06)	(0,22)	(-0,3)	(1,55)
Άνεργοι # Ελβετία # Γονείς	0	0	0	0	0	0	0		0	0
	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)	(,)		(,)	(,)
Άνεργοι # Η.Β. # Γονείς	0,586**	-0,0273	0,249	0,582	0,444	0,275	0,27	0,0112	-0,288	-0,245
	(2,16)	(-0,11)	(0,88)	(1,14)	(1,33)	(0,69)	(0,92)	(0,04)	(-0,81)	(-0,83)
Γυναίκα	0,0555***	-0,0365*	0,17***	0,0169	0,0843***	-0,011	0,0414*	0,132***	0,0533***	0,0827***
	(3,04)	(-1,77)	(7,09)	(0,74)	(4,15)	(-0,53)	(1,75)	(5,39)	(2,8)	(4,21)
Ηλικία	0,00563**	-0,00544**	-0,00758**	0,00177	-0,00533**	-0,00364	-0,0056*	-0,0104***	-0,00119	0,00536**
	(2,45)	(-2,09)	(-2,49)	(0,59)	(-2,01)	(-1,36)	(-1,81)	(-3,29)	(-0,48)	(2,11)

Εκπαίδευση										
Προχ, επαγγελματική	0,00357	-0,069**	0,0149	-0,0208	0,0538	0,0294	0,0349	0,0358	0,0306	-0,0571*
	(0,12)	(-2,02)	(0,38)	(-0,54)	(1,59)	(0,85)	(0,89)	(0,89)	(0,96)	(-1,76)
Τριτοβάθμια	-0,0802***	-0,023	0,0631**	-0,0354	0,0575**	0,0271	0,0823***	0,0418	0,0401	-0,0107
	(-3,19)	(-0,82)	(1,97)	(-1,11)	(2,12)	(0,97)	(2,58)	(1,23)	(1,59)	(-0,41)
MSc/PhD	-0,104***	-0,0257	0,0121	0,0339	0,0873***	0,0619**	0,0498	0,0286	0,0717***	0,00498
	(-3,83)	(-0,88)	(0,34)	(1,05)	(3,08)	(2,13)	(1,5)	(0,84)	(2,74)	(0,18)
Παντρεμένος	0,0631**	0,0451	-0,0185	0,0365	0,0124	-0,0122	0,0123	0,0255	-0,018	0,0435
	(2,37)	(1,47)	(-0,5)	(1,05)	(0,4)	(-0,38)	(0,34)	(0,68)	(-0,62)	(1,56)
Φροντίζει άλλους	0,033	0,01	0,0397	-0,00809	0,021	-0,0643**	0,043	0,0792**	0,022	-0,0164
	(1,25)	(0,32)	(1,12)	(-0,22)	(0,67)	(-2,01)	(1,16)	(2,11)	(0,77)	(-0,55)
Αριθμός παιδιών	0,00109	0,0137	-0,00303	-0,0185	-0,0186	0,0325*	-0,0185	-0,022	0,0066	0,0229
	(0,07)	(0,73)	(-0,14)	(-0,85)	(-0,94)	(1,69)	(-0,74)	(-0,90)	(0,35)	(1,25)
Μετανάστης	-0,0215	0,146***	0,132**	0,0188	0,00669	0,0799	0,13**	0,077	0,0539	-0,0247
	(-0,45)	(3,06)	(2,18)	(0,33)	(0,13)	(1,52)	(2,32)	(1,3)	(1,14)	(-0,47)
Πόσο συχνά η σωματική σας υγεία περιορίζει την καθημερινή σας δραστηριότητα										
Μερικές φορές	-0,0379*	-0,0642***	-0,0377	-0,0287	-0,0519**	0,0521**	0,00271	-0,0651**	-0,0488**	-0,0101
	(-1,86)	(-2,73)	(-1,39)	(-1,12)	(-2,29)	(2,22)	(0,1)	(-2,33)	(-2,27)	(-0,47)
Αρκετές φορές	-0,203***	-0,0689*	-0,00561	-0,091**	-0,118***	-0,00418	-0,017	-0,118***	-0,201***	-0,226***
	(-5,61)	(-1,84)	(-0,13)	(-2,28)	(-3,25)	(-0,11)	(-0,39)	(-2,65)	(-5,36)	(-5,99)
Πάντα	-0,031	0,0962	0,118*	0,107	0,00603	0,0048	0,226***	0,0719	-0,0759	-0,0872
	(-0,6)	(1,61)	(1,75)	(1,63)	(0,1)	(0,07)	(3,41)	(1,05)	(-1,34)	(-1,44)
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την οικονομική σας κατάσταση										
Μάλλον δυσαρεστημένος	-0,0661**	-0,0783**	-0,0857**	-0,104***	-0,1***	-0,0128	-0,126***	-0,08*	-0,0588*	-0,0888***
	(-2,29)	(-2,24)	(-2,11)	(-2,71)	(-2,93)	(-0,37)	(-3,27)	(-1,9)	(-1,86)	(-2,87)
Μάλλον ικανοποιημένος	-0,124***	-0,15***	-0,116***	-0,103***	-0,155***	-0,075**	-0,16***	-0,085**	-0,0844***	-0,133***
	(-4,17)	(-4,2)	(-2,75)	(-2,63)	(-4,48)	(-2,15)	(-4,08)	(-1,99)	(-2,63)	(-4,21)
Πολύ ικανοποιημένος	-0,106**	-0,233***	-0,0122	-0,0435	-0,118**	-0,0336	-0,154**	-0,0686	0,00101	-0,0662
	(-2,27)	(-4,24)	(-0,19)	(-0,78)	(-2,3)	(-0,64)	(-2,57)	(-1,09)	(0,02)	(-1,32)
Λαμβάνει οικονομική ενίσχυση από γονείς/ συγγενείς	-0,0114	-0,033	-0,0591**	-0,00166	-0,0383	-0,00928	-0,037	-0,0848***	0,0114	0,00292
	(-0,54)	(-1,36)	(-2,1)	(-0,06)	(-1,64)	(-0,38)	(-1,34)	(-2,96)	(0,52)	(0,12)
Διαμένει με γονείς	0,0787***	-0,0268	0,0231	-0,0335	-0,014	-0,00571	0,00656	-0,0405	0,00087	-0,00189
	(3,35)	(-1,05)	(0,77)	(-1,18)	(-0,56)	(-0,22)	(0,22)	(-1,35)	(0,04)	(-0,08)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να πληρώσει τους λογαριασμούς τη										
Μερικές φορές	-0,108***	-0,0867**	0,00538	-0,0366	-0,0546	-0,045	-0,0215	-0,106**	-0,138***	-0,0864**
	(-2,7)	(-2,12)	(0,11)	(-0,74)	(-1,38)	(-1,07)	(-0,47)	(-2,21)	(-3,75)	(-2,22)
Αρκετές φορές	-0,136***	-0,0805*	0,0585	0,00216	-0,107**	0,0211	-0,00629	-0,0408	-0,151***	-0,161***
	(-3,09)	(-1,74)	(1,11)	(0,04)	(-2,21)	(0,44)	(-0,12)	(-0,74)	(-3,42)	(-3,36)
Πάντα	-0,0369	0,0243	0,0828*	0,0629	-0,00775	0,0642	0,0698	-0,0217	-0,0569	-0,0992**
	(-0,93)	(0,56)	(1,66)	(1,21)	(-0,18)	(1,43)	(1,38)	(-0,42)	(-1,42)	(-2,19)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να δαπανήσει χρήματα για μη απαραίτητα αγαθά										
Μερικές φορές	-0,037	-0,0367	0,0282	-0,0108	-0,015	-0,07	-0,0741*	0,0955*	-0,0129	-0,0467
	(-1,07)	(-0,89)	(0,6)	(-0,23)	(-0,38)	(-1,64)	(-1,67)	(1,9)	(-0,34)	(-1,25)
Αρκετές φορές	-0,103***	-0,0525	0,0451	0,0021	-0,00204	-0,0418	-0,0536	0,127**	-0,058	-0,0445
	(-2,58)	(-1,1)	(0,84)	(0,04)	(-0,05)	(-0,87)	(-1,05)	(2,26)	(-1,32)	(-1,04)
Πάντα	-0,127***	-0,0566	-0,0439	-0,0593	-0,0505	-0,0392	-0,0898	0,121*	-0,0649	-0,0186
	(-2,88)	(-1,06)	(-0,72)	(-0,99)	(-1,01)	(-0,74)	(-1,55)	(1,89)	(-1,35)	(-0,39)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να ζήσει σε αξιοπρεπή στέγαση										
Μερικές φορές	-0,0717	-0,015	-0,131	-0,127	-0,0773	-0,0196	-0,107	-0,0493	-0,103	-0,00867
	(-1,15)	(-0,22)	(-1,51)	(-1,61)	(-1,06)	(-0,25)	(-1,29)	(-0,57)	(-1,45)	(-0,11)

Αρκετές φορές	0,00544	-0,0183	-0,0538	-0,12	-0,0718	-0,013	-0,141*	-0,0133	-0,0788	0,0494
	(0,09)	(-0,27)	(-0,65)	(-1,61)	(-1,02)	(-0,17)	(-1,82)	(-0,16)	(-1,17)	(0,65)
Πάντα	0,031	-0,0697	-0,0911	-0,113	-0,00777	0,0899	-0,103	-0,0162	0,0108	0,17**
	(0,53)	(-1,04)	(-1,1)	(-1,52)	(-0,11)	(1,18)	(-1,33)	(-0,2)	(0,16)	(2,26)
Όταν ήταν 14 ετών η οικογένειά του μπορούσε να αποταμιεύσει										
Μερικές φορές	-0,0523	-0,00456	0,0379	-0,0121	-0,0202	-0,047	0,0286	0,0466	-0,0358	-0,0339
	(-1,62)	(-0,12)	(0,87)	(-0,3)	(-0,56)	(-1,27)	(0,68)	(1,05)	(-1,02)	(-0,97)
Αρκετές φορές	-0,0862**	-0,0424	0,00683	0,0155	-0,051	-0,073*	0,0646	-0,00884	-0,0492	-0,0889**
	(-2,36)	(-1)	(0,14)	(0,33)	(-1,26)	(-1,79)	(1,38)	(-0,18)	(-1,24)	(-2,27)
Πάντα	-0,0466	0,0234	0,0335	0,0136	-0,0364	-0,0416	0,0525	0,00196	-0,0504	-0,117***
	(-1,16)	(0,51)	(0,61)	(0,27)	(-0,82)	(-0,92)	(1,02)	(0,04)	(-1,2)	(-2,72)
Σταθερός όρος	2,814***	2,939***	2,803***	3,448***	3,222***	2,474***	2,990***	2,823***	3,218***	3,281***
	(12,6)	(16,29)	(12,27)	(17,39)	(16,85)	(13,58)	(14,04)	(12,43)	(13,90)	(15,31)
R^2	0,143	0,153	0,112	0,143	0,103	0,123	0,105	0,117	0,102	0,132
Akaike info criterion	7.143,1	8.098,5	9.362,9	8.893,9	7.882,7	8.212,4	9.216,1	9.439,8	7.373,4	7.700,9
Bayesian info criterion	7.541,9	8.497,3	9.761,6	9.292,7	8.281,6	8.611,2	9.614,8	9.825,7	7.772,2	8.099,7
Log-likelihood	-3.508,5	-3.986,2	-4.618,4	-4.383,9	-3.878,4	-4.043,2	-4.545	-4.658,9	-3.623,7	-3.787,4
Παρατηρήσεις	4.150	4.148	4.142	4.151	4.150	4.148	4.146	4.130	4.142	4.149

Σημείωση: t στατιστικές στην παρένθεση.
Τιμές σημαντικότητας: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01.

diaNEOsis diaNEOsis dianeosis_org diaNEOsis diaNEOsis

diaNEOsis

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ